

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE: DIŞ TİCARETTE
REKABET GÜCÜ ANALİZİ**

Sema KORKMAZ BAŞPINAR

**Danışman
Doç. Dr. Mine YILMAZER**

MANİSA-2016

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 13.04.2016 tarih ve 12/Ek.4 sayılı toplantısında jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereğince Enstitümüz İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sema KORKMAZ BAŞPINAR'ın *"Gelişen Piyasa Ekonomileri ve Türkiye: Dış Ticarete Rekabet Gücü Analizi"* Konulu tezi incelenmiş ve aday 19/02/2016 tarihinde saat 11.00'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna ☒

OY BİRLİĞİ ☒

DÜZELTME yapılmasına * ☐

OY ÇOKLUĞU ☐

RED edilmesine ** ☐

ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu değiştirilir veya adayın isteği halinde tezsiz yüksek lisans programına geçişi sağlanır.

BAŞKAN

Doç. Dr. Mine YILMAZER

ÜYE

Doç. Dr. İlkay DİLBER

ÜYE

Doç. Dr. Sinan NARDALI

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

☐☐

Tez, mutlaka basılmalıdır.

☐☐

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

☐☐

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

☒☐

Tez, basımı gereksizdir.

☐☐

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Gelişen Piyasa Ekonomileri ve Türkiye: Dış Ticarete Rekabet Gücü Analizi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Sema KORKMAZ BAŞPINAR

10/05/2016

ÖZET

GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE: DIŞ TİCARETTE REKABET GÜCÜ ANALİZİ

Günümüzde küreselleşme kavramı konusunda geniş bir literatür oluşmuştur ve bu kapsamda ortaya çıkan yaklaşımlar önemli farklılıklar içermektedir. 1980’lerde başlayan son küreselleşme dalgasında önceleri ülkeler bu sürece uyum sağlamakta güçlük çekerken, bugün geline ortamda güçlü bir serbestleşme hareketinin dünya genelini içine aldığı görülmektedir. IMF politikalarının küreselleşmenin hızlanmasında önemli katkıları olmuştur. Özellikle Doğu Bloku’nun yıkılmasıyla beraber IMF, bu ülkelerin toparlanması sürecinde kendi politikalarını rahatça uygulama imkânı bulmuştur. Bununla birlikte, daha sonra yaşanan birçok yerel, bölgesel ve hatta küresel krizle birlikte IMF politikaları sorgulanmaya başlanmıştır. IMF’nin yetersiz politikalar uyguladığı ve ülkelerin krizden çıkmasında etkili olamayıp yeni krizlerin yaşanmasını önleyemediği görülmüş, bu kuruma olan güven sarsılmıştır. Küreselleşmenin aktörlerinden biri olan Türkiye, olumlu ve olumsuz birçok faktörün etkisinde kalmıştır. Dış ticaretin hız kazanması, dış ticaret yapılan ülke grubunun artması, rekabetçiliğin önem kazanması küreselleşmenin olumlu etkilerinden bazılarıdır. Olumsuz etkiler içerisinde en bilineni ise, krizlerin bulaşıcılığı konusudur. Örneğin, Türkiye bu dönemde ulusal ve küresel finans krizlerinden etkilenmiştir.

Küreselleşme süreciyle birlikte dünya çapında ciddi bir rekabet ortamı oluşmuş ve özellikle gelişmekte olan ülkeler rekabet gücünü ve dünya pazarlarındaki payını artırma çabasına girmişlerdir. Bu ortamda küresel rekabet gücünü hızla artıran ve bu özellikleriyle diğer gelişmekte olan ülkelere ayrılan “gelişen piyasa ekonomileri” kavramı ön plana çıkmıştır. Gelişen piyasa ekonomileri, küreselleşmenin getirdiği serbest piyasa ortamında yabancı sermaye kabul eden, hızlı artan bir üretim, sanayileşme ve dış ticaret verilerine sahip olan ülkelerdir. Bu ülkeler, dış ticaret yoluyla küresel pazarlara entegre olurken bazı sektörlerin (Tekstil, Demir-Çelik ve Otomotiv) önem

kazandığı görülmektedir. Söz konusu sektörlerin, sanayileşme sürecini hızlandıran gelişen piyasa ekonomilerinin dış ticaret rakamlarındaki payı oldukça yüksektir.

Bu çalışma kendi içerisinde dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde yeni ekonomik düzen ve küreselleşme kavramları tanımlanmış; küreselleşme sürecinin gelişimi ve IMF politikalarının küreselleşme sürecine katkısı ele alınmıştır. Daha sonra küreselleşme sürecinin gelişen piyasa ekonomilerine etkisi, 1980’den günümüze Türkiye ekonomisinde küreselleşme ve yeni ekonomik düzende dış ticaret-rekabet gücü ilişkisi irdelenmiştir. İkinci bölümde Türkiye ve gelişen piyasa ekonomilerinde (Arjantin, Brezilya, Meksika, Endonezya, Güney Afrika, Güney Kore, Polonya, Hindistan ve Çin) tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörü ele alınmış ve sektörlerin önemine değinilmiştir. Böylece Türkiye’nin gelişmiş ülkeler ve diğer dokuz gelişen piyasa ekonomileri karşısındaki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, rekabet ve rekabet gücü kavramları mikro ve makro düzeyde değerlendirilmiş ve kendi içerisinde sınıflara ayrılmış ve rekabet gücünü ölçmek için kullanılan “Balassa Endeksi” “Vollrath endeksi” ve “Grubel-Lloyd Endeksi” detaylandırılmıştır. Dördüncü bölümde ise yapılan araştırmadan elde edilen veriler analiz edilmiş ve sonucu sunulmuştur.

ABSTRACT

EMERGING MARKET ECONOMY AND TURKEY: COMPETITIVE ANALYSIS AT FOREIGN TRADE

In Today there was formed a large literature on the concept of globalization and the approach which is emerged in this context includes significant differences. In the latest wave of globalization that began in the 1980s, countries have had difficulty in adapting to this process at first, but in today a strong liberalization seems to get into the world in general. IMF policies have made important contributions to the acceleration of the process of globalization. Especially with the collapse of the Eastern Bloc, the IMF has found easily the possibility of applying their own policies the process of recovery of these countries. However, IMF policies began to be questioned because of local, regional and the global financial crisis. Inadequate policies implemented by the IMF and the country became clear thoroughly drawn into the crisis and can not even prevent the occurrence of new crises is appearing the confidence is shaken by this institution. Over time the Turkey involved in globalization that, has remained positive and negative influence of many factors. The growth of foreign trade, increased foreign trade of the countries of the group is some of the positive effects of globalization. The subject of contagion of the crisis is the best known in the negative effects. For example, in this period, Turkey is affected from the national and global financial crisis.

A critical competition has occurred with the globalization process at worldwide and especially in developing countries began to work to increase competitiveness and the share of world market. The emerging market economies that increase global competitiveness rapidly and separated from other developing countries with these characteristics have come to the fore. Emerging market economies are countries that accepting foreign investment, rapidly increasing production, industrialization and foreign trade data in the free market environment. These countries while integrating into the global market by foreign trade have gained importance in some industries (Textiles, iron and steel and automotive). These sectors' share in the external trade figures

for emerging market economies which accelerate the industrialization process is high.

This work is divided into four sections in itself. New economic order and the concept of globalization are expressed as descriptive in the first section. The development of the globalization process and IMF policies which is contributed to the globalization process are also discussed. The effect of emerging market economies in the globalization process, globalization in Turkey's economy from 1980 to present and foreign trade- competitive relationship in the new economic order was examined. In the second part, textiles, iron and steel and automotive sectors are discussed Turkey and emerging market economies (Argentina, Brazil, Mexico, Indonesia, South Africa, South Korea, Poland, India and China). Thus, the situation of Turkey has tried to expose against the developed countries and nine other emerging market economies. In the third chapter, the concepts of competition and competitiveness were evaluated at the micro and macro level and this concept is also divided into sections and "Balassa Index", "Vollrath Index" and "Grubel-Lloyd Index" are described to used to measure competitive. In the fourth section, the values obtained from the research have been analyzed and the results are presented.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında engin bilgisi ve deneyimi ile bana yol gösteren, emeğini ve zamanını koşulsuz sunan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mine YILMAZER'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca tez yazım aşaması boyunca desteklerini sürekli yanımda hissettiğim arkadaşlarım Meryem ÖZCAN ve Handan CANBAY'a da teşekkür ederim.

Son olarak, kendilerinden çaldığım zamanı anlayışla karşılayarak, beni yürekten destekleyen ve teşvik eden ailem ve sevgili eşim Cafer BAŞPINAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Sema KORKMAZ BAŞPINAR
Manisa, 2016

İÇİNDEKİLER

Özet.....	vi
Abstract.....	viii
Teşekkür.....	x
Kısaltmalar Listesi.....	xv
Tablolar Listesi.....	xvii
Şekiller Listesi.....	xix
Giriş.....	1

I. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE

1.1.YENİ EKONOMİK DÜZEN.....	3
1.1.1. Küreselleşme Kavramı.....	3
1.1.2. Küreselleşmenin Gelişimi.....	5
1.1.2.1. Küreselleşmenin 1. Dalgası: 1870-1914.....	5
1.1.2.2. Ulusalçı Politikalara Dönüş: 1914-1945.....	6
1.1.2.3. Küreselleşmenin 2. Dalgası: 1945-1980.....	7
1.1.2.4. Küreselleşmenin 3. Dalgası: 1980-.....	8
1.1.3. IMF Politikalarının Küreselleşme Sürecine Katkısı.....	10
1.1.4. 1980’den Günümüze Türkiye Ekonomisinde Küreselleşme.....	14
1.1.5. Yeni Ekonomik Düzendeki Dış Ticaret- Rekabet Gücü İlişkisi.....	18
1.2.KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİNDE OTOMOTİV, TEKSTİL VE DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜ.....	23
1.2.1. Küreselleşme Sürecinin Gelişen Piyasa Ekonomilerine Etkisi.....	23
1.2.2. Küreselleşme Sürecinde Gelişen Piyasa Ekonomilerinde Otomotiv, Tekstil, Demir-Çelik Sektörünün Önemi.....	26
1.2.2.1. Otomotiv Sektörü.....	27
1.2.2.2. Demir- Çelik Sektörü.....	28
1.2.2.3. Tekstil Sektörü	29

1.3. TÜRKİYE VE GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİNDE BÜYÜME VE DİŞ TİCARET GÖSTERGELERİ.....	31
1.3.1. Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	33
1.3.2. Arjantin Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	37
1.3.3. Brezilya Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	41
1.3.4.Meksika Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	43
1.3.5.Endonezya Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	46
1.3.6.Hindistan Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	49
1.3.7. Güney Kore Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	52
1.3.8.Çin Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	55
1.3.9. Güney Afrika Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret	60
1.3.10. Polonya Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret.....	64

II. BÖLÜM

REKABET GÜCÜ KAVRAMI VE REKABET GÜCÜNÜ AÇIKLAYAN TEORİK YAKLAŞIMLAR

2.1. REKABET VE REKABET GÜCÜ KAVRAMI.....	69
2.1.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü.....	73
2.1.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü.....	74
2.1.3. Ulusal (Uluslararası) Düzeyde Rekabet Gücü.....	74
2.2. REKABET GÜCÜNÜN BELİRLEYİCİLERİ.....	77
2.2.1.Verimlilik.....	78
2.2.2. Döviz Kuru ve Devalüasyon.....	79
2.2.3. Ar-Ge Harcamaları.....	80
2.2.4. Makroekonomik Ortam.....	81
2.2.5. Kalite ve Marka.....	81
2.2.6. Beşeri Kaynaklar.....	82
2.2.7. Finansal Kaynaklar ve Mali Sektör.....	83
2.2.8. Maliyetler.....	84
2.3. REKABET GÜCÜNÜ KAVRAMSAL OLARAK AÇIKLAYAN TEORİK YAKLAŞIMLAR.....	85
2.3.1. Klasik Yaklaşımlar.....	85
2.3.1.1. Mutlak Üstünlükler Teorisi.....	85

2.3.1.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi.....	86
2.3.1.3. Faktör Donatımı Teorisi.....	87
2.3.2. Modern Yaklaşımlar.....	88
2.3.2.1. Paul R. Krugman'ın Yaklaşımı.....	89
2.3.2.2. Michael E. Porter'ın Rekabetçi Avantajlar Teorisi.....	90
2.3.2.3. Bilgi Temelli Yaklaşım.....	91
2.3.2.4. Dunning'in Yaklaşımı.....	91
2.3.3. Kurumsal Yaklaşımlar.....	92
2.3.3.1. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Yaklaşımı.....	92
2.3.3.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) Yaklaşım.....	93
2.4. REKABET GÜCÜNÜ ÖLÇMEK İÇİN KULLANILAN ENDEKSLER...	94
2.4.1. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler: Balassa Endeksi (RCA)....	95
2.4.2. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler: Vollrath Endeksi.....	97
2.4.2.1. Nispi İhracat Avantajı Endeksi (RXA).....	97
2.4.2.2. Nispi İthalat Avantajı Endeksi (RMA).....	98
2.4.2.3. Nispi Ticari Avantaj Endeksi (RTA).....	99
2.4.2.4. Açıklanmış Rekabet Avantajı (RC).....	99
2.4.3. Endüstri-içi Ticaret.....	100

III. BÖLÜM

GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE'NİN REKABET GÜCÜ: ALMANYA, ABD VE JAPONYA ÜLKELERİYLE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

3.1. DIŞ TİCARETTE REKABET GÜCÜ HESAPLAMALARINA İLİŞKİN LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	103
3.1.1. Dış Ticarete Rekabet Gücü İle İlgili Araştırmalar	103
3.1.2. Endüstri-içi Ticaret İle İlgili Araştırmalar.....	106
3.2. REKABET GÜCÜ ANALİZİ İÇİN KULLANILAN YÖNTEM VE ENDEKS FORMÜLLERİ.....	109
3.3. GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE'NİN REKABET GÜCÜ ANALİZİ.....	111
3.3.1. Türkiye.....	111
3.3.2. Arjantin.....	115
3.3.3. Brezilya	118

3.3.4. Meksika.....	121
3.3.5. Endonezya.....	124
3.3.6. Hindistan.....	127
3.3.7. Güney Kore.....	130
3.3.8. Çin.....	133
3.3.9. Güney Afrika.....	137
3.3.10. Polonya.....	140
3.4. KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER VE ENDÜSTRİ İÇİ TİCARET ARASINDAKİ TERS-U İLİŞKİSİNE YÖNELİK EKONOMETRİK MODEL.....	144
3.4.1. Uygulama ve Bulgular.....	144
3.4.1.1.Hipotez ve Değişkenler.....	144
3.4.1.2.Model ve Veri Seti.....	145
3.4.1.3.Ters U İlişisine Yönelik Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi	148
3.4.1.3.1.Türkiye- Almanya Değerlendirmesi.....	149
3.4.1.3.2.Türkiye-ABD Değerlendirmesi.....	153
3.4.1.3.3. Türkiye-Japonya Değerlendirmesi.....	157
SONUÇ.....	161
KAYNAKÇA.....	167

EK TABLO 1: Ballassa, Vollrath ve Türevleri İle İlgili Literatür Özeti

EK TABLO 2: Grubel-Lloyd Endeksi ve Türevleri İle İlgili Literatür Özeti

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADF: Genişletilmiş Dickey-Fuller Birim Kök Testi

APDP: Otomotiv Üretim ve Kalkınma Programı

AR-GE: Araştırma-Geliştirme

ASEAN: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği

BRICS: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika

DEİT: Endüstri-içi Ticaret Değerinin birinci farkı

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DRCA: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa) Endeksi değerinin birinci farkı

DRCA2: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa) Endeksi değerinin karesinin birinci farkı

DRY: Dünya Rekabet Yıllığı

DTM: Dış Ticaret Müsteşarlığı

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

EİT: Endüstri-içi Ticaret

EKK: En Küçük Kareler Yöntemi

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

H-O: Heckscher-Ohlin

IMD: Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü

IMF: Uluslararası Para Fonu

KRE: Küresel Rekabetçilik Endeksi

MERCOSOR: Güney Ortak Pazarı

MIDP: Otomotiv Sanayi Geliştirme Programı

MSCI: Morgan Stanley Capital International

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması

NASDAQ: National Association of Securities Dealers Automated Quotation

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

RC: Açıklanmış Rekabet Avantajı

RCA: Revealed Comparative Advantage-Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük

RCA2: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa) Endeksi değerinin karesi

RMA: Nispi İthalat Avantajı Endeksi

RTA: Nispi Ticari Avantaj Endeksi

RXA: Nispi İhracat Avantajı Endeksi

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

UN Comtrade: Birleşmiş Milletler Dış Ticaret İstatistik Veri Bankası

UNCTAD: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

WB: Dünya Bankası

WEF: Dünya Ekonomik Forumu

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1:** Almanya, Japonya ve ABD'nin GSYİH Büyüme Hızı(%), 2000-201436
- Tablo 2:** Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-Çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....113
- Tablo 3:** Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....114
- Tablo 4:** Arjantin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1992-2014....116
- Tablo 5:** Arjantin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....117
- Tablo 6:** Brezilya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014....119
- Tablo 7:** Brezilya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....120
- Tablo 8:** Meksika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014....122
- Tablo 9:** Meksika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....123
- Tablo 10:** Endonezya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.126
- Tablo 11:** Endonezya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....127
- Tablo 12:** Hindistan'ın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.129
- Tablo 13:** Hindistan'ın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....130
- Tablo 14:** Güney Kore'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.132
- Tablo 15:** Güney Kore' nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....133
- Tablo 16:** Çin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014...135

Tablo 17: Çin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	136
Tablo 18: Güney Afrika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 2000-2014.....	139
Tablo 19: Güney Afrika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 2000-2014.....	139
Tablo 20: Polonya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1992-2014....	141
Tablo 21: Polonya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	142
Tablo 22: Türkiye-Almanya, ABD ve Japonya Otomotiv Sektörü Ekonometrik Analiz Verileri.....	147
Tablo 23: Türkiye ve Almanya Otomotiv Sektörü EİT, RCA ve RCA2 Değişkenlerinin ADF Birim Kök Testi Sonuçları.....	150
Tablo24: Türkiye ve Almanya Otomotiv Sektörü Ters-U İlişkisi Regresyon Sonuçları	151
Tablo 25: Türkiye ve ABD Otomotiv Sektörü EİT, RCA ve RCA2 Değişkenlerinin ADF Birim Kök Testi Sonuçları.....	154
Tablo 26: Türkiye ve ABD Otomotiv Sektörü Ters-U İlişkisi Regresyon Sonuçları.....	155
Tablo 27: Türkiye ve Japonya Otomotiv Sektörü EİT, RCA ve RCA2 Değişkenlerinin ADF Birim Kök Testi Sonuçları.....	157
Tablo 28 : Türkiye ve Japonya Otomotiv Sektörü Ters-U İlişkisi Regresyon Sonuçları.....	158

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	35
Şekil 2: 2014 yılında Türkiye, Almanya, Japonya ve ABD'nin Tekstil, Otomotiv ve Demir-Çelik İhracatı (Milyon \$).....	37
Şekil 3: Arjantin'in GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	39
Şekil 4: Arjantin'de 2013-2014 Yıllarında Otomotiv, Demir-Çelik ve Tekstil İhracat ve İthalat Miktarı (Milyon \$).....	40
Şekil 5: Brezilya'nın GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	41
Şekil 6: Brezilya'nın Tekstil, Demir-Çelik ve Otomotiv Sektörü İhracatı, 2011-2014 (Milyon \$).....	43
Şekil 7: Meksika ve Türkiye'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	45
Şekil 8: Endonezya GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	47
Şekil 9: Endonezya'nın Tekstil, Otomotiv ve Demir-çelik İhracat ve İthalat Miktarı, 2013- 2014 (Milyar \$).....	48
Şekil 10: Hindistan'ın GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	49
Şekil 11: Güney Kore'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	52
Şekil 12: Güney Kore'nin Tekstil, Otomotiv ve Demir-çelik İhracat ve İthalat Miktarı, 2013-2014 (Milyar \$).....	54
Şekil 13: Çin'in GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	58
Şekil 14: Çin'in Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektörü İhracat ve İthalat Miktarı, 2013-2014 (Milyon\$).....	59
Şekil 15: Güney Afrika'nın GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	61
Şekil 16: Güney Afrika'nın Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv İhracat ve İthalatı, 2013-2014 (Milyon \$).....	63
Şekil 17: Polonya'nın Büyüme Hızı, 2000-2014 (%).....	65
Şekil 18: Polonya'nın Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv İhracat ve İthalatı, 2013-2014 (Milyon \$).....	66
Şekil 19: Rekabet Gücü Kavramları Piramidi.....	72

Şekil 20: WEF'in Rekabet Gücü Kriterleri.....	93
Şekil 21: IMD'nin Rekabet Gücü Kriterleri.....	94
Şekil 22: Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya 'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	112
Şekil 23: Arjantin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	115
Şekil 24: Brezilya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	118
Şekil 25: Meksika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	121
Şekil 26: Endonezya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	125
Şekil 27: Hindistan'ın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	128
Şekil 28: Güney Kore'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	131
Şekil 29: Çin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014.....	134
Şekil 30: Güney Afrika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 2000-2014.....	138
Şekil 31: Polonya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1992-2014.....	140
Şekil 32: Türkiye ve Almanya Ticaretinde EİT ve RCA Değişkenlerinin Zaman İçindeki Değişimi.....	150
Şekil 33: Türkiye ve Almanya Otomotiv Ticaretinde Tahminlenen EİT Değerleri.....	152

Şekil 34: Türkiye ve Almanya Otomotiv Ticaretinde EİT ve RCA Arasındaki Ters-U İlişkisi.....	152
Şekil 35: Türkiye ve ABD Ticaretinde EİT ve RCA Değişkenlerinin Zaman İçindeki Değişimi.....	153
Şekil 36: Türkiye ve ABD Otomotiv Ticaretinde Tahminlenen EİT Değerleri.....	156
Şekil 37: Türkiye ve ABD Otomotiv Ticaretinde EİT ve RCA Arasındaki Ters-U İlişkisi.....	156
Şekil 38: Türkiye ve Japonya Ticaretinde EİT ve RCA Değişkenlerinin Zaman İçindeki Değişimi.....	157
Şekil 39: Türkiye ve Japonya Otomotiv Ticaretinde Tahmin Edilen EİT Değerleri.....	159
Şekil 40: Türkiye ve Japonya Otomotiv Ticaretinde EİT ve RCA Arasındaki Ters-U İlişkisi.....	160

GİRİŞ

1980’li yıllarda ABD’de başlayan küreselleşme süreci adım adım dünyaya yayılmıştır. Küreselleşme sürecinde temel amaç, bütün ülkelerin tek bir pazar içinde toplanması ve dünya pazarlarıyla bütünleşmesidir. Küreselleşme, kısaca farklılıkların bir bütün içerisinde toplanmasıdır. Küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte, süreçle ilgili birçok araştırmacı farklı görüşlerde bulunmuştur. Kimi küreselleşme olgusunun faydalarını, kimi ise zararlarını ifade etmiştir. Faydalı olduğunu savunanlar, büyümeyi hızlandırdığını, karşılaştırmalı avantajlardan yararlanmayı sağladığını ve rekabeti arttırdığını belirtmişlerdir. Bu olgusunun zararlı olduğunu ifade edenler ise, küreselleşmenin eşitsizliği arttırdığını ve ülkeler arasındaki entegrasyonun genişlemesiyle beraber krizlerin ülkeler arasında hızla yayıldığını söylemişlerdir. Türkiye’de küreselleşme süreci 1980’li yıllarda başlamış ve günümüze kadar sürecin içerisinde yer almak için birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Küreselleşme, Türkiye ile birlikte diğer gelişen piyasa ekonomilerinin önemini artmıştır. Gelişen piyasalar, küreselleşme sürecinde hızla büyüyen, sanayileşen, özellikle de kişi başına GSYİH’da artış kaydeden ülkelerdir. Bu bağlamda, bazı sektörlerin (Tekstil, Demir-çelik, Otomotiv) gelişen piyasa ekonomilerindeki önemi giderek artmaktadır, çünkü bu sektörler ülkelerin dış ticaretinde önemli bir paya sahiptirler. Gelişen piyasa ekonomileri içerisinde yer alan ülkelerin sayısı 6 ila 35 arasında değişmektedir. Bu çalışmada, Jeffrey Garten’in “The Big Ten” başlıklı kitabında “on büyük gelişen piyasa ekonomisi” olarak adlandırdığı ülkeler ele alınmıştır. Bu ülkeler: Türkiye, Arjantin, Brezilya, Meksika, Güney Kore, Güney Afrika, Endonezya, Çin, Hindistan ve Polonya’dır. Bu çalışmada söz konusu “on büyük gelişen piyasa ekonomisi”nin demir-çelik, tekstil ve otomotiv sektörlerindeki dış ticarette rekabet gücü saptanmaya çalışılmıştır. Gelişen piyasa ekonomilerinin dış ticarette sektörel değerlendirmesi yapılırken dünya ticaretine yön verme gücüne sahip üç gelişmiş ülke (Almanya, Japonya ve ABD) ile yaptıkları ticaret de incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde yeni ekonomik düzen ve küreselleşme kavramları tanımlanmış; küreselleşme sürecinin gelişimi ve IMF politikalarının küreselleşme sürecine katkısı ele alınmıştır. Daha sonra küreselleşme sürecinin gelişen piyasa ekonomilerine etkisi, 1980’den günümüze Türkiye ekonomisinde küreselleşme ve yeni ekonomik düzende dış ticaret-rekabet gücü ilişkisi

irdelenmiştir. İkinci bölümde Türkiye ve gelişen piyasa ekonomilerinde (Arjantin, Brezilya, Meksika, Endonezya, Güney Afrika, Güney Kore, Polonya, Hindistan ve Çin) tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörü ele alınmış ve sektörlerin önemine değinilmiştir. Böylece Türkiye'nin gelişmiş ülkeler ve diğer dokuz gelişen piyasa ekonomileri karşısındaki durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, rekabet ve rekabet gücü kavramları mikro ve makro düzeyde değerlendirilmiş ve kendi içerisinde sınıflara ayrılmış ve rekabet gücünü ölçmek için kullanılan “Balassa Endeksi” “Vollrath endeksi” ve “Grubel-Lloyd Endeksi” detaylandırılmıştır. Dördüncü bölümde ise yapılan araştırmadan elde edilen değerler analiz edilmiş ve sonucu sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE

1.1.YENİ EKONOMİK DÜZEN

1980’li yılların başından itibaren ABD öncülüğünde gelişen yeni ekonomik düzen anlayışı, yavaş yavaş dünyaya yayılırken Berlin Duvarı’nın yıkılmasını ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasını izleyerek neredeyse küresel kapsama ulaşmıştır (Kazgan, 2000: 33). Bu süreçte piyasa mekanizmasına duyulan güven, sınırlı devlet anlayışı, finansal ve ticari serbestleşme gibi kapitalizm uygulamaları ön plana çıkmıştır. Ayrıca ülkelerin önemli bir kısmı ekonomi politikası uygulamalarında serbest piyasa akımlarından daha fazla etkilenmeye başlamıştır. Bu başlangıçlar ve gelişmelerle beraber küreselleşme ve yeni dünya düzeni söylemleri gündeme gelmiştir.

Hızlı bir gelişme süreci izleyen yeni ekonomik düzenin asıl ideolojisi, evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan ve yapacak olan bütün ülkelerin tek pazar çatısı altında dünya pazarıyla bütünleşmesi ve mal-hizmet-sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşmenin gerçekleştirilmesidir (Kazgan, 2000: 95). Söz konusu dönemde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde ülkeler arasındaki bilgi alışverişinin daha hızlı ve kolay olması, küreselleşme uygulamalarının hızla yayılmasını sağlamıştır. Küreselleşen dünyada, mal, hizmet, işgücü ve sermaye piyasalarında bir ortak pazar oluşturulmuş ve ülkeler hızla bu pazara entegre olmaya başlamıştır.

1.1.1. Küreselleşme Kavramı

Günümüzde küreselleşme konusunda çok geniş bir literatür oluşmuştur ve bu kapsamda ortaya çıkan yaklaşımlar önemli farklılıklar içermektedir. Bir diğer ifade ile küreselleşme konusunda gerek teorisyenler, gerekse uygulamacılar arasında uzlaşmadan bahsetmek mümkün değildir. Olayın boyutu çok yönlü olduğu için, her kişi veya taraf konuyu çoğunlukla kendi bakış açısından algılamakta ve yorumlamaktadır (Oğuz, 2006: 7-8).

Küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi birçok olguyu kapsamaktadır. Küreselleşme bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması olarak ifade edilir (DPT, 1995: 1). Diğer bir ifade ile küreselleşme, ülkelerin sahip oldukları maddi ve manevi değerlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılması, farklılıkların bir bütünlük ve uyum içinde ortadan kalkmasıdır (Oğuz, 2006: 8).

Küreselleşme en genel anlatımla mekânsal uzaklıkların ortadan kalktığı (toplumsal) bir süreci anlatmak üzere kullanılmaktadır. Küreselleşme toplumsal hayatın ekonomik, politik ve kültürel alanlarında, geleneksel mekâna bağlı koşullardan çözülme sürecini ifade eder. Ekonomik boyutu ağır basan tanıma göre küreselleşme üretim faktörlerinin, mal ve hizmetlerin, yatırım ve yönetim ile bilgilerin ülkeler arasında sınır ve engel tanımadan dolaştığı bir dünyayı ifade eder. Diğer bir bakışla küreselleşme, farklı kültürlerin kaynaşması, insanların yaşam tarzlarının, tercihlerinin değer yargılarının giderek birbirine benzemesi anlamına gelir (Demir, 2001: 75).

Küreselleşmeyle ilgili bu kadar çok tanım olmasına rağmen hâlâ ortak bir tanımdan bahsedilememektedir. Kısaca ülkeler arasında sınırların olmadığı bu nedenle de finansal ve ekonomik anlamda bütünleşmelerin ortaya çıktığı, ancak bu bütünleşmelerin zamanla olumlu ve olumsuz yönlerinin görüldüğü ve bazı ülkeler için olumlu olan durumların bazı ülkelerde tam tersine olumsuzluklara neden olduğu ifade edilebilir. Ülkeler en başında küreselleşme sürecine uyum sağlamakta zorlanırken, zamanla bu süreç hızlanmış ve dünya genelini içine almıştır.

Küreselleşme olgusunun faydaları ve sakıncaları iç içedir. Bazı ülkeler için faydalı olan durumlar, bazı ülkeler veya ülke grupları için zararlı sonuçlara neden olabilir. Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalara göre, küreselleşme ve uluslararası finansal entegrasyon genel olarak büyümeyi hızlandırmaktadır. Çünkü küreselleşme öncelikle ticaret engellerinin azalmasını sağlayarak ihracata dayalı bir büyümeyi mümkün kılmaktadır. Bunun dışında küreselleşme, karşılaştırmalı avantajlardan yararlanmayı sağlamak ve rekabetten ve ölçek ekonomisinden faydalanmayı mümkün kılmaktadır. Küreselleşme sürecinde, özellikle piyasaya dayalı ekonomik sistemlerin teknoloji sayesinde etkin işleyişinin gelişmesi, hızlanması ve

enformasyon kalitesindeki artış gibi durumlar önemli maliyet indirimleri sağlamaktadır. Küreselleşmenin sözü edilen faydalarıyla beraber bazı sakıncaları da vardır: Küreselleşme, sermayenin birkaç elde toplanmasına yol açıp, eşitsizliği artırmakta; krizlerin ülkeler arasında entegre olan varlık ve mal piyasaları yoluyla kolayca bulaşmasına neden olmaktadır. Küreselleşmeyle beraber piyasalarda oluşan belirsizlik ve oynaklık sermaye birikimini ve ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyerek iş güvencesini azaltmakta ve niteliksiz emeğin ortaya çıkan olumsuzluklar içerisinde en çok incinen taraf olmasına neden olduğu için gelir dağılımını da bozmaktadır (Seyrek, 2002: 171).

1.1.2. Küreselleşmenin Gelişimi

19. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi'ni, küreselleşmenin başlangıç noktası olarak ele alan görüşlere göre bu süreç dört aşamada ele alınmaktadır (Saruhan, 2010: 11):

Birinci Aşama: Küreselleşmenin Birinci Dalgası: 1870-1914

İkinci Aşama: Ulusalcı Politikalara Dönüş: 1914-1945

Üçüncü Aşama: Küreselleşmenin İkinci Dalgası: 1945-1980

Dördüncü Aşama: Küreselleşmenin Üçüncü Dalgası: 1980-....

1.1.2.1. Küreselleşmenin Birinci Dalgası: 1870-1914

Küreselleşmenin birinci dalgası olarak bilinen süreç, sanayi devriminin gerçekleştirildiği 1870'li yıllar ile başlamakta ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde deniz ve demiryolları iletişim ağları oldukça geliştirilmekle beraber dış ticaret önündeki engellerin hafifletilmesine yönelik girişimler de gerçekleştirilmiştir (Ay ve Mucuk, 2007: 3).

Birinci küreselleşme döneminde kapitalizmde önemli gelişmeler gözlenmiştir. Özellikle 1870-1890 yılları arasında dünya toplam sanayi üretimi üç kat artmış; demir-çelik üretimi ve işlenmesi alanındaki yeni gelişmeler, gemi yapıcılığını ve demiryolları yapımını kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Ayrıca iletişim alanında denizaltı telgraf kablolarının döşenmesi, binlerce mil uzaklıktaki yerlerde günlük ticareti ve fiyat belirlemeyi olanaklı kılarak ticaretin önündeki

sınırların azalması yönünde büyük bir etki yaratmıştır (Ayten, 2006: 51). Hammadde ve üretilen ürünlere yönelik pazar arayışlarının hız kazandığı birinci küreselleşme dönemi, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sona ermiştir (Kovancılar ve Miynat, 2008: 9).

Küreselleşmenin birinci döneminde birçok gelişme yaşanmış olmakla beraber bu sürecin olumsuz etkileri de olmuştur. Özellikle tarım sektöründe üretimin artması sonucunda ürünlerin fiyatlarının düşmesi çiftçileri zarara uğratmıştır. Ticaret açısından ise olumlu gelişmeler olmuştur. Demir-çelik üretiminin artmasıyla beraber demiryolları yapımı hızlanmıştır. Dolayısıyla bu durum ülkeler arasındaki ticaret yapabilmeyi olumsuz etkileyen en önemli durumlardan birinin yavaş yavaş ortadan kalkmasını sağlamıştır.

1.1.2.2. Ulusalci Politikalara Dönüş: 1914-1945

Küreselleşme sürecinde ikinci aşama olan ulusalci politikalara dönüş, küreselleşmenin kesintiye uğradığı bir dönem olarak ifade edilmektedir. Birinci küreselleşme döneminin sona ermesinin ardından, ülkeler içe kapalı bir siyaset izlemişlerdir. 1914-1945 tarihleri arasında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı, Sovyet Devrimi ve ardından yaşanan 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ile İkinci Dünya Savaşı süresince dünya ekonomisi içe kapanma dönemi yaşamıştır. İlk küreselleşme döneminde büyük ölçüde etkin olan dünya altın para sistemi Birinci Dünya Savaşı ile birlikte çökmüş ve uygulanamaz hale gelmiştir (Saruhan, 2010: 13).

Birinci Dünya Savaşı, ekonomik ve siyasi dengeleri değiştirmekle beraber sosyal ve kültürel değer ve dengeleri de yok etmiştir. Ortaya çıkan boşlukları ise, yeni dengeler doldurmuştur. Örneğin, kapitalist ülkeler Sovyet tehlikesine karşı, ekonomisi savaş sonrasında çok önemli ve olumlu gelişmeler kaydeden ABD'nin şemsiyesi altında toplanmışlardır. Bretton Woods Toplantıları (1944) sonucunda ABD'nin önderliğinde dünya ekonomisini yönetecek üç önemli kurum ortaya çıkmıştır. Bunlar Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) ve Gümrük Tarifeleri ve Genel Anlaşması (GATT)'dır. Kurulan sistemde (dolar/altın sistemi) dolar, tek anahtar para olarak ortaya çıkmıştır (Koçar, 2006: 10).

Birinci Dünya Savaşı ve Büyük Depresyon'un etkisiyle ülkeler, dış ticarete sıkı korumacılığa yönelmiş ve sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaları arttırmışlardır. Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler tarife ve kotaları aşırı

ölçüde arttırmış ve sonuçta dünya ticaret hacmi hızla düşmüştür. Ayrıca, ülkelerin savaş ve ekonomik durgunluğun etkilerinden kendilerini korumaya çalışmaları sermaye hareketlerini de önemli ölçüde yavaşlatmıştır (canaktan.org; 2011).

Küreselleşmenin duraklama dönemi olarak nitelendirilebilecek olan bu süreçte özellikle dış ticaret alanındaki gelişmeler durmuş, hatta geriye doğru gitmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında Birinci Dünya Savaşı ve Dünya Ekonomik Buhranı'nın gerçekleşmesi etkili olmuştur. Birinci küreselleşme dalgasında ortaya çıkan ve güçlenen ticari ilişkiler bu dönemde kopmuş ve ülkeler dışarıda yaşanan olumsuz koşullardan etkilenmemek için dış ticarete korumacılığa yönelmişlerdir.

1.1.2.3. Küreselleşmenin İkinci Dalgası: 1945-1980

Korumacılığı esas alan ulusalcı politikalara dönüş dönemini, küreselleşmede “İkinci Dalga” olarak isimlendirilen aşama takip etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na tepki olarak uluslararası işbirliğinin yeniden kurulabilmesi için başlatılan girişimler, yeni dönemin kapısını aralamıştır. Bu kapsamda 1945'de Birleşmiş Milletler ve 1946'da IMF ve Dünya Bankası'nın kurulması ile uluslararası ekonomik bütünleşme anlamında önemli bir ilerleme kaydedilmiştir (Ay ve Mucuk, 2008: 3).

1945 yılından sonra dünyanın ekonomik ve politik sistemindeki değişim küreselleşme sürecine farklı bir boyut kazandırmıştır. Ülkeler kendi içerisinde; ABD'nin liderliğinde olan ülkeler, Sovyetler Birliği'nin liderliğinde olan ülkeler ve bu iki blok dışında kalan Üçüncü Dünya Ülkeleri olmak üzere üç farklı gruba ayrılmıştır. Bu dönemde hem ABD hem de Sovyetler Birliği etki alanlarını genişletmek için büyük bir çaba göstermiştir. Sovyetler Birliği kendi etrafında açık bir sınır çizmiş ve Batının kapitalist ekonomilerinden farklı olarak kendi ekonomik sistemini kurmuştur (Oğuz, 2006: 24).

1970'li yıllar küreselleşme açısından bir dönüm noktası olarak gösterilebilir. Çünkü Ağustos 1971'de Bretton Woods Sistemi'nin çökmesiyle sabit kur sistemi terk edilmiş ve bu değişiklikte beraber gelişmiş ülkeler olan ABD, Almanya, İngiltere ve Japonya sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaları kaldırmışlardır. Bu ülkelerde sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, finansal küreselleşme ile olağanüstü bir hız kazanmıştır (Aktan ve Şen, 1999: 11). Ayrıca 1980'li yıllarda kısa sürede önemli bir artış gösteren uluslararası özel finansal akımlar, gelişmekte olan ülkelerde uygulanmakta olan içe dönük sanayileşme

modelinin bir süre daha sürmesine imkân tanımış ve özel finansal piyasaların önemini arttırmasında da önemli bir rol üstlenmiştir (Şenses, 2004: 2).

1945-1980 sürecindeki bütün bu gelişmeler dünya ticaret hacminin ve rekabetin artmasına ve dolayısıyla da üretimin küreselleşmesine ortam hazırlamıştır (Canaktan.org; 2011). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından tekrar hız kazanan küreselleşme sürecine özellikle 1970'li yıllar damgasını vurmuştur. Çünkü bu dönemde Bretton Woods sisteminin çökmesiyle beraber gelişmiş ülkelerin sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaları kaldırması küreselleşme sürecini hızlandırmıştır.

1.1.2.4. Küreselleşmenin Üçüncü Dalgası: 1980-....

Küreselleşmenin üçüncü dalgası yani 1980'li yıllar pek çok değişimin ve dönüşümün yaşandığı yıllar olarak ifade edilmiştir. Bu süreç içerisinde ekonomilerin liberalleşmesi, mal ve hizmet dolaşımının yaygınlaşması, uluslararası rekabetin yoğunlaşması, küreselleşme, demokratikleşme, iletişim teknolojisindeki gelişmeler gibi ulusal ve uluslar üstü gelişmeler devletlerin işlevlerinin farklılaşmasına, rollerinin yeniden belirlenmesine neden olan yeni yapılanmaları ortaya çıkarmıştır (Yayman, 1999: 73).

1980 ve sonrası dönem olarak ele alınan küreselleşmenin son dalgasında mali kontrollerin kaldırılması piyasaların işleyişindeki kuralları daha serbest hale getirmiş ve bu sayede uluslararası sermaye, bütün dünyada sınırlama olmaksızın hareket edebilmiştir. Bu gelişmeler ile birlikte 1989 yılında, Soğuk Savaş'ın ardından dünyada küresel pazar oluşumu büyük ölçüde tamamlanmıştır (Saruhan, 2010: 18).

1980'li yıllarda yaşanan değişimlerle beraber özel yabancı sermaye akımlarının büyük bir bölümünü oluşturan ticari banka kredilerinin yerini 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren portföy yatırımları ve doğrudan yatırımlar almıştır. Ayrıca 1980 ve 1990'lı yıllarda yabancı sermaye yatırımları imalat ve doğal kaynakların çıkarılmasına yönelik sektörlerden sermaye yoğun hizmet sektörüne (ulaştırma, telekomünikasyon, bankacılık) kaymıştır (DPT, 1995: 26).

1990'ların başlarında eski Doğu Bloku ülkelerinin ekonomik ve siyasi çöküşüyle küreselleşme dalgası zirveye ulaşmıştır. Ekonomik ve siyasi açıdan Batı ülkelerine yaklaşımaya başlayan planlı ekonominin hâkim olduğu bu ülkelerde komünist sistem yerini zamanla demokrasi ve piyasa ekonomisine dayalı bir sisteme bırakmıştır. Yine, GATT müzakereleri çerçevesinde 15 Aralık 1993 tarihinde 117

ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen ve tarihin en kapsamlı ticari anlaşması unvanını taşıyan Uruguay Raundu küreselleşmenin ekonomik süreci açısından en önemli gelişmelerden birisidir (Aktan ve Şen, 1999: 12-13).

1993 yılında sonuçlanan yedi yıllık uzun Uruguay müzakere sürecinin bir ürünü olan ve 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO), neoliberal küresel düzenin kurumsal yapısının temel taşlarından birini oluşturmuştur. WTO, bazı önemli konularda gelişmekte olan ülkelerin hareket alanını kısıtlayıcı yeni denetim mekanizmalarının gündeme gelmesine yol açmıştır (Şenses, 2004: 3).

Bu doğrultuda WTO'nun amaçlarından bazıları; gelişmekte olan ülkelerin artan dünya ticaretinde ihtiyaçları ile orantılı olarak pay almalarını sağlamak, gelir dağılımını iyileştirmek, hayat standardının yükseltilmesi için çaba göstermek, dünya kaynaklarının üretim ve ticaret açısından sürdürülebilir kalkınma hedefine uygun olarak kullanımını sağlamak, farklı ekonomik düzeylerdeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap vermektir. Ayrıca bu hedeflere ulaşılabilmesi için uluslararası ticari ilişkilerde ayrımcılığı ve ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldıran karşılıklı anlaşmalar yapmak da bu amaçlar arasındadır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2009: 9).

2000'li yıllara gelindiğinde küreselleşme süreci internet teknolojisi, uydu iletişimi, dijital dünya ve e-devlet gibi unsurların hız kazanmasıyla 1990'lı yıllardan itibaren taşıdığı vizyonunu pekiştirmiştir. Günümüzde küreselleşme sürecinin tamamlayıcı kavramı hıza dayalı elektronik ticarettir. Hisse senetleri, hazine bonoları, döviz işlemleri, mal ve hizmet dolaşımı, bankacılık ve borsa işlemleri artık fiili finans piyasaları yerine elektronik piyasalarda ve bankacılık ortamında yapılmaktadır. Bu anlamda küreselleşme, ulusal pazarların ve teknolojilerin birleştiği; uluslararası ticaretin yerini e-ticaret'in aldığı; ulus devletin e-devlete yetki aktardığı bir süreci ifade etmektedir (Oğuz, 2006: 32-33). Küreselleşmenin son dalgasında ekonominin liberalleşmesi, piyasaların işleyişini kısıtlayan kuralların kaldırılması ve uluslararası sermaye hareketlerinin hız kazanmasıyla beraber uluslararası rekabet ön plana çıkmıştır.

Yukarıda değerlendirilmesi yapılan bu üç küreselleşme dalgasını kendi içerisinde karşılaştırsak III. Küreselleşme Dalgası, diğer ikisinden oldukça farklıdır ve daha güçlüdür. Bunun nedeni (Yaman, 2001):

-1970'lerden başlayarak, uluslararası şirketlerin dünya ekonomisine egemen olması,

-1980’lerde Batı’nın optik kablo, haberleşme uyduları, bilgisayarlar, internet gibi teknolojik buluşları devreye sokarak yarattığı İletişim Devrimi,

-1990’larda Sovyetler Birliğinin dağılması sonucu güç dengesinin ortadan kalkması ve Batı’nın yeniden tek güç odağı haline gelmesidir.

Planlı ekonomik sistemin uygulandığı eski Doğu Bloku ülkelerinin dağılmasıyla beraber küreselleşme süreci daha da hızlanmıştır. Günümüzde ise teknolojik anlamda ortaya çıkan gelişmeler sayesinde küreselleşme süreci, uluslararası ticaret alanındaki uygulamaların artmasında önemli rol üstlenmiştir.

1.1.3. IMF Politikalarının Küreselleşme Sürecine Katkısı

IMF, ödemeler dengesi krizine giren ülkelerin kendilerini toparlamaları ve tekrar sağlıklı bir ekonomik yapıya kavuşmaları sürecinde, ülkelere finansal yardım sağlayan bir uluslararası kredi kuruluşudur. IMF ülkelerin dış ekonomik dengesini düzenlemek için bazı programlar hazırlamıştır. Bu programlar; maliye, para ve kur politikalarından oluşmaktadır (Üçgöz, 2005: 53).

IMF’nin önerdiği bu politikalar, mal ve faktör piyasalarında fiyat müdahalelerinin kaldırılması, dış ticaretin ve finans piyasalarının serbestleştirilmesi, kamu iktisadî kuruluşlarının özelleştirilmesi, doğrudan yabancı yatırımların ve dış finansal akımların hareket serbestliğine kavuşması ve işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi gibi amaçları ön planda tutarak bu ülkeleri dışa dönük serbest piyasa ekonomisine dönüştürme yolunda etkili olmuştur. Bu politikalar değişik ülkelerde farklı sıralamada ve farklı bir hızda uygulanmış olsalar da, aynı amaçlar doğrultusunda birbirini destekleyen kendi içinde tutarlı bir önlemler paketini oluşturmuşlardır (Şenses, 2004: 3).

Küreselleşme süreciyle birlikte IMF’nin dünya ekonomisine yönelik rol ve işlevlerinde değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Doğu Bloku’nun yıkılmasıyla birlikte buradaki ülkelerin piyasa ekonomisine geçişini yönetme rolünü de üstlenen IMF, bu ülkelerin çoğunda kendi politikalarını uygulama şansı bulmuştur (Soyak ve Nesirova, 2003: 1).

Yapısal uyum adı altında ifade edilen bu politikalar, IMF ve Dünya Bankası tarafından verilen finansal yardımların koşulu olarak ülkelere dayatılan serbest piyasa yönelimli ekonomi politikaları setidir. Bu politikalar kamu harcamalarının

kısılması gibi istikrar aşaması ve iktisadi yapı ve kurumların dönüştürülmesini içeren uyarlama (yapısal reform) aşamasından oluşmaktadır (Soyak ve Eroğlu, 2008: 4).

İktisadi alanda yaşanan küreselleşme sürecinin son dönemlerdeki biçimlenişi WTO, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların küresel pazar ekonomisi idealini gerçekleştirme adına belirttikleri serbestleştirme politikalarının bir sonucu olarak ifade edilmektedir. Bu süreç kaçınılmaz olarak bütün ülkelerin tek küresel ekonomiye ve finans sistemine uyum sağlamasını ve ulus devletin düzenleyici gücünün uluslar üstü örgütlere aktarılmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda IMF ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelerin tek küresel pazara yapısal uyum sağlaması ve onun bir parçası haline gelmesi için dış kredi ve borçlandırma mekanizmalarını kullanmakta, bu süreci garanti altına almak için de istikrar ve yapısal uyum programları bu ülkelere neredeyse dayatılmaktadır (Soyak ve Nesirova, 2003: 1).

Gelişmekte olan ülkelere adeta dayatılan bu yapısal uyarlama aşamasının azgelişmiş ülkelerde uygulanması ise IMF reçeteleri yolu ile mümkün olmuştur. IMF bu dönemde kredi için başvuran ülkelere sıkı para ve maliye politikaları uygulamalarını istemiştir. IMF'e göre bu ülkelerin sorunları aşırı talepten kaynaklanıyordu, bu nedenle devalüasyon yapılmalı ve devlet harcamaları kısılmalıydı. Ayrıca bu dönemde, finans sektörünün serbestleşmesi yönünde reformlar yapılmış, dış ticaretin serbestleştirilmesi ve kamu işletmelerinin özelleştirilmesi politikaları da gözetilmiştir. Böylece bu ülkelerin uluslararası pazarlar ile tamamen bütünleşmesi sağlanmıştır (Turan ve Aykoç, 2002: 133). Bretton Woods sistemiyle ortaya çıkan IMF, başlangıçta finansal açıdan sorun yaşayan ülkeler için bir yardımcı kuruluş olarak göreve başlamış ve zamanla bu doğrultuda bazı politikalar belirlemiştir. IMF politikaları doğrultusunda ön plana çıkan nokta, serbest piyasa ekonomisine uyum sürecini hızlandırmaktır. Dolayısıyla bu politika küreselleşme sürecini de hızlandıran bir durumdur. Çünkü serbest piyasa ekonomisiyle beraber dış ticaret ve finansal akımlarda da hareketlenme olacak ve uluslararası ticaret alanında sınırlar ortadan kalkacaktır.

Bu bütünleşme süreci içerisinde IMF dışı açılma, özelleştirme, deregülasyon politikalarında daha net tavır takınmış ve çeşitli biçimlerde sermayenin uluslararasılaşması ve uluslararasılaşmasına destek olmuştur. Bu doğrultuda IMF, küreselleşme sürecinde Dünya Bankası ile beraber belirlediği ortak politikaların uygulanması ve gerekli önlemlerin alınmasında görev almıştır. IMF ve Dünya Bankası, politikaların uygulanmasında yakın işbirliğine girişmiş ve kurulmasına

Çalışılan "yeni dünya düzeninde" belirleyici güç odaklarının girişimleri ve politikaları doğrultusunda hareket etmeye başlamıştır. Özellikle IMF, kapitalizmin düzenleyicisi rolünü belirgin olarak üstlenmiş ve dış borç konusunda yeni düzenlemelere girişmiştir (ztrk, 2002: 112-115).

IMF ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelere dış ticaretin serbestleşmesi, sermaye piyasalarının liberalleşmesi, zelleştirme, serbest piyasa ilkelerinin yaygınlaştırılması yönünde birtakım reçeteler vermişti. Bu reçetelerin uygulanmasıyla beraber kısa zamanda bu ülkeler muazzam dış ticaret açıklarıyla karşı karşıya gelmişlerdir. Ayrıca IMF'nin dayatmalı politikalarının uygulanması sonucunda Asya ve Latin Amerika'daki gelişen piyasa ekonomileri de borç ve spekülatif sermaye istilasına uğramışlardır (Ertuna, 2006: 38).

Asya Krizi sürecinde, krize giren ülkelerde tasarruf ve yatırım oranlarının yüksek olmasına rağmen, IMF ve Dünya Bankası finansal serbestleşmenin sürdürülebilmesi ve uluslararası finans piyasalarında güvenin yeniden kazanılması konuları üzerinde durmuş ve daraltıcı para ve maliye politikalarına önem vermişlerdir. Başta IMF olmak üzere uluslararası finans kuruluşlarının krizin gelişini ngrememeleri ve kriz sonrasında da ülke koşullarını dikkate almayan politikalar uygulanmasına yönelik önerilerde bulunmaları nedeniyle bu kuruluşlar farklı vrelerin yoğun eleştirilerine maruz kalmış ve sonucunda da önemli lde itibar kaybetmişlerdir (şenses, 2004: 11).

Küresel alanda yaşanan bu krizler, IMF'nin uluslararası sistemdeki rolünün ve işlevselliğinin sorgulanmasına ve bu kuruluşun dünya ekonomisindeki para ve döviz kuru dengesini sağlamadaki rolünün de irdelenmesine yol açmıştır. Ayrıca krizlerin ortaya çıkmasıyla beraber küreselleşmeye ilişkin yaygın olumlu beklentiler de sarsılmıştır. (ztrk, 2002:113).

Küreselleşme sürecinde ülkeler arasındaki sınırların yok olmaya başlaması, ülkeleri hem olumlu hem de olumsuz durumlarla karşı karşıya getirmiştir. Özellikle dış ticaretin hızlanması ve kapsamının genişlemesi açısından ülkeleri olumlu yönde etkileyen bu olgunun zamanla olumsuz yönleri de ortaya çıkmıştır. lkeler arasında özellikle kriz gibi durumların hızla yayılmaya başlaması ,gelişmekte olan ülkelerin tamamını etkileme riski olan, krizlerin önlenmesi için bazı çalışmalar yapılmasına ve üzüm önerilerinin geliştirilmesine yol açmıştır. 1990 yılında John Williamson'ın borç krizi ve ekonomik sorunlar yaşayan Latin Amerika lkeleri için oluşturduğu zm nerileri olarak ifade edilen reçete, gelişen piyasa ekonomileri için önemli bir

dönüm noktasıdır. Washington Konsensüsü diye adlandırılan bu reçete on maddeden oluşmaktadır ve bu reçete kısa zamanda birçok gelişen piyasa ekonomisi tarafından da uygulanmaya başlanmıştır (Yılmaz, 2009: 90).

Liberal içeriğe sahip bu reçetenin on maddesi ana hatlarıyla şunlardır (Williamson, 1990):

1. Mali düzenleme
2. Sağlık, eğitim ve altyapı gibi kamu harcamalarının yüksek getiri sağlayacak ve gelir dağılımını düzelterek şekilde yeniden ayarlanması
3. Vergi reformu (düşük oranlı ve geniş tabanlı vergi)
4. Faiz oranlarının liberalizasyonu
5. Rekabetçi kur politikası
6. Dış ticarete liberalizasyon
7. Doğrudan yabancı yatırımların serbestleştirilmesi
8. Özelleştirme
9. Deregülasyon (piyasaya giriş-çıkıştaki engellerin kaldırılması)
10. Mülkiyet haklarının güvenceye alınması.

Williamson'un önerilerinden oluşan bu reçete, gelişen ekonomilerde devletin rolünü en aza indirmeyi, kaynakların tahsisinde piyasaların serbestçe işleyişini esas almaktadır. Yani Washington Konsensüsü, devlet öncülüğündeki müdahaleci politikalardan piyasa merkezli politikalara doğru bir yönelimi sergilemektedir (Karabıçak, 2006: 98).

Konsensüs'de ortaya çıkan en önemli problem, ülkelerde gerekli koşulların tam olarak oluşturulmadan finans ve sermaye akımlarında liberalleşmeye gidilmesidir. Çünkü ülkeler açısından altyapı ve makroekonomik dengelerin kurulmamış olması ve kurumsal yapıların oluşturulmaması çok ciddi sorunlar çıkmasına neden olmuştur. İlk dönemlerde Washington Konsensüsü'nün en önemli eksiklerinden biri, öncelikle liberalleşme ve serbest piyasa üzerine yoğunlaşılması ve kurumsal altyapı boyutunun ihmal edilmesidir. Ancak son dönemde IMF gibi kurumlar, düzenleyici devletin ve kurumların son derece önemli olduğu görüşünü vurgulamaya başlamışlardır. Bütün bu ampirik olguların Washington Konsensüsü'nün ciddi şekilde süzgeçten geçirilmesini gündeme getirmesi ise son yıllarda Dünya Bankası ve IMF gibi kurumlarda bir bölünme ve yeniden yapılanma sürecinin başlamasına neden olmuştur (Öniş, 2006).

Küreselleşme süreciyle beraber ülkeleri tamamen içine alan krizlere karşı önlem alınması gerektiği düşüncesiyle oluşturulan Washington Konsensüsü, John Williamson'ın öncelikle Latin Amerika ülkeleri için oluşturduğu ancak daha sonra sadece Latin Amerika ülkelerinde değil diğer gelişen piyasa ekonomilerinde de uygulanan bir reçetedir. Washington Konsensüsü'ndeki temel nokta, ekonomide devletin kontrolünü en aza indirmek ve böylece piyasaların daha serbest olmasını sağlamaktır.

1.1.4. 1980'den Günümüze Türkiye Ekonomisinde Küreselleşme

Türkiye ekonomisinin dünya mal piyasalarıyla bütünleşmesi 1980 dönüşümü ile başlamış olup özellikle bu dönemde ihracata dayalı kalkınma stratejisinin benimsenmesi ülke için en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Türkiye için önemli bir tarih olan 1980 süreci, 1989-90 yıllarında ulusal mali piyasaların serbestleştirilmesi ve uluslararası sermaye hareketleri üzerindeki kambiyo kontrollerinin kaldırılmasıyla tamamlanmıştır (Yeldan, 2003: 2).

Diğer gelişen ekonomiler gibi Türkiye'de de küreselleşme hareketine ve liberalleşme sürecine uyum sağlamak için birçok yasal ve yapısal düzenlemeye gidilmiştir. 24 Ocak 1980 kararlarıyla başlayan liberalleşme süreci çok tartışılmasına rağmen günümüzde hâlâ etkilerini sürdürmektedir (Can, 2004: 69).

24 Ocak 1980, Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmeler ve değişimler açısından önemli bir süreçtir. Bu tarihte yürürlüğe giren İstikrar Programı ile kambiyo politikası serbestleştirilerek günlük kur ayarlamaları ile TL'nin sürekli değer kaybettiği bir döneme girilmiş, ithal kotalarının kaldırılmaya başlanması ile ithalat rejimi serbestleşmeye başlamış, ihracat destekleri ekonomi politikalarının temel araçlarından biri olmuştur (Taşkın, 2003: 10).

24 Ocak 1980 kararlarıyla ortaya çıkan ihracata dayalı kalkınma stratejisiyle beraber Türkiye ekonomisinin uluslararası piyasalarda rekabet edebilmesini sağlayabilmek için döviz kuru politikası ve ihracat sübvansiyonları kullanılmıştır. Diğer taraftan, 1980'li yıllarda reel ücretlerde planlı bir gerilemenin gerçekleştirilmesiyle ihracata yönelik üretim fazlası yaratmak ve düşük işgücü maliyetleriyle ihracatta rekabeti artırmak söz konusu olmuştur. İhracata dayalı bu politikalar ihracat hacmini artırmakta oldukça fayda sağlamıştır (TCMB, 2002: 20).

1980 döneminde uygulanan politikalar sonucunda, 1980-1984 arasındaki dönemde ihracat her ne kadar % 314 oranında yükseliş olsa da ithalat da ciddi bir şekilde artmış; bu nedenle dış açıklar 1980 sonrası dönemde devam etmiştir (Taşkın, 2003: 10). 1980 yılında 2,9 milyar dolar olan ihracat 1987 yılında 10,2 milyar dolara ulaşarak yaklaşık 4 kat artmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 1980 yılında % 30 seviyesinden 1987 yılında % 72'ler seviyesine yükselmiştir (DTM, 2000: 10).

1980'li yıllarda dış konjonktürde İran-Irak savaşından dolayı genel olarak olumsuz bir görüntü olmakla birlikte, Türkiye için bazı olumlu gelişmeler de yaşanmıştır. Bölgedeki petrol kökenli dış talebin canlılığını sürdürmesi dolayısıyla petrol ihracatçısı komşulardan yönelen bu talep, ihracat üzerinde olumlu etkiler meydana getirmiştir (Demirbaş, 2003: 234).

Türkiye, 1980-1987 döneminde dış ticaretini geliştirmede İran-Irak Savaşı'nın yarattığı ortamdan faydalanmıştır, özellikle coğrafi açıdan bu ülkelere olan yakınlık ekonomik ve ticari ilişkilerin artmasında önemli bir etkindir. İran-Irak savaşının ticarete ortaya çıkardığı olumlu etkilerin yanında Körfez Savaşı Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemiştir. Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında Türkiye'nin bölge ile dış ekonomik ilişkileri daralmıştır. Ayrıca Irak'a uygulanan ambargo nedeniyle Türkiye'nin bölge ile ilişkileri neredeyse durmuş ve petrol boru hattı ise devre dışı kalmıştır (Karakayalı, 2009: 555). 1990 Körfez krizi, Ortadoğu ülkelerine yapılan ulaşım hizmetlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca bu süreçte turizm sektörü durgunluğa gitmiştir. Bu dönemde, bankaların kredi faiz oranlarını yükseltmeleri ile birlikte kredi talebi ve kullandırılabilir miktarlar azalmıştır (DTM, 2000: 12).

Küreselleşme sürecinde etkisini hissettiren olumsuz gelişmelerle beraber süreci olumlu yönde etkileyen olaylar da olmuştur. Örneğin küreselleşme olgusunun en önemli dinamiklerinden biri olan özelleştirme politikaları da 1980'li yılların başında Türkiye gündemine girmiştir. Özelleştirmenin verimliliği artırdığı, rekabet ortamını geliştirdiği, sanayiye tabana yaydığı, gelir dağılımını iyileştirdiği, serbest piyasa ekonomisinin etkin işleyişini sağladığı vb. gibi ifadeler kullanılsa da uygulamalar sonucunda karşılaşılan durum ileri sürülen ifadelerden daha farklı olmuştur. 1980 sonrası uygulanan ekonomi politikaları ve özelleştirme uygulamaları sonucunda bir yandan yatırımlar azaltılmış, diğer yandan bütçe giderleri içindeki sosyal harcamaların oranı düşürülmüş ve bütçenin büyük bir kısmı faiz ödemelerinin oluşturduğu transfer harcamalarına gitmiştir (Yayman, 1999: 65-69).

1980 kararları sonrası hızlanan küreselleşme süreci özellikle dış ticaret alanında kendini göstermiştir. TL'nin değer kaybetmesi ihracatın artmasını sağlamıştır. Özellikle gelişen piyasaların 1980'li yıllarda dünya ile entegrasyonu gelişmiş ülkelerin ticaret alanında yaptıkları gelişmeleri yakından görmelerini sağlamıştır. Küreselleşme olgusu ile özellikle yabancı sermaye hareket özgürlüğü kazanmıştır. Gelişmiş ülkeler için bu durum sermayenin, getirinin çok olduğu bölgelere kayması ve kendine değer katması demek iken gelişen ülkeler içinse zaten az olan sermaye miktarının artması, dönemsel sıkıntılarda ve yatırımlarda ülkeye destek olması demektir.

1980-1989 yılları arasında dış ticarete serbestleşme hareketleri ön plana çıkarken, 1989 sonrasında ise sermaye hareketlerindeki serbestleşme dikkat çekmiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde pek çok gelişmiş ve gelişen ülke gibi Türkiye'de de mali sistemi serbestleştirmek amacıyla bir dizi reform yapılmıştır. Bunların en önemlileri, faiz oranlarının serbest bırakılarak kredi tavanlarının kaldırılması, bankaların Merkez Bankası'nda tutmak zorunda oldukları mevduat munzam karşılık oranlarının indirilmesi ya da tamamen kaldırılması ve bankacılık sektörünün hem yabancı hem de yerleşiklere açılmasıdır (Koçar, 2006: 78-80).

Türkiye'de, 1990'lı yıllara gelindiğinde dış ticarete ve sermaye hareketlerinde görülen serbestleşmenin etkileri devam etmekle beraber özellikle dışa açık bir makro-ekonomik uyum süreci yaşanmış ve ulusal ekonominin birikim ve büyüme ilişkileri de bu sürece uygun olarak yeniden şekillenmiştir (Yeldan, 2003: 2). Diğer taraftan bu dönemde, ekonomik ve ticari gelişmeler üzerinde son derece etkili olan bir karar daha alınmıştır. Nitekim 1989 yılında Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 Sayılı Karar ile kambiyo rejimi serbestleştirilmiş ve sermaye giriş ve çıkışları önündeki engeller kaldırılmıştır (Saruhan, 2010: 163).

Konvertibiliteye geçiş olarak tanıtılan, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'nda değişiklik yapan 32 Sayılı kararla ayrıca yabancıların yurtiçinde mevduat tutmalarına da olanak tanınmıştır. 1989 yılı aynı zamanda dünya ölçeğinde sermaye hareketlerinin yönünün yine çevre ülkelere döndüğü bir dönem olmuştur. Başka bir deyişle, tıpkı 1980'lerin başlarında olduğu gibi, Türkiye bu kez de dünya ekonomisindeki genel eğilimin içinde yer almış ve sermaye hareketlerini tümüyle serbestleştireceği yasal düzenlemeleri hızla gerçekleştirmiştir (Yentürk vd., 2004: 171).

Türkiye'nin finansal serbestleşme ile küresel ekonomiye uyum sürecinde, yüksek enflasyonist baskının yaşandığı ortamda kamu maliyesindeki dengesizliklerin giderek artması nedeniyle Merkez Bankası genişleme ve daralma politikalarının aracı olan faiz haddini kullanma olanağını kaybetmiştir. Ayrıca dış ticarete ve ulusal üretimde dengenin sağlanması için gerekli olan kur politikalarının belirlenmesi imkânsız hale gelmekle beraber faiz ve kurların belirlenmesi de sıcak para girişlerine bağımlı olmuştur (Aktaş, 2007: 91).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkelerin dış ticaret politikaları üzerinde uluslararası ekonomik ve ticari bütünleşmelerin etkileri dikkat çekerken, 1990'lara ve 2000'li yıllara ise Türkiye'nin dış ticaret politikalarını şekillendiren WTO üyeliği ve AB ile girilen Gümrük Birliği süreci damgasını vurmuştur (Taşkın, 2003: 10).

Uluslararası ticaretin serbestleşmesinin sağlanması amacıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlatılan GATT sürecinin tamamlanması ile 1995 yılında oluşturulan WTO'ya üye olunurken, 1.1.1996 tarihinden itibaren AB ile gümrük birliğine gidilmesi de karara bağlanmıştır. 1995 yılında iç talebin canlanması, ihracat içinde önemli bir paya sahip olan OECD ülkelerinin büyüme hızlarındaki yavaşlama ve 1996 yılında dünya ticaret hızının gerilemesi Türkiye'de ihracat artışının azalmasına neden olmuştur. 1997 yılının ikinci yarısında ortaya çıkan Asya Krizi'ne rağmen dünya ticaret hacminin yükselmesi ile ihracatta geçici bir artış ortaya çıkmış; 1998 yılında ihracat artış hızının % 2,7 gibi düşük bir seviyede kalmasının nedeni ise bu dönemde yaşanan Rusya Krizi olmuştur. 2000 yılına gelindiğinde ihracat, tekrar artış eğilimi içerisine girmiştir (Bayboğan, 2008: 61).

Dışa açılma sürecinde ilk adım olarak ticaret yoluyla serbestleşmeyi benimseyen Türkiye, ihracata yönelik bir sanayileşme politikası uygulamaya başlamıştır. Bu politika doğrultusunda, ihracat teşvik edilmiş ve ihracatı arttırabilmek için reel ücretler düşük düzeyde tutulmuş, reel devalüasyonlar yapılmış, bunun yanı sıra vergisel teşvikler uygulanmış ve önemli vergi kayıpları yaşanmıştır. Reel ücretlerin düşük tutulmasında süregelen enflasyonun da etkisi vardır. Fiyat enflasyonu ve diğer uygulanan politikalar, Türk ihraç mallarının dış piyasalarda rekabet etmesini sağlamıştır. Ancak artan ihracat gelirleri ve net dış borçlanma olanakları, ticaretin serbestleşmesi sonucu ithalat talebini arttırmıştır. Dolayısıyla ihracata yönelik yapılan uygulamalar aynı zamanda ithalat üzerinde de etkisini göstermiştir (Koçar, 2006: 111).

Sonuç olarak, küreselleşmenin bir ülke ekonomisini etkileme alanlarından en önemlisi dış ticarettir. Özellikle 2000 yılından sonra Türkiye'nin dış ticaret hacminin yaklaşık 3,5 kat arttığı ve Türkiye'nin Dünya ekonomisine büyük ölçüde uyum sağladığı açık bir şekilde görülmüştür. Dolayısıyla, dış ticaret hacmindeki artışa bakarak küreselleşmenin Türkiye'nin dış ticareti üzerinde olumlu etkiler bıraktığı söylenebilir (Bayboğan, 2008: 68).

Türkiye ekonomisinde küreselleşme süreci, 1980'lerden sonra kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle 24 Ocak 1980 kararlarıyla dış ticaret alanında yapılan uygulamalar sayesinde ihracat artış göstermiştir. Ancak 1990-1991 Körfez Savaşı ve 1998 Rusya Krizi Türkiye'yi ihracat yönünden olumsuz etkilemiştir. Aslında bu durum küreselleşmenin hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin bir arada olduğunun en büyük kanıtıdır. Çünkü küreselleşme süreciyle beraber ülkelerde, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı canlandırma düşüncesi hâkim olmuştur. Dolayısıyla bütün ülkeler bu ve benzeri avantajlardan faydalanmak için bu sürece uyum sağlamıştır. Ama dünyada 'tek pazar' olgusunu ifade eden küreselleşme, aynı zamanda bu pazardan faydalanmak isteyen ülkelerin bazı bedelleri ödemeleri gerektiğini açıkça göstermiştir. Krizler, savaşlar ve uluslararası ekonomideki durgunluk gibi birçok olumsuz durum da bu 'tek pazar' içerisinde hızla yayılmıştır. Körfez Savaşı ve Rusya Krizi Türkiye açısından bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki politika belirleyicilerinin finansal liberalleşme politikalarını benimsemeleri ve uygulamalarının nedenleri finansal derinlik, daha fazla tasarruf, yatırım ve büyüme sağlamak; rekabeti artırmak ve kaynakların daha etkin dağıtılmasını temin etmektir. Ancak Türkiye ekonomisinde ülkenin gelişmesini hızlandırmak amacıyla da olsa uygulanacak politikaların başarıya ulaşması için öncelikle, ekonomide finansal piyasaların finansman ihtiyaçlarını karşılayabilecek derinliğe ve olgunluğa ulaşması gerekmektedir (TCMB, 2002: 67).

1.1.5. Yeni Ekonomik Düzendeki Dış Ticaret- Rekabet Gücü İlişkisi

Küreselleşme terimi genellikle piyasalar, mali sistem, rekabet ve firma stratejileri ile ilişkili bir ifade olarak kullanılmaktadır. Ayrıca küreselleşme; dünya genelinde firmalar, hatta bölge ve ülkeler bakımından hayati bir önem arz eden

rekabetin ve rekabet edilebilirliğin arkasındaki güç olarak görülmekte ve bu nedenle de önemi artmaktadır (Hatzichronoglou, 1996: 7).

Küreselleşmenin öneminin artmasıyla beraber, küreselleşmeyi tetikleyen faktörler de değer kazanmıştır. Bunlar: mal, hizmet ve faktör (özellikle sermaye) dolaşımını etkileyen yasal, teknik ve kurumsal engellerin azaltılması, dünya ticaretinde tarife ve tarife dışı engellerin indirilmesi ve iletişim ve ulaştırma maliyetlerindeki düşüşün ve bilişim teknolojisindeki gelişmelerin de etkisiyle işlem maliyetlerinin para ve zaman bakımından oldukça azalmasıdır. Bunlara ek olarak, uluslararası rekabete BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, G. Afrika) ve diğer Asya/Latin Amerika/Doğu Avrupa ülkeleri gibi yeni güçler de dâhil olmaktadır. Gelişmiş ve/veya gelişmekte olan bu ülkeler, küreselleşme sürecini etkilemekle beraber kimi zaman da bu süreçten etkilenen konumunda olmuşlardır. Daha önceleri ticarete konu olmayan toptan ve perakende dağıtım, lojistik hizmetleri, arama merkezleri vd. hizmet alanlarının artık dünya ekonomisinde önemli hale gelmeye başlaması, doğrudan sermaye yatırımlarının artması ve sermaye piyasalarının gelişmesi gibi unsurların da bu sürece katkısı olmuştur (Akman, 2008: 27).

Küreselleşme süreci mal ve hizmet ticaretinin uluslararasılaşması ile başladığı için küreselleşmenin bir ülke ekonomisini etkilediği alanlardan belki de en önemlisi dış ticarettir. Dış ticaret, küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucu olarak ifade edilmektedir (DPT, 2000: 22). Dolayısıyla, küresel trendlerle uyum içerisinde olabilmeyi ve kalabilmeyi isteyen ekonomiler dış ticarete rekabet avantajına/üstünlüğüne sahip olmak zorundadır. Uluslararası ticaret ve yatırımların hızlanması, dış ticarete rekabet gücünü ön plana çıkarmıştır (sakarya.edu.tr, 2011).

Geçmiş dönemlerde rekabet kavramı denildiğinde daha küçük kapsamda tanımları içeren firmaların ve bölgelerin rekabet gücü anlaşılmaktaydı. Ancak küreselleşme süreciyle beraber bu kavram firma ve bölge boyutundan uluslararası boyutlara taşındı. Bir ülke eğer dış piyasalarda adından söz ettirebilmek istiyorsa dar kapsamdaki firma rekabetçiliğine ve bölgesel rekabetçiliğe yönelik çalışmalarda bulunmak yerine daha kapsamlı boyuttaki rekabet gücü kavramına odaklanmalıdır. Rekabetçilik, daha önceden ülkelerde çok göz önünde olan ve üzerinde düşünülen bir olgu olmamıştır, ancak küreselleşme süreciyle kendini iyice göstermiştir.

Küreselleşme sürecinde dış ticaretin öneminin artmasıyla birlikte çok hızlı değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bu değişimler, piyasaları daha rekabetçi bir ortam içerisine taşımaktadır. Rekabetçi ortamın varlığı ise firmaların ve ülkelerin

uluslararası rekabetten daha fazla değer kazanma çabalarını arttırmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte sadece ülke içinde faaliyet gösteren firmalar ve endüstriler değil, aynı zamanda endüstriler arası rekabet edebilirliğin yani daha kapsamlı boyuttaki rekabet gücünün arttırılmasının önemi de ortaya çıkmaktadır (Altay ve Gürpınar, 2008: 258).

Bir ülkenin refah seviyesinin yükseltilmesi, istihdam imkânlarının geliştirilmesi ve kaynaklarının etkin kullanılması o ülkenin rekabet gücünün arttırılmasına, diğer bir deyişle, küreselleşme süreci boyunca rekabette kaydedebileceği üstünlüğe bağlı gözükmektedir (Ekin, 1999: 188). Değişen ve gelişen dünya düzeni içerisindeki tüm ülkelerin amacı ekonomilerinde rekabet şartlarını oluşturmak ve refah düzeylerini arttırabilmektir. Ancak rekabetin çok yönlü olması nedeniyle ülkelerin ve işletmelerin rekabet gücü üzerinde birçok unsur etkili olmaktadır (Çivi vd., 2008: 2).

Uluslararası rekabet içerisinde firmaların ve endüstrilerin sahip oldukları nitelikler de zamanla rekabetçi ortam içerisinde iyi bir yer edinebilmeleri için yeterli olmamaktadır. Firmaların kendilerini geliştirmeleri, yenilikleri takip etmeleri ve özellikle bulundukları ortam içerisinde birbirleriyle etkileşim ve iletişim içerisinde olmaları da önemli unsurlardandır. Uluslararası düzeyde bir yarış içerisinde olan ülkeler açısından değerlendirme yapıldığında durumun önemi daha da artmaktadır. Rekabet gücü kavramı ilk gündeme geldiğinde birçok birim ve/veya birçok sanayi dalı açısından olaya daha küçük boyutta bakılmıştır, ancak konunun öneminin anlaşılması ve uluslararası düzeyde ele alınması süreci daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu nedenle ilk zamanlar birçok ülke içerisinde yer alan firmalar açısından tek başına değerlendirilen bu kavram gittikçe yerini çoğulcu kalabalığa bırakmıştır, firmaların tek başına değil de bütünlük içerisinde hareket etmeleri sayesinde rekabet ortamı içerisinde daha güçlü oluşumlar da meydana gelebilmektedir.

Bir firmanın üretim hacmini ve kârlılığını arttırabilmesi, bir bölgenin gelişebilmesi veya bir ülkenin refahını sağlayabilmesi ancak, o firmanın, bölgenin ya da ülkenin diğer firma, bölge ve ülkelerle rekabet edebilir olması ile mümkündür. Son yirmi yılda giderek hız kazanan küreselleşme süreci, rekabeti firmaların kendi bölgelerinden, ülkelerinden çıkartıp, uluslararası bir ortama taşımıştır. Küresel boyuttaki rekabet içerisinde olan her kuruluş, artık rekabeti küresel ölçekte ele almak, rakiplerinin dünyanın her köşesinde olduğunu farkına varmak ve planlarını

böylesine geniş bir çerçevenin unsuru olarak yapmak durumundadır. Yoksa küresel ortam nasıl ki bir bölgenin gelişmesini ve kalkınmasını sağlıyorsa aynı şekilde bu ortam içerisindeki bir bölgenin küçülmesine de neden olabilmektedir (Filiztekin ve Karaata, 2010: 8).

Uluslararası arenada yer almak isteyen ülkeler, daha ileri seviyedeki ülkelerde ortaya çıkan gelişmeleri yakından takip etmelidirler. Sanayi, teknoloji ve üretimde yenilik, kalite ve düşük maliyet kavramları özellikle küreselleşme yolundaki ülkelerde dikkat çeken kavramlardır. Çünkü uluslararası ticarete gelişme göstermek isteyen ülkeler ancak bu kavramlara önem vererek diğer ülkelerden farklı olabilmektedirler. Böylece ülkeler, dış ticaret alanında yaptıklarıyla diğer ülkelerden farklarını ortaya koyarak uluslararası piyasalarda öne çıkmaları sayesinde rekabet avantajı elde etmektedirler.

Ayrıca uluslararası rekabet, ülkenin Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmişlik düzeyi ve verimliliği, çeşitli sektörlerin performansı, dış ticaret fazlası, yüksek teknolojiyi yapısında barındıran mallar üretmesi, uzman ve yetişmiş işgücünün bulunması gibi faktörlere de bağlıdır (Çivi vd., 2008: 4). Dış ticaretin serbestleşmesi ile firmalar ve endüstriler artan uluslararası rekabet baskısıyla karşı karşıya kalmışlardır. Böylece 1980'li ve 90'lı yıllarda sanayi üretiminde rekabet koşulları önemli ölçüde keskinleşmiştir. Geçmiş yıllarda rekabet gücü düşük fiyat ve büyük ölçüde ucuz ve standart mal üretilerek elde edilirken, artık uluslararası rekabet kavramı denildiğinde fiyatın yanı sıra yaratıcılık, değişen talep koşullarına hızla cevap verme yeteneği ve mal farklılaşması gibi faktörler de akla gelmektedir (Demir, 2001: 97).

Uluslararası rekabeti etkileyen asıl faktör ise, ülkenin dış ticaret yapısı, ülkeye gelen doğrudan yabancı sermayenin miktarı ve bu sermayenin sektörel dağılımıdır. Bu faktörlerde meydana gelen yenilikler ülkenin ileride karşılaşacağı değişimleri ve gelecek olan yabancı sermayenin miktarını etkileyerek rekabet gücünün artışına neden olacaktır (Çivi vd., 2008: 6).

Yabancı sermayenin sektörel dağılımı son zamanlarda farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde yabancı sermaye yatırımları daha çok hizmet sektörüne kaymaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise daha çok imalat sektörüne yönelmektedir (UNCTAD, 2010: 12). Çünkü gelişmekte olan ülkelerde bol miktarda bulunan ucuz işgücü ve hammadde daha çok sanayi dalında kullanılmaktadır. Bu nedenle, uluslararası piyasalarda yer edinip rekabet güçlerini arttırmak isteyen

gelişmekte olan ülkeler yabancı sermaye yatırımlarını daha çok sanayi alanına yönlendirmektedirler.

Rekabet gücünün özellikle sanayi alanında etkisini hissettirerek hızla yayılması ve dünya piyasalarındaki yerinin kesinleşmesiyle beraber işletmeler için verimliliklerini arttırabilecekleri bir çevrede faaliyette bulunmak son derece önemli olmuştur. Bu nedenle üretimin uluslararasılaşması sürecinde, işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri ortamdan talepleri de artmıştır. Bu çerçevede ülkenin faktör donanımı, teknolojik altyapısı, Ar-Ge yatırımları, beşeri sermayesi, düşük işgücü maliyetleri, vergiler ve ekonomik gelişmeleri destekleyici yasal düzenlemeler gibi faktörler önem kazanmaktadır (Demir, 2001: 90).

Yukarıda sayılan faktörlerin uygulanabileceği ortamın hazırlanması, uluslararası ticaret üzerindeki engellerin kaldırılması ve liberalleştirilmesi ticaretin gelişmesi açısından büyük etki yapmıştır. Küreselleşmenin dünya ticareti üzerindeki en önemli etkisi ticareti artırıcı etkisidir. Artan bütünleşme hareketleriyle birlikte dünya ticaret hacmi yükselmiş, ticareti yapılan mal ve hizmetlerin içeriği zenginleşmiş ve üretimin küreselleşmesi için gerekli ortam hazırlanmıştır (Benk ve Akdemir, 2004: 16).

Üretimin küreselleşmesi sürecinde makro ekonomik performans önemli bir noktadır. Özellikle ülkelerin toplam ihracat miktarlarındaki artış, makro ekonomik performansı arttırmakla beraber özellikle ihraç edilen ürünlerin dış pazarlarda aranılması ve üretimde devamlılığın sağlanması ülkenin gelecek yıllardaki ihracat gücü ve ekonomik gelişme kapasitesi açısından son derece önemlidir. Çünkü ihraç ürünlerinin gösterdikleri performans, dünya ihraç ürünlerinin aynı dönem içinde gösterdiği performansa göre bu ülkelerin/ürünlerin ihracat rekabet güçlerini yansıtmaktadır (sakarya.edu.tr.; 2011).

Küreselleşme süreciyle beraber yukarıda değinilen önlemlerin alınması ve rekabet gücünü etkileyen unsurların oluşturulması ve uygulanması her ülke için farklı boyutta ve süreçte olmuştur. Bazı ülkeler küreselleşme sürecine hemen uyum sağlayıp kalkınırken, bazı ülkeler açısından ise rekabet gücünü arttırmak ve küreselleşme sürecine uyum sağlamak kolay olmamıştır. Dış ticaret hacmini ve rekabet gücünü arttıran, dış politikalara uyum sağlayan ve gerekli koşulları gerçekleştiren ülkeler küreselleşme sürecine hızla dâhil olmuşlardır. Dış ticaret açısından küreselleşme kelimesi, sınırların olmadığı ticareti ifade etmekle beraber sınırların kalkmasıyla dış ticarete verilen değer de artmıştır. Böylece uluslararası

piyasalarda yer almak isteyen her ülke için rekabetçi ortamın varlığı da önem kazanmıştır.

1.2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİNDE OTOMOTİV, TEKSTİL VE DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜ

Küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla beraber gelişen piyasaların önemi hızla artmıştır. Gelişen piyasa ekonomileri, ülkedeki adil olmayan gelir dağılımı, zayıf endüstriyel, sosyal altyapı ve aşırı nüfus gibi birçok problemi ortadan kaldırmak için reformlar yapmaya karar veren, bu konuda uzun dönemli planlar oluşturan, bu planları uygulamaya koyan ve bu faaliyetler sonrası kişi başına GSMH’de artış kaydeden ülkelere verilen isimdir. Gelişen ekonomiler ve gelişmekte olan ülkeler arasında ayırım yapmayı sağlayan kesin çizgiler olmamasına rağmen ekonomik ve sosyal yapılarındaki benzerlikleri, gelişme konusundaki kararlılıkları ve ülke vatandaşlarının refahlarını artırmadaki başarılarıyla birbirlerinden ayrılmaktadır. Hatta her gelişen ekonomi, gelişmekte olan ülke olarak nitelendirilebilmekte, ancak her gelişmekte olan ülke ise gelişen piyasa ekonomisi olarak adlandırılmamaktadır (Çivi ve Çavuşgil, 2001: 117).

Günümüzde serbest piyasa şartlarına ayak uydurarak hızla büyüyen ve sanayileşen, gelişme ve kalkınma konusunda ilerleme kaydeden bununla birlikte finansal ve ekonomik yatırımlar için elverişli durumda bulunan gelişen piyasa ekonomileri arasında Türkiye ile birlikte bazı Asya, Latin Amerika ve eski Doğu Bloku ülkeleri de yer almaktadır. Bu ülkeler gerçekleştirdikleri üretim artışıyla dünya GSYİH büyüme hızını yükseltmektedirler. Ayrıca bu ülkeler serbest piyasayı benimseyen ve büyümeye çalışan diğer gelişmekte olan ülkelere farklıdır. Çünkü bu ülkeler dünya gerçeğine ve küreselleşme sürecine nispeten daha hızlı adapte olabilmiş ve yaşadıkları bazı yapısal sorunlara rağmen diğer gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla ilerleme kaydedebilmişlerdir (Yılmaz, 2009: 100).

1.2.1. Küreselleşme Sürecinin Gelişen Piyasa Ekonomilerine Etkisi

Dünya ekonomisinin, içinde yaşadığımız son çeyrek yüzyıl içerisinde hızla “küreselleşme” sürecine girmesiyle beraber gelişmiş, gelişmekte olan ülkeler ve

gelişen piyasa ekonomileri arasında işbirliği imkânları artmıştır. Ülkeler arasındaki ticareti engelleyen durumların azalmaya başlamasıyla birlikte uluslararası ticaret hacmi genişlemiş, gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere yüksek teknoloji transferi artmış, uluslararası finans piyasaları gelişmiş, ülkeler arasında işgücü akımı artmış ve yabancı sermaye akışında önemli ilerlemeler görülmüştür (Aktan, 1999: 1).

Son 20-25 yıl içinde dünya genelinde gerçekleşen bu gelişmelerin temelinde, teknoloji ve sermayenin hızla yer değiştirebilme özelliğini elde etmiş olması yatmaktadır. Ayrıca küreselleşme süreciyle beraber elindeki imkânları değerlendiremeyen gelişen piyasa ekonomilerinin önemi de artmıştır. Çünkü aşırı atıl kaynağa sahip olan kendi ülkelerinde bunları verimli alanlara yönlendirme şansı olmayan/az olan bu ekonomiler, diğer ülkelere çeşitli avantajlar sunmaktadır. Dünya ekonomisindeki bu hızlı değişime neden olan ve dünyadaki değişimi hızlandıran gelişmelerin yaşanmasına neden olan olaylar küresel değişimin ana taşları olarak görülmektedir (Çivi ve Çavuşgil, 2001: 114).

Küresel değişimi yakın geçmişte en fazla etkileyen olaylardan birisi Çin, Hindistan ve eski Doğu Bloku ülkelerinin ekonomilerini uluslararası ticarete daha fazla açmaları olmuştur. 1970'lerin sonunda Çin, 1990'ların başında ise Hindistan kapalı ekonomi modellerini terk edip, daha liberal politikalar izlemeye başlamış ayrıca Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği ülkelerinde rejim değişikliğine gidilmiş ve yaşanan bu gelişmelerle küreselleşme süreci desteklenmiştir. Bu gelişmeler 1980'lerin başından, özellikle de 1990'lardan itibaren hız kazanarak dünya ekonomisini etkilemeye başlamıştır. Büyük ekonomilere sahip gelişen ülkelerdeki bu serbestleşme hareketlerinin dünya ekonomisini etkilemesi son derece doğaldır (Aydın vd., 2010: 57).

Küreselleşmenin dünya ekonomileri üzerindeki olumlu etkileri daha önceki paragraflarda ifade edilmiştir, ancak küreselleşme sürecinin getirdiği avantajlar kadar dezavantajlar da olmuştur. Özellikle gelişen piyasa ekonomileri bu süreçten biraz daha derin etkilenmiştir, çünkü gelişen ekonomilerde, ekonomik kalkınma gelişmiş ülkeler kadar güçlü olmadığı için sorunlar hemen fark edilememiş ve gerekli önlemler hemen alınamamıştır. Bu süreç içerisinde gerçekleşen en önemli dezavantajlardan biri de ülkeleri birçok açıdan etkileyen krizlerdir. Türkiye'nin de aralarında olduğu gelişen piyasa ekonomileri, dünya çapında liberalleşmenin ortaya çıkmaya başladığı 1980'lerden itibaren uluslararası finans karakterli birçok krizle karşı karşıya kalmıştır (Can, 2004: 77). Özellikle Asya krizi buna en iyi örnektir.

Güneydoğu Asya ülkelerinden Tayland'ın parasının devalüe edilmesiyle başlayan krizin nelere yol açabileceği tahmin edilememiştir. Ancak Tayland'da başlayan kur depreminin yayılış hızı ve etki alanı çok büyük olmuştur (Baştürk, 2001).

Güneydoğu Asya'da başlayan kriz, 1998 yılında bölgelerinde önemli ağırlıkları bulunan Rusya ve Brezilya'yı da içine alarak küresel bir nitelik kazanmıştır. Krizin yayılmaya başlamasıyla yatırımcılar riskli buldukları gelişmekte olan piyasalardan çekilerek görece olarak düşük getiriye razı olmuşlar ve güven duydukları gelişmiş ülkelere yönelmişlerdir. Büyük ölçekli sermaye çıkışlarına maruz kalan ve yeni finansman olanakları bulamayan gelişmekte olan ekonomiler ise ciddi derecedeki olumsuzluklarla karşı karşıya kalmışlardır (DPT, 2000: 39).

Küreselleşmeyle beraber hız kazanan bu krizlerin çoğundaki ortak payda mali sektörlerdeki liberal reformlarla beraber sermaye hareketlerinin de acele ile serbestleştirilmesi sonucu ülkelerin uluslararası piyasalardaki tehlikelere karşı hazırlıksız yakalanmaları olmuştur. Ayrıca spekülasyon sıcak para hareketlerine maruz kalan bu ülkelerde biriken makro dengesizliklere karşı düzenleyici önlemlerin eksik kalmasıyla birlikte toplumsal tahrip gücü yüksek krizler ortaya çıkmıştır. Bu krizlerin sonucunda gerek kriz yaşayan ülkelerde, gerekse gelişen piyasa ekonomilerine yön verme çabasındaki IMF, Dünya Bankası gibi örgütlerde düzenleyicilik ve toplumsal sürdürülebilirlik yanı sıra ağır basan yeni bir liberal yaklaşım ortaya çıkmıştır. Birçok ülke bu yeni yaklaşıma uygun olarak bankacılık, sosyal güvenlik, yoksullukla mücadele gibi alanlarda devlete daha geniş bir etkinlik çerçevesi sağlayan yapısal reformlara girişmiştir (Öniş ve Güven, 2010:1).

Küreselleşme ile sınırların ortadan kalkması durumu, bütün dünya ülkeleri arasında işbirliğinin artmasını sağlamıştır. Gelişmiş ülkelerin sahip olduğu birçok avantaja sahip olamayan gelişen piyasa ekonomileri için küreselleşme süreci iyi bir fırsattır. Çünkü ülkeler arasında sınırların kalkmasıyla gelişen ekonomiler, dış ticaret ve yatırım gibi alanlarda dünya genelinden daha çok faydalanabilecek konuma gelmişlerdir. Küreselleşme sürecinin söz edilen olumlu yanlarıyla beraber olumsuz yanları da vardır. Özellikle uluslararası piyasalardaki olumsuzlukların kolayca her ülkeye yayılması dikkat çeken en önemli noktadır.

Gelişen piyasa ekonomileri içerisinde yer alan ülkelerde ekonomik, siyasi ve sosyal altyapıdaki eksikliklerin en aza indirilmesi, diğer ülkelerde oluşan olumsuzluklardan bu ülkelerin daha az zarar görmesini sağlayacaktır. Çünkü küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla beraber ülkelerde birçok alanda görülen

yapılanma tamamlanmamış veya yarım kalmıştır. Bu süreç içerisinde gerçekleştirilemeyen uygulamalar, alınmayan önlemler, ortaya çıkan çerçeve içerisindeki ülkelerin dış olumsuzluklardan daha da etkilenmesine neden olmuştur.

1.2.2. Küreselleşme Sürecinde Gelişen Piyasa Ekonomilerinde Otomotiv, Demir-Çelik ve Tekstil Sektörünün Önemi

Dünya ticaret hacmi içerisindeki payı her geçen gün artan tekstil sektörü, sağladığı istihdam imkânları, üretim sürecinde yaratılan katma değer ve ihracat gelirleri içindeki yüksek payı nedeniyle, ekonomik kalkınma sürecinde önemli roller üstlenen bir sanayi dalıdır. Gelişmiş ülkelerin 18. yüzyılda gerçekleştirdikleri sanayileşme sürecine damgasını vuran tekstil sektörü, günümüzde de gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarında aynı görevi yerine getirmektedir (Dilber, 2004: 86).

Gelişmiş ülkelerde, emek yoğun üretim tekniği kullanılan tekstil sektörünün imalat sanayi içerisindeki payı azalırken, gelişen ekonomilerde ise tam tersine hâlâ önemi artmaktadır. Çünkü gelişmiş ekonomilerde üretim daha çok emek yoğunundan sermaye yoğununa kaymaktadır. Oysa gelişen ekonomilerde emek faktörünün daha ucuz olması nedeniyle sanayi üretimi daha çok emek yoğunudur.

Bu nedenle gelişen piyasa ekonomilerindeki rekabet gücü yüksek indeks değerleri daha çok hammadde ve emek yoğun malların ihracatında ortaya çıkmaktadır (Erkan, 2009: 84). İmalat sanayi içerisinde tekstil sektöründeki üstünlük dikkat çekmekle beraber otomotiv ve demir-çelik sektörünün de önemi her geçen gün artmaktadır. 1980'den sonra ve özellikle 1990'lı yıllarda ABD, Japonya ve Avrupa'da özellikle otomotiv sanayi üretiminin giderek başka ülkelere kaydırıldığı ve dünya üretiminin % 40'ının söz konusu ülkelere gerçekleştirilir konuma geldiği dikkat çekmektedir. Bu duruma, otomotiv sanayindeki büyük üreticilerin üretimlerini kendi ülkelerinden ziyade, bazı rekabetçi üstünlüklere sahip gelişen piyasa ekonomilerine aktarmaları ve bu ülkeleri üretim merkezi olarak seçmeleri neden olmaktadır (Bedir, 2002: 5).

Dünyada bu üç sektörün son zamanlardaki değerlendirmesi yapılacak olursa; toplam ticaret içerisinde otomotiv ürünleri % 7,0, demir-çelik % 2,7 ve tekstil ise % 1,7 paya sahiptir. Dünya imalat sanayi ihracatında ise bu üç sektörün payı % 16,6 iken dağılımda otomotiv ürünleri % 10,1, demir-çelik % 3,9 ve tekstil ise % 2,5 paya

sahiptir. Diğer taraftan, 2008 küresel finans krizi sonrasında sanayi üretiminde genel bir düşüş gerçekleşmiş ve bu durumdan en çok demir-çelik sektörü etkilenmiştir. Demir-çelik üretiminde 45 milyar \$, otomotivde 32 milyar \$, tekstilde ise 17 milyar \$ azalma olmuştur (WTO, 2010: 43-47). WTO'nun 2015 yılı Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre, dünya ihracat liderleri sınıflandırmasında her üç sektörde yer alan ülkeler grubunda ilk on ülke arasında Çin, Güney Kore ve Türkiye yer almaktadır (WTO, 2015: 94-116). Günümüzde söz konusu üç sektör, Türkiye ve diğer gelişen piyasa ekonomilerinin üretim ve ihracat değerleri için oldukça önemlidir. Bu nedenle ülkelerin gelişme ve kriz sonrasında yaşanan daralma dönemlerinde öncü sektörler konumunda oldukları gözlenmektedir.

1.2.2.1. Otomotiv Sektörü

Günümüzde otomotiv sektörü, gelişmiş ve hatta gelişmekte olan ülkeler için “anahtar” sektör görevini üstlenmektedir. Güçlü bir otomotiv sektörü, sanayileşmiş ülkelerin ortak özelliklerinden biridir. Çünkü otomotiv sektörü, birçok sektörle iç içedir. Otomotiv sektörü, başka birçok sektörün ürettiklerinden yararlanır; bunların başında demir-çelik, cam, plastik, tekstil, elektronik ve elektrik sektörleri gelir. Günümüzde, birçok ülke ekonomisinin merkezinde yer alan otomotiv sektöründeki gelişmelerin incelenmesi, bu nedenle büyük önem taşımaktadır (İTO, 2008: 4-5).

Tüm sanayileşmiş ülkelerde ekonominin lokomotifleri olarak kabul edildiğinden dolayı bu sektörde meydana gelen değişimler ekonomiyi önemli derecede etkilemektedir (Görener ve Görener, 2008: 1214). Ayrıca ekonomiye yüksek oranda katma değer sağlaması, güvenilir ve kolay bir vergi kaynağı oluşturması da önemini arttırmaktadır. Otomotiv sektörü, taşıt araçlarına ve diğer motorlu araçlara olan talebin devamlı olarak artış gösterdiği ülkelerde; dışa bağımlılığı önleyen ve dış ticaret dengesinin açık vermesini engelleyen bir sanayi kolu olarak ülke ekonomisinin gelişiminde etkin rol oynamaktadır (Aktaş ve Akkurt, 2006: 88).

Ülke ekonomisinin gelişme sürecinde bu kadar büyük bir öneme sahip olan bu sanayi dalı da dış olumsuzluklardan kolayca etkilenmektedir. WTO'nun özellikle 2011-2013 yılı raporlarına göre, dünya ticareti içerisinde otomotiv ürünlerinin payı azalmıştır. 2010 yılında otomotiv ürünleri toplam ticaret içerisinde % 7.4, 2011 yılında % 7.2 ve 2012 yılında ise yine % 7.2 paya sahip olmuştur (WTO, 2011: 60; 2012: 122; 2013: 62). Bunun en önemli nedeni, 2008 küresel krizinin sektör

üzerindeki olumsuz yansımalarıdır. Ancak WTO'nun 2014 ve 2015 yılı Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre ise sektör verileri daha önceki yıllara göre toparlanma sürecine girmiştir, 2013 yılında otomotiv ürünleri toplam ticaret içerisinde % 7.4 paya sahip iken 2014 yılında ise % 7.5 paya sahip olmuştur (WTO, 2014: 61; 2015: 71).

Otomotiv sektörü, küresel krizden olumsuz etkilenen sektörlerden biri olmuştur. Bununla birlikte sektörün diğer bazı sanayi alanlarıyla iç içe olması, yan sektörlerin de durgunluğa girmesine neden olmuştur. Ayrıca küresel kriz tüketim ve tasarruf alışkanlıklarında değişikliklere neden olmuştur; hanehalkları gelirlerinin büyük bir bölümünü tüketime ayırmak yerine tasarrufa yönlendirmeye başlamışlardır. Bu nedenle, hanehalkının tüketim harcaması içerisinde büyük bir paya sahip olan motorlu taşıtlarda alım ve satım kriz döneminde gerilemiştir; dolayısıyla toplam ticaret içerisindeki payı da azalmıştır.

1.2.2.2. Demir- Çelik Sektörü

Demir-Çelik sektörü savunma açısından stratejik öneme sahip olmakla beraber, sanayileşmenin temel gereksinimlerinin karşılanması açısından da kalkınmanın öncüsü konumundadır. Kalkınmada önemli olan, ülkelerdeki gelir artışının kendini besleyecek şekilde ve uluslararası rekabet gücüne sahip bir yapıda olmasıdır. Bu nedenle ülkelerin kalkınmaları, sahip oldukları doğal kaynakları kullanmaları, bu kaynakları uç ürünlere dönüştürerek kullanıma sunmaları veya ihraç etmeleri ile yakından ilgilidir (emo.org.tr; 2011).

Demir-Çelik sektöründe gözlenen gelişmeler ile kalkınma süreci arasındaki ilişki incelendiğinde ekonominin demir-çelik ile ilgili alt sektörlerinin gelişiminde demir-çelik ürünleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu sektörün önemi en başta tüm endüstriyel dallara girdi vermesinden kaynaklanmaktadır. Demir-çelik sektörünün inşaat, otomotiv, demiryolu ve akla gelebilecek tüm cihaz ve eşya üretimine katkısı vardır (Sezgin, 2008: 2). Dolayısıyla demir-çelik gibi birçok sektörle iç içe olan bu sektörde üretim yapılması, diğer sektörlerde istihdam edilenlere de iş imkânı sağlamaktadır.

Demir-çelik ürünleri, dayanıklı tüketim malları ve yatırım malları sanayinin ana girdisidir. Bu nedenle, bir ülkenin demir-çelik tüketim düzeyi, o ülkedeki refahın ve gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilir. Ekonomileri

güçlü ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde, demir-çelik tüketimi sürekli artmakta ve tüketim hızını karşılayabilecek üretim kapasiteleri oluşturulmaktadır. Demir-çelik sektörü tek bir sanayi koluna değil, birçok sektöre girdi sağlayan ve ülke ekonomisi için stratejik önem taşıyan bir sektör olagelmıştır. Demir-çelik sektörü sanayinin lokomotif sektörlerinin başında gelir ve büyük ölçekli yatırımlar gerektirir (DİSK, 2003: 6).

2008 yılında yaşanan mali krizden en çok etkilenen sektör demir-çelik olmuştur. 2009 yılında dünyada çelik üretiminde % -8,1 azalma olurken, Çin ve Hindistan gibi gelişme yolundaki ülkelerde ortalama % 7,5 büyümeye gerçekleşmiştir. Demir-çelik sektörü, Asya ve Avrupa ülkeleri kadar Türkiye açısından da önemli bir sektördür. Dünyada çelik üreten 64 ülke arasında Türkiye'nin 10. sırada olması büyük başarıdır (T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010: 5).

WTO'nun 2015 yılı Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre, ihracat ve ithalat açısından değerlendirildiğinde demir-çelik sektörü imalat sanayi içerisinde 2014 yılında %2.6 paya sahiptir. Demir-çelik sektöründe ihracat rakamlarına bakıldığında AB 27 grubu % 35.9 pay ile birinci sıradadır ve %15.3 pay ile ikinci sırada Çin gelmektedir (WTO, 2015: 74-94).

1.2.2.3. Tekstil Sektörü

Uluslararası ticaret içerisinde tekstil üretimi Sanayi Devrimi'nden bu yana ticaretin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun temel nedenleri: tekstilin tüm ülkelerde tüketimin temel ürünlerinden olması ve tekstil üretiminin emek yoğun, ancak küçük bir sermaye ile yeni girişimciler tarafından kurulabilen bir iş alanı olmasıdır. Dünya tekstil ve hazır giyim ticaret hacminde hâkimiyet belirli ülke ve bölgelere aittir (Arslan, 2008: 27).

WTO'nun 2013 yılı Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporu verilerine göre, dünya tekstil ihracatında Çin 2012 yılında % 33.4 pay ile birinci sıradadır ve Çin'i % 24.3 pay ile AB 27 ülkeleri takip etmektedir. Türkiye, % 3.9 pay ile 6. sıradadır ve dünya tekstil ihracatı liderleri arasında yer almaktadır (WTO, 2013: 124). Ayrıca WTO'nun son yıllardaki verilerine göre de Çin 2014 ve 2015 raporlarına göre dünya tekstil ihracatındaki payını arttırarak yine birinci sırada olmuştur, Türkiye ise 2013 ve 2014 yıllarında % 4 pay ile tekstil ihracatı liderleri arasında dördüncü sıraya yükselmiştir (WTO, 2014: 106; 2015: 116)

Gelişme yolundaki birçok ülkede tekstil sektörü, sanayileşmenin ilk adımını oluşturmuş ve sanayileşme çabası içerisine giren ülkelerin bu çabalarını gerçekleştirebilmesinde kilit rol üstlenmiştir. Ekonomik gelişmenin ve refahın artmasının temelini oluşturan sanayileşmede itici güç olan tekstil sektörü Türkiye’de de 1980’li yıllardan itibaren benimsenen ihracata dayalı büyüme modelinin başarıyla uygulanabilmesinde önemli bir unsur olmuştur (Şenol, 2009: 1). Gelişmiş ülkeler, önceleri bu sektördeki üretimi kendi ülkelerinde yaparken zamanla, üretim maliyeti gibi faktörlerde avantaj sağlama ve üretim yaparken daha az maliyet daha fazla getiri elde etme düşüncesiyle üretimi geliştirmekte olan ülkelere kaydırmışlardır. Çünkü gelişen piyasalarda üretim ve pazarlama faaliyetleri, gelişmiş ülkelere göre daha az maliyet gerektirmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkeler ara malları gelişen ülkelere düşük maliyetle alıp üretimden sonra dış pazarlarda satmak yerine gelişen ülkelere üretimi daha az maliyetle yapıp tüm üretim aşamaları tamamlandıktan sonra satışa sunmaktadırlar.

1980’lerden itibaren hız kazanan küreselleşme eğilimi, tekstil ve hazır giyim sektöründe ticaret akışını hızlandırmış ve son otuz yıl içinde sektörün toplam kapasitesinin yaklaşık yarısı, gelişmiş ülkelere kaymıştır. Doğal olarak sektör, günümüzde en fazla küreselleşmiş endüstrilerden biri olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle tekstil ve hazır giyim sektörü geliştirmekte olan ülkelere ekonominin ana istihdam yaratıcısıdır (Arslan, 2008: 25).

Ülkelerin iç pazarları açısından arz ettiği büyük önem yanında, uluslararası ticarete ülkelerin önemli gelir kaynaklarından olan tekstil sektörü, Türkiye için de Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze kadar stratejik değeri olan bir sektör olmuştur (Taşlıçay, 2007: 1). Tekstil sektörü, sağladığı istihdam imkânı, üretim sürecinde yarattığı katma değer ve uluslararası ticaretteki ağırlığı nedeniyle ekonomik kalkınma sürecinde önemli rol oynayan bir sanayi dalı olarak bilinmektedir. Gelişmiş ülkelerin 18. yüzyılda gerçekleştirdikleri sanayileşme sürecine damgasını vuran tekstil sektörü, günümüzde de geliştirmekte olan ülkelerin kalkınmalarında benzer bir fonksiyon üstlenmektedir (Çetin ve Ecevit, 2008: 117).

1.3. TÜRKİYE VE GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİNDE BÜYÜME VE DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ

Gelişen piyasalar, ekonomilerini piyasa mekanizmasına uyarlamak için yeniden yapılandıran ekonomilerdir. Yükselen piyasaların iki temel ortak özelliği bulunmaktadır: İlki, bu ülkeler, bir dizi yerel ekonomik ve politik reform uygulamaya koymuşlardır. Bu ülkeler sürdürülebilir bir ekonomik büyüme gerçekleştirmek için geleneksel müdahaleci devlet politikalarının yerine dışa açık liberal ekonomi politikaları ikame etmişlerdir. İkinci özellikleri, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri olmalarıdır. Özellikle dünya ticaretindeki artan payları, ekonomik performanslarına olumlu etki yapmıştır (Şen ve Küçükaksoy, 2006: 215).

Gelişmekte olan ülkelerden farklılık gösteren gelişen piyasa ekonomilerini sınıflandırırken çeşitli özellikleri göz önüne alınmıştır. Sınıflandırma yaparken bazı ülkeleri tercih edip diğerlerini de tercih dışı bırakmak aslında kolay değildir. Çünkü hiçbir ülke nasıl ki birbirine tamamen benzemez ise ülkelerin ortak yönleri de olmayabilir, bu nedenle pek çok kriter göz önüne alınmalıdır. Büyük gelişen piyasaları belirlerken ülkelerin sınıflandırmaya dâhil edilebilmesi için belirlenecek niteliklerinin de seçilmesinde kullanılan bazı temel noktalar vardır. Bunlar (Garten, 1997: 13-14) :

- Geniş nüfusa, büyük temel kaynaklara, büyük piyasalara sahip olmaları ve her birinin ayrı ayrı kendi bölgelerinde güç sahibi olması,
- Dünya çapında hızlı bir değişim göstermeleri,
- Dünyanın geneli için önemli olan politik, ekonomik ve sosyal konularda kritik katılımcılar olmaları,
- Dünyanın en hızlı büyüyen piyasaları olmaları ve dünya ticaretinin gelişmesinde önemli etkilerinin olması,
- Ekonomilerini dışa açmak için bütçelerini dengeleme ve kamu kuruluşlarını özelleştirmeleridir.

FTSE (The Financial Times Stock Exchange) Grup, piyasaların kalkınma yapısını ve ulusal gelirlerini temel alarak ülkeleri kendi içerisinde ileri seviyede ve orta seviyede gelişen piyasalar diye ayırmaktadır. İleri seviyedeki ülkeler: Brezilya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Güney Afrika, Tayvan, Malezya, Türkiye, Meksika, Yunanistan'dır. Orta seviyedeki ülkeler ise: Şili, Çin, Mısır, Hindistan, Endonezya, Fas, Pakistan, Filipin, Rusya, Peru, Tayland ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. S&P ise

kendi sınıflandırmasına göre 19 ülkeyi gelişen piyasalar olarak tanımlamıştır. Bunlar: Brezilya, Şili, Çin, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Macaristan, Hindistan, Endonezya, Malezya, Meksika, Fas, Peru, Filipinler, Polonya, Rusya, Güney Afrika, Tayvan, Tayland ve Türkiye'dir. Ayrıca MSCI, Dow Jones gibi bazı kurumlar da farklı sınıflandırmalar yapmıştır. (wikipedia.org, 2011).

Dünya ticaretinde artan önemi nedeniyle dikkat çeken gelişen piyasa ekonomileri, yukarıda da bahsedildiği gibi birçok araştırmacı tarafından farklı ülke grupları halinde ifade edilmiştir. Örneğin ABD Ticaret Departmanı 10 ülkeyi gelişen piyasa ekonomileri olarak sınıflandırmıştır (Kaya vd., 2009: 317).

Dünyanın farklı bölümlerinde bulunan on büyük gelişen piyasa ekonomisinin, küresel ekonominin çehresini değiştireceği düşünülmektedir. Bu ülkeler: Meksika, Brezilya, Arjantin, Güney Afrika, Polonya, Türkiye, Hindistan, Endonezya, Çin ve Güney Kore'dir. Büyük gelişen piyasalar, Asya, Orta Avrupa ve Latin Amerika'da serbest piyasa ekonomisine geçişte, küresel mali istikrarın sağlanmasında ve gelecekte dünya ticaretinin artış göstermesinde anahtar görevi üstlenmektedirler (Garten, 1997: 3). Bu çalışmada ele alınan ülkelerin seçimi de bu sıralama dikkate alınarak yapılmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi farklı sınıflandırmalar içerisinde yer alan bu ülkeler kimi zaman gelişmiş ülkelere daha iyi özellikler sergilemişlerdir. Özellikle bu ülkelerde; ekonomik kalkınma ve gelişme sürecinin hızlandırılması için gereken önemin verilmesi, ülkelerin sahip oldukları üretim kaynaklarına yatırım yapılması, ekonomik krizler gibi önemli sorunlarla başa çıkma sürecinin hızlandırılması, refah seviyesinin artırılması vb. birçok etken dikkat çeken özelliklerdir. Bu çalışmada gelişmiş ülkelerle gelişen piyasa ekonomilerinin karşılaştırılmasının en büyük nedenlerinden biri de elde edilen veriler ışığında ülkelerin ticari durumlarının değerlendirilmesidir. Araştırma için gelişmiş ülkeler arasında Almanya, ABD ve Japonya seçilmiştir. Çünkü bu ülkeler, dünya ticaretine yön verme gücüne sahip ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadırlar. Yapılan çalışmada amaç, dünya ticaretinde önem arz eden gelişmiş ülkelerle gelişen ekonomiler arasında karşılaştırma yapabilmektir. Böylece gelişmiş ve gelişen ülke sınıflandırmasında yer alan ülkelerin dünya ticaretindeki durumu ve geleceğine ilişkin öngöründe bulunmaya çalışılacaktır.

Geçmişte gelişmiş ülkelerin sahip olduğu avantajlara sahip olabilecek bu ülkeler, küreselleşme süreciyle beraber uluslararası piyasalara hızla uyum sağlamışlardır. Çünkü küreselleşme süreci, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma, dış

ticarette ihracat fazlası yaratma, yabancı yatırımları çekebilme gibi birçok olumlu konuda birçok fırsatı gelişen ekonomilerin önüne getirmektedir. Diğer taraftan gelişen piyasa ekonomileri, bugün kendilerini geçmişte gelişmiş ülkelerin karşılaşmadığı boyutta bir rekabet ortamında bulmuşlardır. Bir yandan gelişmiş ülkelerin teknolojik üstünlükleri, diğer yandan gelişmekte olan ülkelerdeki maliyet avantajları, küresel rekabette yer edinmek isteyen her ülke için tehdit unsurudur. Bu ortamda dünya ticaretinde belli başlı sektörlerde sağlanabilecek rekabet avantajı ülkeler için önemli bir başarıdır.

1.3.1. Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Gelişen piyasa ekonomilerinden olan Türkiye’de ekonomik kalkınma ve büyüme sürecine uyum diğer dünya ülkelerine göre biraz daha yavaş ilerlemiştir. Ülkede biraz daha dışa kapalı bir ekonomik yapının olması, gelişme ve ilerlemelerin uzaktan takip edilmesi de bu süreci olumsuz etkilemektedir. 1970 Türkiye’inde uygulanan ithal ikameci sanayileşme politikaları sayesinde ülkede bu süreçte özellikle üretim malları üretecek sabit sermaye yatırımlarına yönelik ara malı ithali ve tüketim sanayisi dikkat çekmiştir (Camadan, 2010: 34). İthal ikameci politikalar, ekonomide içe yönelik üretim ve sanayileşmeyi ifade ettiği için bu dönemde ihracatın çok fazla gelişmesinden bahsedilemez. İhracat odaklı gelişme olmadığı için bu süreçte dış ticaret alanında rekabet de yapılamamıştır.

1980 yılı ise Türkiye ve dünya açısından yapısal dönüşümlerin başladığı bir yıl olmuştur. 1980’li yıllar Türkiye’de ihracata dayalı büyüme stratejisinin uygulandığı, dünyada ise küreselleşme olgusunun ivme kazandığı dönemi ifade etmektedir. Bu süreçte ekonomide dikkat çeken nokta dışa dönük sanayileşme ve liberalleşmeye dayalı ekonomi politikalarıdır (Öztürk ve Özyakışır, 2005). Dışa açılma sürecinin başlamasıyla ithalatın öne çıktığı ekonomide, içe yönelik politikalar yerini ihracatın ve dış ticaret kavramının önem kazandığı dışa yönelik politikalara bırakmıştır. Böylece dış ticaret alanındaki gelişmelerin ülke ekonomisi için öneminin ortaya çıkmasıyla, Türkiye de gelişen piyasaları ve dünyayı yavaşça içine alan küreselleşme kavramıyla tanışmıştır.

1980’li yıllarda ortaya çıkan dönüşümün ardından 1994 yılında Türkiye’de yurtiçi tasarruflardaki yetersizlikler bütçe açığı kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca bütçe açıklarının finansal serbestleşmenin sonucu olan sermaye

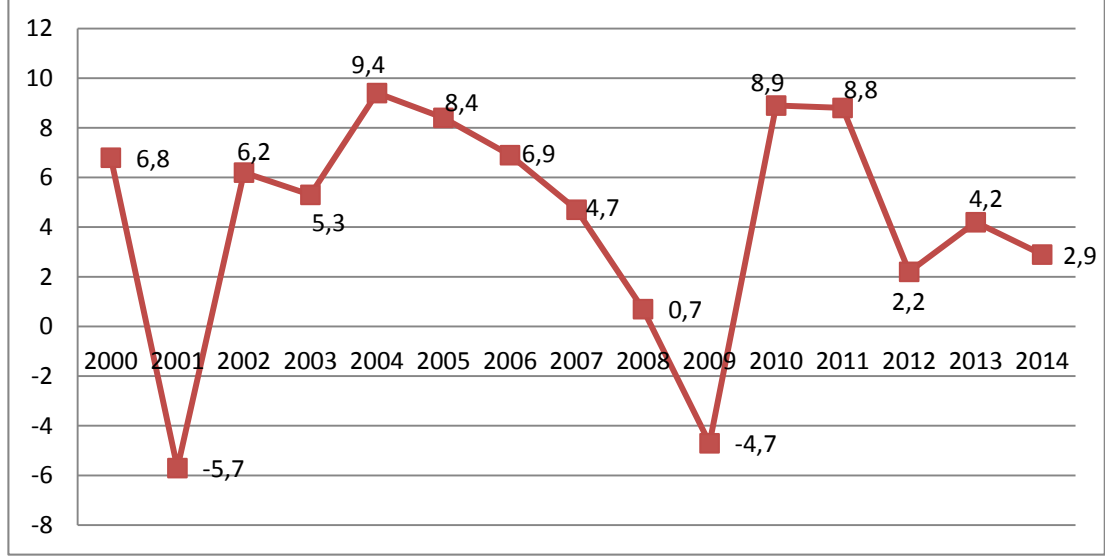
hareketleriyle giderilmeye çalışılması, Türkiye’de 1994 yılı ve sonrasında yaşanan finansal krizlere neden olmuştur (Işık, Duman ve Korkmaz, 2004: 51).

Türkiye, günümüze kadar birçok krizle karşı karşıya kalmıştır. Krizlerin bazıları ülke içindeki ekonomik ve sosyal sorunlardan ortaya çıkmıştır. Bazen de Türkiye yurt içinde krize yol açacak bir neden olmadığı halde ülke, dünya çapında gerçekleşen krizlerden etkilenmiştir. Bu süreç içerisinde ülkede dış ticaret, büyüme gibi göstergeler krizlerden olumsuz etkilenmiştir. Örneğin 1997-1998 Asya krizinden ve son dönemlerde gerçekleşen 2008 küresel mali krizden Türkiye de olumsuz etkilenmiştir.

1997-98 Asya krizi sonrasında Asya ekonomilerindeki cari işlemler fazlaları Newyork’daki NASDAQ teknoloji hisselerine akmıştır. Aşırı değerlenen teknoloji hisselerinin 2001 yılında çökmesiyle ABD ekonomisi resesyona girmiştir (McKibbin ve Stoeckel, 2009: 4). NASDAQ teknoloji hisselerinin fiyatlarında önce bir yükseliş ve ardından 2000-2001’de bir çöküş yaşanmıştır. Başlangıçta teknoloji hisselerinin yükselmesi tüm yatırımcıların teknoloji şirketlerinin hisselerine hücum edilmesine neden olmuştur. Bu durum dünya borsalarında panik etkisi yaratmıştır. Oluşan panik nedeniyle de tüm borsalar düşüşe geçmiştir (Özel, 2008).

ABD’de başlayan teknoloji hisseleri balonunun patlamasıyla yaşanan resesyondan diğer gelişmiş ülkeler de etkilenmiştir. 2001 yılında Türkiye, Almanya, ABD ve Japonya’nın büyüme hızlarındaki azalma bu etkinin göstergesidir. ABD’deki resesyondan olumsuz etkilenen Türkiye’de 2001 yılı sonrasında büyüme hızında artış ve istikrar görülmüştür. Bu süreç 2008 küresel mali krizinin etkileri hissedilene kadar devam etmiştir. 2002-2008 yılları arasında uluslararası finans piyasalarındaki likidite bolluğu ve bunun sonucunda artan yabancı sermaye girişleri Türkiye ve gelişen piyasa ekonomilerinde hızlı büyümeye yol açmıştır. Yabancı sermaye girişlerinin artması, dış ticaret açığının kapatılmasında olumlu etki yapmış ve dış ticaretin büyüme üzerindeki olumlu etkisi de kendini göstermiştir.

Şekil 1: Türkiye'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Şekil 1'e bakıldığında Türkiye'de 2000-2014 sürecinde iki kez negatif büyümenin gerçekleştiği görülmektedir, bunlar 2001 ve 2008 krizinin gerçekleştiği yıllardır. 2000 yılında GSYİH büyüme hızı %6,8 iken, 2001 yılında yaşanan krizin etkisiyle % - 5,7 rakamına ulaşmıştır. Türkiye 2000-2012 yılları arasında en yüksek büyüme oranına 2004 yılında (% 9,4) ulaşmıştır. 2001 krizinin etkisinin geçmesiyle birlikte GSYİH, 2001 büyüme hızına göre 2002'de artış göstermiştir. 2003 yılında ise 2002 yılına göre büyüme hızında düşüş görülmüş, ancak ülke 2004 yılında kendini toparlamıştır. 2004 yılından sonra ise GSYİH büyüme hızı yavaş yavaş gerilemeye başlamıştır. Türkiye'de 2009 yılında negatif büyüme ortaya çıkmıştır. 2010 yılında ise, % 8.9 oranında büyüme sağlanmış ve Türkiye Avrupa'nın en hızlı büyüyen ekonomisi olmuştur. Dünya Bankasından alınan verilere göre 2010 yılından sonra Türkiye ekonomisi 2011 ve 2012 yıllarında büyüme oranında yeniden düşüş yaşamış ve 2013 yılında biraz toparlanmıştır. Ancak 2014 yılında ise büyüme hızında tekrar düşüş olmuştur. Türkiye'nin durumu Tablo 1'deki gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında ise ekonomideki genel değerlendirmeye göre Türkiye'deki verilerin çok da kötü olmadığı dikkat çekmektedir.

Tablo 1: Almanya, Japonya ve ABD'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

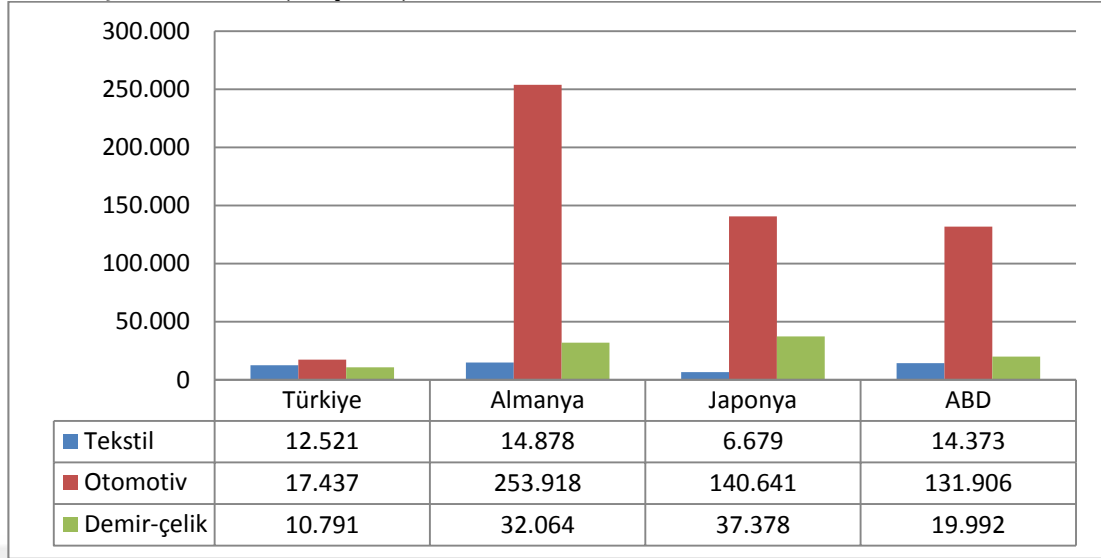
Yıllar	Almanya	Japonya	ABD
2000	3,2	2,9	4,2
2001	1,2	0,2	1,1
2002	0	0,3	1,8
2003	-0,2	1,4	2,5
2004	1,2	2,7	3,6
2005	0,8	1,9	3,1
2006	3,4	2	2,7
2007	2,7	2,4	1,9
2008	1	-1,2	0
2009	-5,1	-5,5	-2,8
2010	4	4,7	2,5
2011	3,3	-0,6	1,8
2012	0,7	1,9	2,8
2013	0,3	1,6	2,2
2014	1,6	-0,1	2,4

Kaynak: <http://data.worldbank.org/>

ABD’de başlayan ve kısa zamanda önce gelişmiş daha sonra gelişmekte olan ülkeleri olumsuz yönde etkileyen 2008 küresel finans krizi, 2007 yılında sinyallerini vermiş ve 2009 yılında tüm ülkelerde resesyon yaratmıştır. Kriz sonrasında toparlanma çabuk olmuş 2010 yılında yüksek büyüme rakamları gerçekleşmiştir. Bununla birlikte 2010 yılı sonrasında 2000’lerin başındaki yüksek büyüme rakamlarına ulaşılammış ve durgunluk devam etmiştir (Şekil 1, Tablo 1). 2008 küresel krizi Türkiye’yi yalnızca büyüme değil dış ticaret açısından da olumsuz etkilemiş ve 2009 yılında Türkiye’de üç sektörün de ihracatının gerilemesine sebep olmuştur.

ABD’den başlayıp dünyaya yayılan resesyon olgusu, 2009-2014 arasında 2010 yılı hariç dünya ihracatının ve dünya ekonomik büyüme hızının 1990-2014 ortalamalarının altında gerçekleşmesine yol açmıştır (WTO, 2015: 14). 2014 yılında Türkiye tekstil sektöründe, Japonya’ya göre dünyaya daha fazla ihracat yapmıştır. Son yıllarda Türkiye’nin otomotiv sektöründeki ihracat hacmi yükselmiş ve en büyük ihracat geliri kazandıran sektör konumuna gelmiştir. 2014 yılında üç sektörün ihracat rakamları içerisinde en çok pay otomotiv sektörüne, en az pay ise tekstil sektörüne aittir.

Şekil 2: 2014 Yılında Türkiye, Almanya, Japonya ve ABD'nin Tekstil, Otomotiv ve Demir-Çelik İhracatı (Milyon \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

WTO 2015 yılı Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre, 2014 yılında dünya emtia ticareti dikkate alındığında ihracat liderleri arasında % 12.3 payla ilk sırada Çin yer almaktadır. Çin'i sırasıyla ABD, Almanya ve Japonya takip etmektedir. Türkiye ise % 0,8 pay ile ihracatta 31. sırada, ithalatta ise % 1.3 pay ile 21. sıradadır (WTO, 2015: 44). Türkiye, ithalatta ihracata göre daha ön sıradadır; ihracatın ithalattan az olması nedeniyle dış ticaret dengesinde açık söz konusudur. 2010 yılında Türkiye ve gelişmiş ülkeler açısından yüksek büyüme oranları dikkat çekmekle beraber 2011 büyüme rakamları bir önceki yıla kıyasla daha normal seviyelerde olmuştur. Bu süreçte gelişmiş ülkelerde ekonomide durgunluk olması ve makroekonomik değerlerde düşüşler yaşanması, bu ülkelerle ticari ilişkileri olan gelişmekte olan ülkeleri daha da olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle gelişmekte olan ekonomilerdeki ihracat rakamlarında da düşüşler olmuş ve dış ticaret dengeleri olumsuz etkilenmiştir. Dış ticaret dengesinde istenen başarının elde edilebilmesi için ihracatın artırılması gerekmektedir. Bunun için de ülke sahip olduğu kaynaklarda ve uzmanlaştığı alanlarda üretime ve dış ticarete önem vermelidir.

1.3.2. Arjantin Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Arjantin, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1960-70'li yıllarda ithal ikameci politikaları uygulayarak sanayileşmesini büyük ölçüde tamamlamış bir ülkedir. Hatta

yaşam standartlarındaki iyileşme, gelişmekte olan ülkelerde az rastlanan bir düzeye ulaşmıştır. Ancak 1970’li yılların ortalarında yükselen fiyatlar ve bütçe açıkları tehlikeli gelişmeler getirmiştir. 1970’li yıllarda görülen petrol şoklarından ülke ekonomisi olumsuz yönde etkilenmiştir (Üçgöz, 2005: 70).

Ülkede 1990’lı yıllar sonrasında makro dengeler kısmen de olsa oturmuştur, ancak 1999 yılından itibaren kriz yaşanmıştır. Ülke ekonomisindeki başarısızlığın ve krizin nedenleri, ihracatında önemli payı olan ürünlerde dünya ticaret hadlerinin sürekli gerileme göstermesi ve ülkede uygulanan istikrar programlarının sonuçları alınmadan yarım bırakılmasıdır. Ülkenin krize girmesinin diğer nedenleri ise, finans kesiminde, kamu bütçesinde, kaynak ve gelir dağılımında ortaya çıkan ciddi dengesizliklerdir. 1994 yılında Meksika’nın yaşadığı krizden birçok gelişen ve gelişmekte olan ülke etkilenmiştir, ancak Arjantin’de bu krizin etkileri daha derin olmuştur (Doğruel ve Doğruel, 2006: 86-93).

1994 Meksika krizinin ardından, 1997 yılındaki Asya finansal krizinin Latin Amerika üzerinde de yansımaları olmuştur. Kriz sürecinde komşularından daha az etkilenmiş görülen Arjantin, 1998 yılında Rusya’nın moratoryum ilan etmesi ve 1999 yılında da Brezilya’nın ödemeler dengesi krizi yaşaması ve devalüasyona gitmesi sonucunda, kendini devamlı olarak tekrarlayan bir kriz sarmalı içerisinde bulmuştur. Özellikle, Brezilya krizi, dış ticaretinin % 30’unu bu ülkeyle yapan Arjantin’in ihracatını iyice geriletmiştir (DTM, 2006: 3-4).

1999 yılından sonra Arjantin’de uygulanan ekonomik politikalar ve yaşanan içsel şoklar kırılgan bir ekonomiye sahip olan ülkede yeni bir krizin belirtilerini oluşturmuştur (Hacıhasanoğlu, 2005: 68). Arjantin ekonomisinin bu dönemde yaşamış olduğu çöküş, ülkelerin kalıcı istikrar ortamı ve gerekli kurumsal altyapıyı oluşturmadan finansal küreselleşme sürecine dâhil olmaları durumunda ortaya çıkabilecek sorunların altını çizmektedir (Öniş, 2002: 2).

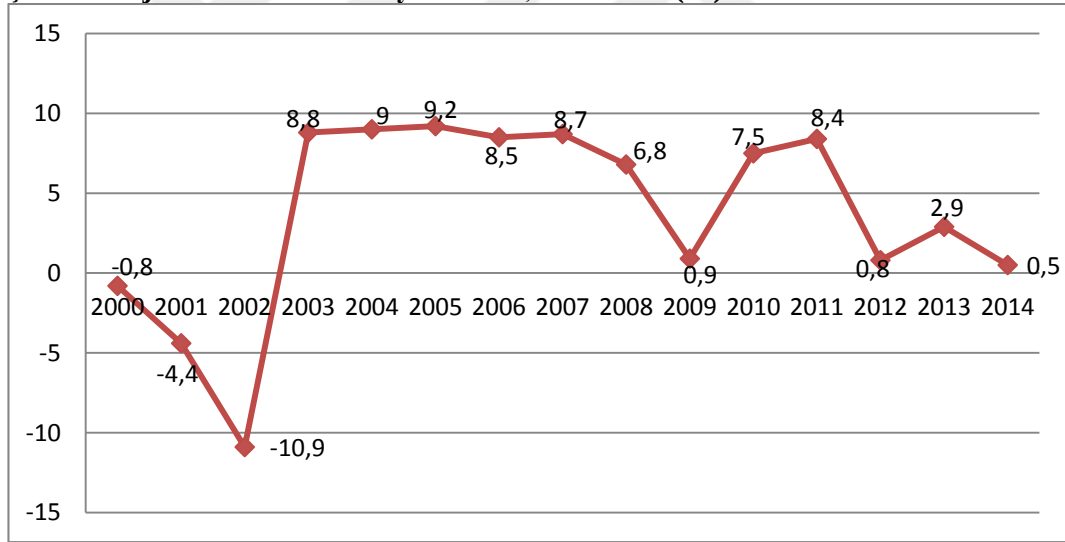
Gelişen ve gelişmekte olan piyasalarda makro denge ve istikrar sağlanmadığı için bu ekonomiler gelişmiş ülkelere göre dış etkilere daha çok maruz kalmaktadırlar. Bunun örneklerinden biri de Arjantin’dir. Arjantin, Latin Amerika bölgesinin en büyük ekonomik gücü olarak ekonomik bir kriz yaşarken çevre ülkelerin mevcut krizlerden etkilenmemeleri mümkün değildir (ASKON, 2005: 10).

Arjantin’in büyüme hızının gösterildiği Şekil 3’e bakıldığında dikkat çeken nokta 2000-2002 yıllarıdır; bu süreçte ülkede negatif büyüme görülmüştür. 2002

yılından sonra ise ülke kendisini hızla toparlamıştır. 2002’de yaklaşık % 11 küçülen ekonomi, 2003 yılından itibaren iyileşmeye başlamış ve aynı yıl % 8,8 genişlemiştir.

2006 ve 2007 yıllarında üst üste ortalama % 9’a yakın yüksek oranlı bir büyüme gerçekleştiren ülkede, 2008 yılında, küresel krizin etkilerinin hissedildiği Ekim 2008’den sonraki üretim ve tüketimde yaşanan düşüşlerin de etkisi ile büyüme oranı 2008’de % 6,8, 2009 yılında %0,9’a düşmüştür (TC. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010: 24). Küresel krizin ardından ülkede büyüme rakamları hızla toparlanmış ve eski dönemlerine göre yükselişe geçmiştir. 2010 ve 2011 yıllarında ülkede büyüme rakamları gayet iyi seviyelerde iken 2012 yılında dünya genelindeki makroekonomik göstergelerde yaşanan olumsuzluklar Arjantin ekonomisini de etkilemiş ve büyüme hızı bir önceki döneme göre düşmüştür. 2013 yılında büyüme hızında toparlanma olsa da 2014 yılı rakamına bakıldığında büyüme hızının tekrar düştüğü görülmektedir.

Şekil 3: Arjantin’in GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

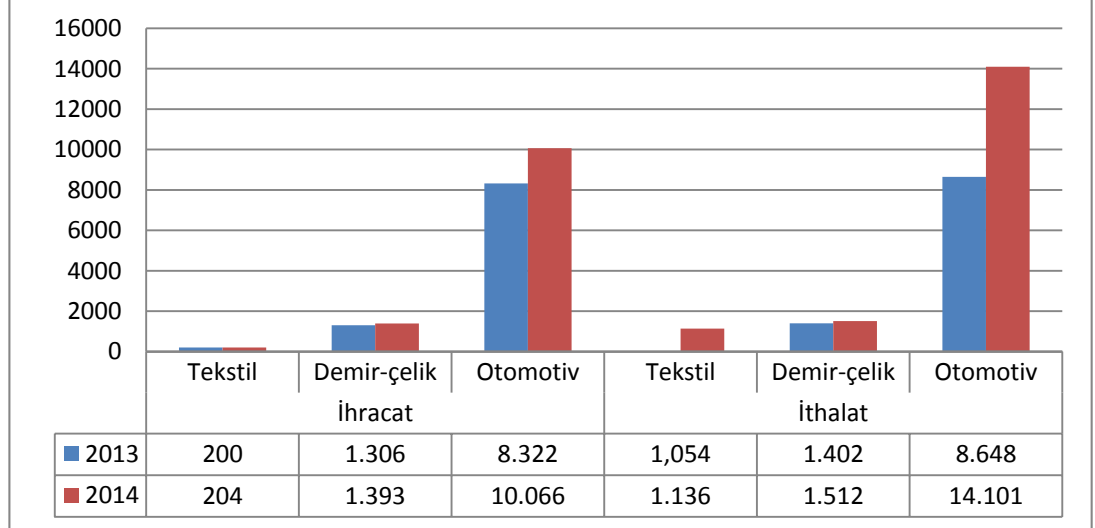

Kaynak:<http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/328-argentina-gdp-country-report.html#axzz2pHHOHC90>

Arjantin ekonomisinde 2000 yılında ülke ihracatının (26,34 milyar \$) ithalatına (25,28 milyar \$) yakın olmasına karşın ülke uzun yıllar boyunca cari açık vermiştir. Arjantin’in ihtiyacını karşılamasının yanı sıra ciddi miktarda ihraç edilen petrol ve doğal gaz üretimine rağmen, imalat sanayinde yaşanan sıkıntılar bir ekonomik krizi kaçınılmaz kılmış ve 2001 yılında ekonomi çökmüştür (TC. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2003: 39).

Ülke ekonomisi merkezde ve çevrede görülen birçok krizden etkilenmiştir ve bu durum her ülkede olduğu gibi Arjantin'in de dış ticaret rakamlarına yansımıştır. Bunun son göstergesi de 2008 küresel krizi sonrası ülkenin dış ticaretinde görülen azalmadır. 2008 yılında 70 milyar \$ olan toplam ihracat 2009'da 56 milyar \$'a gerilemiştir (WTO 2009: 12; WTO 2010: 13). Arjantin'in 2009 yılı ithalatında otomotiv sektörünün payı (% 14) büyüktür ve sektör ülke toplam ithalatı içinde 3. sıradadır. Arjantin'in ithalatında en önemli ağırlığı Brezilya oluşturmaktadır, Brezilya'yı ABD ve Çin takip etmektedir. Ülkenin 2009 yılı toplam ithalatında Brezilya % 30, ABD % 14, Çin ise % 9 paya sahiptir. Brezilya'nın ilk sırada olmasında MERCOSUR üyesi olarak iki ülkenin arasında serbest ticaret anlaşması olmasının yanında, Brezilya'nın birçok alanda daha ucuz ve daha ileri sanayi ürünleri ihracatçısı olması da önemli rol oynamaktadır. Arjantin'in 2009 yılı ihracatında, otomotiv sektörü 4. sıradadır ve % 6,8 gibi bir paya sahiptir. Ülkenin ihracatında ise Çin 4. sırada, ABD ise 5. sıradadır (TC. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 42-44).

Şekil 4: Arjantin'de 2013-2014 Yıllarında Otomotiv, Demir-Çelik ve Tekstil İhracat ve İthalat Miktarı (Milyon \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Ülkenin 2013 ve 2014 yıllarındaki toplam ihracatında ve ithalatında otomotiv, tekstil ve demir-çelik sektörleri arasında en büyük miktar otomotiv sektörüne aittir. Otomotiv sektörünü, demir-çelik ve tekstil takip etmiştir. Son dönemde sektörlerin toplam ihracat içerisindeki miktarlarında görülen azalmanın nedeni, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkeyi etkileyen küresel krizdir. Kriz sonrasında bazı gelişmiş

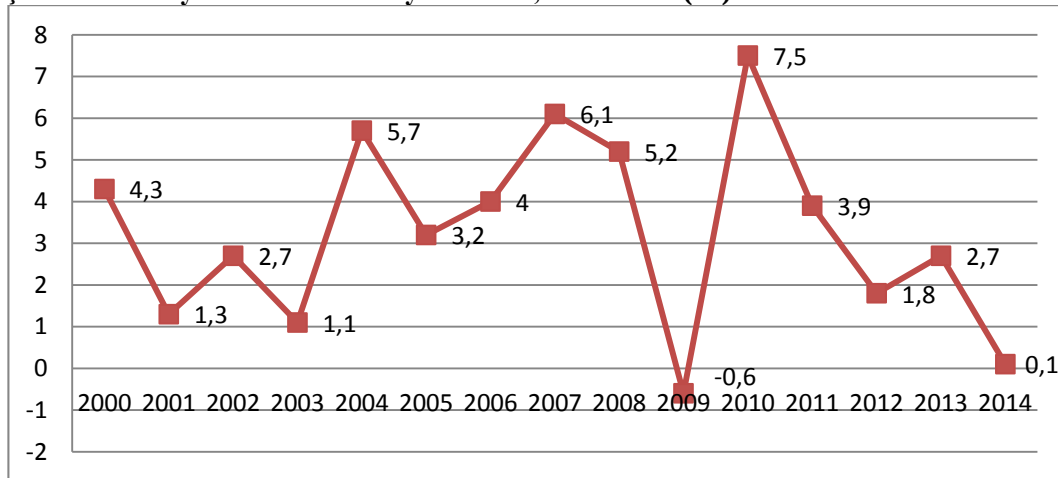
lkeler ekonomilerini hızla toparlarken Arjantin için bu durum geçerli olmamıştır. WTO 2015 yılı Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre, 2013 yılında 82 milyar \$ olan toplam ihracatı 2014 yılında 72 milyar \$' a gerilemiştir (WTO, 2014: 26; WTO, 2015: 44).

1.3.3. Brezilya Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Latin Amerika'nın Arjantin kadar krizlerle uğraşan bir diğer lkesi Brezilya'dır. 1980'li yıllara kadar Brezilya'da ithal ikamesine dayalı bir sanayileşme stratejisi izlenmesine rağmen büyük ticaret açıkları gerçekleşmemiştir. Bunun nedenleri, ülkenin zengin doğal kaynaklara dayalı ihracat potansiyeline sahip olması ve Güney Amerika'daki evre ülkelere yönelik sanayi ürünleri ihracatı gerçekleştirmesidir. 1990'lı yıllarda ise ülke, ithal ikameci sanayileşme stratejisini terk etmiştir. 1998'de Rusya'da ortaya çıkan kriz Brezilya'yı da etkisi altına almıştır (Doğruel ve Doğruel, 2006: 94-102).

Ayrıca Rusya krizinin etkileri tam olarak geçmeden 2001 yılında Brezilya, Türkiye ve Arjantin'le birlikte krize girmiştir. 2001 yılında Brezilya, ayrıca, ülke çapında ortaya çıkan bir enerji krizinden de etkilenmiştir. Arjantin'de yaşanan krizin Brezilya'nın krize girmesine neden olduğu dşnlmekle birlikte, bazı ekonomistlere göre en büyük etken Brezilya'daki politik belirsizliklerdir. Bununla birlikte Brezilya'nın bu krizi atlatması çok uzun sürmemiştir (TMMOB, 2007: 26).

şekil 5: Brezilya'nın GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

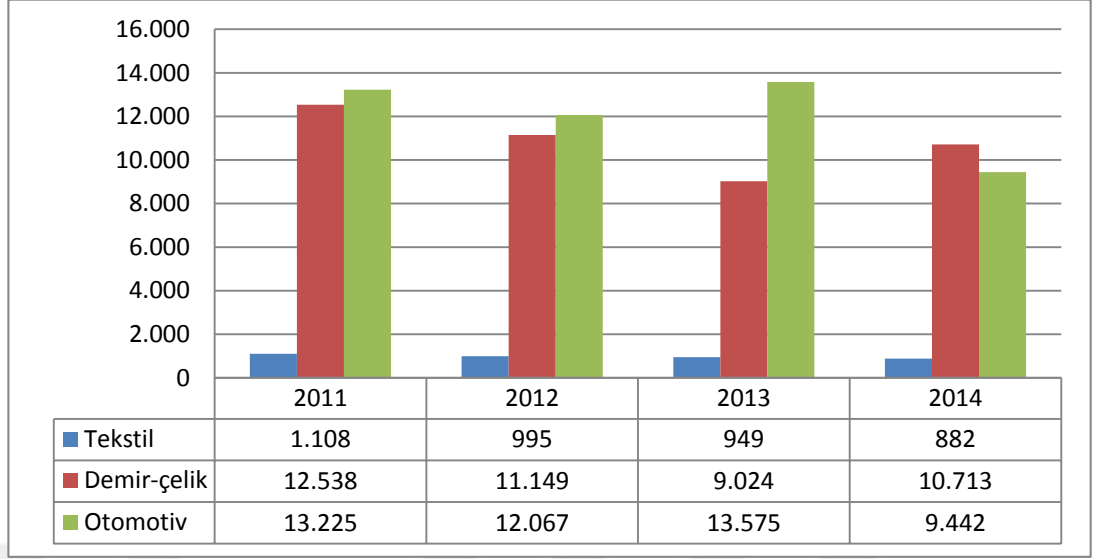
Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Brezilya'nın 2000-2014 yılları arasındaki büyüme hızını gösteren Şekil 5'te görüldüğü gibi, ülkede negatif büyüme sadece küresel mali krizin etkisini gösterdiği 2009 yılında gerçekleşmiştir. Onun dışında ülkede büyüme hızı olumlu yönde seyretmiştir. 2000-2005 yılları arasında büyüme rakamlarında iniş ve çıkışlar görülmekle beraber genel anlamda büyüme rakamları pozitif değer almıştır. 2005 yılı sonrasında 2007 yılına kadar ülkede büyüme rakamları yükselişe geçmiştir, ancak 2008 yılından sonra ekonomide krizin etkileri derin olarak hissedilmiş ve bu durum büyüme rakamlarına da yansımıştır. Krizin etkisiyle Brezilya ekonomisi % 0,3 oranında daralma göstermiştir. Kriz sonrası 2010 yılında büyüme hızında yüksek bir artış olmasına rağmen 2011- 2014 yılları arasında büyüme hızı tekrar düşmüştür.

2008-2009 döneminde ülkeyi sarsan küresel krizin etkisinin derin olmasına rağmen ülke geçmiş dönemde yaşadığı krizlerden edindiği deneyimle küresel krizi daha kolay atlattır. Küresel ekonomide gelişen piyasalardan olan ve BRICS adı verilen ülkeler grubunun içerisinde bulunan Brezilya'da büyüme rakamları dikkat çekmektedir. 2009 yılının ikinci yarısından itibaren Brezilya ekonomisinde iyileşme belirtileri gözlenmeye başlanmış olup, 2010 yılının tamamında toplam ekonomik büyüme % 7,5 oranında gerçekleşmiştir. Son yıllarda kaydedilen yüksek ekonomik büyümenin nedenleri olarak, yabancı yatırımların artması, yurtiçi tüketim artışı, gelir dağılımının düzeltilmesi ve orta sınıfın artması, ihracatta kaydedilen artışlar, eğitim alanındaki yatırımlar, kayıt dışı ekonominin azaltılması, artan ticari antlaşmalar ve diplomatik ilişkiler gösterilmektedir (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Sao Paulo Ticaret Ataşeliği, 2010: 2-3). 2011 ve 2012 yıllarında ise büyüme rakamlarında düşüşler olmuştur.

Brezilya ekonomisi dış ticaret açısından değerlendirildiğinde dikkat çeken nokta küresel krizin etkilerinin hissedildiği dönemlerde ülkenin dış ticaret fazlası vermesidir. Küresel kriz birçok ekonomide çöküşler yaşanmasına neden olmuştur, kimi ülkeler bu durumu kısa sürede atlatsa da kimi ülkeler için bu süreç uzun zaman almıştır. Birçok ülke için olumsuz etkilerden bahsedilen bu dönemde Brezilya ekonomisinin dış ticaret fazlası vermesi önemli bir ayrıcalıktır.

Şekil 6: Brezilya'nın Tekstil, Demir-Çelik ve Otomotiv Sektörü İhracatı, 2011-2014 (Milyon \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Brezilya'nın üç sektördeki ticaret hacmine bakıldığında 2011-2014 yılları aralığında en yüksek rakamlar 2011 yılına aittir. Ülke ticareti içerisinde en az pay tekstil sektörüne, en yüksek pay ise otomotiv sektörüne aittir. 2011-2013 yılları arasında en yüksek ihracat yapılan sektör otomotiv iken 2014 yılında en yüksek ihracat miktarı demir-çelik sektöründe olmuştur. 2013 yılında 9 milyar \$ olan demir-çelik ihracatı 2014 yılında 11 milyar \$ a yaklaşırken, 2013 yılında 13,5 milyar \$ olan otomotiv ihracat rakamı 2014 yılında 9,4 milyar \$ a düşmüştür (Şekil 6).

Brezilya'nın ihracatında en önemli ticaret ortakları Çin, ABD ve Arjantin'dir. Arjantin'e ihracat yapan ülkeler arasında Çin'in payı %15 tir. İthalatında ise ABD ilk sıradadır ve % 15 paya sahiptir. (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Sao Paulo Ticaret Ataşeliği, 2010: 5-9). Güney Amerika'nın dikkat çeken ülkelerinden biri olan Brezilya, MERCOSOR üyeliğiyle beraber son dönemlerde diğer ülkelerle ticari ilişkilerini güçlendirme yoluna gitmektedir. BRICS ülke grubu içerisinde yer alan Brezilya, Güney Amerika'nın hızla gelişme gösteren ülkesi konumunda olmuştur.

1.3.4. Meksika Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Meksika ekonomisi Arjantin ve Brezilya gibi diğer Latin Amerika ülkelerine göre düşük enflasyon ve yüksek büyüme oranını bir arada gerçekleştiren, ithal

ikamesine dayalı kalkınma modelinin başarılı bir örneği olarak gösterilmiştir. Dünya ekonomisinde 1970’lerde petrol şokları dönemine girilmesinden Meksika ekonomisi de etkilenmiştir. Dünya ekonomisini etkileyen olayların gelişen piyasa ekonomilerinden olan bir ülkeyi etkilememesi mümkün değildir. Çünkü gelişen ve gelişmekte olan ekonomiler, gelişmiş ekonomilere göre daha kırılgan bir yapıya sahiptir. Uluslararası piyasalarda petrol fiyatlarının yükselmesi Meksika’nın petrol gelirlerini arttırmıştır ancak ithal ikamesine dayalı bir sanayi yapısı olan Meksika aynı zamanda petrol fiyatlarındaki yükselmenin yol açtığı sanayileşmiş ülkelerdeki fiyat artışlarından da doğrudan etkilenmiştir. Çünkü fiyat artışları, üretim maliyetlerini etkilemiştir. Meksika ekonomisini etkileyen petrol şokları, 1970’li yılların ikinci yarısında ülkeyi bir krizin içine itmiştir. Krizin etkisiyle Meksika para birimi pezonun dolar karşısındaki değeri düşmüştür ve 1977 yılında büyük oranlı bir devalüasyon yapılmıştır (Doğruel ve Doğruel, 2006: 111-118).

1988 yılından 1994 yılına kadar, özellikle de 1980’li yıllarda çok düşük enflasyon oranı ve orta düzeyde bir büyüme oranına sahip olan Meksika’da, ekonomide sabit döviz kuru rejimi ve daha sonra ise para biriminin önceden belirlenen bir oranda devalüe olduğu bir sistem uygulanmıştır (FONDAD; 2003: 18). 1994 yılına gelindiğinde Meksika’da, 1970’lerdeki petrol şoklarından daha da ciddi bir kriz ortaya çıkmıştır. Tekila krizi diye nitelendirilen bu kriz, Meksika ekonomisinin ödeme güçlüğüne girmesi sonucu yaşanmıştır.

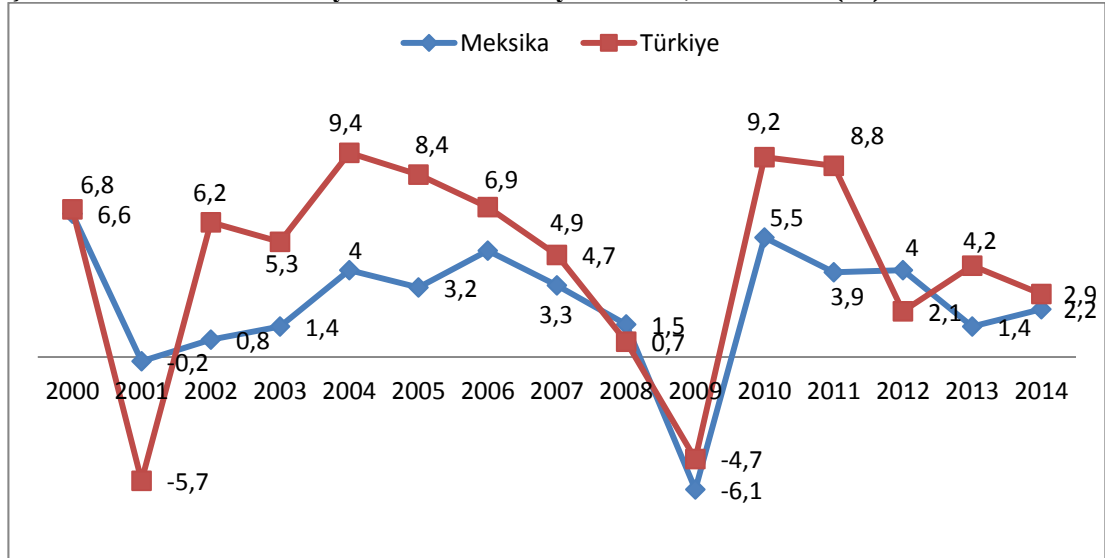
1994 yılında Meksika krizinin ortaya çıkmasında yurtiçi politik şoklar kadar yurtdışı ekonomik şokların da rolü büyüktür. Söz konusu dönemde gelişmiş ülkelerin çoğuna hâkim olan güçlü büyüme dinamikleri bu ülkelerde yatırım fonlarına olan talebi arttırmış, gelişmiş ülkelerde sıkı para politikası uygulanmaya başlanması faiz oranlarında artışa neden olmuş ve dolayısıyla yatırımcılar portföylerinde Meksika’nın da aralarında bulunduğu yükselen piyasalara ayırdıkları payı yeniden gözden geçirmişlerdir. Ayrıca borsadaki düşüş ve belirsizliğin artması, faiz oranlarının yükselmesi yönündeki eğilim, bankaların bilançolarının kötüleşmesi ve döviz piyasalarının krizin içerisine tamamen girmiş olması Meksika ekonomisinin ciddi bir ekonomik krize girdiğini göstermiştir (Mishkin, 1996: 30).

Meksika’daki krizin Latin Amerika’daki diğer ülkelerin ekonomilerini de olumsuz etkilemesi ve ülkelere yayılması “Tekila Etkisi” olarak adlandırılmış ve literatürde Tekila Krizi olarak ifade edilmiştir. Krizin Meksika’yı derinden etkileyeceği korkusuyla ABD hükümeti Meksika’ya güven ortamı sağlanıncaya

kadar uluslararası borç vermiştir. Bu borç sayesinde ülkede büyüme artmış, Meksika tekrar uluslararası sermaye piyasalarına uyum sağlayabilmiş ve aldığı borçları tekrar ödeyebilmiştir (Ergenç, 2009: 25).

Meksika ve Türkiye'nin birçok ortak yönlerinin olduğu bilinmektedir. Toplumsal benzerlikleri yanında özellikle iktisadi benzerlikleri vardır. Şekil 7'de benzer özellikleri olduğu belirtilen Meksika ve Türkiye'nin büyüme hızı karşılaştırıldığında, her iki ülkede de ekonomik yapının çok farklı olmadığı gözükmemektedir. Örneğin 1994'te hem Meksika hem de Türkiye'de kriz gerçekleşmiştir. Ayrıca iki ülke de sık sık krizler yaşamış ve ekonomik durumlarını iyileştirmek için IMF ile stand-by anlaşması yapmak zorunda kalmış ve başlangıçta uygulanan politikalar ekonomide iyileştirmelere neden olsa da istikrarlı bir büyüme elde edilememiştir. Üyelikler her iki ülkenin de büyümesini hızlandırmıştır. Meksika 2001 yılında resesyona girmiş bunun sonucunda % 0,2 küçülmüş, Türkiye ise 2001 krizinin etkisiyle % 5,7 küçülmüştür. Aynı şekilde 2008 küresel krizi sonrası her iki ülke de krizden dolayı küçülmüştür (Cunedioğlu, 2010:1-2). Küresel krizin etkisinin Meksika'da Türkiye'ye göre daha çok olmasında ülkenin ABD ile olan ticari ilişkilerinin etkisi büyüktür.

Şekil 7: Meksika ve Türkiye'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Türkiye ile Meksika arasında, 1998 yılında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması gerçekleşmiştir. İki ülkenin ürün çeşitliliğinin benzerlik göstermesi, Türkiye'den

yapılan ihracat çeşitliliğini kısıtlamaktadır, ayrıca Meksika Türkiye'nin Latin Amerika'daki en büyük ikinci dış ticaret partneridir (Şen, 2009: 31-32).

2009 verilerine göre Meksika'nın en büyük dış ticaret ortağı toplam ihracatının % 80,7'si ve toplam ithalatının % 48'i ile ABD olmuştur. İhracatta ABD'yi Kanada ve Almanya izlerken, ithalatta ise ABD'yi Çin ve Japonya takip etmiştir (DEİK, 2011: 3-10). 2013 yılı WTO Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre Meksika, 2012 yılında dünya ihracat liderleri arasında ihracatta % 2 pay ile 16. sırada, ithalatta ise % 2 pay ile 14. sırada (WTO, 2013: 33). Ayrıca ülkenin ithalat edilen ürün grubu içerisinde önemli bir yeri olan otomotiv ürünleri ithalatında Meksika 2013 yılında 10 milyar \$ ithalat yaparken 2014 yılında ise bu rakam artarak 43 milyar \$ a yükselmiş ve Meksika dünya genelinde on beş ülke arasından beşinci sırada yer almıştır (WTO, 2014: 84; 2015: 112).

1.3.5. Endonezya Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

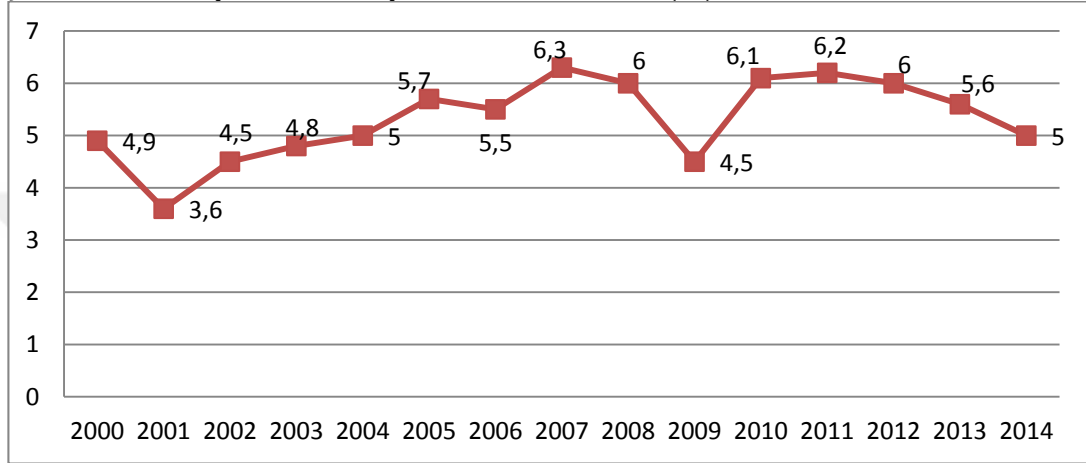
Endonezya, 1997 yılında Tayland'da başlayan Asya krizinin bölgesel etkisinden payını almadan önce Güneydoğu Asya'daki diğer birçok ülkeye göre iyi bir konumda olmuştur. Endonezya'da kriz öncesinde ekonomide bazı sorunlar vardı, ancak Asya krizinin ülkeye bulaşmasıyla sorunlar gün yüzüne çıkmıştır. Ülkede gelir getirici yatırım projelerine yeterince ağırlık verilmemiş, kârlı olmayan yerli otomobil ile uçak sanayine büyük kaynaklar ayrılmış ve hükümet kendisine yakın iş çevrelerinin ekonomik olmayan projelerine destek vermiştir. Özel sektör ise kısa vadeli olarak aşırı derecede borçlanmıştır. IMF, çok sayıda bankanın kısa sürede kapatılması için baskı yapınca, ülkede panik havası yaşanmıştır. Endonezya para birimi Rupiah, dolar karşısında %379 oranında değer kaybetmiştir (Karluk vd., 1999: 4).

1997 Asya krizinden etkilenen Endonezya'da 1997 Ekim'inde hükümet IMF ile makroekonomik dengeyi ve devleti zarara uğratan ekonomi politikalarını kaldırmayı amaçlayan bir ekonomik reform programı konusunda anlaşmaya varmıştır. Yaşanan ekonomik ve mali krizin etkileri çok şiddetli olmuştur, örneğin 1998 yılında enflasyon oranı % 58,4 olarak gerçekleşmiştir (Yavuz, 2009: 2).

Asya krizinin ekonomi üzerindeki etkisinin açıkça gözlenebileceği göstergelerden biri de büyüme oranıdır. Krizin etkileri tam olarak 1998 yılında ortaya çıkmıştır, ülkede negatif büyüme görülmüştür, 1999 yılında ise ülke bir önceki

yıla göre kendini hızla toparlamıştır. Asya krizinin ülkedeki büyümeyi nasıl etkilediği Şekil 8’de açıkça görülmektedir. 1997-2010 yılları arasında ülkeyi derinden etkileyen Asya krizi sürecinde yaşanan bazı ekonomik olaylar büyümeyi etkilese de, 1998 yılında büyüme hızında büyük istikrarsızlıklar görülmemiştir. Asya krizi nedeniyle ekonomide yaşanan daralma toplumun kaygılanmasına yol açmıştır. Zamanla işsizlik artmış, ücretler düşmüş, hatta imalat sanayi üretiminde düşüşler olmuştur.

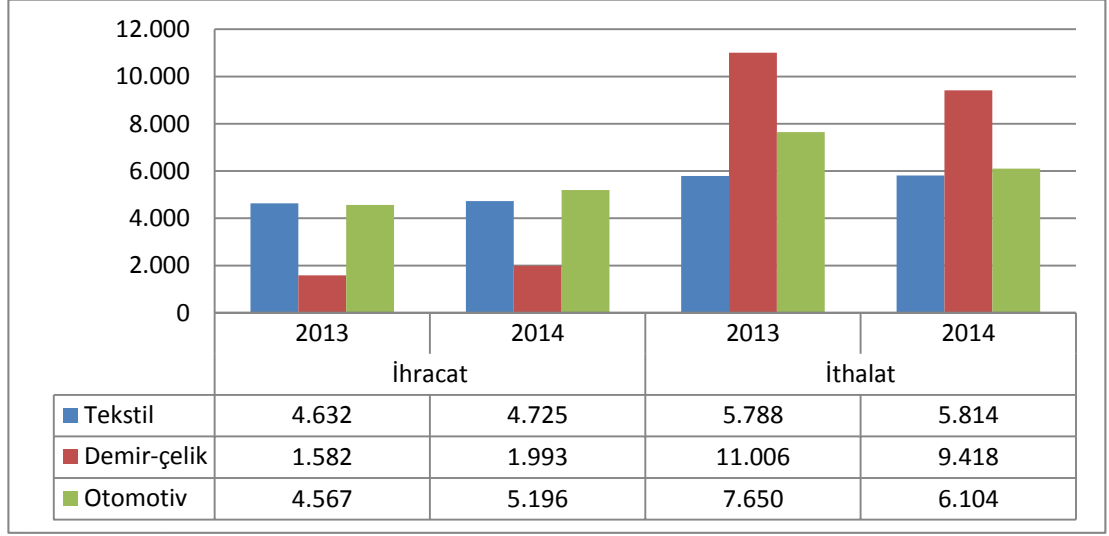
Şekil 8: Endonezya GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

İmalat sanayi, Endonezya’nın iktisadi büyümesinde arkasındaki itici güçlerden biridir. İmalat sanayi 97-98 mali krizinden olumsuz etkilenmiş ve 2005 yılına kadar pek iyileşme gösterememiştir. Ülkedeki belli başlı sanayi sektörleri arasında tekstil, kâğıt, motorlu araçlar ve demir-çelik yer almaktadır. Asya krizi dışında Çin’in Endonezya ekonomisi üzerinde yarattığı olumsuz rekabet de imalat sanayini olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkedeki olumsuz koşullardan en çok emek yoğun üretim yapan sektörler etkilenmiştir. 2002 yılında 242 tekstil ve hazır giyim firması iflas ederek kapanmıştır (Yavuz, 2009: 6).

Şekil 9: Endonezya'nın Tekstil, Otomotiv ve Demir-çelik İhracat ve İthalat Miktarı, 2013- 2014 (Milyar \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Şekil 9’da da görüldüğü gibi Endonezya’nın ihracatı içerisinde 2013 yılında tekstil ihracatı üst seviyededir. 2014 yılında ise bir önceki yıla göre otomotiv sektörü ihracatında artış olmuş ve üç sektör içerisinde ilk sırayı otomotiv sektörü almıştır. İthalat açısından değerlendirildiğinde, 2013-2014 yıllarında ülkenin en yüksek ithalatının demir-çelik sektöründe olduğu görülmektedir.

Tekstil ve hazır giyim sektöründe üretim önce ülke içinde gerçekleştirilmiş, satış da iç pazarlara yapılmıştır. Fakat 1980’li yılların başlarında iç pazar için üretimin fazla olması nedeniyle Endonezya ekonomisinde tekstil sektörü alanında ihracata yönelme olmuştur. İhracat içerisinde tekstil sektörüne önem verildikçe, sektörün imalat sanayi içerisindeki payı da her geçen gün artmıştır. Ayrıca tekstil ve hazır giyim, petrol ve petrokimyasallardan sonra ikinci büyük ihraç kalemi olmuş ve imalat sanayi içinde istihdamın en çok yer aldığı sektör haline gelmiştir (İİB, 2011: 9-10).

Endonezya ekonomisinde demir-çelik sektörü de önem arz etmiştir, ancak yerli sanayi Hindistan ve Çin’den yapılan ucuz ithalat ile artan bir rekabet içerisinde girmiştir. Bu durum karşısında ülke yönetimi 2002 yılında ithalatta tarife artışına gittiğini açıklamıştır. Buna karşılık 2004 yılına gelindiğinde uluslararası çelik fiyatında ve Endonezya’nın üretimde ihtiyaç duyduğu hammadde fiyatlarında yükselme olması üzerine tüm tarifeler kaldırılmıştır (Yavuz, 2009: 7).

Endonezya, Türkiye’nin de üyesi olduğu D-8 ülkeleri içindedir. Bu organizasyon, üyelerinin sosyal ve ekonomik ilişkilerinin zenginleştirilmesine yeni

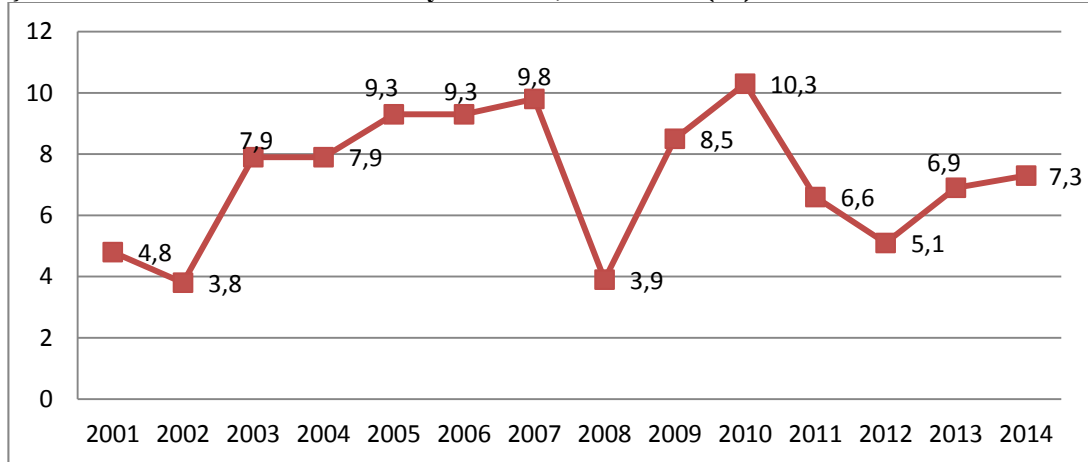
bir boyut katmaktadır. D-8'in amacı, üye ülkeler arasındaki ticareti ve işbirliğini artırmaktır. Endonezya ile Türkiye arasındaki dış ticaret hacmi her geçen gün artış göstermiştir, ancak dış ticaret dengesi diğer Uzakdoğu ülkeleriyle olduğu gibi Türkiye açısından negatif yönde seyretmektedir (Bayar, 2011: 18-19).

1.3.6. Hindistan Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Gelişen piyasa ekonomileri içerisindeki önemli ülkelerden biri de Hindistan'dır. Çünkü ülkede son yıllarda dikkat çeken bir büyüme hızı vardır. Dünya genelinde ekonomideki makro göstergeleri iyi durumda olan ülkeler bazı ekonomi grupları halinde ifade edilmektedir. Bunlardan biri de BRICS ülkeleri diye ifade edilen Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'dır. Bu ülkeler arasında Çin'den sonra dünyanın dikkatinin üzerinde toplandığı ikinci ülke Hindistan'dır.

2008 yılının ikinci yarısından itibaren etkili olmaya başlayan küresel mali krizde en iyi performans gösteren ekonomiler arasında değerlendirilen Hindistan 1,1 trilyon \$ GSYİH ile dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi olmuştur. Ayrıca ülke 2010 yılında BRICS ülkeleri arasında Çin'den sonra GSYİH'nin en hızlı arttığı ülke konumundadır (Uyanık, 2011: 30).

Şekil 10: Hindistan'ın GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Şekil 10'a bakıldığında büyüme rakamlarının genelde yüksek olması dikkat çekmektedir. Hindistan'ın büyüme hızı 2002, 2008 ve 2012 yılında düşüş göstermiştir. Diğer taraftan bu süreçte ülkede negatif büyüme görülmemiştir. 2000-2014 yılları arasında büyüme hızı ortalama % 7.2 olmuştur. 2008 küresel krizinin

etkisiyle çoğu ülkede negatif büyüme görülürken Hindistan'da ise büyüme hızı sadece % 3,9'a gerilemiştir. Hindistan ekonomisinin krizden derin bir şekilde etkilenmemesinde, dünya geneliyle büyük çaplı ticari ilişkilerin olmaması önemli rol oynamıştır. Küresel krizin ardından ekonomisini hızla toparlamaya çalışan Hindistan'da 2012 yılında büyüme hızının yüksek oranda gerilediği görülmektedir. 2012 yılında büyüme hızının düşmesine ekonomide durgunlukla beraber mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artış, yatırımların azalması, bütçe açığının artması gibi birçok etken neden olmuştur.

WTO'nun 2012 ve 2013 Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporlarına göre, dünya ticareti içerisinde ihracatta gelişmiş ülkelerin payı giderek azalmakta iken gelişen piyasalar ya bulundukları seviyeyi korumakta ya da seviyelerini arttırmaktadır. Örneğin, Almanya'nın payı 2011'de % 8,1 iken 2012'de % 7,6 olmuştur; Hindistan'ın payı ise 2011 ve 2012 'de % 1,6 olmuştur (WTO, 2012: 30; 2013: 24). WTO'nun 2014 ve 2015 yılı raporlarına göre de Hindistan'ın dünya ticareti içerisinde ihracatta payı 2013 ve 2014 yılları için % 1,7 dir (WTO, 2014: 26; 2015: 44). Ülke doğal kaynaklar bakımından çok zengin değildir, ancak Hindistan'daki en önemli madenlerden biri demir rezervleridir. Ülkenin ihracatı içerisinde önem arz eden demir cevherlerine rağmen, demir-çelik mamulleri ithal edilmektedir. Ayrıca ülkede otomotiv sektörü de dikkat çekmektedir, çünkü 1990'lara kadar sektör ülkedeki sıkı kurallar nedeniyle çok fazla gelişememiştir. 1990'larda otomotiv sektörü alanındaki devlet denetiminin kaldırılması ve tüketim vergilerinin indirilmesiyle sektördeki istikrarlı büyüme korunmaya çalışılmıştır (Yüzal, 2013: 3-44).

Hindistan'da otomotiv sektörü, sanayi üretimi toplamının %5'ine sahiptir ve son yıllarda en hızlı gelişen sektörler arasında yer almaktadır. 2005 yılında sektörün toplam cirosu 20 milyar \$'ı bulmuştur; yine 2005 yılında 961.300 yerli araç üreten Hindistan dünyanın üçüncü en büyük otomotiv pazarı durumuna gelmiştir. Hindistan'da iki tekerlekli araçlar çok fazla kullanılmaktadır, bunlar toplam motorlu araçların %79'unu oluşturmaktadır. 2008 yılı değerlendirmelerine göre, Motosiklet ve scooter satışları otomobil satışlarının 6 katı kadar artmış olmakla beraber Hindistan, üretiminin %44'ünü ihraç edebilmiştir (Konya Ticaret Odası, 2008: 5).

Hindistan'ın tarihinde tekstil sektörü de yurtiçi ve uluslararası ekonomide önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde Hindistan'da ekonomik ve sosyal alanda gerçekleşen iyileşmelerle beraber tekstil ve giyim sektörünün küresel rekabete

dayanabilmesi ve çeşitliliğinin yeniden artması sayesinde tekstil sektörü yeniden toparlanmıştır (Singh ve Goel, 2010: 4).

Hatta WTO'nun 2013 Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre, dünya tekstil ihracatında 2012 verilerine göre Hindistan % 5.3 pay ve 15 milyar \$ ile Çin ve AB'den sonra gelmektedir (WTO, 2013: 124). 2014 ve 2015 yılı raporlarına göre de Hindistan, Çin ve AB'den sonra gelen yerini korumakta ancak 2013 yılında % 6.2 pay ve 19 milyar \$ olan tekstil ihracatı rakamı 2014 yılında % 5.8 pay ve 18 milyar \$ a düşmüştür (WTO, 2014: 106; 2015: 116). Yani ülkenin imalat sanayi içerisinde tekstil sektörüne verdiği önem açıkça görülmektedir. Ülkenin dünya ticareti içerisinde tekstil ihracatı miktarının artmasıyla beraber ülke, genel sıralamada da bir üst basamağa yükselmiştir. Ülkede dış ticaret içerisinde imalat sanayi ürünleri önemini sürekli korumuştur.

Hindistan imalat sanayi ürünleri ihracatı, Hindistan ekonomisinin 1980'lerde dışa açılmasıyla beraber daha hızlı artmıştır. Ayrıca Hindistan imalat sanayinin avantajlı konumda olması hızla büyüyen Asya piyasasına yakınlığı ve geniş imalat ağı, üretilen ürün fiyatlarının maliyet etkisi nedeniyle dış piyasada rekabet edebilecek seviyede olması ve nispeten daha ucuz ve teknik anlamda kendini iyi yetiştirmiş iş gücüne sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Hindistan bazı malların üreticisi ve ihracatçısı olarak, diğer ekonomiler ile karşılaştırıldığında işgücü maliyetinin düşük olması nedeniyle üst konumdaki ülkelerden biridir. Bununla birlikte, Hindistan düşük işgücü verimliliğine sahip olmasına rağmen daha fazla girdi ve materyal maliyetinden dolayı zamanla rekabet gücünü kaybetmiştir (Lakshmanan et al., 2007: 33-39).

2008 yılında toplam ihracatın GSYİH'nin sadece %24'ü oranında olması ve dünya ile ticari bağlantılarının çok fazla olmaması, Hindistan'ın küresel finans krizinden diğer ülkelere göre daha az etkilenmesine yol açmıştır. Dış ticaret krizden bir ölçüde etkilenmiştir ancak, Hindistan ekonomisinin dayanak noktası olan iç talep, çabuk toparlanan esnek bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir (Uyanık, 2011: 4).

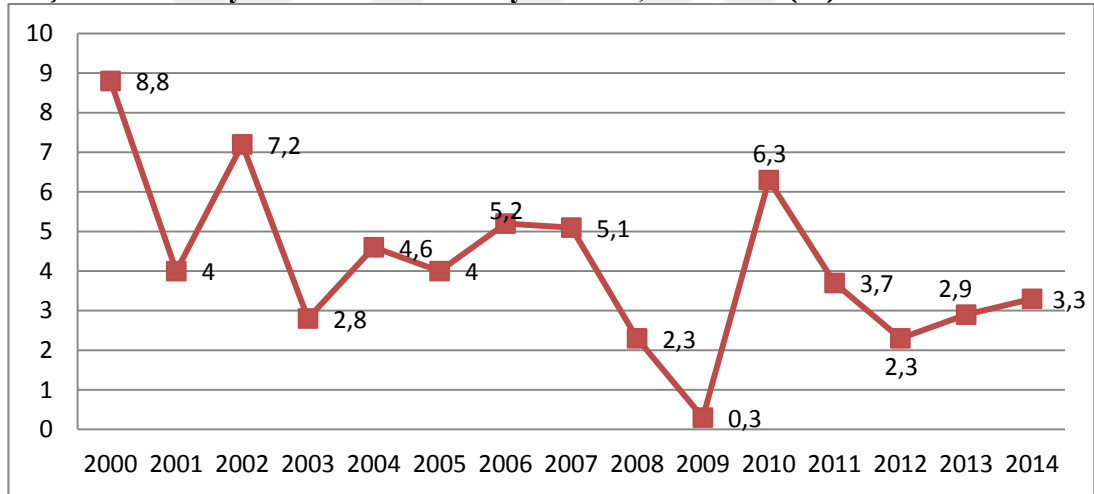
Günümüze kadar geçen süreçte Hindistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, gerek ticaret, gerek yatırımlar açısından oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır. Çünkü her iki ülkenin dış pazara sundukları malların benzerliği, coğrafi uzaklık, Hindistan'ın "açık ekonomi" kimliğine henüz son yıllarda geçmiş olması ve tanıtım eksikliği, ilişkilerdeki sınırlılığın başlıca nedenleri olmuştur (Öztürk, 2010: 5).

1.3.7. Güney Kore Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Güney Kore 1960'ların sonuna kadar ekonomisi tarıma dayalı bir gelişmekte olan ülke iken, 1962'de başlatılan ihracata dayalı sanayileşme modelini izleyerek hızla modern bir sanayiye kavuşmuş ve sağladığı gelişme ile örnek gösterilecek bir ülke konumuna gelmiştir (T.C. Seul Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2011: 13).

Hatta ülke büyüme performansına göre değerlendirildiğinde dünya ekonomi literatürüne Asya Mucizesini gerçekleştiren ülkelerden biri olarak geçmiş ve Asya Kaplanlarından biri olarak nitelendirilmiştir (veribaz.com; 2011). Asya kaplanları olarak nitelendirilen ülkeler, Tayland, Malezya, Endonezya ve Güney Kore'dir. Asya kaplanlarının ortak noktaları ise 1980'lerden sonra sergiledikleri büyüme ve kalkındır. Ancak bu yüksek büyüme ve kalkınma, 1997 Asya kriziyle beraber gerileme göstermiştir (genbilim.com; 2011).

Şekil 11: Güney Kore'nin GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

1997 Asya krizinin etkisiyle Güney Kore'de büyüme hızı negatif değer almış, ancak ülke krizin etkisini hızla üzerinden atmıştır. 1997 yılında büyüme oranı % 5 iken Güney Kore ekonomisinin 1997 yılının son çeyreğinde krizin olumsuz etkisiyle 1998 yılında büyüme oranı % - 6,7 olmuştur. 1999'da ise bu oran % 10,9'a çıkmıştır (Doğan ve Özekicioğlu, 2005: 153).

2000-2014 yılları arasında ülkede büyüme rakamlarına bakıldığında negatif büyüme hiç gözükmemektedir. 1997-1998 Asya kriziyle sarsılan Güney Kore ekonomisi, IMF'nin desteği ve ekonomik alanda gerçekleştirilen reformlar sayesinde

eskiden gösterdiği istikrara kavuşmuştur. Kriz sonrasında en hızlı toparlanma imalat sanayinde olmuştur. Bu artış özellikle artan dış talep, iç tüketim talebinde canlanma ve yerel yatırımlardan kaynaklanmıştır (T.C Seul Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2010: 5).

Ülkede imalat sanayi içerisinde özellikle tekstil sektörüne verilen önem her geçen gün artmıştır. Kumaş ve tekstil ürünleri özellikle ihracat odaklı olarak hızla gelişme imkânı bulmuş, hatta 1962 yılındaki kumaş üretimi 1 milyon metrekare iken 1990 yılında 3 milyar metre kareye yükselmiştir. Otomotiv sektöründe ise Güney Kore farklı bir yol izleyip taşıt aracı üretiminde ihracat odaklı imalatı gerçekleştirmiştir. Ayrıca ülkede demir-çelik alanında da gelişmeler olmuştur. Mesela, 1970 yılına kadar çelik üretimi hurdaların yeniden çelik haline getirilmesi şeklinde devam etmekte iken günümüzde demir-çelik üretiminde ABD, Japonya ve Çin ile birlikte dünyanın en büyük üreticileri arasında yer almaktadır (T.C Seul Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2011: 15).

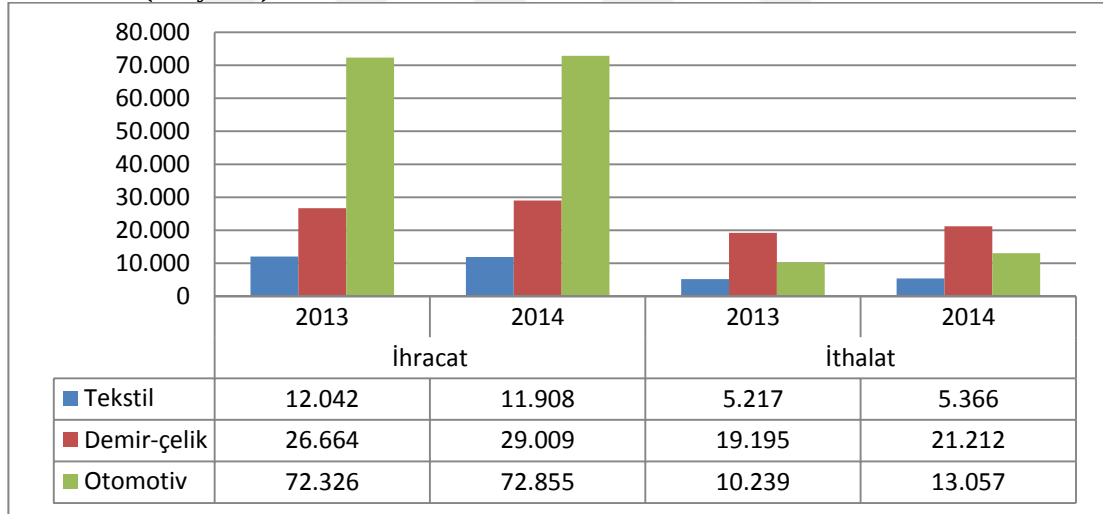
Ülkede demir-çelik üretim şeklinin değişiklik göstermesi olumlu bir gelişme olmakla beraber bir ülkede gelişmişliğin önemli bir ölçüsü de kişi başına ham çelik tüketimidir. Gelişmiş ülkelerde bu miktar ortalama 600-800 kg seviyelerindedir. Ancak gelişmiş ülkelerde doygunluğa ulaşan çelik tüketimi, önce bir miktar artmakta daha sonra düşüş göstermektedir. Örneğin, kişi başına ham çelik tüketimi ABD’de 700 kg seviyelerine çıkmış, daha sonra 400 kg seviyelerine düşmüştür. Kişi başına ham çelik tüketiminin en yüksek olduğu ülke, Güney Kore olup 2008 yılında bu rakam 1266 kg seviyesinde iken 2009 yılında ise 974 kg olmuştur (Dervişoğlu, 2010: 7-8).

Güney Kore’nin gelişmesini sağlayan en önemli şey ihracat konusundaki büyük başarısıdır, 2004 yılında ülke dünyanın en büyük 12. ihracatçısı konumuna gelmiştir. 1997 Asya krizinden sonra ekonomisini genel olarak toparlamakla kalmamış, hatta kriz öncesinden daha yüksek bir büyüme hızı yakalamıştır. Reel GSYİH 1999 yılında % 9,4 büyümüştür. Güney Kore ekonomisinde dikkat çeken şey uluslararası ticarete büyük oranda bağlı olmasıdır. Örneğin, 2005 yılında ihracat GSYİH’ nin % 36,7’sine denktir. Gelişmiş ülkelerden olan Japonya’da bu oran 2005 yılında % 12,4, ABD’de ise % 7,2 idi. Ayrıca ülkede toplam dış ticaret 2005 yılında GSYİH’ nin % 69,1’ine denk gelmektedir. Bu rakam Japonya ve ABD’ye göre çok yüksektir (BTSO.org; 2011).

Güney Kore ekonomisinde dikkat çeken bir diğer olgu, Chaebol denilen dev şirketlerin ekonomideki baskın pozisyonudur. 1997 yılındaki reformlardan sonra ekonomide KOBİ'lerin önemi artsa da Chaebol denen şirketler ekonomide daha baskındırlar ve ihracatın yaklaşık % 60'ını bu büyük şirketler yapmaktadırlar (Yavuz, 2009: 2-3).

Güney Kore'de emtia ticaretinin yönü son dönemlerde önemli ölçüde değişmiştir. Bu değişimlerin en büyük nedeni Güney Kore'nin Çin ile ticaret bağlarının gelişmesinden kaynaklanmıştır. Güney Kore'nin en önemli pazarı ABD iken Çin 2003 yılında ABD'nin önüne geçmiş ve 2004 yılında Çin ile yapılan ticaret daha da büyümüştür. 2007 yılında Çin ithal ürünlerinde Japonya'yı geride bırakarak Güney Kore'nin en önemli ithalat yaptığı kaynak ülke konumuna gelmiştir. Ayrıca Güney Kore için ASEAN (Association of South-East Asian Nations) üyesi ülkelerdeki pazarlar giderek önem kazanmaktadır (Tarakcıoğlu, 2011: 12-13).

Şekil 12: Güney Kore'nin Tekstil, Otomotiv ve Demir-çelik İhracat ve İthalat Miktarı, 2013-2014 (Milyar \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Şekil 12'de Güney Kore'nin tekstil, demir-çelik ve otomotiv alanındaki ithalat ve ihracat miktarları gözükmekte olup bu üç sektör arasında otomotiv sektörü ihracat miktarları dikkat çekmektedir. Güney Kore'de demir madeni önemli bir doğal kaynaktır ve demir üretimi desteklenmektedir, ancak ülkede çok büyük miktarda demir-çelik üretimi olmadığından sanayinin hızla gelişmesi ile birlikte demir-çelik ithalatı çok düşük seviyede kalmaktadır.

WTO'nun 2013 yılı Uluslararası Ticaret İstatistik Raporuna göre demir-çelik ihracatında üst seviye olan ülkeler arasında Güney Kore dördüncü sıradadır (WTO, 2013: 89). Ayrıca WTO'nun 2014 ve 2015 yılı raporlarına göre de Güney Kore 2013 yılında 27 milyar \$ ve 2014 yılında da 29 milyar \$ a yükselen ihracat rakamıyla yine ihracat liderleri arasında dördüncü sırada yer almıştır (WTO, 2014: 84; 2015: 94). Güney Kore ekonomisinin dış ticaret yaptığı ülkeler arasında ilk üç sırada Çin, ABD ve Japonya yer almaktadır. Türkiye, Güney Kore'nin ihracat yaptığı ülkeler arasında son sıradadır ve payı çok düşüktür.

Türkiye ile Güney Kore arasındaki dış ticaret genellikle Güney Kore açısından kârlı olmuştur. 2011 ve 2012 yılında Güney Kore'ye yapılan ihracat 528 milyon \$ olarak kalırken, Güney Kore'den yapılan ithalat ise 2011 yılında 6.2 milyar \$'dır. İthalat miktarı 2012 yılında 5.6 milyar \$'a düşmüştür. İki ülke arasındaki ticarete Türkiye'nin dış ticaret açığı oldukça yüksektir. Son yıllara bakıldığında ihracat seviyesi korunurken ithalat rakamlarının düşmesinin en azından dış ticaret açığının bir miktar gerilemesine neden olduğu söylenebilir (Aslan, 2013: 22).

1.3.8. Çin Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Çin Halk Cumhuriyeti 1978'den itibaren küreselleşme sürecine uyum sağlayarak gelişme yolundaki ülkeler sınıfından günümüzün gelişen piyasa ekonomileri sürecine ilk adımı atmıştır. 1978 reformlarından itibaren ülkede görülen yüksek büyüme rakamlarında küreselleşmenin etkisi büyüktür (İnançlı ve Kamacı, 2010: 137-138).

Çin'in hızla büyümesinde ve ekonomik başarısında; ekonomisini dışa açması, tarımdan sanayi sektörüne insan aktarması, yabancı sermayeyi yatırıma davet etmesi, düşük ücretle dış rekabet gücü sağlaması, ihracata ve teknolojiye önem vermesi ve bulunduğu bölgede lider konumuna gelmesini sağlayacak stratejiler üretmesi gibi etkenler sayılabilecek önemli noktalardır (Meşe, 2010: 120-121).

Geçen on yılla kıyaslandığında, dünya ekonomisinde Çin'in rolü büyük bir değişim göstermiş ve bölge ekonomileriyle ilişkileri her geçen gün artmıştır. Dünya piyasalarıyla yoğunlaşması ve emek yoğun üretimde büyük tedarikçilerin ortaya çıkmasıyla beraber Çin, bazı Doğu ve Güneydoğu Asya ekonomileriyle rekabet etmeye yönelmiştir (Fukasaku ve Wu: 1993: 13).

1978 yılından itibaren ekonomik reformlara hız vermeye başlayan Çin, 1980 yılında IMF üyesi olmasını takiben 1986'da WTO (o zamanki haliyle Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, GATT) üyeliği için resmen başvuruda bulunmuştur. 15 yıl gibi uzun süreye yayılan müzakere süreci aşıldıktan sonra üyelik müzakereleri Eylül 2001 tarihinde tamamlanmıştır (DEİK, 2004: 4).

Çin'in WTO'ya üyeliği sonrasında, sahip olduğu düşük maliyet avantajının da etkisiyle ihracat ürünleri uluslararası pazarlarda yer edinmiştir. Dolayısıyla Çin'in Dünya'ya açılmasından başta ABD olmak üzere birçok ülkenin de rahatsızlığı artmıştır. Bu rahatsızlığın en temel sebebi, normalden düşük değerinde olan Çin parası "Yuan'ın" Çin'in düşük maliyet avantajıyla birleşmesi sonucu, söz konusu ülkelerin yerel pazarlarında ve üçüncü pazarlarda rekabet edilebilirliği güçleştirmiş olmasıdır (Saraçoğlu ve Duran, 2008: 107).

Çin'in dünya piyasalarında rekabet avantajı sağlamasındaki en önemli faktör çok büyük boyutlarda temin edilebilen ucuz işgücüdür. Çin'in rekabet gücünün artmasındaki diğer nedenler ise dış ticarete ve özellikle ihracata önem vermesidir. Ayrıca, Çin parası Yuan'ın 1994'de devalüe edilmesi ihracatını olumlu düzeyde etkilemiş ve dış ticaret açıklarının azalmasını sağlamıştır. Nitekim 2001 yılında Çin'in WTO'ya üyeliğiyle kotaların bir kısmı kaldırılmış ve Çin'in dış ticaret hacmi genişlemiştir, böylece Çin dünya pazarında çok önemli bir yere gelmiştir (İnançlı ve Kamacı, 2010: 144). Ayrıca Çin'in dünya ticaretinde artan oranda pay alması sadece dünya ticaret hacmini arttırmakla kalmamış, aynı zamanda küresel rekabet koşullarını da etkilemiştir (TCMB, 2010: 59).

Çin'in ekonomik reformları ve serbest ticaret politikaları sayesinde, ülkede az miktarda bulunan sermaye ağır sanayiye yönelik kalkınma politikalarında kullanılmak yerine karşılaştırmalı üstünlük avantajı kapsamında emek yoğun ekonomiye aktarılmıştır. Bu durum Çin'in emek yoğun imalatla karşılaştırmalı üstünlük elde etmesiyle sonuçlanmıştır (Yue ve Hua, 2002: 276).

Çin, 1978 ve sonrasında uyguladığı piyasa reformuyla birlikte, daha önce görülmemiş nitelikteki dış ticaret miktarlarına kavuşmuş ve dış ticaret alanındaki büyümesini gerçekleştirmiştir. Uygulanan reformlar sonucunda "uyuyan dev" Çin adeta uykusundan uyanmış ve küresel rekabetin önemli bir oyuncusu olmuştur. Çin'in 1979 yılında 177 milyar \$ olan GSYİH'sının 2010 yılı rakamlarına göre 5,6 trilyon \$'a yükselmesi bu durumun önemli bir göstergesidir. Çin'in hızla

büyümesinde etkili olan en önemli neden ve dünya ekonomisinde sahip olduğu yer ise dış ticaret temellidir (Saray ve Gökdemir, 2007: 680).

1978 yılından sonra Çin'deki dış ticaret artışlarının temel nedeni, dış ticaret bileşimindeki yapısal değişikliklerdir. Çin'de yapılan ticaret zamanla endüstri içinden endüstriler arası ticarete dönüşmüştür. Bu dönüşümün asıl nedeni, Çin'in ihracatını oluşturan sermaye yoğun üretimin emek piyasasına kaymasıdır. Böylece sermaye yoğun endüstriyi desteklemek amacıyla kullanılmayan yatırım sübvansiyonları, bölgesel ve endüstriyel politikalarda kullanılmış olacaktır. Çin'in GSYİH'sının % 40'ını ihracatta kullanması, AB ve ABD ile uzak ilişkiler kurmaktansa AB üyesi ülkelerin her biri ile yakın ilişkilerini artırması ve böylece tüm kıtadaki ekonomiler ile bütünleşmesi ekonomisinin dışa açılma sürecini hızlandıran temel faktörlerdir (Gros, 2008: 9-10).

Çin'in küresel ekonominin içerisinde yer edinmesi bölge ülkeleriyle beraber olmuştur. Örneğin, Doğu Asya ve Pasifik bölgelerinin GSYİH'sında meydana gelen artışta Çin'in % 9 oranında gösterdiği yüksek büyümenin önemli etkisi olmuştur. Çin, iç talebinin sönük olmasına rağmen, bölge ülkeler ile yakın ilişkilerinin olması ve ekonomisinin dışa açılması sayesinde dış talebin artmasıyla yüksek oranlarda GSYİH artışı gerçekleştirebilmiştir (Yiğın, 2009: 40).

Özellikle 1980'den beri Çin'in yılda % 7'nin üzerinde büyüme göstermesinde ASEAN içerisindeki bölgesel ticaret artışının rolü çok büyüktür. 1990'da Çin'in toplam ithalatı içerisinde ASEAN'ın payı % 6'dan % 9'a çıkmıştır. ASEAN ekonomileri, bu bölgesel topluluk içerisinde özellikle Çin'e yapılan ticaretin payının gittikçe arttığını fark etmişlerdir ayrıca Çin'e yapılan toplam ihracat miktarı ASEAN ekonomilerinin toplam ihracatından daha hızlı artmaktadır (Coxhead, 2007: 8).

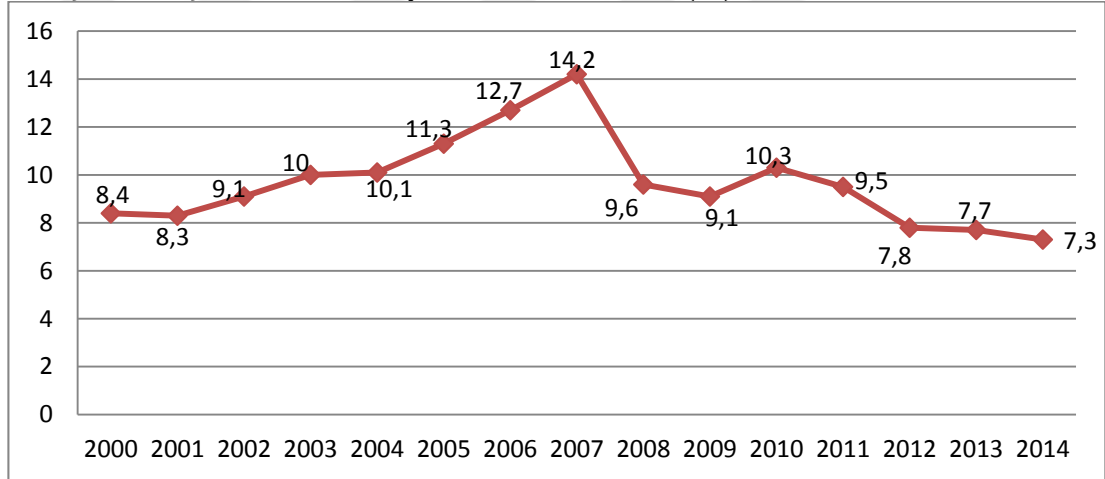
Güneydoğu Asya'da bulunan ülkeler arasında daha çok sosyal ve ekonomik yardımlaşma ve dayanışmayı sağlama amacı olan ASEAN Örgütü, kurulduğu tarihten bu yana hem üye ülkeler hem de üçüncü ülkelerle olan ticaretini ve işbirliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Çin'in en çok ithalat yaptığı ülkeler arasında Japonya, Tayvan ve Güney Kore yer almaktadır (KTO, 2006: 13-14).

Ülke sadece dış ticaret alanında değil birçok konuda gelişme göstermiştir. Özellikle ülkede GSYİH büyüme oranı genelde artış sergilemiştir. Özellikle 2004-2008 yılları arasında görülen yüksek büyüme, ülkenin yüksek tasarruf oranına bağlı

olarak gayri safi sabit sermaye yatırımlarından kaynaklanmıştır ve yatırımlar GSYİH'nın %40'ına karşılık gelmektedir (DEİK, 2009: 5).

Ülkede sadece kriz dönemlerinde büyüme hızında gerileme olmuştur. Bununla birlikte Çin'in 1997 Asya Krizi'nden ve 2003 yılındaki SARS tehdidinden çok fazla etkilendiği söylenemez. Asya krizi bölge ekonomileriyle bütünleşme yolundaki Çin'de etkisini çok fazla göstermemiş ve ülke diğer ülkelere kıyasla hızla toparlanmıştır. Çin, özellikle 2004 yılından 2008 yılına kadar hızlı bir büyüme süreci geçirmiştir. Şekil 13'de de görüleceği gibi ülkede 2000-2012 sürecinde özellikle 2007 yılında yüksek büyüme rakamı dikkat çekmektedir. Küresel krizden derin bir şekilde etkilenen ülkelerin aksine, Çin ekonomisinde yalnızca 2008 yılında ekonomik daralma görülmüş sonrasında ekonomi hızla toparlanmıştır.

Şekil 13: Çin'in GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

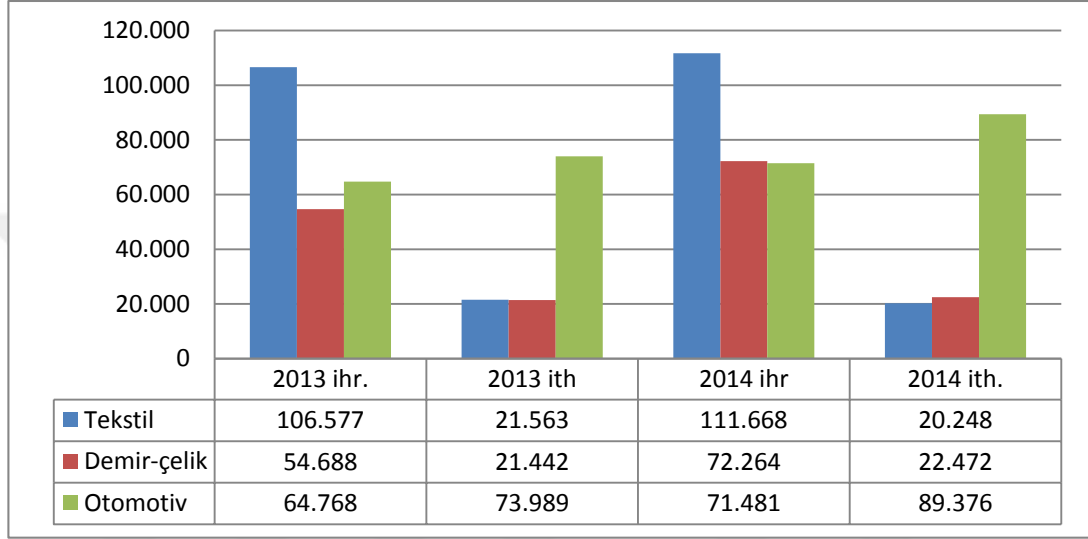

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Ancak Çin'deki WTO üyeliği sonrasında oluşan hızlı büyümenin hammadde, enerji ve ulaşım gibi sektörlerin artan talebe cevap vermekte zorlanması gibi birtakım olumsuz etkileri de olacaktır. Bu anlamda Çin'deki hızlı büyümenin dünyadaki bazı hammadde ve işlenmiş ürünlerde aşırı talebe yol açacağı düşünülmektedir. Zaten dünya çelik talebini yaklaşık % 75 oranında artıran Çin'in dünya çelik fiyatlarında önemli bir artışa yol açtığı da bilinmektedir (Akçıl, 2008: 29). Çin'in hızlı büyümesinden kaynaklanan talep artışı, dünya ekonomisi için sürükleyici rol oynamakta ve Çin'e kaynak sağlayan diğer ülkelerin de ekonomik büyümelerini artırmaktadır.

Çin sadece demir-çelikte değil tekstil ve hazır giyimde de dünya genelinde etkisini göstermiştir. Çin'in tekstil ve hazır giyim alanında WTO kapsamına girmesi olumlu etkilemiştir. Böylece WTO sonrası 2005 yılında Çin'in hazır giyim ve tekstil alanındaki kotaları önemli ölçüde kaldırılmış ve 2008 yılında da tekstile yönelik hiç bir özel koruma kalmamıştır (Yueh, 2010: 218).

Şekil 14: Çin'in Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektörü İhracat ve İthalat Miktarı, 2013-2014 (Milyon\$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Çin'in ihracatı içerisinde sektörlerin miktarına bakıldığında özellikle tekstil sektörünün diğer sektörlerle göre ihracat içerisindeki miktarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü Çin'de ucuz işgücü diğer ülkelere göre daha fazladır ve Çin bu işgücünü emek yoğun sanayi ürünleri üretiminde kullanarak diğer ülkelere göre avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle ülkenin ihracatı içerisinde emek yoğun üretime dayanan tekstil sektörünün miktarı diğer sektörlerle göre daha fazladır. 2008 küresel krizi nedeniyle oluşan talep daralması özellikle gelişen piyasa ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. Dünya genelindeki durgunluk sonucunda ihracat ve ithalat rakamlarında düşüşler olmuştur. Ancak Çin'de 2008 yılında tekstil, demir-çelik ve otomotiv ihracat miktarları 2007 yılına göre artmıştır.

Çin'in ihracattaki en büyük pazarı ABD'dir. İthalatta ve karşılıklı ticarete ise Japonya, Güney Kore ve Tayvan giderek önemi artan ticari ortaklarıdır. Ayrıca AB de Çin'in önemli ticari partnerleri arasında yer almaktadır (DTM, 2009: 7-8).

AB'nin ithalatında Çin'in artan derecede önemi vardır. AB'nin ihracatının beşte ikisi Almanya tarafından Çin'e yapılmaktadır. Tekstil ürünlerinin ihracatı

Çin'in AB ile ilişkilerinde önemli yer tutmaktadır. Çin'in en yakın takipçisi ise Türkiye'dir (Ener ve Yelkikalan, 2002: 5).

Türkiye ile Çin arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerde en dikkat çeken konu, Çin'in giderek büyüyen ihracat potansiyeli sayesinde başta tekstil olmak üzere belirli sektörlerde dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de iç pazarları tehdit etmesidir. Ayrıca dikkat çeken diğer nokta ise Türkiye'nin dış ticaret açığının büyümesi olmuştur. Çin sadece tekstil sektöründe değil otomotiv ve demir-çelik alanında da gelişmeleri yakından takip etmektedir (DEİK, 2009: 30).

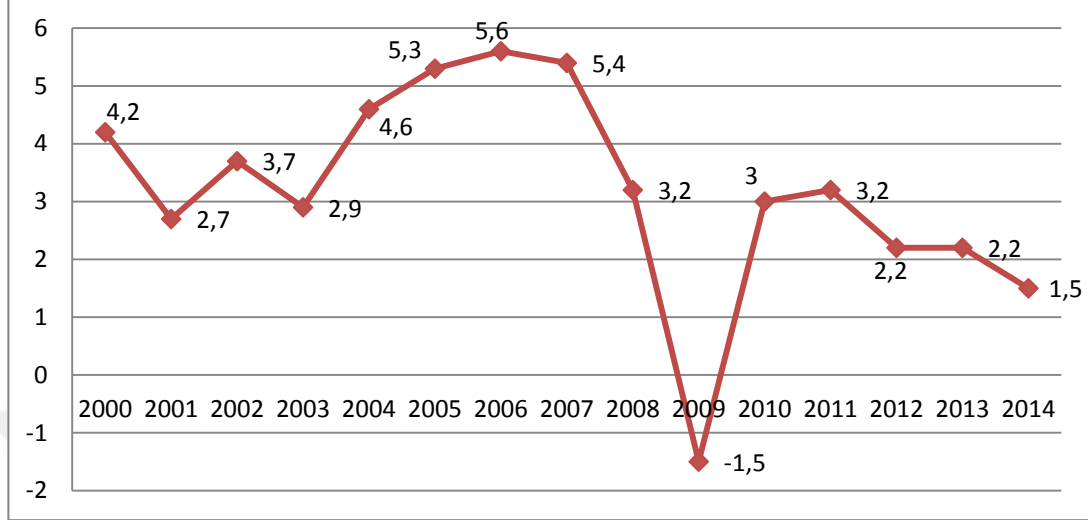
Sadece Türkiye'yi değil uluslararası pazarları da sarsan Çin, tekstilde olduğu gibi demir-çelikte de üretim ve ihracatını her geçen gün artırmaktadır. Dünya çelik üretiminin % 46'sını gerçekleştirmektedir. 2008 yılında 500,3 milyon ton ve 2009 yılında da 567,8 milyon ton ile dünyada ham çelik üretiminde Çin birinci sırada yer almıştır. 2008 yılında kişi başına çelik tüketimi 342 kg iken 2009 yılında 422 kg'a çıkmıştır (Dervişoğlu, 2010: 3-7). Ayrıca WTO'nun Uluslararası Ticaret İstatistikleri Raporuna göre ise Çin demir-çelik ihracat liderleri arasında 2012 yılı verilerine göre AB'den sonra gelerek ikinci sırada yer almıştır (WTO, 2013: 89). Yine 2013 ve 2014 yıllarındaki verilere bakıldığında da ülkenin demir-çelik ihracat rakamları 55 milyar \$ dan 72 milyar \$ a yükselmesine rağmen ülke ihracat liderleri arasında yine ikinci sırada yer almıştır, ihracat rakamlarındaki artış Çin'in demir-çelik sektörüne verdiği önemi açıkça göstermektedir (WTO; 2014 : 84; 2015: 94).

1.3.9. Güney Afrika Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Ekonomik güç ve gelişmişlik düzeyi açısından değerlendirildiğinde Afrika kıtasının en büyük ekonomisi olan Güney Afrika, büyüme hızının çok yüksek olmadığı ülkelerden biridir. Ülkede yaşanan ekonomik ve siyasi olaylar, yapılanmalar ve dünya ekonomisinde yaşanan ekonomik olaylar ülke ekonomisini etkilemiştir; bu nedenle büyüme hızı istikrarlı olmamıştır. Örneğin 2001 ve 2003 yıllarında ülkede büyüme hızında gerileme olmuş ve ülke 2000-2006 yılları arasında ortalama % 4 büyümüştür. 2004 yılından itibaren ise büyüme hızı artmaya başlamış ancak 2007 yılından sonra ise tekrar düşmüştür. 2008 küresel krizinin etkisini 2009 yılında tam olarak hissettirmesiyle 2009 yılında ülkede negatif büyüme görülmüştür. Şekil 15'te ülkenin 2000 yılı itibariyle büyüme hızına bakıldığında küresel krizin

ardından 2010 yılında ülkenin kendisini hızla toparladığı görülmektedir. 2013 yılından 2014 yılına ise büyüme hızının düştüğü görülmektedir.

Şekil 15: Güney Afrika'nın GSYİH Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Güney Afrika ekonomisinin gelişme süreci özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, dünyanın en zengin altın ve elmas yataklarının bulunmasıyla birlikte başlamıştır. Güney Afrika'da daha çok sanayi ve madencilığe dayanan piyasa ekonomisi dikkat çekmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında uygulanmaya başlanan ithal ikamesine dayalı politikalar sayesinde imalat sanayi gelişmiş ve zengin maden yatakları, ucuz işgücü ve yatırımlarla birlikte istikrarlı bir büyüme trendi yakalanmıştır (İMMİB, 2009: 3).

Güney Afrika ekonomisindeki ithal ikameci politikalar sayesinde imalat sanayinin GSYİH içindeki payı da artmıştır. GSYİH'nın yaklaşık beşte birini teşkil eden imalat sanayi, ülke ekonomisinin küresel rekabete açılmasıyla beraber önemli bir değişim sürecine girmiştir. Ayrıca uluslararası rekabete ayak uydurabilen otomotiv sektörü ve metaller ise imalat sanayinin lokomotif sektörleri haline gelmiştir (T.C Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 18).

Güney Afrika'da imalat sanayi ülke para birimi Rand'ın dolar karşısındaki değerinin yüksek olması nedeniyle genellikle ucuz ithalat baskısı altında kalmıştır. Ancak artan iç talep ve ekonomik büyüme sayesinde imalat sanayinin toplam ihracat içindeki payı da her geçen gün artış göstermiştir. Son yıllarda otomotiv sektöründe hızla gelişme kaydedilerek üretim ve ihracatta lider konuma gelinmesi nedeniyle ülkede otomotiv sektörü en önemli imalat sanayi alt dalı olarak göze çarpmaktadır.

Madencilik sektöründen sonra en fazla istihdam imkânı sağlanan otomotiv sektöründe, aynı zamanda imalat sanayindeki toplam üretimin % 30'u gerçekleştirilmiştir (T.C Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2006: 20).

Güney Afrika imalat sanayi, uluslararası ticarete yaşanan liberalleşme süreci ile birlikte küresel pazarlarla rekabet edebilmek için oldukça köklü değişikliklere uğramıştır. Yaşanan değişimle beraber tekstil ve hazır giyim sektörü başta olmak üzere bazı sektörler uluslararası rekabete ayak uyduramayıp daralma gösterirken, otomotiv sektörü başta olmak üzere bazı sektörlerde ise üretimde ve ihracatta önemli gelişmeler kaydetmiştir (T.C Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2007: 26).

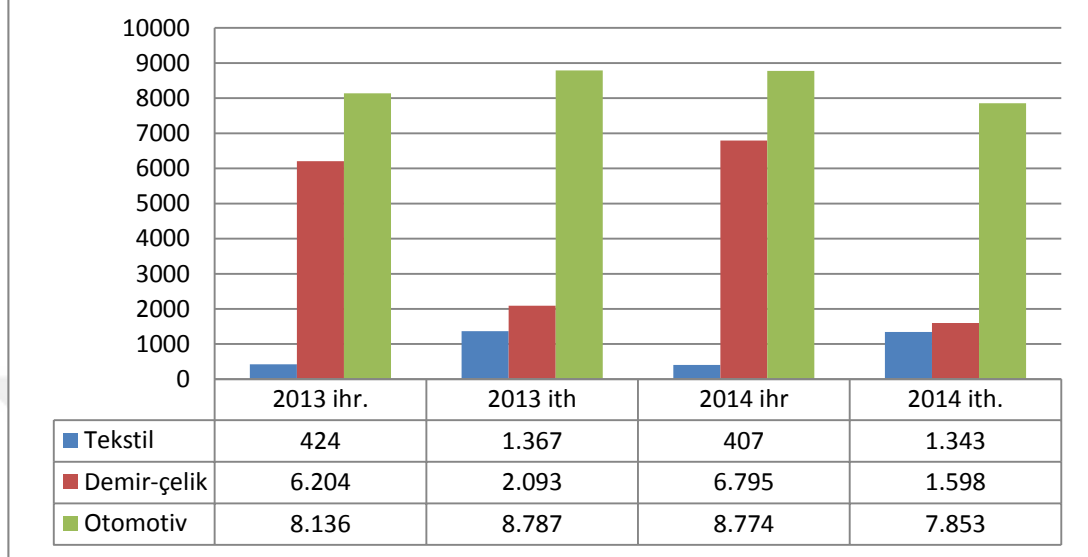
Güney Afrika'da geniş bir üretim yelpazesine sahip olan imalat sanayi içerisinde tekstil ve giyim, otomotiv ve demir-çelik sektörüne verilen önem her geçen gün artış göstermiştir. İmalat sanayi, önce koruma ile ikame edilmeye başlanmış, daha sonra liberalleşme sonucu yeniden yapılandırmayla beraber dünya pazarlarına uyum yoluna gidilmiştir. İmalat sanayi; madencilik ve enerji, ağır kimyasal ve mineral işletmeciliği ile demir-çelik gibi endüstrilere dayanması nedeniyle büyük ölçüde sermaye yoğundur. Güney Afrika, demir-çelik sektöründe dünyanın en büyük 25 üreticisi içinde yer almaktadır (İGEME, 2009: 19).

Şekil 16'da Güney Afrika'nın son yıllarına ait tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörlerindeki ihracat ve ithalat miktarları görülmektedir. Her üç sektör içerisinde özellikle ülke ihracatında demir-çelik ve otomotiv sektörü ağırlığını korumuştur; tekstil sektöründe ise genel anlamda ithalat yapıldığı görülmektedir. Ülkede korumacı bir dış ticaret politikasının benimsenmesi ve yüksek gümrük vergilerinin olması rekabet edilebilirlik açısından sıkıntılı süreçler yaşanmasına neden olmuştur. Bu ve bunun gibi dış ticarete yönelik engeller nedeniyle imalat sanayi içerisinde tekstil sektöründe üretim ve gelişim daralmıştır, bu nedenle tekstil sektöründe ülkenin ithalat verileri ihracat verilerinden daha üst seviyededir.

Ayrıca ülkede otomotiv ithalatının ciddi boyutta olmasında uygulanan Otomotiv Sanayi Geliştirme Programı (MIDP)'nin etkisi büyüktür. Bu program sayesinde ülke dış ticareti ve GSYİH'sında önemi büyük olan otomotiv sektörü desteklenmek istenmiştir. Program sayesinde otomotiv sektörüne yönelik aksam ve parçalarda hatta komple araçların ithalatında vergi iadesi ve yüksek olan tarifelerin indirilmesine yönelik uygulamalar gerçekleştirilmektedir. MIDP Programının etkisi Şekil 16'da otomotiv sektöründeki ithalat verilerinde görülmektedir. 2013-2020

döneminde ise Otomotiv Üretim ve Kalkınma Programı(APDP) sayesinde otomotiv sektörüne yönelik yeni uygulamalar düzenlenmektedir (Özpak, 2013: 22).

Şekil 16: Güney Afrika'nın Tekstil, Demir-Çelik ve Otomotiv İhracat ve İthalatı, 2013-2014 (Milyon \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Ekonomideki önemli sektörlerden olan imalat sanayi üretimi küresel krizin etkisiyle 2008'in üçüncü çeyreğinde % 9,4 gerilemişken, yılın son çeyreğinde düşüş oranı daha da artarak % 21,8'e yükselmiştir. Yılın son çeyreğinde yaşanan bu önemli ölçüdeki düşüş demir-çelik, otomotiv, yan sanayii vb. tüm alt sektörlerde kendini göstermiştir. Birçok sektörün üretiminin düşmesi ihracat pazarlarındaki ciddi boyutlarda yaşanan daralma ve dayanıklı tüketim mallarına yönelik talebin zayıflamasının yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Ekonomideki dalgalanmalardan özellikle demir-çelik, otomotiv gibi sektörler ciddi boyutta etkilenmişlerdir (T.C Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2009: 24).

Dünyadaki en 'açık' ekonomilerden biri olan Güney Afrika Cumhuriyeti'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi 1994 yılında barışçıl ve başarılı bir şekilde demokrasiye geçişle birlikte gerçekleşmiştir. Ülkenin gelişiminde önemli payı olan dış ticaret GSYİH içerisinde büyük bir paya sahiptir. Güney Afrika Cumhuriyetinin Türkiye ile olan ticari ilişkileri de her geçen gün artmıştır (İGEME, 2009: 12).

Güney Afrika ile Türkiye arasındaki ticari ilişkiler özellikle 2000 yılından sonra belirgin bir seviyeye gelmiştir. 2004 yılından sonra ise Türkiye'nin dış ticaretteki stratejik yaklaşımı ve Güney Afrika'da meydana gelen ciddi dışa açılma hareketleri ticaret hacminin artmasında önemli rol oynamıştır.

Ancak Türkiye ile Güney Afrika arasındaki dış ticaret hacmi yıllar itibariyle artış göstermekle birlikte, dış ticaret dengesi sürekli olarak Türkiye aleyhine seyretmektedir. (İGEME, 2011: 22).

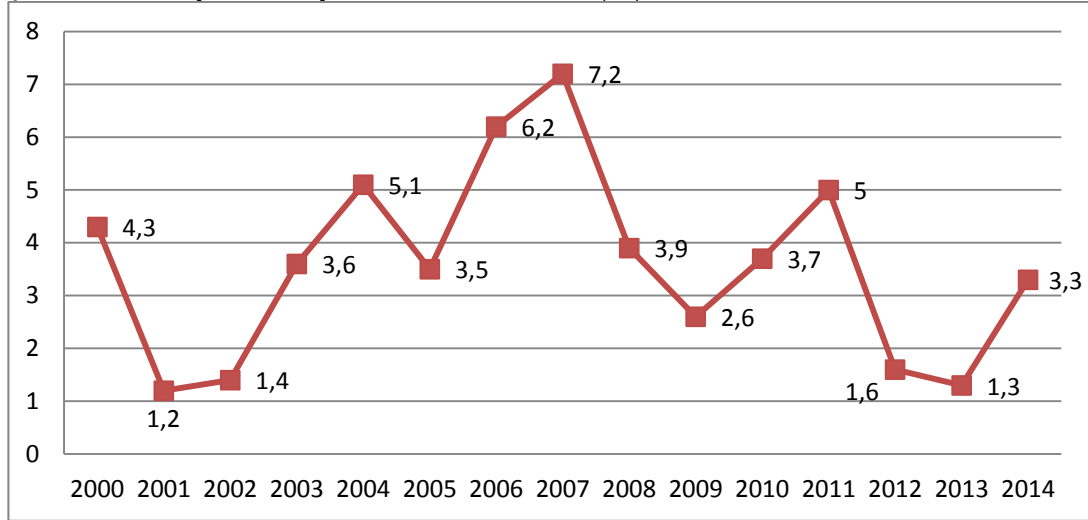
1.3.10. Polonya Ekonomisinde Büyüme ve Dış Ticaret

Polonya önemli ölçüdeki yüzölçümü, nüfus ve ekonomik potansiyeli ile orta büyüklükte bir Avrupa ülkesi olmakla birlikte özellikle son yıllarda ülkedeki GSYİH artışı sayesinde dünya ekonomisindeki önemi ve payı da dikkat çekmektedir. Polonya 1989 yılına kadar merkezi planlamaya dayalı bir ekonomik politika izlemiş ve karar mekanizmasını devlet oluşturmuştur. Merkezi planlamaya dayalı sisteme 1989 yılında son verilmiş ve göreve gelen hükümet serbest piyasa ekonomisine geçiş yönünde ekonomik politikalar izlemiştir (İGEME, 2011: 4).

Polonya ekonomisinde serbest piyasa uygulamalarına geçilmesiyle beraber ülkede ihracatta iyileşme ve gelişme de kendini göstermiştir. Ülkede ekonomi politikasının değiştirilmesiyle başlangıçta işsizlik ve enflasyon sorunları ortaya çıkmış, ancak yıllar itibariyle düşüş göstermeye başlamıştır. Ülkenin ekonomik alanda kendini yavaş yavaş toparlamasıyla büyüme hızı da yükselmeye başlamıştır (İTKİB, 2013: 6).

Şekil 17’de 2000-2014 yılları arasında Polonya’daki GSYİH büyüme hızı görülmektedir. Ülkenin 2004 yılında AB üyesi olmasıyla beraber büyüme hızı da 2003 yılına göre artış göstermiştir. Yatırımlarda ortaya çıkan düşüş büyümeyi olumsuz yönde etkilemiştir. 2005 yılından sonra büyüme hızı tekrar artmaya başlamıştır. Ancak 2008 yılındaki küresel kriz birçok ülkeyi olduğu gibi Polonya’yı da olumsuz yönde etkilemiş ve ülkede büyüme hızı düşmüştür.

Şekil 17: Polonya'nın Büyüme Hızı, 2000-2014 (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Polonya'da 2009 yılındaki küresel mali kriz öncesindeki beş yıllık GSYİH büyüme oranı ortalama % 5 düzeyinde olmuştur. Ayrıca 2009 yılında büyümeye devam etmesinde tüketim harcamalarının mali krizden nispeten daha az etkilenmesi, doğrudan yabancı sermayenin Polonya pazarına olan ilgisinin kesintisiz devam etmesi ve alt yapı yatırımlarının hız kazanması etkili olmuştur. Hatta 2009 yılında pozitif büyümenin görüldüğü tek AB ülkesi Polonya olmuştur. 2010 yılında ise ülke ekonomisi yeniden düzelmiş ve büyüme hızı bir önceki yıla göre artmıştır. 2011 yılında artan büyüme hızı, 2012 yılında dünya genelinde ekonomik anlamda yaşanan olumsuzluklar nedeniyle düşmüştür (İGEME, 2011: 4). Ancak 2014 yılına gelindiğinde büyüme hızı artmaya başlamıştır.

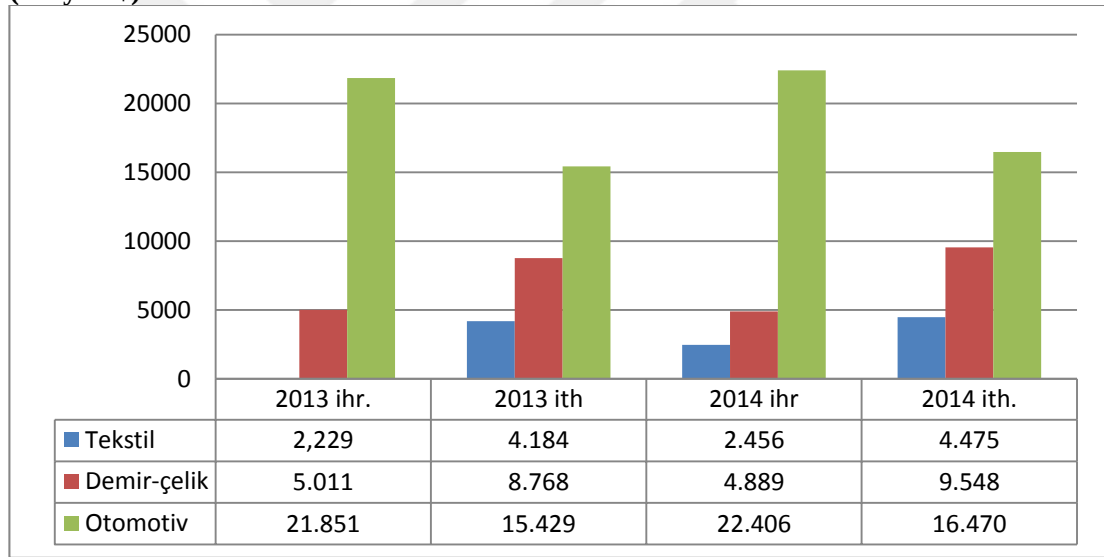
1990 yılında Sovyet sisteminden ayrılan Polonya, bu süreçte ekonomide liberalizasyona geçmiştir. Kısa sürede geçiş ekonomileri içerisinde başarılı bir ilerleme kaydeden Polonya, ekonomik reformlar ile serbest fiyat politikası uygulamaya başlamıştır. Hızlı ekonomik gelişim, yapısal reformlar ve enflasyon oranının düşürülmesi reel ücretleri arttırmış dolayısıyla iç piyasayı da canlandırmıştır. Ülke ekonomisi ihracata bağlı olup son dönemde para birimi Zloti'nin değer kazanması ve ihracat pazarındaki talebin düşmesi ülkenin ihracatında azalmaya neden olmuştur (DEİK, 2005: 2-3).

Polonya'nın ihracatı, 1998 yılında yaşanan Rusya krizi ve AB'nin ekonomik büyüme hızından kaynaklanan duraklama sürecinden etkilendiği için azalmış, ardından istikrarlı olarak artmıştır. Ayrıca ithalat da artış göstermiştir. Polonya dış ticaretindeki bu artışlar daha çok uluslararası şirketlerin AB pazarına yönelik

üretimlerini Doğu Avrupa'ya kaydırmalarından ve artan refah sonucu tüketim harcamalarının artmasından kaynaklanmıştır. Dünya pazarlarında yaşanan daralma, yerli firmaların iç pazara olan ilgisinin artmasına neden olmuş ve bu durum ithalat baskısı yaratmıştır. İthalatın ihracata göre daha hızlı artması nedeniyle 2008 yılında dış ticaret açığı 24,3 milyar \$ olmuştur. Dış ticaret açığı büyük ölçüde gelişmekte olan ülkeler ve Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile yapılan ticaretten kaynaklanmıştır. Polonya'nın bu ülkelerle ticareti açık verirken, AB ülkeleri ile ticareti ise fazla vermektedir (İGEME, 2009: 7).

Küresel krizin etkilerinin 2009 yılında kendini göstermesiyle beraber, ülkenin ihracatı % 22 oranında düşerek 134 milyar \$, ithalatı ise % 30 azalarak 147 milyar \$ olmuştur. 2009 yılında 13 milyar \$ olan dış ticaret açığı, 2010 yılında 18 milyar \$'a yükselmiştir (İGEME, 2011: 10).

Şekil 18: Polonya'nın Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv İhracat ve İthalatı, 2013-2014 (Milyon \$)

Kaynak: <http://comtrade.un.org/>

Şekil 18'de 2013-2014 yıllarında ülkenin tekstil, demir-çelik ve otomotiv ihracat ve ithalatı içerisinde otomotiv sektöründeki ihracat ve ithalat rakamları dikkat çekmektedir. Ülkede tekstil sektörünün konumu AB üyeliği sonrasında değişmiştir, çünkü AB üyeliği ile birlikte dış ticaret rejiminin serbestleşmesiyle ülkeye ucuz ithalat ürünleri girişi artmıştır (İTKİB, 2013: 7).

Polonya'da serbest piyasa koşullarına geçişi amaçlayan imalat sanayi politikaları daha çok uluslararası rekabeti geliştirmeye ve endüstriyel gelişimi sağlamaya dayalıdır (KTO, 2008: 21). Ayrıca ülkede gerçekleştirilen yabancı

sermaye yatırımlarının sektörel dağılımı içerisinde imalat sanayi ilk sırada yer almaktadır. Örneğin, 2004 yılında yatırımların % 38'i imalat sanayine yapılmış ve imalat sanayi içerisinde otomotiv sektörünün payı artmıştır. 2004 yılında yapılan toplam yatırımların % 9'u ve imalat sanayisine yapılan yatırımların % 22'si otomotiv sektörüne yönelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gelişim gösteren otomotiv sektörü, toplam ihracatta ikinci sıradadır. Polonya ekonomisinde önemli bir yere sahip olan otomotiv sektörünün GSYİH içindeki payı % 4,3'dür. 2003 yılı itibariyle Polonya, dünya taşıt üretiminde % 1, Avrupa'daki üretimde ise % 2,3 paya sahip olmuştur. Ayrıca bu paylar ile dünya üreticileri arasında 14'üncü, Avrupa üreticileri arasında 7'nci sırada yer almıştır (DEİK, 2005: 6-9).

2011 yılında Polonya otomotiv sektöründe Orta ve Doğu Avrupa'daki başlıca üretici ülkeler arasında yer almış, Avrupa'da 7'nci, Dünya'da 18'inci büyük üretici konumuna gelmiştir (İGEME, 2011: 49).

Ülkede imalat sanayi AB ile bütünleşme süreci içerisinde, büyük ölçüde yabancı sermaye desteğinden dolayı otomotiv sanayi gibi ihracat odaklı hafif endüstrilere yönelmiştir. Polonya'nın demir-çelik üretimi ise ülkenin güneyindeki modernize edilmiş tesislerde yapılmakta ve ağırlık olarak otomotiv, gemi inşa ve alt yapı inşaatlarına girdi sağlamaya yönelik olarak faaliyette bulunmaktadır (T.C. Varşova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2011: 18),

Türkiye ile Polonya arasındaki ticari ilişkiler incelendiğinde ticaret dengesinde 1980 yılından itibaren Türkiye aleyhine bir durum oluşmuştur. Polonya'nın Türkiye'de dört adet (Yatağan, Yeniköy, Kemerköy, Tunçbilek) termik santral projesini üstlenmesi ve bu santrallerde kullanılacak malzemeyi Türkiye'ye ihraç etmesi nedeniyle 1991 yılına kadar dış ticaret Türkiye'nin aleyhine olmuştur. 1992 yılından itibaren ise denge, ihracatın artması ve ithalatın azalması nedeniyle Türkiye lehine dönmüştür. 1990-1995 yılları arasında Türkiye'nin Polonya'ya ihracatı üç kat artmasına rağmen ithalattaki azalış sürdüğü için toplam ikili ticaret hacmi genel olarak aynı düzeyde kalmıştır (T.C. Varşova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2007: 35-36).

İki ülke arasındaki ticaret hacminin çok fazla olmamasının nedeni, Türkiye ve Polonya'nın büyük ölçüde benzer malları üretmesi ve ihraç etmesidir. Ayrıca küresel krize bağlı olarak her iki ülkenin de dış pazarlarının daralması ticareti olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin Polonya'ya ihracatında otomotiv sanayi ürünleri (binek otomobiller ve yedek parça), tekstil ve hazır giyim ürünleri yer almakta, Polonya'dan

ithalatında ise daha çok elektronik aksam ve otomotiv sektörü ürünleri bulunmaktadır (T.C. Varşova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2011: 38).

1989 yılında başlayan serbest piyasa ekonomisine geçiş süreci, ekonomiyi dışa açma çalışmaları ve ülkedeki hızlı uyum süreciyle beraber Polonya ekonomisinin uluslararası piyasalardaki önemi artmaya başlamıştır. Ülkeye yapılan yatırımlar ve ticaretin çoğunluğunda etkili olan ekonomiler, AB ülkeleridir. Ülkede doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artması, iç talebin canlanması, tüketimin artması ve ihracata verilen önemin artmasıyla beraber Polonya ekonomisi AB ülkeleri açısından da dikkat çekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

REKABET GÜCÜ KAVRAMI VE REKABET GÜCÜNÜ AÇIKLAYAN TEORİK YAKLAŞIMLAR

2.1. REKABET VE REKABET GÜCÜ KAVRAMI

Rekabet kavramı, ülkelerin ürettikleri bir ürünün dünya pazarlarında içinde bulunduğu duruma göre karşılaştırılması olarak ifade edilmektedir (Alpkent, 2005: 50). Rekabetin söz konusu olabilmesi için üretilen bir ürünün öncelikle yurtiçi piyasada belli bir yer edinmiş olması gerekir. Çünkü üretildiği ortamda değer görmeyen, beğenilmeyen ürünler rekabet edilebilirlikten ziyade çabuk yok olurlar. Dolayısıyla bir malın uluslararası piyasalarda iyi bir pozisyonda bulunması için öncelikle kaliteli olması ama aynı zamanda da düşük maliyetle üretilmesi ve farklı olması aranan özelliklerdir. Böylece yurtiçi piyasada tanınan ve yer edinen bir ürünün dünya pazarlarına açılması daha kolay olur, ayrıca taşıdığı nitelikler sayesinde de ürün dünya pazarlarında kıyaslanabilecek seviyeye gelir.

Adam Smith'e göre rekabet, kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışan bireylerin anarşi veya kaos yerine ekonomik açıdan optimal, sosyal açıdan adil ve daha iyi piyasa sonuçlarına ulaşmalarını sağlayarak kendi kararlarını verebilme özgürlüğünü korumak için gerekli ön koşuldur (Lachmann, 1999: 3). Smith'in başka bir tanımlamasına göre ise rekabet aynı zamanda arz ve talebi denge fiyatına doğru ulaştıran dinamik bir süreçtir. Dolayısıyla daha düşük fiyattan daha fazla ürün satma rekabeti talebin belirli ölçüde artmasını sağlayacak ve artan talebin karşılanması için arzın artmasına ortam yaratmış olacaktır. Böylece piyasadaki mevcut denge durumu değişecek ve artan arz ve talep karşısında yeni bir denge oluşacaktır (Altuntaş, 2010: 35). Yukarıda yapılan tanımlamalara paralel olarak bazı kurumlar da rekabet gücü kavramını açıklamışlardır. Bu kurumlardan biri Dünya Ekonomik Forumu'dur. Dünya Ekonomik Forumu (WEF), rekabet edilebilirliği değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmaların sonuçlarını Küresel Rekabet Raporu'nda sunmaktadır.

WEF'in sunduğu Küresel Rekabet Raporuna göre rekabet gücü, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin dışa açılmasında ve dünya ekonomisiyle bütünleşmesinde kilit rol oynayan bir unsurdur. Ayrıca rekabet gücü, bir ülkenin yaşam standardını ifade etmek için gerekli olan temel noktaları da belirtmektedir. WEF rekabet gücünü ölçmek için bir endeks oluşturmuştur; kullanılan bu Küresel

Rekabetçilik Endeksinde (KRE) ülkelerin rekabet gücü hakkında temel veriler ve kaynaklar karşılaştırmalı olarak sağlanmaktadır (WEF, 2000: 52). Böylece belirlenen kriterlere göre ülkelerin rekabet gücü ölçülüp değerlendirilmekte ve sonuçlar Küresel Rekabet Raporunda sunulmaktadır.

WEF'in rekabet gücü tanımlaması dışında başka kurumlar da tanımlama yapmıştır, bunlardan biri Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)' dir. DPT'ye göre rekabet gücü, herhangi bir ülkedeki belirli bir sektörün diğer ülkelerin aynı sektörlerine göre daha yüksek gelir ve istihdam yaratma üstünlüğünü göstermektedir. Başka bir ifade ile rekabet gücü, bir ülkenin ürettiği mallarda diğer ülkelerin malları ile fiyat, kalite, tasarım, güvenilirlik ve zamanında teslim gibi unsurlarda yarışabilir düzeyde olması anlamına gelmektedir. Bu kavram farklı şekillerde tanımlanmakla beraber aslında sektörlerin veya ülkelerin birbirine göre mevcut durumlarını ortaya koymaya yaramaktadır (Demir, 2002: 229). Üretilen bir malın diğer ülkelerdeki mallara göre üstünlük sağlaması için ön koşul düşük fiyat ve yüksek kalite unsurudur. Geçmiş yıllarda ülkelerde rekabet gücü kavramı çok fazla ön plana çıkmamıştır; ancak zamanla dünyayı içine alan değişim süreciyle beraber rekabet gücünün ülkeler için önemi anlaşılmaya başlanmış ve bu kavram dünya çapında yer edinmiştir.

Dolayısıyla küreselleşme süreciyle beraber dünyada bir sektörün, bölgenin kimi zaman ise ülkenin rekabet edebilecek seviyeye gelmesi için birçok düzenleme ve çalışma yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde rekabet gücü, uluslararası alanda başarının ve yüksek performansın en önemli göstergesi haline gelmiştir. Ticaret ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi neticesinde ülkeler için rekabet gücünün önemi de artmıştır. Rekabet gücü artan ülkelerin refah düzeylerinin de daha hızlı artma eğiliminde olduğu görülmektedir (Kırankabeş, 2006: 236). Rekabet gücü ile ilgili yapılan çalışmalar ve değerlendirmeler her gün hız kazanmakta olup aslında rekabet gücü kavramı, ticaretin serbestleşmesi ve öneminin artması sonucunda belirginleşmiştir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkeler öncelikle yaşam koşullarını iyileştirecek politikalar üzerinde durmuş zamanla halkın sahip olduğu ekonomik koşulların düzelmesi neticesinde ise sahip oldukları üretim fazlasını ticaret yaparak değerlendirmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'li yıllara kadar rekabet gücünü arttıran temel faktör üretim üstünlüğü olarak ifade edilirken, 1980'lerde buna kalite boyutu da ilave edilmiştir. 1990'lı yıllarda ise küresel rekabet unsurlarına hız ve farklılık boyutları eklenmiştir. Günümüzde küresel rekabet üstünlüğü elde etmenin yolu, en yeni ve

kaliteli ürünleri en ucuz fiyatla en hızlı şekilde ve destekleyici hizmetlerle dünya pazarlarına ulaştırmaktan geçmektedir (Karaaslan ve Altay, 2002: 3-4).

Rekabet kavramından bahsedildiğinde bir mal, hizmet veya sosyal değerin aynı kulvardaki başka rakiplerle yarışması durumu akla gelmektedir. Dolayısıyla rekabet gücünün elde edilebilmesi için söz konusu olan şeyin en azından birkaç açıdan rakiplerine göre üstün konumda olması gerekir. Bu noktada fiyat indirimi, mal ve hizmetlerde kalite, farklılık, verimlilik, yenilik ve gelişim gibi unsurlar akla gelmektedir. Çünkü bu unsurların birçoğunu birden taşıyan ürünler zaten kendilerini rekabet ortamı içerisinde bulacaktır. Ülkelerin uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek mallara sahip olmaları aynı zamanda söz konusu ürünlerin yurtiçi piyasalarda da belli bir yer edindiğini gösterir. Kısacası rekabet gücü elde etmek adına yapılan çalışmalar ve takip edilen yenilikler toplum refahını da arttıracaktır. Dolayısıyla rekabet ortamı içerisinde bulunan ürünlerin elde ettiği başarıların artması, ülkeleri kalkınmaları açısından olumlu yönde etkileyecektir.

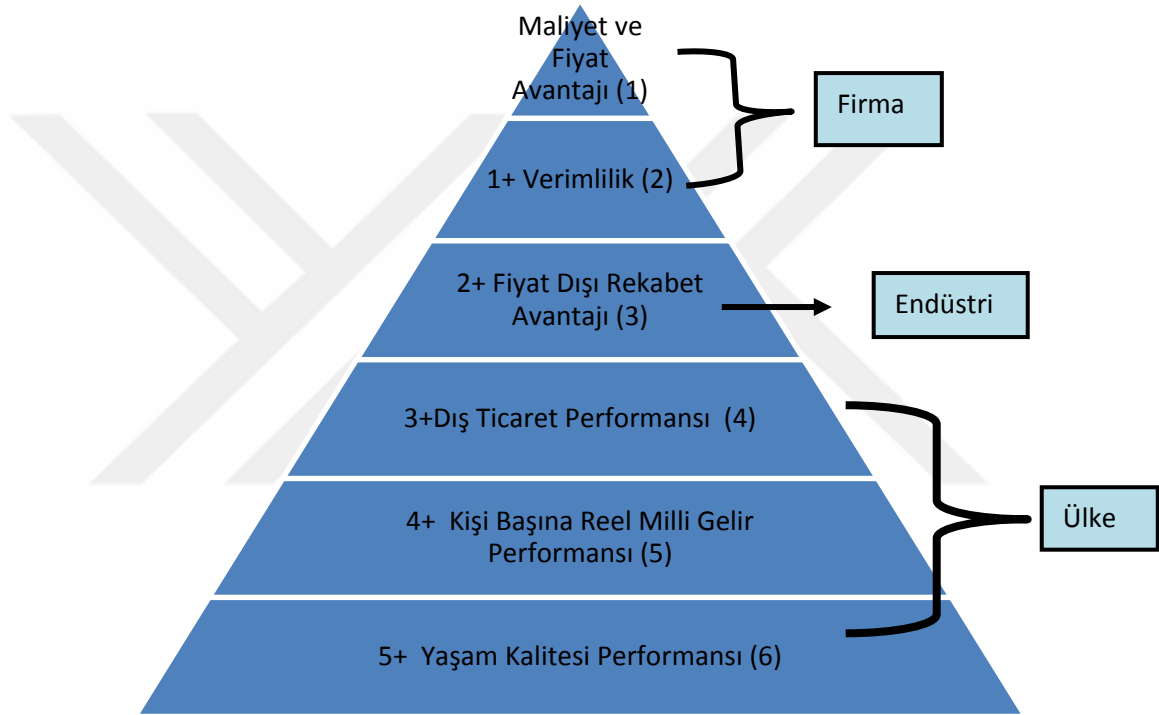
Rekabet gücü, aslında makro ekonomik açıdan ülkelerin rekabet edebilirliğini belirleyen bir gösterge olarak bilinmekle beraber mikro açıdan da firmaların uluslararası piyasada rekabet yönünden üstünlüklerini karşılaştırmalı olarak ortaya koyan bir kavramdır. Mikro düzeyli yaklaşımda ülke içinde işletmeler arasındaki rekabet ve bu rekabetin ulusal/uluslararası pazardaki etkileri araştırılırken, makro yaklaşımda ise ülkenin uluslararası rekabetteki konumu üzerinde durulmaktadır (Yalçınkaya vd., 2009: 117).

Mikro ve makro düzeyde rekabet gücü tanımları birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir. Ancak mikro düzeyde firmanın rekabet gücüne bakarken, karşılaştırılan firmaların benzer özellikler taşıması daha doğru değerlendirme imkânı sağlar. Çünkü bir firmada hangi sektörde üretim yapıldığı, üretimde teknolojiye mi yoksa emek faktörüne mi ağırlık verildiği, maliyeti, kalitesi vb. durumlara göre firmayı diğer firmalarla karşılaştırmak daha gerçekçi sonuçlar verir. Ancak bir ülkeyi başka bir ülkeyle karşılaştırırken bu ifadeyi uygulamak o kadar kolay değildir, çünkü ülkelerin içinde bulunduğu koşullar, sahip oldukları ekonomik üstünlükler farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle makro düzeyde karşılaştırma yapılırken birçok kavram daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Mikro düzeyde rekabet gücü çeşitli sanayi alanlarında sektörel düzeyde üstünlük sağlama biçiminde açıklanırken, makro düzeyde ise ülkenin genel rekabet etme koşulları ve ortamı ile ilgili değerlendirmeler akla gelmektedir. Ülkenin makro

düzeyde rekabet gücünün olması sektörel düzeyde rekabet gücünün birçok alanda gelişmesine ve süreklilik kazanmasına yardımcı olmaktadır. Makro düzeyde rekabet gücü aslında sektörel düzeyde rekabet gücünün birçok dalda artmasına da yardımcı olur. Ayrıca makro düzeyde rekabet gücü sağlamadan sektörel düzeyde çeşitli dallarda rekabet gücünü koruyabilmek kolay değildir. Çünkü makro düzeyde oluşan altyapı sayesinde sektörel düzeyde rekabet edebilirlik süreklilik kazanabilmektedir (Çapoğlu, 1993: 22).

Şekil 19: Rekabet Gücü Kavramları Piramidi

Kaynak: Aktan ve Vural, 2004b: 12.

Şekil 19'da firma, endüstri ve ülke düzeyinde rekabet gücü üç basamak olarak düşünüldüğünde firma düzeyinde tanımlamadan ülke düzeyinde tanımlamaya geçildikçe önem verilen konu sayısının arttığı ve rekabet gücü kavramının daha kapsamlı bir hâl aldığı görülmektedir (Altuntaş, 2010: 38). Firma ve ülke düzeyindeki rekabet gücü arasında dikkat çeken nokta, firma düzeyinde rekabet gücünü elde etmek için gerekli aşamaları geçtikten sonra endüstri düzeyinde rekabet gücünün ortaya çıkması ve son olarak her iki aşama geçildikten sonra ülke düzeyinde rekabet gücüne ulaşılmasıdır. Ayrıca mikro düzeyde rekabet gücü sağlanmadan makro düzeyde rekabet gücünden bahsetmenin doğru olmayacağı da açıkça görülmektedir. Kısacası mikro düzeyde tanımlamayla firma ve endüstri düzeyinde

rekabet gücü, makro düzeyde tanımlamayla ise ulusal/uluslararası düzeyde rekabet gücü ifade edilmektedir.

2.1.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü

Firma düzeyinde rekabet gücü, ulusal bir firmanın yurtiçi veya yurtdışı piyasalarda yerli ve yabancı rakip firmalara göre ürün fiyatı, ürün kalitesi, zamanında teslimat ve satış sonrası destek hizmeti gibi unsurlar açısından içinde bulunulan süreçte ve daha ileri dönemlerde rakipleriyle aynı veya rakiplerine göre daha üstün olması durumudur (Kibritçioğlu, 1996: 4).

Diğer bir ifadeyle firma düzeyinde rekabet gücü, firmanın çalışanlarının ücretlerini karşılayabilmesi ve sahiplerine ve/veya ortaklarına yüksek getiriler sağlayabilmesi ile beraber uzun dönemde kâr performansı göstermiş olması şeklinde tanımlanabilir. Tam rekabet koşulları altında, bir firma piyasaya sunacağı ürünün üretim aşamasında ortaya çıkan maliyetten daha fazla bir fiyata ürünü satabilse bile eğer firmanın maliyeti rakiplerinin maliyetinden fazla ise homojen ürünlerin üretildiği bir endüstride bu firma kâr elde edemeyeceği gibi rekabetçi üstünlüğe de sahip olamaz. Firma açısından rekabet gücü kavramı maliyet ve fiyat avantajlarıyla beraber fiyat dışı rekabet üstünlüğünü de içermelidir. Bu açıdan bakıldığında firmanın rekabet gücünü etkileyen faktörler; ürün fiyatı, kalite, piyasa payı, kârlılık, yeni ürün üretebilmek ve yeni teknolojiler geliştirmek olarak sıralanabilir (Kelleci, 2009: 11-12). Küreselleşmeyle beraber ülkeler arasındaki sınırların her geçen gün kaybolmasıyla, yenilikleri ve teknolojideki gelişmeleri yakından takip edebilme fırsatı bulan firmalar uluslararası ticaret içerisindeki piyasa paylarını ve kârlılıklarını daha da arttırmaktadır. Farklı ülkelerdeki değişen rekabet gücü anlayışından uzak kalmamak firmaların kendilerini daha da geliştirmelerini hatta kimi zaman farklı niteliklere sahip firmaların birleşerek daha da güçlenmelerini sağlayacaktır.

Farklı ülkelerin firmaları arasındaki stratejik işbirliğinin artması sonucunda dünyada var olan rekabet anlayışında önemli değişiklikler oluşmuştur. Uzun yıllar varlığını koruyan kapalı piyasa anlayışı yıkılmış ve ticaret önündeki engellerin ortadan kalkmasıyla dış firmalara karşı korunan işletmeler bir anda yoğun rekabet ortamına girmiştir. Yaşanan bu değişimler sonrasında firmalar, rekabet gücünün korunması ya da arttırılmasına yönelik akademik çalışmaları desteklemişlerdir (Çivi ve Erol, 2008: 99-100).

2.1.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü

Endüstri düzeyinde rekabet gücü denildiğinde ilk akla gelen, endüstrinin içinde bulunduğu uluslararası piyasalarda tatmin edici kâr oranlarıyla birlikte sürdürülebilir rekabet edebilme yeteneğidir. Endüstriyel rekabet gücünde önemli olan sürekli olarak yüksek kazanç sağlamaktır (Altuntaş, 2010: 40).

Endüstri düzeyinde rekabet gücü, bir sanayinin rakiplerine eşit ya da daha üst seviyedeki bir verimlilik düzeyinde uluslararası piyasanın gereklerine uygun mal ve hizmet üretebilme yeteneğidir. Aynı zamanda daha düşük maliyetlerle uluslararası piyasaların standart ve taleplerine uygun mal ve hizmetleri üretebilmesini sağlayan buluş ve yenilikleri gerçekleştirme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır. Yerel ya da bölgesel bir piyasadaki firmanın rekabet gücü aynı piyasa veya bölgedeki rakipleri ile karşılaştırılırken bir endüstrinin rekabet gücü ise ticaretin söz konusu olduğu diğer bölge veya ülkelerdeki endüstrilerle karşılaştırılabilir. Bu nedenle, rekabetçi bir endüstri için önemli olan bölgesel düzeyde veya uluslararası düzeyde rekabetçi firmalara sahip olmasıdır (Bakımlı, 2011: 9-10).

Endüstri düzeyinde rekabet gücünde endüstri, yüksek verimlilik ancak düşük maliyet olgusunu dikkate alarak ürünleri üretilip satabilmelidir. Böylece endüstri, içinde bulunduğu piyasa şartları içerisinde rekabet edebilecek seviyeye gelebilir. Ayrıca endüstri yüksek verimlilik olgusuna kalite, marka, farklılık, Ar-Ge desteği gibi unsurları da eklerse sadece yurtiçi piyasada değil uluslararası arenada da tanınma fırsatını elde eder.

2.1.3. Ulusal (Uluslararası) Düzeyde Rekabet Gücü

Ulusal veya uluslararası rekabet kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmakta ve her iki kavram da firma veya endüstri düzeyinden farklı olarak, daha ayrıntılı ve geniş kapsamda ele alınmakla beraber bir ülkenin uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü ifade etmektedir (Düzgün, 2007: 424). Bazı araştırmacılar firma düzeyinde tanımlamanın kapsamı daha dar olduğu için ulusal düzeyde tanımlamaya göre daha doğru olduğunu düşünerek rekabet gücü kavramını firma düzeyinde açıklamışlardır.

Örneğin Krugman (1994), bir ülkenin rekabet gücünün tanımlanmasının, bir firmanın/şirketin rekabet gücünü tanımlamaya göre daha zor olduğunu belirtmektedir. Firma için temel kıstas bellidir, eğer işçilerine, tedarikçilerine ve hissedarlarına olan ödemelerini yapamazsa varlığını sürdürebilmesi mümkün olmayacaktır. Rekabetçi olmayan bir firma, piyasadaki konumunu sürdüremediği ve mevcut performansını iyileştirmeye gitmediği takdirde piyasadan çekilmek zorunda kalacaktır. Oysa ülkelerin rekabet gücünü tanımlamak için ekonomik performansları bakımından temel bir kıstas bulunmamaktadır. Yani, uluslararası rekabet gücü kavramının firma düzeyinde değil de ülke düzeyinde ele alınması ve anlaşılması zordur (Krugman, 1994: 31).

Uluslararası rekabet gücü, genellikle makroekonomik açıdan ülkelerin rekabet gücünü karşılaştıran bir kavram olarak bilinse de aslında firmaların uluslararası piyasada rekabet yönünden üstünlüklerini karşılaştırmalı olarak ortaya koyan bir kavramdır. Bir ülkenin rekabet gücü, o ülkenin ürettiği malların diğer ülke mallarıyla fiyat, kalite, maliyet, verimlilik ve yenilik yönünden yarışabilecek düzeyde olması demektir (Utkulu ve İmer, 2008: 7). Ayrıca dünya geneli için ülkeler düzeyinde rekabet gücü karşılaştırması yapılırken aslında öncelikle dar kapsamda ülkenin sahip olduğu niteliklere göre değerlendirme yapmak daha geçerli sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır. Çünkü mikro anlamda gerçekleştirilen başarıların kapsamlı olarak değerlendirilmesi, makro anlamda başarıya ulaşılması için ortam hazırlayacaktır. Bu durum üretim açısından düşünüldüğünde öncelikle üretim sadece ihtiyacı karşılayacak düzeyde yapılırken zamanla üretim performansının beklenenin üzerinde olması, ticareti akla getirecektir ve öncelikle mikro boyutta yapılan üretim makro boyuta dönüşecektir.

Dünyada artan ticaret hacmi sonucu gözlenen hızlı ekonomik gelişmeler ve beraberinde getirdiği artan rekabet ortamı, ülkelerin uluslararası alanda ayakta kalabilmelerini, elde edecekleri başarılarla bağımlı kılmıştır. Bu ortamdan en az kayıpla çıkmayı hedefleyen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, artan rekabet ortamına uyum sağlamak ve rekabet güçlerini arttırmak için her geçen gün ortaya çıkan yenilikleri takip etmek zorundadırlar (Bilici ve Seymen, 2007: 242).

Ayrıca rekabet gücünün arttırılması için takip edilen yenilikler doğrultusunda gerektiği takdirde koşulların değiştirilebileceği de kabul edilmelidir. Çünkü uluslararası piyasalarda yer almak isteyen ülkelerin kaynaklarını öncelikle üstün bir verimlilik performansı gösteren ve yüksek reel ücretlere sahip olan iktisadi

faaliyetlere yönlendirmeleri gerekebilir. Rekabet gücü, sadece dışarıya mal satma ve dış ticaret dengesini sağlama yeteneği olarak kabul edilmemelidir. Aynı zamanda bir ülkenin gelir ve istihdam düzeyini artırabilme ve yaşam kalitesinde kabul edilebilir iyileştirmeler sağlayabilme ve uluslararası pazarlardaki payını artırabilme yeteneğidir (Yalçinkaya vd., 2009: 117-118). Ulusal rekabet gücü, bir ülkenin serbest piyasa koşulları altında uzun vadede halkının reel gelirini artırması ve aynı zamanda da uluslararası piyasaların koşullarına ve standartlarına uygun mal ve hizmetleri üretebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Eroğlu ve Özdamar, 2005: 3).

Ayrıca bazı araştırmacılara göre, uluslararası rekabet gücü kavramı mutlak ve karşılaştırmalı üstünlükler kavramı ile aynı anlama gelmektedir. Kibritçiöğlu'na göre uluslararası rekabet gücü kavramı mutlak üstünlükler kavramına daha yakındır, ancak fiyat-dışı bir unsuru da içerdiği için ondan daha kapsamlıdır (Kibritçiöğlu, 1996: 12).

Uluslararası rekabet gücü, karşılaştırmalı üstünlük ve rekabetçi avantaj kavramları, rekabet teorisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu kavramlar bazen birbirleri yerine kullanılmakla beraber bazı farklılıklar da içerirler. Rekabet gücü ile karşılaştırmalı üstünlük kavramları arasındaki farklılık, rekabet gücüne piyasa başarısızlıklarının dâhil edilmesidir. Ayrıca rekabet gücü, firmaların ticari performansları tarafından belirlenirken; karşılaştırmalı üstünlükler ise özellikle ticari mal ve hizmet üreten sektörler dikkate alınarak, kaynakların etkin bir şekilde tahsisine göre şekillenmektedir (Çoban ve Çoban, 2004: 166).

Uluslararası rekabet gücüyle ilgili birçok tanımlama yapılmakla beraber aslında rekabet gücünü ifade eden bazı özellikler vardır. Öncelikle rekabet gücüne sahip olmanın temel amacı, ülkede vatandaşların yaşam standartlarını arttırarak refah artışı sağlamaktır. Refah artışı sağlamak için de üretim, ticaret ve yatırım gibi konularda uzmanlaşmaya gidilmelidir. Ayrıca uzmanlaşmayla beraber ülkeler rekabet gücünde sürdürülebilirliğe önem vermeli, mal ve hizmetlerin üretilip pazarlanmasında yenilikçi olmalı ve bu konularla ilgili gelişmeleri yakından takip etmelidirler (Çivi vd., 2008: 4).

Uluslararası rekabet gücünde ülkelerin uyguladıkları ekonomi politikaları, hukuk, adalet, işgücü piyasalarında verimlilik, zengin doğal kaynaklar, yüksek yaşam standartları, hızlı büyüme, ileri seviyede eğitim, gelişmiş dış ticaret vb. birçok faktör ele alınmaktadır. Bu faktörler küreselleşme süreciyle beraber önem kazanmıştır. Çünkü dış piyasaları tanıma fırsatı bulan ülkeler, bulundukları konumu kendi

içlerinde değerlendirerek eksikliklerini görme fırsatı bulmuşlardır. Bu durum ülkelerin gelişmesi ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamasında yukarıda sayılan faktörlerin önemini ortaya koymuştur. Gelişen piyasalar, küreselleşme süreciyle beraber bazı kavramları tanıma fırsatı bulurken yani süreç daha başlangıç aşamasındayken aslında gelişmiş ülkelerde bu kavramlar benimsenme sürecine girmiştir. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerde uluslararası rekabet gücü kavramına verilen önem her geçen gün artarken gelişen piyasalarda ise rekabet gücü kavramı yeni yeni şekillenmektedir.

2.2. REKABET GÜCÜNÜN BELİRLEYİCİLERİ

Ulusal/Uluslararası rekabet gücü kavramını tam olarak anlayabilmek için, öncelikle rekabet gücünü artırmaya yönelik doğru politikaların uygulanması ve tedbirlerin alınmasında etkili olan uluslararası rekabet gücünün belirleyicileri hakkında da yeterli bilgiye sahip olmak gereklidir (Bedir, 2009: 26).

Rekabet gücünü belirleyen birçok faktör vardır. Bunlar arasında; AR-GE harcamaları, teknolojik gelişmeler, patentler, sabit sermaye yatırımları, işgücü verimliliği, mali piyasaların yapısı vb. birçok etken sayılabilir. Bazen bu listeye devletin rolü de eklenmektedir. Bu noktada devlet, rekabet gücünün belirlenmesinde değil, rekabet gücünün sürdürülmesinde daha önemli role sahiptir (Kösekahyaoğlu ve Özdamar, 2005: 79-80).

Uluslararası rekabet gücünü belirleyen etkenler arasında döviz kuru ve ücret maliyeti gibi fiyat değişkenlerindeki farklılıklar da yer almaktadır. Ancak bu faktörler, ülkelerin dış pazarlardaki rekabet gücünü yalnızca kısa dönemde etkilemekte, uzun dönemde ise teknolojik gelişme ve verimlilik artışı önemli rol oynamaktadır (Alpkent, 2005: 52).

Bütün bu değerlendirmeler ışığında, uluslararası rekabet gücünün belirleyicileri ayrıntılı olarak ele alındığında (Bedir, 2009: 29-30);

-Firma düzeyinde belirleyiciler: firmanın kapasite kullanım oranı, marka yaratma ve hızlı ürün geliştirme, üretim sistemlerinde sağlanan gelişmeler, yerel tedarikçi nicelik ve niteliği, tam zamanında üretim ve teslimat, yönetim yeterliliği, tanıtım yeterliliği, dağıtım ve satış sonrası kanalların yeterliliği vb.

-Sosyal anlamda ortaya çıkan belirleyiciler: eğitim ve sağlık harcamaları, mesleki eğitim durumu, okullaşma oranı, kırsal nüfus oranı, 15 yaş altı ve 65 yaş üstü

nüfus oranları, bebek ölümleri, yaşam beklentisi, yol-liman-enerji gibi altyapı yeterliliği, birim işgücü maliyeti, fikri mülkiyet haklarının korunması, teknolojik gelişmişlik, araştırma-geliştirme ve inovasyon yapabilme, girişimcilik, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanma, yüksek teknoloji ihracatı, istikrarlı bir finansal yapı, finansal araçlardaki çeşitlilik ve erişim kolaylığı, girdi maliyetlerini olumsuz etkileyen vergi vb. yükler,

-Ekonomik düzeyde ortaya çıkan belirleyiciler: kişi başına sabit sermaye oluşumu, tasarruf oranı, bütçe dengesi, kamu borcu, enflasyon seviyesi, işsizlik oranı, reel faiz oranı, reel döviz kuru, dış ticaret açığı, doğrudan yabancı sermaye hareketleri, ekonomideki çeşitlilik gibi birbirleriyle etkileşim halindeki bir dizi etken sayılabilir. Bu anlamda, uluslararası rekabet gücü üzerinde etkili olan faktörlerin çeşitliliğine dikkat edildiğinde, rekabet gücünü belirlemek için tek bir politika veya sadece belirli bir alanda kaydedilen başarının yeterli olmayacağı, hatta kimi zaman birçok alanda aynı anda iyileşmelerin gerekliliği belirtilmektedir.

Genellikle rekabet gücü belirleyicileri arasında fiyat ve maliyet kavramları öne çıkar. Bununla birlikte fiyat, maliyet vb. faktörlerin rekabet gücünü açıklamada yetersiz kaldığını düşünen ve rekabet gücünü belirlemede ülkelerin inovasyon, imitasyon ve yaparak öğrenme yeteneklerinin esas olduğunu savunan görüşler de yaygındır (Kösekahyaoğlu ve Özdamar, 2009: 19):

Rekabet gücü üzerinde etkili olan faktörlerin çeşitliliği dikkat çekmektedir. Rekabet gücünün belirlenmesinde firma, endüstri ve ülke düzeyinde belirleyiciler olmak üzere etkenler kendi içerisinde alt dallara ayrılabilirler. Ancak belirleyiciler farklı alanlara ayrılrsa da rekabet gücünde önemli olan nokta firmayı, endüstriyi veya ülkeyi içinde bulunduğu konumdan daha üst konumlara taşımasıdır.

2.2.1. Verimlilik

Fiyat dışı rekabet gücü belirleyicilerinin en önemlilerinden birisi verimliliktir. Verimlilik, dar anlamı ile bir işletme ya da ülkede belirli bir döneme ilişkin "girdi/çıktı" oranı şeklinde ifade edilmektedir. Yüksek verimlilik, ulusal ekonomilerin küresel rekabette yer alabilmeleri ve pazar paylarını artırabilmeleri için temel koşuldur. Bir işletmenin rekabet gücüne sahip olması için öncelikle işletmenin belirli bir ürünü rakiplerine göre daha az girdi kullanarak yani daha düşük maliyetle üretmesi, daha sonra ise ürün farklılaştırması yaparak ürün kalitesini ve özelliklerini

artırması gerekir. Her iki durumda da işletme için daha yüksek verimlilik söz konusudur ve bu da işletmelerin uluslararası piyasalarda rekabet edilebilirliğinin artmasını sağlayacaktır (Eroğlu ve Özdamar, 2005: 5).

Günümüzde verimlilik kavramı her faktör üzerinde etkili bir unsurdur. Rekabet gücü açısından verimlilik denildiğinde; işgücünün verimliliği, üretim sürecinde kullanılan kaynakların verimliliği ve teknolojik ilerlemelerin sağladığı verimlilik gibi birçok ögenin toplam olarak sağladığı getiri akla gelmektedir. Verimlilik kavramına önem verilmesiyle beraber hem büyüme hem de kalkınma süreci hızlanmaktadır. İşgücünün verimliliğinin sağlanması için öncelikli olarak emek faktörüne yatırım yapılmalıdır. Örneğin, bir işyerinde çalışan insanların yetkinlik kazanması için işyerinde eğitim verilebilir, mesleki eğitimleri almaları desteklenebilir. Sonuçta unutulmaması gereken bir nokta, emek faktörünün üretim sürecinin en önemli yapı taşı olduğudur. İşgücüne yapılan yatırım emek faktörünün verimliliğini de artıracaktır, dolayısıyla bu olumlu yöndeki gelişme rekabet gücünün pozitif yönde etkilenmesini sağlayacaktır. Aynı şekilde üretim sürecinde kullanılan kaynakların etkin dağılımının sağlanması, teknolojideki ilerlemelerin takip edilmesi ve yeniliklerin uygulanabilirliğinin denetlenmesi gibi birçok unsur da verimliliğin artmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla yukarıda saydığımız faktörlerin toplamıyla elde edilen artı değerler aynı zamanda rekabet gücünü de olumlu yönde etkileyecektir.

2.2.2. Döviz Kuru ve Devalüasyon

Rekabet gücü belirleyicilerinden biri olan reel döviz kuru, ticarete konu olan ve olmayan malların göreceli fiyatı olarak tanımlanır. Piyasada malların yurtiçi üretim maliyetlerinin artması ve beraberinde fiyatların yükselmesi sonucunda reel kurun değerlenmesiyle ticarete konu olan malların yurt içi üretimi göreceli olarak verimsizleşmekte ve ülkenin uluslararası rekabet gücü olumsuz etkilenmektedir (Eroğlu ve Özdamar, 2005: 8). Döviz kuru, ulusal paranın yabancı para karşısındaki değerini göstermektedir. Bir ülkede ulusal para, eğer yabancı paralara göre daha değerli olursa ihraç edilen malların fiyatı göreceli olarak artmış olacağı için ihracat da azalacaktır. Ancak tersi durumda ise ihracat artacaktır. Döviz kurunun değerli olması durumunda ithalatın pahalı olması nedeniyle ithalat azalacağı için bu durum rekabet gücü üzerinde olumlu yönde etki gösterecektir.

Devalüasyon, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ihracatın arttırılması amacıyla kullanılan geleneksel bir politika aracıdır. Ancak devalüasyon sonucunda ihracata yönelik üretimde kullanılan ithal girdilerin fiyatının artması ile üretim maliyeti de artacaktır ve bu durum ihracatı olumsuz yönde etkileyecektir. Devalüasyon, dış ticaret dengesinin sağlanmasında kullanılmakla birlikte aslında istenmeyen bir araçtır. Çünkü yabancı malları daha pahalı bir hale getirirken yabancı piyasalarda da yerli malların değerini azaltır. Ayrıca ihracatın artmasına ve ihraç mallarının fiyatının azalmasına neden olan bu etki, yaşam standardını da geriletir. Devalüasyon, ilgili ülkenin uluslararası piyasaların koşullarına ve standartlarına uygun mal ve hizmetleri üretebilme yeteneğini, kişi başına reel gelirden azalma pahasına gerçekleştirir. Bunun sonucunda da uluslararası rekabet gücü, nominal olarak artarken reel olarak artmaz (Aktan ve Vural, 2004: 32-33).

2.2.3. Ar-Ge Harcamaları

Son dönemlerde dünya ekonomisinde, geleneksel fiyat rekabeti yerini fiyat dışı rekabete bırakmıştır. Böylece emeğin yerini bilgi ve sermaye almış ve ekonomide mal ve hizmet üretiminde kalite ön plana çıkmaya başlamıştır. Bunlara bağlı olarak firmaların ve ekonominin rekabet edebilirliğinin korunması için ürün kalitesini, çeşitliliğini ve yeteneğini arttırmaya, üretim teknolojisini geliştirmeye yönelik Ar-Ge faaliyetleri büyük önem kazanmaktadır (Eroğlu ve Özdamar, 2005: 6). Büyümenin itici gücü olan Ar-Ge harcamaları, ülke ekonomisinde büyümenin sürdürülebilmesindeki en önemli faktörlerden biridir. Üretim teknolojisinde yeniliklerin süreklilik taşıması nedeniyle rekabet gücünün arttırılmasında Ar-Ge harcamalarına ağırlık verilmesi gerekir.

Ar-Ge kapasitesinin arttırılması ve bilim tabanının geliştirilmesi sayesinde ulusal rekabet gücü artmaktadır. Ancak bazen firmalar büyük miktarlarda Ar-Ge harcaması yapsalar da piyasanın ihtiyaçlarını karşılayacak ürünleri üretmede başarısız olabilirler. Bu nedenle firma ve endüstri açısından asıl önemli olan, Ar-Ge harcamalarının miktarı değil, Ar-Ge faaliyetlerinin sonuçları olmaktadır (Bakımlı, 2011: 24).

2.2.4. Makroekonomik Ortam

Ulusal/uluslararası rekabette makroekonomik ortam, ekonominin kapasitesinin arttırılmasında, endüstrilerin ve sektörlerin istikrarlı bir şekilde faaliyet göstermesinde ve dış istikrarın sağlanmasındaki temel noktadır. Elverişli bir makro ekonomik ortamın oluşmasıyla beraber ekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülebilir bir iktisadi büyümenin gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir (Aktan ve Vural, 2004b: 34-35).

Makro ekonomik ortamın iyileştirilmesi nasıl ki rekabet gücü üzerinde olumlu yönde etkiliyse aksi durumda da rekabet gücü olumsuz yönde etkilenecektir. Örneğin makro ekonomik ortamda yatırım, tasarruf, enflasyon ve verimlilik rekabet gücü üzerinde oldukça etkili olan faktörlerdir.

Makro ekonomik ortam, yatırımların kalitesi ve düzeyi üzerinde yatırımlar ise verimlilik artışında önemli bir yere sahiptir. Verimlilik artışı, sermaye-emek oranındaki artış ve tasarruflardaki artış rekabet gücünün arttırılmasında gerekli olan faktörler arasındadır. Verimliliğin etkisinin tersine enflasyon ise ekonomide belirsizliğe yol açarak gelecekte istikrarsızlık olacağı yolundaki beklentileri arttırması nedeniyle rekabet gücünü zayıflatır. Enflasyon nedeniyle yatırım oranları düşme bile yatırımlara yönelme durumu, ekonomideki gelişmenin yavaşlamasında ve rekabet gücünün düşmesinde büyük bir rol üstlenir (Kelleci, 2009: 24-25).

2.2.5. Kalite ve Marka

Bir ülkenin dış pazarlara sunduğu ürünlerin öne çıkmasında öncelikli unsurlardan biri de kalitedir. Rekabet gücü ile hedeflenen şey, yurtiçi piyasada rekabeti azaltmaksızın uluslararası piyasaların talep ve tercihlerine uygun mal ve hizmeti rakiplere göre düşük maliyet ama yüksek kaliteyle sunmak ve dolayısıyla tüketicilerin yaşam standartlarını arttırmaktır. Tüketicilerin istek ve tercihlerine uygun mal ve hizmet üretmenin yolu kaliteden geçmektedir. Kısacası yüksek kalite, rekabet gücündeki artışın temel öğelerinden biridir (Bakımlı, 2011: 33-34).

Günümüz yoğun rekabet ortamında işletmeler açısından nasıl ki kalite kavramı vazgeçilemez bir öğe ise marka kavramı da aynı düzeyde önemli bir faktördür. İşletmeler bu ortam içerisinde ürünlerine karşı talep oluşturmak, oluşan talebi arttırmak yani bir marka bağlılığı oluşturmak isterler. Çünkü marka unsuru

tüketicinin ürün ve hizmete ilişkin düşüncesini yansıtırken, firmalar açısından rekabet edebilme gücünü ortaya koyar. Eğer piyasada oluşan marka, pozitif bir imaja sahipse bir güç göstergesi konumuna gelir ve işletme için rekabet avantajı sağlar (Marangoz, 2006: 2-17).

Dış pazarlara sunulan ürünlerde kalite dışında aranan unsurlardan biri de markadır. Aslında bu iki unsuru birbirinden ayırmamak gerekir, çünkü kaliteli bir ürünü aynı zamanda markalaşmış bir ürün olarak da göstermek yanlış olmaz. Aynı zamanda öncelikli olarak ürünün kalite unsurunu barındırması onun markalaşmasına neden olmaktadır. Günümüzde her ürünün her malın mutlaka bir markası vardır, ancak bazı malların değer kazanması sonucu marka yurtiçinde ve yurtdışında bir yer edinmektedir. Firmalar açısından değerlendirildiğinde küçük firmalar için öncelikli unsur ürünün fiyatının düşük olması iken ,büyük firmalar için öncelikli unsur markadır. Bazen birçok firma aynı üretim dalında üretim yapabilir, ama firmalar arasında fark yaratacak unsurlardan biri markadır. Bu nedenle bir ürünün piyasadaki yerini sağlamlaştıran marka öğesinin korunması rekabet gücünün sürdürülebilirliğinde önemli bir faktördür.

2.2.6. Beşeri Kaynaklar

Yenilik ve teknolojinin rekabet gücü kaynağı olarak öneminin artmasıyla beraber, bir firmanın sahip olduğu kaynaklar içerisindeki en önemli unsur beşeri kaynaklar olmuştur. Çünkü beşeri sermayeye yapılan yatırımlar gelecekteki yenilik ve buluşlar ile rekabet gücünün en önemli kaynağıdır. Bu süreçte beşeri kaynakların önemi her geçen gün artmaktadır. İnsan kaynakları yönetiminin rekabet gücü üzerindeki olumlu etkisinden dolayı işgücünün eğitim ve öğretimi son derece önemlidir. Çünkü bir firmadaki kalifiye eleman teknolojinin benimsenmesini ve yayılmasını hızlandırır. Dolayısıyla firmanın gelişme göstermesini ve rakiplerine kıyasla daha rekabetçi hale gelmesini sağlar (Aktan ve Vural, 2004b: 45-46).

Üretim süreci konu olduğunda işgücü, en önemli unsuru oluşturmaktadır. Firmalarda üretim yapılırken aynı anda birçok üretim faktörü kullanılmaktadır, ancak bunlar içerisinde en önemli faktör emektir. Dolayısıyla üretimde katma değer yaratılması ve verimliliğin elde edilmesi için yatırım yapılması gereken en önemli öge beşeri sermayedir. Üretim sürecinde beklenenin üzerinde bir performansın elde edilmesi için öncelikle üretim sürecine katılan işgücüne yatırım yapılmalıdır. Çünkü

üretimde kullanılan birçok üretim faktörünün önem kazanmasını ve sahip olduğu değere değer katmasını sağlayacak unsur işgücüdür, bu nedenle rekabetçi üstünlüğün sağlanmasında beşeri sermaye en önemli ögedir.

2.2.7. Finansal Kaynaklar ve Mali Sektör

İşletmeler için finansal kaynaklar rekabet gücünü etkileyen önemli faktörlerden biridir. Küresel piyasalarda rekabetçi üstünlüğe sahip olmak isteyen firmaların öncelikle küresel ölçekte üretim yapabilecek kadar büyük bir üretim hacmine sahip olmaları gerekir. Ayrıca firmalar üretim yaparken tüketicinin zevk ve tercihleri ile uyumlu bir üretimde bulunmalı ve gerçekleştirdikleri üretimde de daha düşük maliyet ama daha fazla kalite koşulunu sağlamış olmalıdırlar. Çünkü firmaların ömürlerinin uzun süreli olması ve küresel piyasalarda yarışabilecek seviyeye gelmeleri için bu koşullar önceliklidir. Firmaların büyümesi ve yeterli üretimi yapabilmesi firmanın finansman kaynaklarına ve finansmanın temin edildiği mali sektörün istikrarına bağlıdır. Sermayeyi işletmelere etkin bir şekilde tahsis eden güçlü bir finans sektörü firmaların rekabet güçlerinin arttırılmasında önemli bir role sahiptir (Aktan ve Vural, 2004b: 53-54).

Firmaların sahip oldukları mali kaynaklar, firmanın piyasada etkinliğinin artmasında ve süreklilik göstermesinde son derece önemlidir. Aslında bir firma için finansal kaynak, rekabet gücünü arttırması açısından önemli görülmekle beraber daha çok firmanın hayatta kalması için zorunlu olan bir unsurdur. Bir firmanın, itibar kazanması için öncelikle piyasada belli bir yer edinmiş olması gerekir; bu durumda firmayı yaşatacak olan sahip olduğu mali kaynaktır. Rekabet gücü açısından ise mali kaynak, firmaların günün koşullarına ve piyasadaki değişimlere ayak uydurarak farklılık göstermelerinde en gerekli araçtır. Çünkü aynı faaliyet kolunda çalışan birçok firma olabilir, ama diğer firmalara göre birçok üstünlük kazanmış olan ve her değişimi takip edip bunu hızla kendine uyarlayabilen firmalar kalıcı olmakta ve rekabet gücü elde etmektedir. Günümüzde küresel alanda çalışan büyük bir firma için bu değişimlerin maliyeti çok fazla olmakta dolayısıyla da firmalar bazen ek finansal kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda firmanın, finans sektöründe yer alan bankalar gibi kuruluşlardan kaynak temin etmesi gerekecektir. İşte bu noktada, firmaların mali destek aldıkları bankalar gibi finansal oluşumların sağlamlığı hayati derecede önemlidir.

Finans sektöründe giderek artan uluslararasılaşma sonucunda hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde, bankacılık sisteminin zayıflığı ulusal ve uluslararası alanda mali istikrarı önemli ölçüde tehdit edebilmektedir. Mali istikrarın sağlanması amacıyla bankacılık sektörünün sağlamlığının etkin bir şekilde takip edilip, denetlenmesi gerekmektedir. Çünkü birçok sektörün küresel piyasalarda yer almasında bankacılık sektörü gibi finansal oluşumlar son derece önemli kuruluşlardır (Kelleci, 2009: 29).

2.2.8. Maliyetler

Uluslararası rekabet gücü belirleyicileri arasında en önemli unsurlardan biri de maliyet kavramıdır. Uluslararası piyasalarda rekabetin her geçen gün artarak devam etmesi firmalara fiyatlarını düşürme yönünde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Çünkü düşük maliyetle üretim yapan firmaların piyasadaki başarıları ve rekabet güçleri artmaktadır. Uluslararası pazarlarda başarılı olmak isteyen firmalar öncelikle kalite-fiyat (yüksek kalite, düşük fiyat) dengesini çok iyi oluşturmak durumundadır. Aslında iç pazarlar açısından da durum farklı değildir. Bir firmanın fiyat bakımından rekabet edebilecek seviyeye gelmesinin en uygun ve güvenilir yolu maliyetlerini kontrol etmesi ve böylece işletmenin iç pazardaki etkinliğini artırmasıdır (Doğan vd., 2003: 115-116).

Firmalar için düşük maliyet kavramının rekabet gücü açısından önemi çok büyüktür. Bir firmada satış ve pazarlama yapılırken öncelikle üzerinde durulan konu, maliyettir. Çünkü üretici de tüketici de satın alacağı mallarda düşük maliyet unsurunu gözetir. Özellikle üretici açısından birçok maliyet türü söz konusudur, ancak en önemlisi emek maliyetidir. Günümüzde insanların kendilerini birçok konuda geliştiriyor olmaları firmalar için önemli bir nokta olmakla beraber aynı zamanda kalifiye elemanın düşük ücretle çalıştırılması da önemlidir. Belli bir üretim yapıp onu pazarlayan firma ne kadar az maliyete sahip olursa o kadar çok kâr elde edecektir, bu durumda üretici için en önemli unsur yüksek kâr sağlamaktır. Bir ürünün pazarlanırken tüketiciler açısından birçok unsur taşıması istenir; ancak maliyet faktörünün rakip olan birçok ürüne göre oldukça düşük olması diğer ürünlerin elenmesi sonucunu doğurabilir. Dolayısıyla rekabetçi bir piyasa içerisinde firmalar için önemli olan şey, ürünü tüketiciye düşük maliyetle sunmak ve böylece rakiplerine karşı üstünlük sağlamaktır.

2.3. REKABET GÜCÜNÜ KAVRAMSAL OLARAK AÇIKLAYAN TEORİK YAKLAŞIMLAR

Klasik iktisattan bugünkü modern ve kurumsal yaklaşımlara kadar gerek iç gerekse dünya piyasalarında rekabet ve rekabet gücü kavramlarının ne olduğu ve hangi etkenlere göre tanımlandığı konularında tam bir görüş birliği mevcut değildir (Alpkent, 2005: 61). Ancak yine de rekabet gücünü açıklamaya yönelik teorik açıklamalar ilk kez Klasik yaklaşımda Adam Smith, Ricardo ve Hecksher-Ohlin tarafından ifade edilmeye başlanmıştır. Klasik yaklaşımı daha sonra modern ve kurumsal yaklaşımlar izlemiştir.

2.3.1. Klasik Yaklaşımlar

Klasik iktisat anlayışı, rekabete dayalı ticaretin ekonomik ve sosyal maliyetleri olacağı gerekçesiyle ticarete devlet müdahalesine önem veren ve devleti ve tüccarları ön planda tutup bireysel özgürlükleri ihmal eden Merkantilizme karşı ileri sürülen bir yaklaşımdır. Klasik yaklaşımda, bireylerin mutluluk ve refahının önemli olduğu belirtilmekte ve refahın artmasını sağlayan unsurun üretim artışı olduğu savunulmaktadır. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal refahı arttıran rekabet de piyasayı meydana getiren ve kaynakların etkin kullanımını otomatik olarak sağlayan bir süreç olarak görülmektedir (Aktan ve Vural, 2004a:19-21).

Ekonomik anlamda bireysel çıkarların savunulmasıyla beraber rekabet kavramı vazgeçilemez bir unsur haline gelmiştir. Rekabetçi bir piyasa yapısını savunan Klasik yaklaşımda rekabetçi ortam bireysel refahın oluşmasını sağlamış, bu durum da toplumsal refahın artmasını sağlayan ön koşul olmuştur.

2.3.1.1. Mutlak Üstünlükler Teorisi

Klasik yaklaşımın ve serbest ticaretin en önemli savunucularından olan Adam Smith “Ulusların Zenginliği” adlı kitabında, serbest ticaretin ülkelerin ve dünyanın refahının artması bakımından önemini vurgulamıştır. Adam Smith’e göre ülkelerin dış ticaret yapmalarının nedeni kapalı ekonomilere göre daha kârlı olmasıdır. İki ürün ve iki ülke olduğu varsayımı altında, Mutlak Üstünlükler Yaklaşımına göre, bir ülke bir malı diğer ülkeye göre daha ucuza üretiyorsa o malın üretiminde

uzmanlaşmalı, ama diğer malın üretim ve ihracatını daha ucuza üreten ülke de o malın üretiminde uzmanlaşmalıdır. Böylece uzmanlaşma sayesinde, üretim faktörleri ülkeler arasında daha etkin olarak kullanılmış olacaktır (Karluk, 2003: 14).

Mutlak Üstünlükler Teorisiyle önem kazanan üretimde üstünlük unsuru, serbest ticaretin nedenini oluşturmakla beraber dünya refahının da artmasını sağlayan en önemli öğedir. Bir ülkede bir ürünün üretimine ağırlık verilmesi ve ülkenin gelişmesi için ürünün öneminin kavranmasıyla beraber dış ticaretin bir ülkenin kalkınması için en önemli faktör olduğu görülmüştür. Mutlak üstünlükte, ülkenin kalkınmasını ve refahının artmasını sağlayan temel basamağı emek faktörü üzerinde etkili olan teknoloji oluşturmaktadır. Özellikle sermaye yoğun üretimin ağırlıklı olduğu ülkelerde teknolojinin önemi daha da artmaktadır.

Mutlak Üstünlükler Teorisine göre bir ülkenin diğer ülkeyle ticaret yapmasının nedeni, diğer ülkenin daha ucuza ürettiği malı ondan satın almasıdır. Eğer bir ülke, bütün malları diğer ülkelere göre daha ucuza üretip o mallarda üretimde üstünlüğe sahip olursa diğer ülkelerle ticaret yapmaz. Dolayısıyla üretimde ortaya çıkan üstünlük ticaretin nedenini oluşturur. Burada üretimdeki üstünlük emek faktörüyle açıklanırken, emek faktörünün verimliliği ise kullanılan teknolojinin farklılığıyla ifade edilir. Diğer bir deyişle, üretim tek faktörlüdür ama üretimde kullanılan teknoloji bu tek faktör olan emeğin verimliliğini etkilemektedir (Ertürk, 2001: 16-17).

Adam Smith'in açıkladığı Mutlak Üstünlükler Teorisine göre bir ülke bir malda üstünlüğe sahip, diğer malda ise diğer ülke üstünlüğe sahiptir. Yani iki ülke de iki farklı malda üstünlüğe sahiptir. Ancak bir ülkenin bir malda değil de bütün mallarda mutlak üstünlüğe sahip olması Mutlak Üstünlükler Teorisi ile açıklanamamaktadır. Dolayısıyla Mutlak Üstünlükler Teorisi ile açıklanamayan bu durum Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi ile ifade edilmeye çalışılmıştır.

2.3.1.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi

David Ricardo, Adam Smith'in Mutlak Üstünlükler Teorisine yönelik analizlerini geliştirerek Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisini ortaya atmıştır. Ricardo'ya göre uluslararası ticarete önemli olan nokta ülkenin bazı malları diğer ülkeden daha ucuza üretmiş olması yani bu mallarda mutlak üstünlüğe sahip olması

değil, aksine üretimdeki üstünlüklerin derecesidir. Bir ülke diğer ülkeye göre hangi malların üretiminde daha yüksek oranda bir üstünlük sahibi ise o mallarda uzmanlaşmalıdır. Yani Ricardo için, uluslararası ticaretin temelini mutlak değil de karşılaştırmalı üstünlükler oluşturmaktadır (Seyidoğlu, 2003: 18).

Mutlak Üstünlükler Teorisinde Adam Smith'e göre bir ülke bir malda üstünlüğe sahipken diğer malda üstünlüğe sahip değildir, Ricardo teorisine göre ise bir ülke hiçbir malda üstünlüğe sahip olamayacağı gibi aynı anda birçok malda da üstünlüğe sahip olabilir. Ricardo Mutlak Üstünlükler Teorisindeki eksiklikleri göz önüne alarak Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisini geliştirmiştir. Ancak bu teoride de zamanla bazı eksikliklerin olduğu görülmüştür.

Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisine göre ülkeler arasında kârlı dış ticaret yapılabilmesi için zorunlu koşul, bu ülkelerde yurtiçi fiyatların birbirinden farklı olmasıdır. Ricardo modeli ülkeler arasında dış ticaret kazançlarını açıklamakla birlikte bazı önemli eksiklikler içermektedir. Modelde tek maliyet unsurunun emek olarak ele alınması ve diğer üretim faktörlerinin (sermaye, doğal kaynak, girişimcilik) maliyete dâhil edilmemesi etkin kaynak kullanımının gerçekleştirilmediğini göstermiştir; bu durum modeldeki en önemli eksikliktir. Diğer eksiklik ise üretimde kullanılan emek faktörünün homojen olarak kabul edilmiş olmasıdır; oysa gerçek hayatta işçilerin-çalışanların gördükleri eğitim ve edindikleri deneyime göre farklı bilgi ve becerilere sahip emek türleri ortaya çıkmaktadır (Seyidoğlu ve Karluk, 2000: 8-9). Ricardo modelindeki eksiklikler de Faktör Donatımı Teorisi ile giderilmeye çalışılmıştır.

2.3.1.3. Faktör Donatımı Teorisi

Ricardo, karşılaştırmalı üstünlüğün ülkelerin teknoloji farklılıklarından doğduğunu ifade ederken, Heckscher-Ohlin teorisinde karşılaştırmalı üstünlüğün ülkelerin faktör fiyatlarındaki değişimin yarattığı maliyet farklılığına dayandığı vurgulanmaktadır. Faktör Donatımı Teorisi, Eli Heckscher ve Bertil Ohlin tarafından geliştirilmiştir. Bu nedenle teori günümüzde Heckscher-Ohlin (H-O) teorisi olarak anılmaktadır. H-O teorisinde dış ticaretin temel nedeni ülkeler arasındaki teknoloji farklılıkları değil, ülkeler arasındaki faktör donanımları farklılıklarından kaynaklanan karşılaştırmalı üstünlüklerdir (Utkulu ve İmer, 2008: 5-6).

H-O teorisine göre bir ülke üretim faktörlerinden hangisine daha fazla sahipse, üretimi o faktörü yoğun biçimde gerektiren mallarda karşılaştırmalı üstünlük elde etmekte ve uzmanlaşmanın olduğu bu malları ihraç ederken kıt olarak sahip olduğu faktörün kullanımını gerektiren malları da ithal etmektedir (Alagöz, 2007: 166).

Yani teoriye göre bir ülke, birçok alanda aynı anda aynı derece üstünlüğü sağlayamaz. Çünkü bazı ürünlerin üretiminde sermaye, yoğun olarak kullanılırken bazı malların üretiminde de emek faktörü yoğun olarak bulunmaktadır. Dolayısıyla ülkeler hangi faktöre daha fazla sahiplerse o faktörün yoğun olarak kullanıldığı malları üretmelidirler. Klasik yaklaşımın en önemli teorilerinden biri olan H-O teorisi daha çok farklı alanlarda ülkelerin birbirleriyle yaptığı ticareti açıklamıştır; yani iki ülkeden biri emek yoğun üretim diğeri ise sermaye yoğun üretimde bulunmaktadır. Bu teoriye göre yapılan ticaret daha çok endüstriler-arası ticaret şeklindedir.

Klasik yaklaşımda her teori daha önceki teorileri çürüterek değil önceki teorilerin üzerine bir şeyler ekleyerek eksiklikleri tamamlamaya çalışmıştır. Klasik yaklaşımın öncülüğünü Adam Smith yapmıştır; daha sonra birçok iktisatçı bu yaklaşıma katkı sağlamıştır. Ancak bu döneme damgasını vuran en önemli teorileri Adam Smith, Ricardo ve Heckscher-Ohlin oluşturmuştur.

2.3.2. Modern Yaklaşımlar

Klasik yaklaşımın ülkelerin uluslararası ticaretinde gözlenen birtakım olguları açıklamakta yetersiz kalması sonucu 1970’li yılların sonlarından itibaren “Yeni Dış Ticaret Teorileri” olarak adlandırılan teoriler ortaya çıkmıştır. Yeni Dış Ticaret teorileri, klasik teorinin dış ticaret ile ilgili çalışmalarına yeni eklemelerde bulunmuşlardır. Bu teorilerin ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinden biri, ülkeler arasındaki ticaretin endüstriler-arası olmaktan çıkıp endüstri-içi ticaret şekline dönüşmesidir (Utkulu ve İmer, 2008: 6).

Çünkü Klasik yaklaşımda sermaye yoğun veya emek yoğun ülkelerin birbirleriyle yaptığı ticaret göz ardı edilmiştir. Oysa günümüzde gelişmiş ülkelerin veya gelişen ülkelerin kendi içerisinde yaptığı ticaret endüstriler-arası ticaretten uzaklaşmış ve daha çok endüstri-içi ticareti (EİT) ifade eder hale gelmiştir. İşte bu

noktada klasik yaklaşımın açıklayamadığı durumlara modern yaklaşımlarla açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

2.3.2.1. Paul R. Krugman'ın Yaklaşımı

Krugman'a göre uluslararası ticaretin çok da kapsamlı olmadığı koşullar içerisinde bir ülke için rekabet gücü kavramı yerini verimlilik kavramına bırakmaktadır. Krugman, bir ülkenin rekabet gücünün tanımlanmasının, bir firmanın rekabet gücünü tanımlamaya göre daha zor olduğunu belirtmektedir. Rekabetçi olmayan bir firma, piyasada varlığını sürdüremediği ve mevcut performansını iyileştirmeye gitmediği takdirde piyasadan çekilmek zorunda kalacaktır. Ancak ülkeler için böyle bir durum söz konusu olamaz. Çünkü ülkelerin rekabet gücünü değerlendirmek için ekonomik performansları bakımından temel bir kıstas bulunmamaktadır. Bu nedenle Krugman daha çok firma düzeyinde rekabet edilebilirlikten bahsetmektedir (Krugman, 1994: 31-32).

Krugman yaklaşımında daha çok firma düzeyinde rekabetçiliği konu almıştır; çünkü rekabetçiliğin ülke düzeyinde ele alınmasını pek anlamlı bulmamıştır. Bir firmanın başka bir firma ile rekabet ederken içinde bulunduğu koşulları isterse değiştirebileceğini veya rekabetçilikten çekilebileceğini ifade etmiştir. Ancak bir ülke ürettiği ürünler, ürünleri pazarlama şekli, dış ticarete konu olan sanayi ürünleri açısından değerlendirilirken diğer ülkenin de aynı koşullar içerisinde olması gerekir. Ayrıca bir ülke açısından içinde bulunduğu ekonomik koşulları, sahip olduğu doğal kaynakları değiştirebilmek çok da kolay değildir. Dolayısıyla Krugman firma ve ülke düzeyinde rekabetçiliği karşılaştırdığında daha çok firma düzeyinde rekabetçiliği savunmuştur.

Dolayısıyla firma düzeyinde rekabet gücü kavramı Krugman'ı küresel rekabet gücü kavramından uzaklaştırmıştır. Ayrıca Krugman rekabet gücünü, bir ülkenin dış ticaretini dengede tutarken hayat standardını yükseltmesidir şeklinde de tanımlamaktadır ve daha çok rekabet kavramını mikro boyutuyla ele aldığı için firma ve endüstri düzeyindeki rekabet gücünü küresel rekabet gücüne tercih etmiştir (Dulupçu, 2001: 114-116).

2.3.2.2. Michael E. Porter'ın Rekabetçi Avantajlar Teorisi

Porter, ulusal düzeyde rekabet gücünün en anlamlı tanımının ulusal verimlilik olduğunu ileri sürmüş ve bunu kendi geliştirdiği ve “Elmas Modeli” diye adlandırdığı çalışma ile ifade etmeye çalışmıştır (Aktan, 2004b: 56-57). Porter'ın oluşturduğu elmas modelindeki her unsur uluslararası rekabetçi başarı elde etmek için gerekli temel maddelerdir. Modelin meydana gelmesini sağlayan dört temel unsur: firma stratejisi, firma yapısı ve rekabet, talep koşulları, faktör koşulları ve ilgili ve yardımcı endüstrilerdir. Bu sayılan faktörlerin kendi içerisinde ve birbirleriyle gösterdikleri uyum, rekabetçi başarıyı sağlamaktadır. Bir endüstrinin rekabetçi avantaj sağlaması için öncelikle ihtiyacı olan kaynaklara ve imkânlarla erişebilmesi gereklidir. Daha sonra sahip olduğu kaynakları ve imkânları endüstri için başarılı bir şekilde kullanabilmesi ve firmanın sahiplerinin, yöneticilerinin ve çalışanlarının hedeflerine önem vermesi ve en önemlisi de endüstrideki yatırım ve yenilik baskısını endüstri için bir fırsata dönüştürebilmesi gerekir. Bir ulusun rekabet gücü ülkedeki endüstrilerin yenilikleri yakalayabilme ve kendilerini geliştirebilme kapasitelerine bağlıdır. Ülkedeki şirketler piyasada oluşan baskı ve meydan okumalara karşı ellerindeki olanakları kullanarak ve koşulları kendi lehlerine çevirerek dünyadaki rakiplerine karşı avantaj sağlayabilirler (Porter, 1990: 73-79).

Porter'a göre bir ülkenin gelişip kalkınmasında temel rolü firmalar üstlenmektedir. Firmaların uyguladığı stratejiler zamanla onların başarı göstermelerini ve çalıştıkları alanlarda farklılıklar sergileyerek yarıştıkları çerçevede öne çıkmalarını sağlayacaktır. Porter daha çok özel teşebbüslerin girişimleriyle gerçekleştirilen rekabetçiliği savunduğu için ona göre devlet, firmaların gösterdikleri başarıları desteklemeli ve gerektiği koşullarda firmaların başarılarını etkileyecek durumları ortadan kaldırmak için hazır durumda olmalıdır. Ancak yaşanan gelişmelerin ve yeniliklerin takip edilebilmesi için firmaların yapısının değişime açık olması gerekir. Firmaların rekabetçi avantaj sağlaması, içinde bulundukları endüstrileri ve ülkeyi de olumlu yönde etkileyecek böylece rekabetçi üstünlük sağlanmış olacaktır.

Rekabetçi üstünlüğü belirleyen bu model bir sistemi ifade ettiği için yukarıda sayılan temel değişkenler tek tek değil, birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca modelde yer alan faktörler birbirlerini etkilediği için sistem dinamik bir yapı kazanmıştır ama daha yaygın etkileşimin oluşması için sistem içerisindeki tek bir etken yetersiz

kalırken; yeni bilgi, yetenek ve oyuncuların sürekli devreye girdiği rekabetçi bir ortamın varlığı küresel rekabet avantajını ortaya çıkarmaktadır (Bulu vd., 2006: 54-56).

2.3.2.3. Bilgi Temelli Yaklaşım

Porter'ın yaklaşımının yetersizliklerini eleştiren Robert Reich tarafından geliştirilen bu modele göre küreselleşme, firmaların ulus temelli doğasını küresel boyuta taşımıştır. Reich'in modeline göre iktisadi kalkınmayı sağlayan yeni bir üretim faktörü vardır bu da bilgidir. Bilgi firma içindeki çalışanlar üzerinde somutlaşarak, onlarla bütünleşmektedir. Ayrıca bilginin önem kazandığı bu yaklaşıma göre firmaların hangi ulus temelinden geldiğine bakılmaksızın daha çok bilgi işçisine sahip olan bölgeler rekabet gücünü yükseltmektedir (Dulupçu, 2001: 106-107).

Bilginin temelini oluşturduğu bu yaklaşımda bilgi, rekabet gücü için ön basamaktır ve bu basamak sayesinde rekabet gücü artmaktadır. Bir firmada çalışanların bilgi seviyesinin yüksek olması öncelikle firmanın diğer firmalara göre başarısının artmasını sağlarken, firmanın gösterdiği başarının artması ise firmanın ülke içerisindeki yerinin her geçen gün daha üst seviyelere çıkacağını göstermektedir. Bilginin firma için değer kazanmasıyla beraber bu durum zamanla ülkeyi de olumlu etkileyecek ve halkın refah seviyesinin yükselmesini sağlayacaktır.

2.3.2.4. Dunning'in Yaklaşımı

Dunning, Porter'ın dörtlü faktörünü ve Reich'in üretime dayalı analizlerini rekabet gücünü açıklamakta yetersiz görmüştür. Bu nedenle yaklaşımında rekabet gücü analizi için en önemli faktörün çokuluslu şirketlerin faaliyetleri olduğu üzerinde durmuş ve yenilik kavramının ulusal karakterli olduğunu ve sadece ulusal firmalar için faydalı olduğunu belirtmiştir (Dulupçu, 2001: 110-111).

Porter'ın modelinde dış değişken olarak devlet unsurunun yanına bazı yaklaşımlarda şans da eklenmektedir. Dunning ise Porter'ın elmas modelini rekabet gücünü açıklamakta yetersiz olarak gördüğü için çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini üçüncü dış değişken olarak ele almakta ve Porter modeline bu değişkeni eklemektedir. Ayrıca bu değişken sayesinde rekabet gücü analizleri daha iyi

anlaşılmaktadır ve rekabet gücüne biraz daha küresel anlamda yaklaşmaktadır (Moon vd, 1998: 137).

2.3.3. Kurumsal Yaklaşımlar

Geçmiş yıllarda rekabet gücünün temel ögesi üretim üstünlüğü iken zamanla maliyet faktörü önem kazanmış daha sonra kalite boyutu ön plana çıkmıştır; ancak günümüzde rekabet gücüne esneklik ve yenilik faktörü de eklenmiştir ve rekabet gücü denildiğinde tüm bu sayılan faktörlerin birbirleriyle uyum içerisinde olması gerekmektedir. Çünkü artık tek bir faktörün sağladığı avantaj sonucunda kazanılan rekabet gücünden bahsetmek mümkün değildir; günümüzde küresel rekabet üstünlüğü; en yeni ve kaliteli ürünleri en ucuz fiyatla en hızlı şekilde ve destekleyici hizmetlerle dünya pazarlarına ulaştırmaktan geçmektedir (Karaaslan ve Altay, 2002: 3-4).

Rekabet gücünü açıklamak için kullanılan klasik ve modern yaklaşımlar yukarıda özetlenmeye çalışılmıştır; bu yaklaşımlarda biraz daha kişisel değerlendirmeler ve teorik boyutlar ifade edilmiştir. Kurumsal yaklaşımlarda ise rekabet gücünü uluslararası düzeyde ele alıp ölçen ve bunu yıllık raporlarla açıklayan iki önemli kuruluş ele alınacaktır. Bunlar Dünya Ekonomik Forumu (WEF) ve Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) adlı kuruluşlardır.

2.3.3.1. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Yaklaşımı

Dünya Ekonomik Forumu'na göre rekabet edilebilirlik bir ülkenin ekonomik refah artışı sağlaması ve ülke vatandaşlarının yaşam standardını yükseltebilmesi için gerekli ekonomik güç olarak ifade edilmektedir (Çiftçi, 2004: 192).

Dünya Ekonomik Forumu, Küresel Rekabetçilik Endeksi-KRE (Global Competitiveness Indeks) adında bir endeks kullanarak rekabet gücünü ölçmekte ve endeks sonuçlarını Küresel Rekabetçilik Raporunda sunmaktadır. KRE sayesinde ülkelerin verimlilik düzeyini belirleyen etmenler aracılığıyla ülkelerin güçlü ve zayıf yanları ortaya konulmaktadır. Forum, ülkeleri kalkınma seviyelerine göre 3 gruba ayırmış ve bu grupla rekabet gücünü etkileyen 12 bileşen arasında ilişki kurulmuştur. Bu bileşenler aşağıda gruplandırılarak gösterilmiştir (Ülengün vd., 2010: 13).

Şekil 20: WEF'in Rekabet Gücü Kriterleri

Kaynak: Filiztekin ve Karaata, 2010: 13.

Temel gereklikler, verimlilik artırıcılar ve inovasyon ve çeşitlilik faktörleri başlıkları altında sınıflandırılan kriterler kendi içerisinde toplam 12 bileşenle açıklanmaktadır. Ülkeleri kendi içerisinde gruplandırırken hangi gelişme aşamalarına dahil edileceğini belirlemek için kişi başına GSYİH kriteri kullanılmaktadır. Bu kriter açısından ise ülkelerde kişi başına GSYİH (WEF, 2010: 10);

- 2.000 \$ altındaysa (1. Grup) üretim faktörleri odaklı ekonomiler,
- 2.000-3.000 arasında ise 1. gruptan 2. gruba geçiş ekonomileri,
- 3.000-9.000 \$ arasındaysa (2. Grup) verimlilik odaklı ekonomiler,
- 9.000-17.000 \$ arasındaysa 2. gruptan 3. gruba geçiş ekonomileri,
- 17.000 \$ üzerinde ise (3. Grup) inovasyon odaklı ekonomiler grubunda ele alınmaktadır.

2.3.3.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) Yaklaşımı

IMD rekabet gücünü, bir ülkenin sürdürülebilir şekilde katma değer üretmesini sağlayan bir ortam oluşturmaya yeteneği olarak tanımlamıştır. IMD'e göre ülkelerin rekabet gücü ülke içindeki firmaların rekabet gücünün toplamından oluşur, ancak firmaların rekabet güçlerini arttırmalarında sadece ekonomik faktörler değil ülkenin içinde bulunduğu siyasi, kültürel ve eğitim ortamı da etkili olmaktadır.

Dolayısıyla firmaların rekabet gücünü birebir ölçmek mümkün olmadığı için rekabet gücünü etkileyen faktörler belirlenir, ölçülür ve sonuca göre firmaların rekabet gücü sıralanır. IMD, rekabet gücü sonuçlarını her yıl Dünya Rekabet Yıllığı-DRY (World Competitiveness Yearbook) adını verdiği bir raporla açıklar (Aktan ve Vural, 2004b: 79-80).

Şekil 21: IMD'nin Rekabet Gücü Kriterleri

Kaynak: Türker, 2009: 67.

IMD'nin Dünya Rekabet Yıllığına göre, ulusal rekabet gücünü belirleyen toplam 331 kriter bulunmakta ve bu kriterler dört başlık altında incelenmektedir. Bunlar ekonomik performans, devletin etkinliği, iş hayatının etkinliği ve altyapıdır (Şekil 21). Bu dört bileşenin her biri de kendi içerisinde beş alt değişken içermektedir. Ayrıca Dünya Rekabet Yıllığı'nda toplam 59 ülke değerlendirmeye alınmaktadır (El-Agamy, 2011: 4).

2.4. Rekabet Gücünü Ölçmek İçin Kullanılan Endeksler

Ülkelerin ve sektörlerin rekabet edebilirliğini ölçmek ve değerlendirme sonuçlarına göre karşılaştırma yapmak için birçok yöntem kullanılmaktadır. Literatürde, özellikle rekabet gücünü ölçmek için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) yönteminin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Kösekahyaoğlu ve Özdamar, 2009: 21). Rekabet gücünün ölçülmesinde farklı bakış açılarını ele alan araştırmacılar farklı yöntemler kullanmışlardır. Araştırmalarda Balassa'nın RCA yöntemi bu konuyla ilgili en çok kullanılan yöntem olmakla beraber bu yöntemin

bazı eksik yönleri olduğunu ileri süren araştırmacılar tarafından Vollrath'ın geliştirdiği yöntem tercih edilebilmektedir.

2.4.1. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler: Balassa Endeksi (RCA)

RCA kavramı genellikle bir ülkenin zayıf ve güçlü sektörlerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. RCA Endeksi'ni ilk ifade eden kişi Liesner (1958) olmasına rağmen, çoğunlukla uygulamada Balassa'nın (1965) geliştirdiği ünlü RCA (Revealed Comparative Advantage, RCA) yaklaşımı kullanılmakta ve 'Balassa Endeksi' olarak ifade edilmektedir (Hinloopen ve Marrewijk, 2001: 1). Bu ölçüm dünya genel normlarına göre ülkelerin ihracatta gösterdiği başarıyı yansıtmaktadır (Siggel, 2007: 3).

RCA yaklaşımına göre bir ülke diğer ülkeden daha verimli olarak ürettiği ürünlerde uzmanlaşmalıdır. Dolayısıyla karşılaştırmalı üstünlüklerde mal ve hizmet üretiminde mutlak maliyet dezavantajı olsa bile, bir ülke daha az maliyeti olan mal ve hizmetleri ihraç edip, daha fazla maliyeti olan ürünleri de ithal etmelidir (Smit, 2010: 109). Ayrıca bu yaklaşımda ölçümlerde ticaret sonrası veriler kullanılmakta ve uluslararası ticaretin ürün bileşiminin ülkeler arasındaki göreceli maliyetler kadar fiyat dışı faktörleri de (kalite farklılıkları, hizmet, iyi niyet, standardizasyon vb.) yansıttığı varsayılmaktadır. Bu varsayım, ticareti yapan ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlükleri göstermek amacı ile yapılmaktadır (Eroğlu ve Özdamar, 2005: 14-15). Aynı zamanda RCA yaklaşımı, uygulamada faktör getirileri veya faktör yoğunluklarının rolünü belirlemek için de kullanılmaktadır (Altay ve Gürpınar, 2008: 263).

Liesner (1958) tarafından önerilmiş olan basit RCA ölçüsü aşağıda verildiği gibidir.

$$RCA_i = \frac{X_{ij}}{X_{nj}} \quad (1)$$

(1) nolu denklemde X ihracatı, i bir ülkeyi, j bir malı ya da sektörü, n ise ülkeler grubunu ifade etmektedir.

Liesner'in yaklaşımının ardından Balassa (1965) tarafından daha kapsamlı bir ölçüm yöntemi geliştirilmiştir. Karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçülmesinde kullanılan ve literatürde daha fazla yer edinen bu yaklaşım ise aşağıda ifade edilmektedir.

$$RCA_2 = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{nj}}}{\frac{X_{it}}{X_{nt}}} \quad (2)$$

Denklemden; X ihracatı, i bir ülkeyi, j bir malı ya da sektörü, t bir mal ya da sanayi grubunu ve n ise bir ülke grubunu temsil etmektedir (Utkulu ve Seymen, 2004: 8-9).

Balassa'nın oluşturmuş olduğu endeks, RCA_2 bir ülkenin bir mal veya sektördeki ihracatının toplam ihracata oranının diğer ülke veya ülke grubu (örneğin Avrupa Birliği) ile karşılaştırılmasını ifade eder. Eğer $RCA_2 > 1$ ise bu durum karşılaştırmalı üstünlüğü; $RCA_2 < 1$ ise ülkenin ilgili mal veya sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu gösterir. RCA_2 1'in ne kadar üzerinde ise karşılaştırmalı avantaj o derece yüksektir (Utkulu, 2005: 15). Endeks karşılaştırmalı avantajı veya dezavantajı göstermesi nedeniyle birçok araştırmada kullanılmış olmakla beraber bazı özellikleri nedeniyle de eleştirilmiştir.

Balassa'nın RCA_2 endeksinin eleştirilmesinin temel nedeni, denklemden sadece ihracatın yer alması ithalatın yer almamasıdır. Balassa endeksinin gösteren (2) nolu denklem bir ülkenin belli bir mal ya da endüstri ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğünün bu mal ya da endüstrinin toplam dünya ihracatı içerisindeki payının ülkenin toplam ihracatındaki payına oranı ile ölçülebileceğini göstermektedir. Balassa'nın yaklaşımında sektörlerin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmamalarının nedenini değil, sektörel anlamda mevcut durumun ampirik olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır (Eşiyok, 2007: 77-78).

RCA yaklaşımında önemli olan nokta yüksek verim düşük maliyetle üretilen malların ihraç; diğer malların ise ithal edilmesidir. Bu yaklaşıma göre ülkeler hangi sektörlerde daha fazla üretimi daha az maliyetle yapabiliyorlarsa o alanda güçlü kabul edilmektedirler. Eğer ülkede birçok mal veya sektör düşük maliyete sahip değilse, o zaman genel anlamda en az düşük maliyete sahip olan mal üretilip ihraç edilmelidir. Balassa'nın yaklaşımında bir ülke grubu içerisinde üstünlük sağlayan sektörün hangisi olduğu görülebilmekle beraber endekste sadece ihracat kavramına önem verilmiş ve ithalat kavramı göz ardı edilmiştir. Bu nedenle de endeks

eleştirilmiştir, daha sonra ise Vollrath, Balassa endeksine ithalat kavramını da ekleyerek Vollrath Endeksi'ni oluşturmuştur.

2.4.2. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler: Vollrath Endeksi

Balassa (RCA) endeksinin, zamanla çok basit ve bu yüzden karşılaştırmalı üstünlükleri ölçmek açısından yetersiz bulunması ve sektörlerin rekabet durumu hakkında çok az bilgi vermesi nedeniyle, uluslararası rekabetin ölçümünde daha karmaşık ve kapsamlı hesaplamalar önerilmiştir. Bu çalışmaların en önemlilerinden biri Vollrath (1991)'a aittir. Vollrath, Balassa'nın RCA endeksini, sadece ihracatı hesaba aldığı ve ithalat düzeyini ihmal ettiği için eleştirmiştir. Bu nedenle Vollrath hesaplamalarda, ihracat ve ithalat verileri ile net ticaret etkisini de hesaba katmıştır (Çakmak, 2010: 51).

Vollrath endeksinde hem ihracat hem de ithalat kavramının yer alması sayesinde bir ülkede hangi sektörlerin ihracat ve ithalatının avantajlı olduğu daha kolay anlaşılmaktadır. Bu endeks, Balassa endeksine göre daha kapsamlı olduğu için ihracat ve ithalatla ilgili ayrıntılı sonuçlar vermektedir. Ayrıca yapılan değerlendirmelerin bulgularına göre hangi sektörlerle önem verilip ona göre yatırım yapılabileceği görülmekle beraber sektörlerdeki gelişmelerin sonuçları da takip edilebilmektedir.

Vollrath (1991), Balassa'nın RCA endekslerini geliştirmiş ve literatüre dört yeni endeks (RXA, RMA, RTA ve RC) kazandırmıştır. Vollrath'ın önerdiği endekslerdeki pozitif değerler “açıklanmış karşılaştırmalı/rekabetçi avantajı” ifade ederken; negatif değerler ise “açıklanmış karşılaştırmalı/rekabetçi dezavantajı” belirtmektedir (Utkulu ve İmer, 2008: 30).

2.4.2.1. Nispi İhracat Avantajı Endeksi (RXA)

Nispi İhracat Avantajı Endeksi, bir ürünün seçilmiş bir ülkenin veya ülke grubunun toplam ihracatındaki payının, aynı ürünün dünya ticareti içerisindeki payına oranı olarak belirtilmektedir. Eğer bir ülkenin bir mal ticaretindeki payı toplam ticaretteki payından büyükse, ülkenin o malda görece bir üstünlüğü olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla $RXA > 1$ ise rekabetçi üstünlükten (avantaj)

bahsedilirken, $RXA < 1$ de ise tam tersine rekabetçi dezavantajın olduğu anlaşılmaktadır (Filiztekin ve Karaata, 2010: 18).

$$RXA = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} \quad (3)$$

Denklemden X = ihracat, i =ülke, j = mal veya sektör, t = mallar grubu veya sektörler ve n = ülkeler grubunu temsil etmektedir (Utkulu ve Seymen, 2004: 10-11). Dolayısıyla X_{ij} = i ülkesinin j malı ihracatı, X_{nj} = n ülkeler grubunun j malı ihracatı, X_{it} = i ülkesinin toplam ihracatı, X_{nt} = n ülkeler grubunun toplam ihracatını ifade etmektedir.

2.4.2.2. Nispi İthalat Avantajı Endeksi (RMA)

Nispi ihracat avantajının karşı yansıması olarak Nispi İthalat Avantajı Endeksi kullanılmaktadır. Bu endekste, ihracat yerine ithalat verileri esas alınmaktadır. Ayrıca bu endeks, iç piyasaya yabancı ürünlerin ne kadar girebildiklerini ve bunun diğer ülkelere oranla daha az ya da daha çok olduğunu ölçmek için kullanılmaktadır. Nispi İthalat Avantajı Endeksi bir ülke için belli bir mal grubu veya sektördeki ithalatın toplam ithalat içindeki payının, o mal grubu veya sektördeki dünyadaki ithalatının dünya toplam ithalatındaki payına oranıdır. Eğer endeks değeri birden büyük ise rekabetçi dezavantajın, birden küçük ise rekabetçi avantajın varlığı söz konusudur (Filiztekin ve Karaata, 2010: 24).

$$RMA = \frac{\frac{M_{ij}}{M_{it}}}{\frac{M_{nj}}{M_{nt}}} \quad (4)$$

Burada M = ithalat, i =ülke, j = mal veya sektör, t = mallar grubu veya sektörler ve n = ülkeler grubunu temsil etmektedir. Dolayısıyla M_{ij} = i ülkesinin j malı ithalatını, M_{nj} = n ülkeler grubunun j malı toplam ithalatını, M_{it} = i ülkesinin toplam ithalatını, M_{nt} = n ülkeler grubunun toplam ithalatını ifade etmektedir.

2.4.2.3. Nispi Ticari Avantaj Endeksi (RTA)

Nispi Ticari Avantaj Endeksi (RTA), diğer iki endekse kıyasla daha karmaşık bir endekstir ve hesaplamada Nispi İhracat Avantajı Endeksi ile Nispi İthalat Avantajı Endeksi arasındaki farka eşittir. Böylece ilgili malın ihraç veya ithaline ilişkin çok küçük değerlerin endeks üzerinde etkili olması durumu ortadan kaldırılmaktadır. $RTA > 0$ ise rekabetçi avantaj, $RTA < 0$ ise rekabetçi dezavantaj söz konusudur. Buna göre endeks şu şekilde ifade edilebilir: $RTA = RXA - RMA$ (Altay ve Gürpınar, 2008: 264-265).

$$RTA = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} - \frac{\frac{M_{ij}}{M_{it}}}{\frac{M_{nj}}{M_{nt}}} \quad (5)$$

2.4.2.4. Açıklanmış Rekabet Avantajı (RC)

Vollrath'ın dördüncü endeksi ise açıklanmış rekabet avantajını (RC) göstermektedir ve nispi ihracat avantajının logaritmik formu ile nispi ithalat avantajının logaritmik formu arasındaki fark alınarak hesaplanmaktadır (Utkulu ve İmer, 2008: 31).

$$RC = \ln RXA - \ln RMA \quad (6)$$

RC endeksi, arz ve talep dengesini içerdiği için daha tercih edilebilir bir endeks olarak gösterilmektedir. Ayrıca bu endeks, bir ülke veya malın karşılaştırmalı üstünlüğünü daha iyi yansıtmaktadır. Ancak bu olumlu yönüne rağmen söz konusu endeks bazı kısıtlamalara da sahiptir. Özellikle iki yanlı ticaretin söz konusu olmadığı durumlarda yani ya ithalat ya da ihracat sıfırsa, endeksin uygulanması sınırlanacaktır (Çakmak, 2005: 70).

$RC > 0$ rekabetçi avantajı, $RC < 0$ ise rekabetçi dezavantajı ifade etmektedir. Endekste hesaplama yapılırken çarpıtmalara (ithalat kısıtlamaları, ihracat teşvikleri vb.) neden olan etkileri azaltmak için nispi ihracat ve ithalat üstünlüğünün logaritması alınmaktadır (Yücel, 2010: 94-95).

Vollrath'ın geliştirdiği endeksler sayesinde bazı durumlarda ihracat bazı durumlarda ise ithalatın ağırlığı belirlenmekle beraber, ithalat ve ihracat içerisinde de hangi sektörlerin önem kazandığı ve kazanması gerektiği görülebilmektedir. Dolayısıyla ihracatta bir sektör diğer sektörlere göre daha büyük bir öneme sahipse endeksler aracılığıyla bu sektörde yapılan ihracat ve ithalat değerleri ortaya çıkmakta ve değerler sayesinde hangi sektörlere neler yapılabilieceği bilinmektedir. Yani bir ülke ihracat içerisinde bir sektöre önem vermesine rağmen o sektörde rekabetçi avantaja sahip değilse bu endeksler sayesinde belirlenmekte ve bu sektöre yapılan yatırımların başka sektörlere kaydırılmasıyla daha verimli sonuçların elde edilmesi sağlanmaktadır.

2.4.3. Endüstri-içi Ticaret

Bir endüstriye ait malların eşanlı ihracat ve ithalatı olarak tanımlanan endüstri içi ticaretin (EİT) hesaplanmasında, Grubel ve Lloyd'un (1975) sistematik hale getirdiği endeks kullanılmaktadır. 0 ve 100 arasında değerler alan endeksin 100'e eşit olması, söz konusu endüstrideki ticaretin tamamen EİT olduğunu gösterirken, sıfıra eşit olması veya yakın olması ise EİT'den ziyade endüstriler arası ticaretin hâkim olduğunu ifade etmektedir. Grubel-Lloyd endeksinde, EİT'nin toplam dış ticaret içindeki payı hesaplanmaktadır (Başkol, 2009: 2-5).

EİT olgusu daha çok gelişme veya kalkınma düzeyi birbirine yakın durumda olan ülkeler arasında gerçekleşmektedir; çünkü karşılıklı ticarete bulunan iki ülkeden biri gelişmiş diğer i se gelişmekte olan ülke olduğunda bu iki ülke arasındaki ticarete farklı faktör yoğunluklarına bağlı olarak farklı talep yapıları ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla da EİT kavramından uzaklaşılacaktır. Çok gelişmiş ülkeler için farklılaştırılmış ürünlerin ticareti, yani EİT daha fazla söz konusu olmaktadır. EİT'de, aynı zamanda aynı sanayi dalında görünüş, marka, kalite, renk gibi unsurlar kullanılarak farklılıklar sağlanmakta ve temelde aynı amaç için kullanılan ama farklı özelliklere sahip olan malların ticareti yapılmaktadır. EİT'nin hesaplanmasında ise daha çok Grubel-Lloyd endeksi kullanılmaktadır.

Grubel ve Lloyd'ın oluşturduğu EİT formülü aşağıda gösterilmiştir (Bedir, 2009: 125).

$$1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i} \quad (7)$$

Endeks hesaplanırken sadece ihracat ve ithalat verilerinin kullanılması sayesinde endeks kolay hesaplanabilir hale gelmekle beraber ayrıca belli bir zaman diliminde ülkeler arasında veya sadece belli bir ülke için farklı zamanlardaki değerleri karşılaştırmaya da olanak vermektedir. EİT’yi ilk kez sistematik bir biçimde ele alan Grubel ve Lloyd tarafından geliştirilen Grubel-Lloyd endeksi, literatürde en çok kullanım alanı bulan endekstir. Endekste X_i ele alınan ülkenin i endüstrisindeki ihracatı ve M_i ise ülkenin ithalatını göstermektedir. Endekste formüle göre ihracatın olduğu ama ithalatın olmadığı ya da ithalatın olduğu ama ihracatın olmadığı durumda endeksin 0 değerini alması ticaretin tamamen endüstriler-arası nitelikte olduğunu göstermektedir (Bilici ve Seymen, 2007: 245).

Geçmiş dönemlerde ülkeler arasında engel ve kısıtlamaların çok fazla olması ticaret olgusunun gelişmesini yavaşlatmıştır. Küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla beraber ülkeler için ticaret vazgeçilemez bir unsur haline gelmiş ayrıca, süreç içerisinde engellemelerin azaltılmasıyla da ticaret hacmi gittikçe artmaya başlamıştır. Ancak ülkeler arasında yapılan ticaret hacmi artsa da yapılan ticaret daha çok endüstriler-arası ticaret şeklinde olmuştur.

Zamanla ülkeler arasındaki ticaret artık endüstriler-arası olmaktan çıkıp EİT şekline bürünmüştür. Literatürde, EİT yerine aynı anlama gelen “İki Yönlü Ticaret” veya “Ticaret Çakışması ” terimleri de kullanılmaktadır. Son yıllarda dünya ticareti ülkeler arasında benzer ürünler üzerinden yapılan EİT halini almıştır. Ayrıca Grubel ve Lloyd endeksinde herhangi bir endüstri/ürün için EİT endeks değerinin yüksek çıkması söz konusu endüstri/üründe karşılaştırmalı üstünlüğün olmadığını gösterirken, endeks değerinin düşük çıkması ise karşılaştırmalı üstünlüğün olduğuna işaret etmektedir (Utkulu ve İmer, 2008: 6-32). Yani EİT ile karşılaştırmalı üstünlük arasında ters yönlü bir ilişki vardır, çünkü karşılaştırmalı üstünlüğün çok yüksek olduğu bir endüstride, ticaret endüstri-içi olmaktan çıkıp endüstriler-arasına dönüşmektedir.

Grubel ve Lloyd, endekste EİT olgusunun tüm gelişmiş ülkeler arasında önemli düzeyde olduğunu göstermekle kalmamış ayrıca geliştirdikleri endeks yöntemi ile dış ticaret alanında belki de en çok kullanılan uygulama yöntemini ilk defa literatüre kazandırmışlardır. Günümüz EİT’deki en önemli olgu yatay ve dikey

EİT ayrımıdır ve bu ayrım endüstrideki mal farklılaştırmasına dayanmaktadır (Utkulu, 2005: 23).

Ülkeler arasında gerçekleşen EİT, aynı kalite düzeyindeki çeşitli ürünlerin ticareti şeklindeyse yatay EİT; buna karşılık ülkeler arasındaki ticaret, farklı kalite düzeylerindeki çeşitli ürünlerin ticareti şeklindeyse dikey EİT söz konusu olmaktadır. Yatay EİT gelişmiş ülkeler arasında görülürken dikey EİT gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında görülmektedir. Kalite düzeyindeki farklılıklara dayanan dikey EİT'in gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında gerçekleşmesi EİT'nin nispeten az da olsa farklı gelir düzeyi ya da talep yapısı olan ülkeler arasında olduğunu göstermektedir (Altay ve Şen, 2010: 129).

Sonuç olarak EİT, yüksek kalkınma düzeyinin olduğu, kalkınma düzeyleri arasındaki farkın az olduğu, büyük piyasaya sahip ve ticaretin karşısında engellerin olmadığı ülkeler arasında yoğundur. Dolayısıyla EİT, neden ticaret yapıldığının cevabını aramanın ötesinde, mevcut ticaretin yapısı ve işleyişine yönelik bir analizi ifade etmektedir (Ertürk, 2001: 44-46).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GELİŞEN PİYASA EKONOMİLERİ VE TÜRKİYE’NİN REKABET GÜCÜ: ALMANYA, ABD VE JAPONYA ÜLKELERİYLE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

Araştırmanın bu bölümü kendi içerisinde üç alt bölümden oluşmaktadır. Birinci alt bölümde, ekonomi yazınında rekabet gücü ve endüstri-içi ticareti ele alan çalışmaların özeti verilmiştir. İkinci alt bölümde, Türkiye’nin de dâhil olduğu gelişen piyasa ekonomilerinin tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörlerinde gelişmiş ülkeler karşısındaki rekabet gücü farklı endeksler kullanılarak hesaplanmıştır. Üçüncü alt bölümde ise Türkiye’nin ABD, Almanya ve Japonya karşısında otomotiv sektöründeki RCA ve EİT hesaplamalarından elde edilen bulgular ışığında iki değişken arasındaki “ters-u” ilişkisi test edilmiştir.

3.1. DIŞ TİCARETTE REKABET GÜCÜ HESAPLAMALARINA İLİŞKİN LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Dış ticarete rekabet gücü ve endüstri-içi ticaret konularının yer aldığı başlıca araştırmalar aşağıda özetlenmiştir. Bu bölümde özetlenen araştırmalara ilaveten daha kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve elde edilen bilgiler çalışmanın sonunda ekler kısmında verilmiştir.

3.1.1. Dış Ticarete Rekabet Gücü İle İlgili Araştırmalar

Dış ticarete rekabet gücünü araştıran birçok uluslararası çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunlardan bazıları rekabet gücünü genel olarak ele almış, bazıları ise rekabet gücünü sektörel veya ülkeler bazında incelemiştir. Aşağıda rekabet gücü ile ilgili çalışmalardan en önemlileri özetlenmiştir; ekonomi yazınındaki diğer çalışmalar ise tablo halinde ekler bölümünde yer almaktadır.

Türkiye üzerine yapılan rekabet gücü analizleri farklı ülkeleri içermektedir; bununla birlikte en fazla AB ülkeleri üzerine analiz yapılmıştır. DTM (2003), Türkiye ile 57 ülkenin rekabet gücünü değerlendirmiştir. Türkiye’nin AB ülkelerine ihracatında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü olan malların % 80’inin sanayi ürünleri olduğu belirlenmiştir. Sanayi ürün grubunda ise, tekstil ve hazır giyim ürünleri

ağırlıktadır. Kösekahyaoğlu (2003), Yılmaz (2003), Utkulu ve Seymen (2004), Altay (2008), Bilici ve Seymen (2008), Çoban ve Çoban (2004) çalışmalarında Türkiye'nin AB ülkeleri karşısındaki rekabet gücünü ele almışlardır. Türkiye'nin emek ve hammadde yoğun mallarda karşılaştırmalı avantajı varken, Ar-Ge yoğun mallarda ise karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Altay vd. (2009) de Türkiye'nin AB (15) pazarında endüstriler-arası ve endüstri-içi ticaret açısından ürün grubunu değerlendirmiştir. Türkiye, endüstriler-arası ticaret açısından AB (15) pazarında yüksek katma değer sağlayan endüstriler açısından henüz net olarak belirli bir uzmanlaşmayı sağlayamamıştır.

Eşiyok (2007) ve Küçükkiremitçi vd. (2010), Türkiye'nin rekabet gücünü incelemiştir. Eşiyok'a göre, Türkiye'de faktör kullanım yoğunluklarına göre rekabet gücü yüksek sektörler temel olarak emek kullanımının yoğun olduğu sektörler iken, rekabet gücünün marjinal sınırdaki olduğu sektörler ise hammadde yoğun sektörler olarak saptanmıştır. Küçükkiremitçi vd.'nin çalışmasına göre, Türkiye'nin rekabet gücünü kaybettiği ülkeler Brezilya, Hindistan ve Çin'dir. Ayrıca Meksika ve Güney Kore gibi gelişmekte olan ülkeler ve İngiltere, ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler karşısında da Türkiye'nin rekabet gücünün düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye'nin genel anlamda değerlendirildiği çalışmalarla beraber bazı araştırmacılar konuyu kendi içerisinde daha ayrıntılı olarak incelemişlerdir. Aşağıda belirtilen çalışmalarda sektör analizleri yapılmıştır. Kaya (2006) ve Kösekahyaoğlu ve Özdamar (2009) çalışmalarında Türkiye'nin imalat sanayi rekabet gücünü incelemiştir. Türkiye'nin SITC 6 ve 8 gruplarında (tekstil, giyim ve aksesuarlar gibi geleneksel sanayi ürünleri ve demir-çelik gibi katma değeri düşük imalat sanayi ürünleri vb.) rekabet gücünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Bedir (2009) imalat sanayinin rekabet gücünü incelemiş ve Türkiye'de fiyata dayalı rekabetten kaliteye dayalı rekabete doğru bir yönelme olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Bender ve Li (2002), Asya ve Latin Amerika ülkelerinin imalat sanayisini incelemiştir. Doğu Asya ekonomilerinin Güneydoğu Asya ve Latin Amerika ülkelerine karşı rekabet üstünlüklerini kaybetmekte oldukları sonucuna ulaşmıştır.

İmalat sanayide rekabet gücünü ele alan çalışmalarla beraber bazı araştırmacılar birtakım sektörleri kendi içerisinde sınıflandırarak incelemişlerdir. Çakmak (2005), Utkulu ve İmer (2008), Aydoğuş ve Diler (2009) ve Yücel (2010) çalışmalarında Türkiye'nin imalat sanayi sektörlerinden olan tekstil ve/veya hazır giyim sektöründeki rekabet gücünü ele almıştır. Sonuçlar genel olarak Türkiye'nin

tekstil ve hazır giyim sektörlerinde rekabet gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Bekmez ve Komut (2006) ve Özdamar ve Albeni (2011), Türkiye’de otomotiv sektörünün rekabet gücünü araştırmıştır. Türkiye’nin otomotiv sektöründe önemli ölçüde rekabet gücüne sahip olmadığı, ancak genel anlamda rekabet gücünün arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Sektörel anlamda rekabet gücü analizleri yapılırken araştırmacılar biraz daha ayrıntılı sonuçlara ulaşmıştır. Yine bazı araştırmacılar rekabet gücü üzerinde etkili olduğunu düşündükleri süreçleri ele almış ve bu süreçlerin rekabet gücü üzerindeki etkilerini görmek istemişlerdir. Örneğin gümrük birliği süreci bu açıdan önemini koruyan bir dönemdir. Özellikle dış ticaret açısından bu sürecin etkileri birçok araştırmacı tarafından merak edilmiştir. Vergil ve Yıldırım (2006) ve Türker (2009), gümrük birliğinin Türkiye’nin rekabet gücü üzerindeki etkisini incelemiştir. Vergil ve Yıldırım’a göre gümrük birliği, ileri teknoloji ürünlerinde ve taklidi zor araştırma yoğun mallarda Türkiye’nin rekabet gücünü olumlu yönde etkilemişken; sermaye yoğun ve ara teknoloji mallarda olumsuz yönde etkilemiştir. Türker ise, gümrük birliği sonrasında canlı hayvanlar ve gıda maddeleri, içkiler ve tütün, akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler vb. birkaç üründe düşük rekabet gücü endeksleri ortaya çıkarmıştır.

Rekabet gücü kavramının önem kazanmasıyla beraber, farklı sınıflandırmalar kullanılarak ülkeleri kendi içlerinde veya genel anlamda diğer ülkelerle karşılaştıran çalışmalar yapılmıştır. Yue ve Hua (2002), Çin’in ihracat modelini açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler kapsamında değerlendirmiştir. Çin, imalat sanayinde emek yoğun üretimde bulunmuş ve sahip olduğu düşük maliyetli emek sayesinde karşılaştırmalı üstünlük elde etmiştir. Marconi ve Rolli (2007), gelişen piyasalarda karşılaştırmalı üstünlük modellerini kullanarak teknoloji odaklı analiz yapmıştır. 1985-2000 döneminde 16 gelişen piyasa ekonomisinde (Filipinler, Endonezya, Meksika, Tayland, Malezya, Tayvan, Çin, Güney Kore, Macaristan, Hindistan, İsrail, Singapur, Güney Afrika, Türkiye, Brezilya ve Polonya) emek-yoğun imalat sanayindeki uzmanlaşmanın azalmaya başladığı ve aksine sermaye ve teknoloji-yoğun ürünlerdeki karşılaştırmalı dezavantajın da artmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Rekabet gücüyle ilgili çalışmaların özetlendiği literatür taramasında özellikle bu araştırmanın kapsamı doğrultusunda ulaşılan çalışmalara yer verilmeye dikkat edilmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalarda öncelikle genel anlamda

değerlendirmelere, daha Türkiye ve gelişen piyasa ekonomilerinin yer aldığı rekabet gücü çalışmalarına ve en sonunda sektörel anlamda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

3.1.2. Endüstri-içi Ticaret İle İlgili Araştırmalar

EİT kavramının önem kazanmasıyla birlikte konu ile ilgili yapılan çalışmalar da artmıştır. Burada öncelikle kavram kendi içerisinde değerlendirilmiş olup daha sonra sektörel anlamda ve süreçlerin etkisi açısından incelenmiştir. Rekabet gücü kavramının konuya dâhil edilmesiyle beraber iki kavram birlikte ele alınmaya başlanmıştır. EİT ile ilgili ulaşılan çalışmalardan sadece bu araştırmayla ilgili olanlara yer verilmiştir. Öncelikle EİT'yi teorik açıdan ele alan çalışmalar vurgulanmış daha sonra ise EİT'nin verilerle değerlendirilmesine ve ölçülmesine yönelik araştırmalar ifade edilmiştir.

Davis (1995), EİT'yi Hecksher-Ohlin ve Ricardo yaklaşımı doğrultusunda ele almıştır. Bu çalışma EİT'yi karşılaştırmalı avantaj temeline dayandırarak hesaplamayı amaçlamıştır. Son on yılda yapılan çalışmalarda artan getirinin EİT'nin hesaplanmasında büyük önemi olduğu vurgulanmıştır. Çalışmadan ulaşılan sonuca göre, EİT sabit getiri ortamında artmaktadır. EİT, Ricardo'nun ticaret belirleyicilerinin bazı ortak yönlerini taşıdığını göstermektedir. Litaratürde vurgulandığı gibi üretilen ve işlenen malların miktarı ve çeşitliliği ve EİT ile ilişkisi Ricardo'nun ticaret teorisinde bahsettiği belirleyicilerle örtüşmektedir. Davis (1995), çalışmasında teorik yönde bir analiz yapmıştır. Bazı araştırmacılar ise EİT'yi teorik ve pratik boyutu açısından analiz etmişlerdir. Örneğin Hu ve Ma (1999), yaptıkları çalışmada Çin'in uluslararası EİT seviyesini ölçmeye çalışmış ve bu amaçla yatay ve dikey EİT verilerine ülkeler ve endüstrilere özgü verileri de dâhil ederek Çin ve Çin'in ticaret ortakları arasındaki ticarete ilişkin ampirik sonuçlara ulaşmak istemişlerdir. Çin'in uluslararası ticaretinin değerlendirilmesinde imalat sanayi açısından EİT önemli bir nokta olmakla beraber Çin'in ticaret ortakları ve sanayisi genelinde değerlendirme söz konusu olduğunda EİT değerleri önemli ölçüde değişiklik sergilemektedir. Ayrıca analiz sonuçlarına göre EİT sadece Çin ve gelişen ekonomiler arasında yapılan ticarete değil aynı zamanda Çin ve gelişmiş ülkeler arasında yapılan ticarete de söz konusu olmaktadır.

Teorik olarak yapılan çalışmalar yanında bazı araştırmacılar EİT'yi lkeler arasında yapılan ticaret verilerine dayandırarak açıklamak istemişlerdir. Örneğin Clark ve Stanley (1999), gelişen ekonomiler ve ABD arasında EİT'nin belirleyicilerini analiz etmeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Gelişen piyasa ekonomilerinde ve yüksek ekonomik büyümeye sahip ülkelerde EİT artmakta, ülkeler arasındaki mesafeler arttıkça EİT değeri düşmektedir. Ayrıca lkeler arasındaki ticarete, ticaret ortağının büyük bir ülke olması da EİT'yi olumlu yönde etkilemektedir. Mahon (2003), AB ve Güney Kore'de EİT'yi araştırmaya yönelik bir çalışma yapmıştır. Güney Kore ve AB arasındaki EİT'ye yönelik ampirik bulgular sunulmuştur. Grubel-Lloyd endeksi ve Brühlhart (A Endeksi) kullanılarak elde edilen bulgulara göre, marjinal EİT seviyesi 1997 finans krizi sonrası düşmüş, ancak o süreçten sonra düzenli olarak artmıştır. EİT seviyesi özellikle imalat sanayinde diğer alanlara göre daha yüksek çıkmış olup seviye giderek artmaktadır. Azhar, Elliott ve Liu (2008), ise Çin zerine EİT'de ürün kalitesinin llmesine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çin'in Doğu Asya'daki komşularıyla olan ticaretini incelemişlerdir. Özellikle 2002 yılında Çin'in Malezya, Tayland ve Filipinler'e yaptığı imalat ürünleri ihracatında ithal ettiği ürünlere göre daha düşük kaliteli ürünlerin ihracatına yöneldiği sonucuna ulaşmışlardır. Altay ve şen (2009) ve zdamar ve Albeni (2009) Türkiye ile AB arasında EİT düzeyini analiz etmiştir. Türkiye'nin emek yoğun, sermaye yoğun ve kolay taklit edilebilen mallarda yüksek EİT değerlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. akmak (2006), 1991-2004 döneminde Türkiye ile Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere arasında EİT'nin yapısını incelemiştir. 1991-2004 döneminin başlarında Türkiye ile imalat sanayinde EİT düzeyi en yüksek ülkeler sırasıyla İngiltere, İtalya, Almanya ve Fransa iken, dönem sonlarında bu sıralama Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere şeklinde değişmiştir. Bu dört AB yesi ülke için imalat sanayinde EİT oranları en yüksek sektör SITC 6 (başlıca sınıflara ayrılarak işlenmiş mallar)'dır. akmak (2010), Türkiye sanayisinin AB piyasasında ihracattaki rekabet gücünü incelemiştir. Türk sanayinin gerek AB gerekse dünya piyasalarında rekabet gücünü artırabilmek için yeni yatırım, teknoloji ve ticaret politikalarının geliştirilmesi ve böylece katma değeri yüksek teknoloji yoğun sektörlerin üretim ve ihracatının desteklenmesi şeklindeki uygulamalara önem verilmelidir.

Utkulu (2005), ise sadece Türkiye'nin dış ticaretini analiz etmiştir. Gümrük birliği öncesi ve sonrası dönemde katma değeri yüksek ürünlerde ülkenin açıklanmış

karşılaştırmalı üstünlüklerinde artış olmuştur. Ayrıca analizde Türkiye'nin teknoloji-yoğun ve bilgi-yoğun ürünlerde açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı belirlenmiştir. Vergil (2004), daha kısmi bir dönemi ele almış ve gümrük birliği sonrası Türkiye'nin EİT düzeyini analiz etmiştir. Vergil'e göre, Türkiye'nin 1996 yılında AB ile gümrük birliğine girmesi EİT düzeyini olumlu yönde etkilemiştir. Aydın (2008) ve Başkol (2009), Türkiye'nin endüstri-içi ticaretini analiz etmiştir. Onlara göre Türkiye'de ticaret daha çok endüstriler arası nitelikte olmakla beraber EİT'nin payı da artmaktadır.

Ertekin (2007), sektörler itibariyle EİT ve ihracat arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Türkiye'nin gelişmiş ülkelerle demir-çelik ve otomotiv sektöründe EİT'nin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gönel (2001), Özkaya (2010) ve Küçükefe (2011), Türkiye'de tekstil ve/veya hazır giyim sektörünün EİT düzeyini analiz etmiştir. Gümrük birliği süreci ve ticarete serbestleşme, EİT'de artışa neden olmuştur. Dilber (2004), ise Türkiye'nin uluslararası piyasalarda tekstil ve hazır giyim sanayisindeki payının ve rekabet gücünün korunabilmesi için sanayi dalının yeniden yapılandırılması ve moda, marka ve kalite gibi unsurlara önem verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

EİT, zamanla rekabet gücü kavramıyla beraber kullanılmaya başlanmış ve bu doğrultuda da analizler yapılmıştır. Örneğin Faustino (2008), EİT ve RCA arasındaki ilişkiyi ele almıştır. EİT ve RCA arasında ters-u ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmada Faustino'nun (2008) makalesi örnek alınmış ve Türkiye'nin dış ticaret rakamlarından yola çıkılarak RCA ve EİT arasındaki ilişki değerlendirilmek istenmiştir. Araştırmada Faustino'nun makalesinde kullanılan yöntem örnek alınmakla beraber aslında burada yapılan çalışmanın kapsamındaki ülkeler, değerlendirilen sektörler, ele alınan dönemler açısından çalışma, temel makaleden farklılıklar sergilemektedir. Ayrıca bu araştırma, literatürdeki diğer çalışmalardan da farklılaşmaktadır. Araştırmada Türkiye ve 10 adet gelişen piyasa ekonomisinin gelişmiş ülkeler karşısındaki rekabet gücü, Balassa, Vollrath ve Grubel-Lloyd endeksleri hesaplanarak karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma üç ayrı sektör için yapılmıştır. Sonrasında RCA ve EİT hesaplamalarından elde edilen bulgular kullanılarak iki değişken arasındaki ilişki test edilmiştir.

3.2. Rekabet Gücü Analizi İçin Kullanılan Yöntem ve Endeks Formülleri

Bu çalışmada, 1991-2014 yılları arasında Türkiye'nin de dâhil olduğu 10 gelişen piyasa ekonomisinin (Meksika, Brezilya, Arjantin, Güney Afrika, Polonya, Türkiye, Hindistan, Endonezya, Çin, Güney Kore) rekabet gücü, günümüzde önemini koruyan üç sektör (tekstil, demir-çelik ve otomotiv) açısından ele alınarak değerlendirilmiştir. Söz konusu ülkelerin rekabet düzeyi, dünya ticaretine yön verme gücüne sahip üç gelişmiş ülke (Almanya, ABD ve Japonya) ile karşılaştırılmıştır. Analize dâhil edilen ülkeler dünya ticaretinin yaklaşık %44'ünü gerçekleştirmektedir. Endekste kullanılan sektörel değerler Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (The Standard International Trade Classification-SITC Rev 3)'na göre Birleşmiş Milletler Dış Ticaret İstatistik Veri Bankası (UN Comtrade)'ndan alınmıştır. Rekabet gücünü ölçmek için literatürde kabul gören “Balassa Endeksi” “Vollrath endeksi” ve “Grubel-Lloyd Endeksi” kullanılarak hesaplama yapılmıştır. Daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak belirtilen endeks formüllerine kısaca değinilecek olursa;

- Balassa Endeksi: Karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçülmesinde kullanılan endekslerden biridir. Endeks formülü;

$$RCA_2 = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{nj}}}{\frac{X_{it}}{X_{nt}}} \quad (8)$$

Denklemden; X ihracatı, i bir ülkeyi, j bir malı ya da sektörü, t bir mal ya da sanayi grubunu ve n ise bir ülke grubunu temsil etmekte ve RCA_2 bir ülkenin bir mal veya sektördeki ihracatının toplam ihracata oranının diğer ülke veya ülke grubu ile karşılaştırılmasını ifade etmektedir. Eğer $RCA_2 > 1$ ise bu durum karşılaştırmalı üstünlüğü; $RCA_2 < 1$ ise bu durum da ülkenin ilgili mal veya sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu gösterir. RCA_2 1'in ne kadar üzerinde ise karşılaştırmalı avantaj o derece yüksektir.

- Vollrath Endeksi: Karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasında kullanılan endekslerden biri de bu endekstir.

Endeks hesaplaması yapılırken farklı birkaç yöntem kullanılmaktadır. Araştırmamızda ihracat veya ithalat avantajını gösteren Vollrath endekslerinin net değerini ifade eden endeks türü kullanılmıştır.

$$RTA = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} - \frac{\frac{M_{ij}}{M_{it}}}{\frac{M_{nj}}{M_{nt}}} \quad (9)$$

RTA>0 ise rekabetçi avantaj, RTA<0 ise rekabetçi dezavantaj söz konusudur. Buna göre endeks şu şekilde ifade edilebilir: RTA = RXA (İhracat Avantajı) – RMA (İthalat Avantajı).

- Grubel-Lloyd Endeksi: Bu endeks ile endüstri-içi ticaret değerleri hesaplanmaktadır. Endeks formülü:

$$1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i} \quad (10)$$

Endekste X_i ele alınan ülkenin i endüstrisindeki ihracatı ve M_i ise ülkenin ithalatını göstermektedir. Endeks değerinin 0'a yaklaşması ticaretin endüstriler-arası, 1'e yaklaşması endüstri-içi olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada her üç endeks kullanılarak, kapsama dâhil edilen tüm ülkelerin rekabet gücü test edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın genel amacı, tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörlerinde gelişen piyasa ekonomilerinin gelişmiş ülkeler karşısındaki rekabet gücünü değerlendirmektir. Araştırma için ele alınan ülke sayısı 10, gözlemlenen dönem sayısı ise 22'dir. Söz konusu sektörler ve ülkeler için 1991-2014 dönemine ait ihracat ve ithalat rakamları UN Comtrade'in internet sitesinden alınmıştır. SITC Rev.3 (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması Rev.3) sınıflamasına göre hesaplamaya dahil edilen sektörler; tekstil (65), demir-çelik (67) ve otomotiv (78)'dir. Rekabet gücü analizi için önceki bölümlerde Balassa endeksi, Vollrath endeksi ve Grubel-Lloyd endeksleri kullanılmış ve bu endekslerden elde edilen veriler ile ülkelerin rekabet gücü karşılaştırılmıştır.

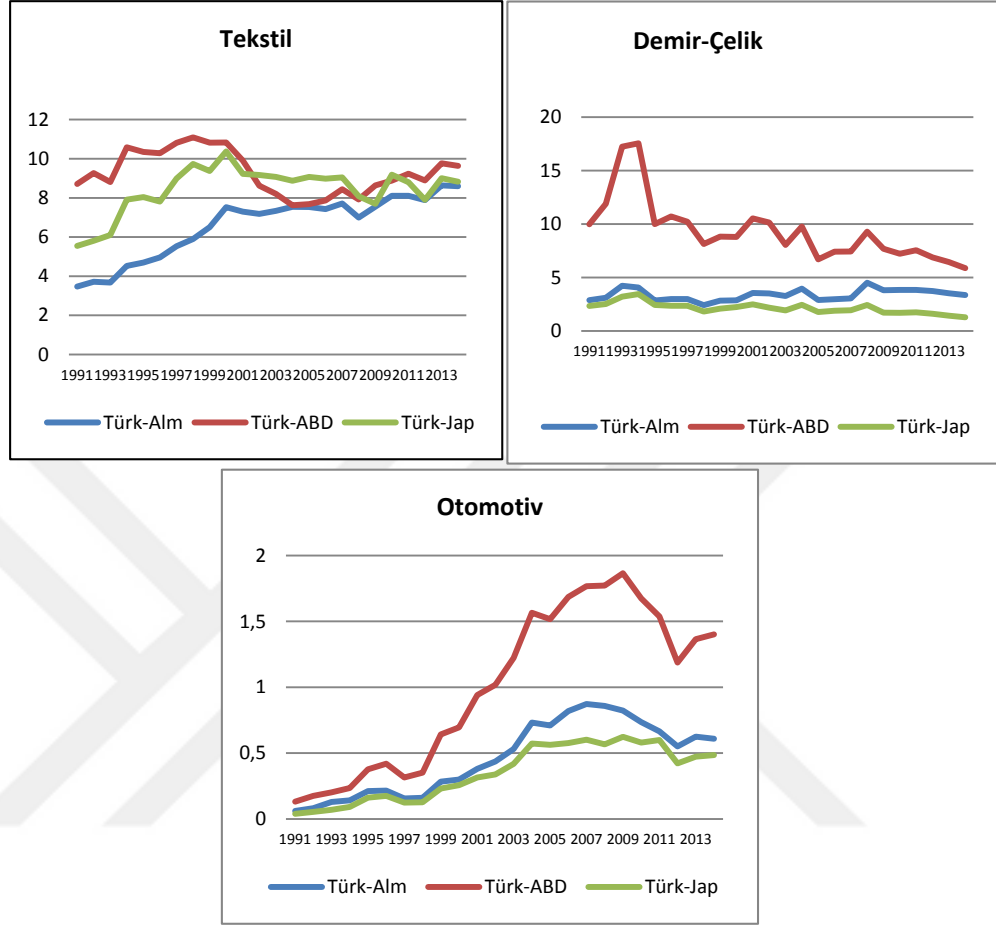
3.3. Gelişen Piyasa Ekonomileri ve Türkiye'nin Rekabet Gücü Analizi

Bu araştırmada öncelikle Türkiye ile birlikte 10 gelişen piyasa ekonomisinin tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörleri açısından 1991-2014 dönemindeki rekabet gücü hesaplanmaya çalışılmıştır. UN Comtrade'den alınan sektörel veriler kullanılarak üç ayrı endeksin hesaplanması sonucu, ülkeler rekabet gücü açısından karşılaştırma yapılabilecek aşamaya getirilmiştir. Gelişen piyasa ekonomileri ve üç gelişmiş ülke arasındaki ticareti açıklayan endeks hesaplamalarından elde edilen sektöre dayalı bulgular aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

3.3.1. Türkiye

1991-2014 sürecinde Türkiye'de Balassa endeksine göre tekstil ve demir-çelik sektöründeki rekabet gücünün genelde yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle emek yoğun üretimin ağırlıklı olduğu tekstil sektöründe Türkiye'nin ihracatta rekabet gücü nispeten yüksektir. Türkiye'nin rekabet gücü değerlendirilirken gelişmiş piyasa ekonomilerinden olan Almanya, ABD ve Japonya'ya karşı üç sektörün genel durumu ele alınmıştır. Tekstil ve demir-çelik sektörü açısından Türkiye'nin rekabet gücünün en yüksek değerlere ulaştığı ülke, daha çok sermaye yoğun üretimin yapıldığı ABD'dir. Türkiye'de son yıllarda ağır sanayiye daha çok önem verilmesiyle birlikte otomotiv sektörü değer kazanmaya başlamıştır. Türkiye bu sektörde henüz yüksek oranda rekabet üstünlüğüne sahip olmamakla beraber, 2002 yılı sonrasında ABD'ye karşı ihracatta rekabet gücü elde etmeye başlamıştır. Rekabet gücünü ölçmek için kullanılan bir diğer endeks ise Vollrath endeksidir. Bu endekste Balassa endeksinden farklı olarak ithalat verileri de değerlendirilmeye dâhil edilmektedir. Vollrath endeksine göre, Türkiye Almanya, ABD ve Japonya'ya karşı sadece tekstil sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Demir-çelik ve otomotiv sektörünün ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüğün zaman içinde artmasına rağmen ithalat bağımlılığının devam etmesi nedeniyle rekabet gücü gerçek anlamda yalnızca tekstil sektöründe oluşmuştur.

Şekil 22: Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya 'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Türkiye'nin ABD'ye karşı her üç sektördeki rekabet gücü diğer ülkelerden daha yüksektir. Özellikle demir-çelik sektöründe Türkiye ABD'ye karşı çok yüksek endeks değerlerine sahiptir. Türkiye'de emek-yoğun üretimin ağırlık kazandığı tekstil sektöründeki dağılım da benzer sonuçlar vermektedir (Şekil 22). 1990'lı yıllarda özellikle dış ticaret açısından gerçekleşen en önemli olaylar WTO üyeliği ve gümrük birliği sürecidir. Grafiğe göre bu dönemin Türkiye'nin tekstil ve otomotiv sektörüne pek fazla etkisi olduğu görülmezken, demir-çelik sektörünün rekabet gücü en üst noktaya ulaşmıştır. Tekstilde Türkiye'nin özellikle Almanya karşısında, otomotivde ise Almanya ve ABD karşısındaki rekabet gücü değerlerinin yükselmesinde serbest ticaret sürecinin etkisi görülmektedir.

Demir-çelik sektöründe, Türkiye'nin ABD karşısında gösterdiği aşırı iyileşmede Kyoto Protokolü ve uygulanan çevreci politikaların etkisi vardır. Çünkü bu politikalar sonucunda gelişmiş ülkeler, kirlilik yaratan demir-çelik sektöründeki üretimi kısarak talebi ithalatla karşılama yoluna gitmişlerdir. Otomotiv sektöründe de ülkede en başlarda karşılaştırmalı üstünlük kavramından söz edilmezken zamanla bu sektörün ülke açısından önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Otomotiv sektöründe gümrük birliği sonrasında AB ülkeleriyle yapılan ticarette ithalatta gümrük vergisinin giderek azaltılmasıyla beraber yurtdışındaki ithal ürünlerin miktarı da artış göstermiştir. Şekil 22'de 1996 sonrası meydana gelen düşüşte bu etki görülmektedir. Ayrıca daha sonraki süreçte otomotiv sektöründeki iyileşmede ise Japonya gibi üçüncü ülkelere gelen doğrudan yatırım desteği, üretilen ürünlerin Avrupa pazarına tarife konulmadan ihraç edilmesi ve sektörde Türkiye'nin ucuz emek ve ucuz yedek parçadan dolayı maliyet avantajına sahip olmasının etkisi büyüktür.

Tablo 2: Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-Çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Türk-Alm	Türk-ABD	Türk-Jap	Türk-Alm	Türk-ABD	Türk-Jap	Türk-Alm	Türk-ABD	Türk-Jap
1991	2.651	6.918	4.138	0.976	6.974	-0.198	-0.335	-0.136	-1.511
1992	2.696	7.148	4.059	1.132	8.633	-1.146	-0.436	-0.179	-1.915
1993	2.482	6.408	3.947	1.405	13.277	-1.051	-0.738	-0.243	-2.476
1994	2.830	7.056	5.287	2.069	14.935	-0.558	-0.320	-0.001	-1.061
1995	2.762	6.453	5.096	1.072	6.903	-1.129	-0.280	0.087	-0.986
1996	3.187	6.724	5.149	1.312	8.401	-1.281	-0.439	-0.023	-1.518
1997	3.503	7.238	6.102	1.101	7.642	-1.457	-0.778	-0.310	-2.688
1998	3.798	7.412	6.362	0.590	5.854	-2.631	-0.704	-0.226	-2.819
1999	4.336	7.221	6.069	1.120	6.268	-2.060	-0.481	0.155	-2.472
2000	5.377	7.661	7.270	0.782	5.816	-2.510	-1.016	-0.043	-3.755
2001	4.864	6.221	5.697	1.566	6.991	-3.185	-0.109	0.648	-1.297
2002	4.125	4.520	4.863	1.542	6.792	-3.872	-0.011	0.736	-1.177
2003	4.343	4.523	5.144	0.979	3.425	-3.746	-0.265	0.686	-2.261
2004	4.732	4.370	5.289	1.769	6.689	-2.213	-0.436	0.758	-3.234
2005	4.973	4.679	5.605	0.947	3.270	-2.538	-0.315	0.767	-3.013
2006	4.916	5.067	5.757	1.062	4.476	-3.535	-0.133	0.999	-2.903
2007	4.872	5.415	5.468	1.135	3.741	-3.312	0.017	1.126	-2.448
2008	4.530	5.252	4.946	2.381	5.871	-2.815	0.059	1.111	-2.490
2009	4.694	5.782	4.891	1.383	3.490	1.722	0.025	1.116	-2.688
2010	5.033	5.845	5.708	1.890	3.760	-2.639	-0.277	0.926	-3.025
2011	5.471	6.373	5.821	2.292	4.818	-1.826	-0.259	0.773	-2.957
2012	5.371	6.403	5.177	1.977	4.375	-2.642	-0.241	0.629	-2.202

2013	6.299	7.410	6.396	1.636	3.432	-3.681	-0.203	0.779	-2.252
2014	6.087	7.081	6.090	1.543	3.530	-2.945	-0.144	0.843	-2.036

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Vollrath endeksi hesabında ithalat verileri de ele alındığı için Balassa endeksine göre rekabet gücü değerlerinde düşüşler olmuştur. Tekstil sektörü açısından rekabet gücü değerleri Balassa endeksinden çok da farklı olmamıştır. Sermaye yoğun üretimin ağırlıklı olduğu demir-çelik ve otomotiv sektöründe ise Türkiye'nin, Japonya ve Almanya'ya karşı rekabet üstünlüğünün olmadığı dikkat çekmektedir. Türkiye'nin otomotiv sektörünün ihracatındaki rekabet gücü, aynı ürünlerin ithalatına göre düşük kalmaktadır. Türkiye yıllar itibariyle otomotiv ihracatındaki avantajını yükseltmesine rağmen, bu iyileşme ithalatın altında kalmaktadır.

Tablo 3: Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Türk-Alm	Türk-ABD	Türk-Jap.	Türk-Alm	Türk-ABD	Türk-Jap.	Türk-Alm	Türk-ABD	Türk-Jap.
1991	0.482	0.644	0.979	0.250	0.330	0.456	0.137	0.096	0.000
1992	0.574	0.437	0.908	0.169	0.608	0.831	0.185	0.610	0.005
1993	0.618	0.242	0.832	0.076	0.340	0.805	0.158	0.276	0.006
1994	0.585	0.186	0.854	0.303	0.082	0.415	0.431	0.576	0.008
1995	0.656	0.388	0.974	0.377	0.237	0.919	0.288	0.605	0.005
1996	0.803	0.468	0.929	0.141	0.183	0.949	0.129	0.346	0.004
1997	0.872	0.507	0.948	0.258	0.255	0.350	0.124	0.526	0.002
1998	0.769	0.510	0.688	0.284	0.276	0.420	0.177	0.307	0.000
1999	0.713	0.409	0.709	0.262	0.234	0.148	0.662	0.789	0.002
2000	0.661	0.326	0.893	0.247	0.207	0.003	0.336	0.521	0.011
2001	0.550	0.250	0.945	0.369	0.208	0.000	0.999	0.956	0.040
2002	0.602	0.223	0.824	0.292	0.090	0.007	0.783	0.951	0.036
2003	0.525	0.168	0.733	0.238	0.113	0.012	0.581	0.757	0.024
2004	0.516	0.122	0.660	0.327	0.032	0.013	0.567	0.954	0.019
2005	0.484	0.117	0.646	0.329	0.100	0.016	0.580	0.993	0.019
2006	0.513	0.128	0.712	0.411	0.063	0.028	0.607	0.780	0.025
2007	0.519	0.162	0.809	0.556	0.235	0.062	0.715	0.572	0.019
2008	0.471	0.177	0.841	0.556	0.130	0.011	0.762	0.505	0.031
2009	0.439	0.166	0.965	0.331	0.509	0.055	0.633	0.571	0.014
2010	0.417	0.219	0.961	0.480	0.311	0.108	0.560	0.630	0.027
2011	0.380	0.152	0.797	0.609	0.202	0.039	0.482	0.580	0.029
2012	0.392	0.115	0.700	0.502	0.103	0.006	0.517	0.426	0.058
2013	0.392	0.134	0.583	0.452	0.169	0.063	0.471	0.480	0.158
2014	0.370	0.101	0.607	0.612	0.065	0.084	0.582	0.988	0.140

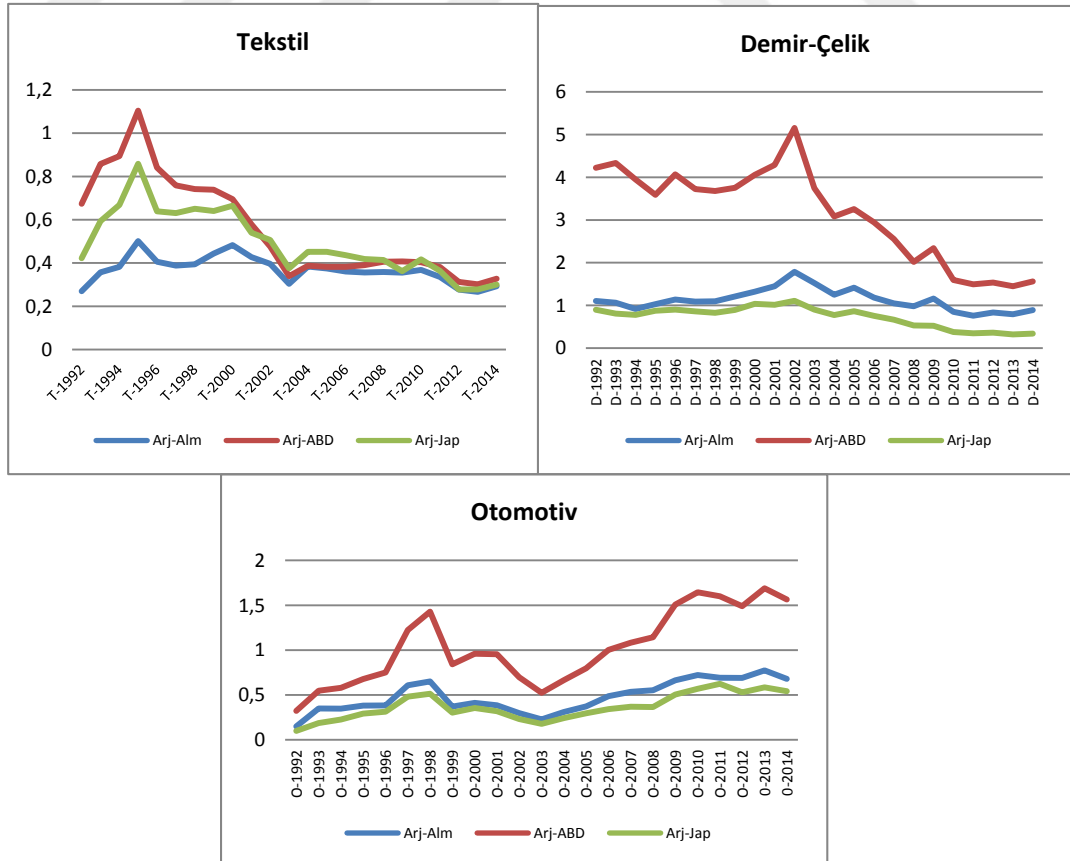
Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır (<http://comtrade.un.org/>)

Benzer ürünlerin ticareti olarak nitelendirilen EİT kavramında, eğer ülkeler arasında ihraç ve ithal edilen ürünlerin değerleri birbirine yakın ise EİT düzeyi artmaktadır. Örneğin, tekstil sektöründe Türkiye'nin Japonya'ya karşı EİT seviyesinin genel anlamda daha yüksek olduğu görülmektedir. Yukarıdaki şekil ve tablolar incelendiğinde Türkiye'nin ABD'ye karşı tekstil sektöründe Balassa ve Vollrath endeksine göre karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğu görülürken EİT'nin en düşük seviyede olduğu ülke ABD'dir. EİT hesaplamalarına göre demir-çelikte Türkiye'nin ABD ve Japonya karşılaştırmasında endeks değeri 1'den uzaklaşmıştır. Otomotiv sektöründe ise Türkiye, Almanya ve ABD ile EİT'yi yükseltmiştir.

3.3.2. Arjantin

Arjantin, 1990 yılından itibaren gerek kendi ekonomisinde ortaya çıkan nedenlerden gerekse komşu ülkelerde meydana gelen krizlerden ciddi şekilde etkilenmiştir.

Şekil 23: Arjantin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Ülkede tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektörü açısından değerlendirme yapıldığında genel anlamda rekabet gücünden bahsedilemez. Ancak, Arjantin Balassa endeksine göre Almanya ve ABD'ye karşı sadece demir-çelik sektöründe ihracatta rekabet gücüne sahiptir. Tekstil ve otomotiv sektörü de ülke için önem arz etmektedir, hatta son zamanlarda bu sektörler diğer ülkelerin rekabetine karşı özel vergilerle korunmaktadır. Arjantin de birçok ülke gibi çevresindeki olumsuz olaylardan zaman zaman etkilenmiştir; bu olumsuzluklardan biri de 1994 Meksika krizidir. 1994 yılından sonra Arjantin kendini hızla toparlamıştır, özellikle tekstil sektöründe ülkenin rekabet gücündeki değişim dikkat çekmektedir. Arjantin'de dikkat çeken durumlardan biri de ülkede yabancı yatırımcı ile yerli yatırımcının eşit hak ve olanaklara sahip olmasıdır. Bu durum özellikle otomotiv sanayinde görülen büyük ilerlemenin nedenlerinden biri olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 4: Arjantin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1992-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Arj-Alm	Arj-ABD	Arj-Jap	Arj-Alm	Arj-ABD	Arj-Jap	Arj-Alm	Arj-ABD	Arj-Jap
1992	-0.736	-1.418	-1.305	-0.115	2.213	-1.367	-1.235	-0.626	-5.168
1993	-0.544	-0.966	-1.041	0.206	3.133	-0.488	-1.558	-0.431	-5.413
1994	-0.394	-0.722	-0.534	0.153	2.954	-0.752	-1.817	-0.531	-5.182
1995	-0.286	-0.480	-0.341	0.290	2.316	-0.596	-0.920	-0.088	-2.745
1996	-0.583	-1.144	-0.847	0.343	2.981	-0.823	-1.049	-0.219	-3.395
1997	-0.694	-1.147	-0.907	0.041	2.292	-1.260	-1.118	0.071	-4.714
1998	-0.635	-1.064	-1.004	0.168	2.522	-1.426	-1.186	0.200	-5.744
1999	-0.674	-1.119	-1.067	0.238	2.314	-1.456	-0.862	0.056	-4.061
2000	-0.912	-1.365	-1.348	0.516	2.906	-0.803	-0.984	0.175	-3.907
2001	-0.903	-1.430	-1.385	0.391	2.409	-2.002	-0.671	0.323	-3.158
2002	-0.609	-0.872	-0.910	0.457	2.896	-2.966	-0.518	0.180	-2.534
2003	-1.644	-2.052	-2.176	0.387	1.455	-1.913	-0.856	-0.208	-3.466
2004	-1.297	-1.560	-1.696	0.091	1.456	-1.695	-1.201	-0.381	-4.687
2005	-1.303	-1.584	-1.823	0.276	1.269	-1.640	-1.357	-0.469	-5.742
2006	-1.415	-1.601	-1.844	0.254	1.520	-1.882	-1.469	-0.409	-6.806
2007	-1.418	-1.502	-1.818	0.118	0.761	-1.881	-1.449	-0.402	-6.696
2008	-1.386	-1.481	-1.808	-0.053	0.360	-2.017	-1.732	-0.748	-8.387
2009	-1.422	-1.370	-1.382	-0.117	0.131	-2.582	-1.400	-0.435	-8.072
2010	-1.252	-1.197	-1.417	-0.221	-0.296	-2.000	-2.091	-0.435	-9.450
2011	-1.105	-1.180	-1.265	-0.078	-0.019	-1.583	-1.853	-0.502	-9.171
2012	-1.234	-1.182	-1.358	-0.166	0.108	-2.065	-1.907	-0.340	-8.076
2013	-1.058	-1.032	-1.196	0.014	0.209	-1.784	-2.024	-0.291	-8.616
2014	-1.068	-1.055	-1.182	0.080	0.510	-1.549	-1.013	0.308	-5.126

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

İthalat verilerinin dâhil edildiği Vollrath endeksine göre Arjantin, tekstil ve otomotiv sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir. Demir-çelik sektöründe ise Almanya ve ABD karşısında 2007 yılına kadar rekabet üstünlüğüne sahipken, 2007 yılından sonra küresel krizin de etkisiyle üstünlüğünü kaybetmeye başlamıştır.

Tablo 5: Arjantin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Arj-Alm	Arj-ABD	Arj-Jap	Arj-Alm	Arj-ABD	Arj-Jap	Arj-Alm	Arj-ABD	Arj-Jap
1992	0.327	0.225	0.181	0.309	0.570	0.258	0.781	0.189	0.000
1993	0.527	0.367	0.011	0.015	0.275	0.085	0.330	0.137	0.000
1994	0.607	0.448	0.016	0.053	0.352	0.018	0.006	0.134	0.000
1995	0.384	0.394	0.022	0.131	0.627	0.067	0.024	0.245	0.000
1996	0.255	0.085	0.062	0.095	0.616	0.612	0.029	0.230	0.000
1997	0.080	0.145	0.026	0.050	0.692	0.012	0.010	0.200	0.000
1998	0.042	0.170	0.026	0.034	0.512	0.010	0.104	0.237	0.001
1999	0.201	0.233	0.140	0.018	0.353	0.011	0.394	0.483	0.002
2000	0.082	0.227	0.007	0.021	0.172	0.355	0.520	0.384	0.001
2001	0.223	0.230	0.000	0.032	0.328	0.017	0.642	0.565	0.000
2002	0.109	0.958	0.097	0.029	0.146	0.017	0.953	0.929	0.002
2003	0.029	0.746	0.173	0.010	0.228	0.135	0.881	0.947	0.003
2004	0.003	0.609	0.707	0.006	0.174	0.103	0.458	0.854	0.008
2005	0.015	0.407	0.915	0.103	0.257	0.093	0.277	0.989	0.004
2006	0.019	0.348	0.031	0.259	0.468	0.150	0.422	0.993	0.002
2007	0.064	0.304	0.010	0.408	0.517	0.146	0.392	0.762	0.003
2008	0.055	0.269	0.037	0.481	0.322	0.120	0.415	0.536	0.005
2009	0.032	0.284	0.067	0.109	0.407	0.039	0.327	0.463	0.006
2010	0.024	0.298	0.089	0.191	0.354	0.134	0.601	0.478	0.004
2011	0.027	0.315	0.050	0.038	0.249	0.035	0.997	0.599	0.006
2012	0.024	0.228	0.048	0.022	0.206	0.032	0.672	0.466	0.004
2013	0.006	0.223	0.016	0.012	0.238	0.062	0.418	0.248	0.001
2014	0.040	0.113	0.031	0.053	0.342	0.117	0.575	0.168	0.004

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

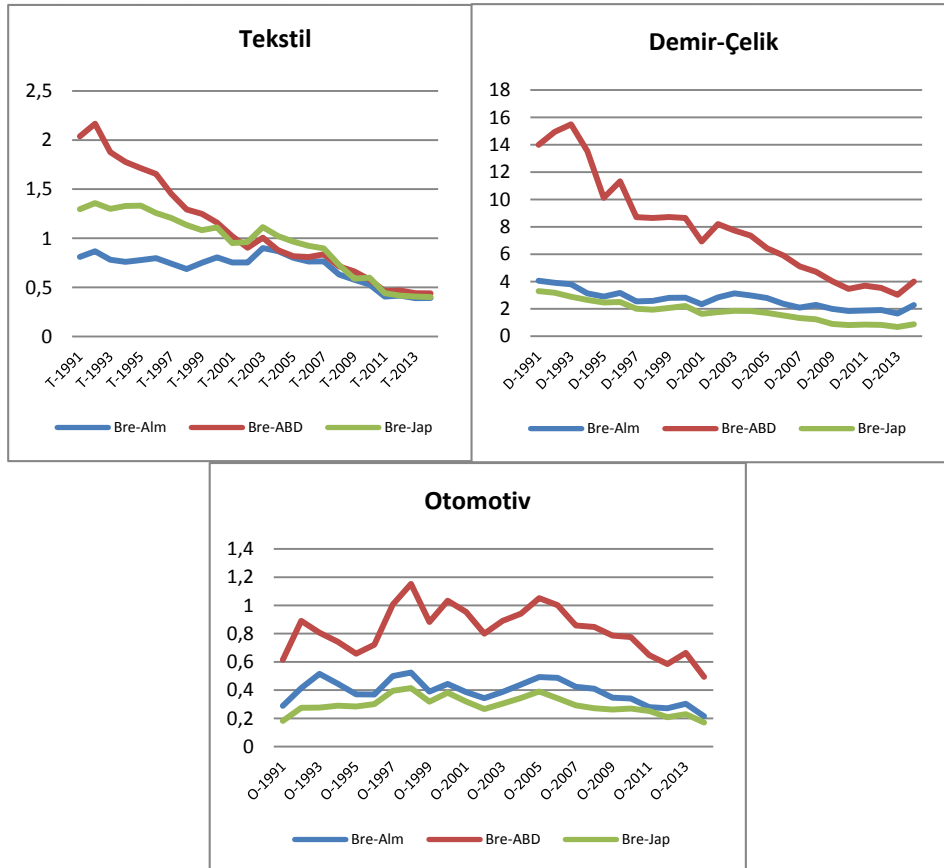
Arjantin'in üç gelişmiş ülke karşısındaki EİT hesaplamalarına göre, 2008 küresel finans krizi öncesinde bir miktar iyileşme sağlandığını ancak kriz sonrasında genel olarak EİT'in yükseltilemediği görülmüştür. Bununla birlikte, Arjantin'in EİT'nin en yüksek seviyede olduğu ülke ABD'dir. Otomotiv sektöründe ise ülkenin Almanya'ya karşı EİT değeri ilk zamanlar yüksek iken sonra düşmüş, son yıllarda

yeniden yükselmiştir. Arjantin, ABD karşısında endeks değerini 2007 yılına kadar yükseltmiş, yani benzer sektör ticareti yapmıştır. Ancak ülkenin genel anlamda belirtilen sektörlerde üç gelişmiş ülke açısından da benzer sektör ticaretinde bulunmadığı görülmektedir.

3.3.3. Brezilya

Brezilya, pamuk üretiminde dünyanın en önemli üreticilerinden biridir; dolayısıyla ülkede diğer sektörler göre tekstil sektörü daha fazla önem arz etmektedir. Ancak ülkede yapılan üretimin çoğu iç pazara yönelik olduğu için dış ticaret açısından tekstil sektörü çok da ekonomik değer ifade etmemektedir. Ülkede tekstil sektöründe ihracat yapılmakla beraber Asya ülkelerinden ucuz ithal edilen tekstil ürünleri nedeniyle bu sektörde rekabet gücü zayıflamaktadır (İTKİB; 2012: 12). Şekil 24'e bakıldığında da tekstil sektöründe RCA değerlerinin giderek azaldığı gözükmemektedir.

Şekil 24: Brezilya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Brezilya, Balassa endeksine göre tekstil sektöründe 1990-1999 döneminde ABD ve Japonya'ya karşı rekabet üstünlüğüne sahipken 1998 yılında Rusya'da gerçekleşen kriz sonrasında ülkede dış ticaret kısmen de olsa olumsuz etkilenmiştir ve genel olarak ihracat rakamları düşmeye başlamıştır. Demir-çelik sektöründe Brezilya'nın ABD karşısında rekabet üstünlüğünün olduğu ancak giderek Balassa endeksi değerlerinin düştüğü gözükmemektedir (Şekil 24). Brezilya, Balassa endeksine göre demir-çelik sektöründe üç ülke açısından da rekabet üstünlüğünü korumakta iken otomotiv sektöründe ise, ülkenin rekabetçi üstünlüğü bulunmamaktadır.

Tablo 6: Brezilya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıl	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Bre-Alm	Bre-ABD	Bre-Jap	Bre-Alm	Bre-ABD	Bre-Jap	Bre-Alm	Bre-ABD	Bre-Jap
1991	0.383	1.096	0.559	3.699	13.433	2.821	0.025	0.438	-0.850
1992	0.496	1.392	0.719	3.513	14.295	2.447	0.017	0.619	-1.235
1993	0.240	0.781	0.317	3.438	14.987	2.346	-0.365	0.355	-2.308
1994	0.155	0.518	0.392	2.875	13.185	2.136	-0.768	0.120	-2.742
1995	-0.163	-0.180	-0.102	2.642	9.679	1.955	-0.963	-0.127	-2.828
1996	0.048	0.148	0.129	2.858	10.900	1.826	-0.420	0.188	-1.742
1997	-0.015	0.117	0.129	2.063	8.049	1.033	-0.453	0.370	-2.472
1998	-0.015	0.061	0.005	2.007	7.934	0.551	-0.520	0.453	-3.146
1999	-0.025	-0.040	-0.102	2.330	8.010	0.924	-0.324	0.428	-2.205
2000	-0.197	-0.321	-0.337	2.299	7.906	1.033	-0.395	0.562	-2.181
2001	-0.095	-0.261	-0.277	1.781	5.933	0.044	-0.391	0.490	-2.237
2002	-0.154	-0.313	-0.317	2.331	7.330	0.188	-0.218	0.445	-1.631
2003	-0.029	-0.135	-0.105	2.594	6.630	0.504	-0.135	0.538	-1.452
2004	-0.175	-0.331	-0.311	2.533	6.725	0.886	-0.089	0.575	-1.381
2005	-0.233	-0.396	-0.438	2.276	5.529	0.564	-0.147	0.584	-1.840
2006	-0.523	-0.628	-0.729	1.759	4.966	-0.223	-0.236	0.480	-2.299
2007	-0.665	-0.688	-0.905	1.552	4.060	-0.158	-0.368	0.265	-2.528
2008	-0.851	-0.888	-1.159	1.606	3.616	-0.442	-0.565	0.041	-3.464
2009	-1.125	-1.040	-1.082	0.933	2.189	-1.683	-0.827	-0.317	-4.612
2010	-1.267	-1.195	-1.434	0.648	1.347	-1.834	-0.987	-0.205	-4.459
2011	-1.171	-1.248	-1.343	1.175	2.452	-0.773	-1.076	-0.472	-4.965
2012	-1.351	-1.278	-1.494	1.096	2.362	-1.153	-1.020	-0.324	-4.070
2013	-1.124	-1.084	-1.279	0.913	1.842	-1.341	-0.904	-0.192	-3.744

2014	-1.225	-1.203	-1.359	1.520	3.009	-0.910	-0.804	-0.262	-3.240
------	--------	--------	--------	-------	-------	--------	--------	--------	--------

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Vollrath endeksine göre tekstil ve otomotiv sektörlerinde Brezilya'nın rekabet üstünlüğünden söz edilemezken demir-çelik sektöründe ülkenin ABD'ye karşı üstünlüğü dikkat çekmektedir. Ayrıca Brezilya'nın Almanya karşısında da demir-çelik sektöründe üstünlüğü vardır. Brezilya'nın ihracat ve ithalat yaptığı ülkeler arasında ABD birinci sırada yer almaktadır; bu durum Balassa ve Vollrath endekslerinde de açıkça gözükmektedir. Demir-çelik sektöründe ihracatta pozitif değerlerin yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Yalnızca Japonya ile ticarete Vollrath endeksi 2006 yılına kadar pozitif değer alırken sonrasında rekabet gücü azalmış ve negatif değerler ortaya çıkmıştır. Rekabet gücü açısından demir-çelik sektörü raporuna göre 2010 yılında çelik ihracatı yapan ülkeler arasında Japonya birinci sıradadır, Almanya ve ABD ise demir-çelik ürünleri ithalatında ikinci ve üçüncü sıradadır. Dolayısıyla Tablo 6'daki değerlere bakıldığında da Brezilya'nın Almanya ve ABD karşısında rekabet avantajına sahip olduğu ancak Japonya karşısında ise rekabet avantajının olmadığını gözükmektedir (REF-SEDEFED; 2011: 7-8).

Tablo 7: Brezilya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
Yıllar	Bre-Alm	Bre-ABD	Bre-Jap	Bre-Alm	Bre-ABD	Bre-Jap	Bre-Alm	Bre-ABD	Bre-Jap
1991	0.257	0.459	0.565	0.725	0.459	0.115	0.750	0.753	0.046
1992	0.328	0.362	0.274	0.683	0.362	0.162	0.748	0.821	0.007
1993	0.339	0.511	0.519	0.816	0.511	0.180	0.433	0.984	0.004
1994	0.508	0.576	0.561	0.804	0.576	0.193	0.338	0.855	0.006
1995	0.653	0.917	0.588	0.766	0.917	0.249	0.188	0.751	0.002
1996	0.786	0.948	0.553	0.835	0.948	0.164	0.178	0.979	0.014
1997	0.913	0.974	0.546	0.924	0.974	0.603	0.355	0.885	0.021
1998	0.918	0.953	0.550	0.901	0.953	0.943	0.466	0.917	0.010
1999	0.883	0.962	0.530	0.835	0.962	0.531	0.364	0.698	0.008
2000	0.986	0.957	0.454	0.778	0.957	0.367	0.286	0.580	0.010
2001	0.923	0.832	0.524	0.954	0.832	0.511	0.248	0.455	0.013
2002	0.972	0.469	0.516	0.962	0.469	0.474	0.259	0.319	0.029
2003	0.970	0.443	0.639	0.913	0.443	0.416	0.343	0.376	0.013
2004	0.925	0.467	0.538	0.876	0.467	0.299	0.466	0.468	0.024
2005	0.894	0.435	0.595	0.829	0.435	0.458	0.984	0.473	0.035
2006	0.715	0.509	0.685	0.607	0.509	0.613	0.961	0.569	0.014
2007	0.630	0.545	0.954	0.564	0.545	0.647	0.986	0.699	0.021

2008	0.380	0.666	0.939	0.979	0.666	0.652	0.921	0.929	0.015
2009	0.364	0.734	0.833	0.603	0.734	0.892	0.847	0.832	0.005
2010	0.332	0.921	0.993	0.704	0.921	0.949	0.699	0.657	0.007
2011	0.233	0.648	0.969	0.520	0.177	0.851	0.200	0.637	0.013
2012	0.205	0.629	0.899	0.813	0.168	0.765	0.192	0.728	0.009
2013	0.193	0.691	0.952	0.598	0.171	0.923	0.155	0.590	0.019
2014	0.222	0.694	0.714	0.911	0.144	0.762	0.111	0.606	0.019

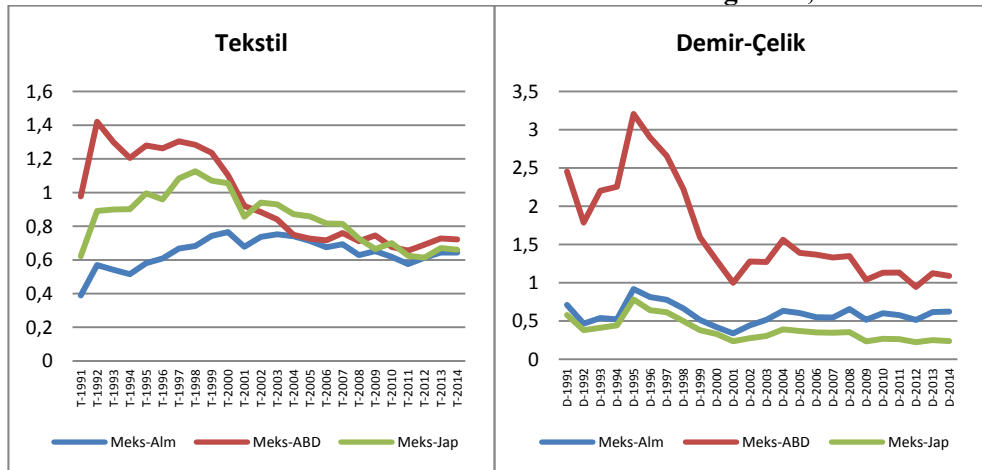
Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

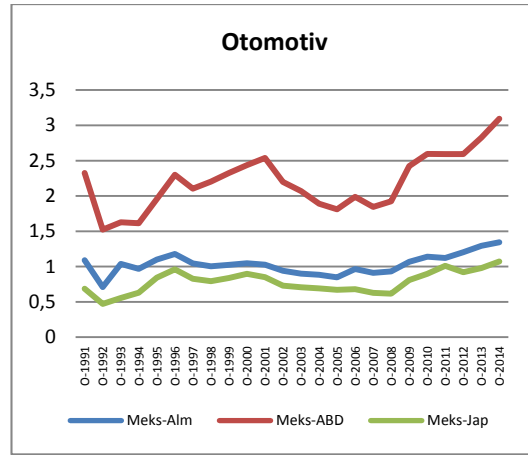
BRICS adı verilen ülke grubundan olan Brezilya'nın tekstil ve demir-çelikte kimi dönemlerde Almanya, ABD ve Japonya karşısında EİT değerlerinin 1'e yakın olduğu gözükmemektedir. Çünkü söz konusu ülkeler dünya rezervinde ve ticaretinde önemli paya sahip olan ülkelerdir. Otomotiv sektöründe ise ülkenin, Japonya ile benzer sektör ticareti yapmadığı dikkat çekmektedir.

3.3.4. Meksika

Meksika ekonomisinde 1991-2000 yılları arasında tekstil sektöründe Balassa endeksine göre sadece ABD'ye karşı üstünlük elde edilmiş, ancak daha sonra Meksika rekabetçi üstünlüğünü kaybetmiştir. Demir-çelik ve otomotiv sektöründe ise ülke sadece ABD karşısında rekabetçi üstünlüğe sahiptir. Ülkenin en büyük ticaret ortağı ABD'dir, bu durum Balassa ve Vollrath endekslerine de yansımıştır. Coğrafi yakınlık ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) üyeliği nedeniyle gümrük vergilerinin kaldırılması, ABD'yi Meksika için en önemli ticaret ortağı yapmıştır.

Şekil 25: Meksika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Meksika ekonomisi, diğer gelişen piyasa ekonomileri gibi kırılgan bir yapıya sahip olduğundan, ulusal ya da uluslararası bir olumsuzluk ülke ekonomisinin temel beslenme kaynaklarından biri olan ticareti de olumsuz yönde etkilemektedir. 1994 yılında gerçekleşen Tekila krizi ülkenin dış ticaretini olumsuz yönde etkilediğinden ülkenin rekabet gücü göstergelerinde düşüşler olmuştur. 1994 Tekila krizinin her üç sektörü de olumsuz etkilediği Şekil 25’deki değerlere bakıldığında gözükmektedir.

Tablo 8: Meksika’nın Almanya, ABD ve Japonya’ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Meks-Alm	Meks-ABD	Meks-Jap	Meks-Alm	Meks-ABD	Meks-Jap	Meks-Alm	Meks-ABD	Meks-Jap
1991	-0.189	-0.294	-0.375	-0.643	0.334	-1.224	0.819	2.144	-0.371
1992	-0.240	-0.263	-0.499	-0.632	-0.028	-1.663	0.416	1.324	-0.640
1993	-0.454	-0.713	-0.905	-0.554	0.668	-1.244	0.687	1.446	-0.474
1994	-0.425	-0.751	-0.554	-0.374	1.084	-1.355	0.472	1.360	-0.608
1995	-0.324	-0.542	-0.384	0.183	1.938	-0.683	0.483	1.593	-0.597
1996	-0.348	-0.660	-0.480	-0.166	1.564	-1.476	0.331	1.728	-1.231
1997	-0.394	-0.566	-0.425	-0.233	1.279	-1.430	0.121	1.486	-1.952
1998	-0.429	-0.666	-0.660	-0.320	1.000	-1.886	0.140	1.626	-2.149
1999	-0.811	-1.346	-1.301	-0.422	0.207	-1.884	0.158	1.773	-2.232
2000	-0.998	-1.503	-1.491	-0.596	-0.164	-1.994	-0.192	1.739	-2.882
2001	-0.976	-1.580	-1.538	-0.604	-0.674	-2.447	-0.177	1.821	-3.111
2002	-1.014	-1.463	-1.526	-0.534	-0.381	-2.718	-0.225	1.460	-3.217
2003	-1.146	-1.490	-1.557	-0.512	-0.806	-2.244	-0.150	1.362	-2.821
2004	-1.151	-1.443	-1.546	-0.387	0.129	-1.781	-0.166	1.165	-2.731
2005	-1.100	-1.398	-1.599	-0.325	-0.231	-1.674	-0.305	0.967	-3.349
2006	-1.043	-1.204	-1.390	-0.418	-0.117	-2.396	-0.218	1.133	-3.646

2007	-0.890	-0.929	-1.182	-0.225	-0.156	-1.765	-0.235	0.986	-3.453
2008	-0.887	-0.927	-1.204	-0.212	-0.042	-1.784	-0.208	0.982	-3.750
2009	-0.851	-0.756	-0.810	-0.615	-0.916	-2.517	0.045	1.460	-3.439
2010	-0.844	-0.768	-0.955	-0.404	-0.646	-1.966	-0.034	1.727	-3.281
2011	-0.806	-0.843	-0.938	-0.293	-0.395	-1.740	0.037	1.698	-3.159
2012	-0.867	-0.773	-0.987	-0.661	-0.729	-2.62	0.023	1.762	-2.984
2013	-0.749	-0.675	-0.879	-0.433	-0.543	-2.584	0.168	2.029	-2.726
2014	-0.707	-0.651	-0.810	-0.461	-0.312	-2.286	0.263	2.292	-2.550

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Vollrath endeksine göre Meksika'nın sadece ABD'ye karşı otomotiv sektöründe rekabet üstünlüğüne sahip olduğu söylenebilir. NAFTA sonrası ülkeye yabancı sermaye akımı olmaya başlamıştır, ayrıca sermaye akışında en büyük paylardan biri de ABD'ye aittir. ABD, Meksika'daki ucuz işgücünden yararlanmak ve çevre maliyetlerini kısmak için doğrudan yabancı sermaye yatırımları gerçekleştirmekte ve bunların önemli bir bölümünü ithal etmektedir. Genel anlamda değerlendirildiğinde, ülkenin Vollrath endeksine göre gelişmiş ülkeler karşısında rekabetçi üstünlüğe sahip olduğu söylenemez.

Tablo 9: Meksika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Meks-Alm	Meks-ABD	Meks-Jap	Meks-Alm	Meks-ABD	Meks-Jap	Meks-Alm	Meks-ABD	Meks-Jap
1991	0.431	0.676	0.135	0.259	0.675	0.002	0.597	0.339	0.238
1992	0.400	0.727	0.143	0.201	0.475	0.000	0.812	0.439	0.039
1993	0.460	0.635	0.059	0.098	0.589	0.002	0.557	0.377	0.597
1994	0.336	0.629	0.040	0.150	0.720	0.740	0.592	0.497	0.921
1995	0.600	0.719	0.169	0.874	0.861	0.882	0.248	0.460	0.023
1996	0.697	0.735	0.359	0.512	0.951	0.418	0.173	0.586	0.570
1997	0.610	0.795	0.328	0.271	0.978	0.017	0.104	0.661	0.041
1998	0.401	0.751	0.439	0.349	0.983	0.001	0.647	0.620	0.043
1999	0.245	0.659	0.343	0.343	0.893	0.466	0.856	0.608	0.078
2000	0.468	0.616	0.308	0.019	0.779	0.001	0.717	0.660	0.330
2001	0.518	0.578	0.166	0.345	0.703	0.002	0.692	0.648	0.419
2002	0.300	0.618	0.137	0.013	0.907	0.003	0.490	0.628	0.253
2003	0.287	0.615	0.416	0.031	0.877	0.006	0.806	0.582	0.266
2004	0.156	0.596	0.398	0.263	1.000	0.024	0.731	0.581	0.053
2005	0.304	0.604	0.191	0.730	0.994	0.006	0.833	0.603	0.260
2006	0.135	0.633	0.005	0.780	0.931	0.002	0.951	0.572	0.192
2007	0.104	0.644	0.023	0.779	0.868	0.002	0.857	0.609	0.189
2008	0.052	0.641	0.029	0.958	0.841	0.000	0.836	0.601	0.175

2009	0.072	0.659	0.047	0.342	0.700	0.001	0.938	0.525	0.200
2010	0.069	0.638	0.019	0.119	0.763	0.002	0.900	0.495	0.130
2011	0.084	0.614	0.080	0.010	0.754	0.001	0.819	0.508	0.114
2012	0.105	0.621	0.071	0.012	0.681	0.002	0.865	0.507	0.155
2013	0.100	0.641	0.121	0.023	0.729	0.002	0.989	0.465	0.121
2014	0.115	0.661	0.181	0.015	0.773	0.004	0.855	0.440	0.141

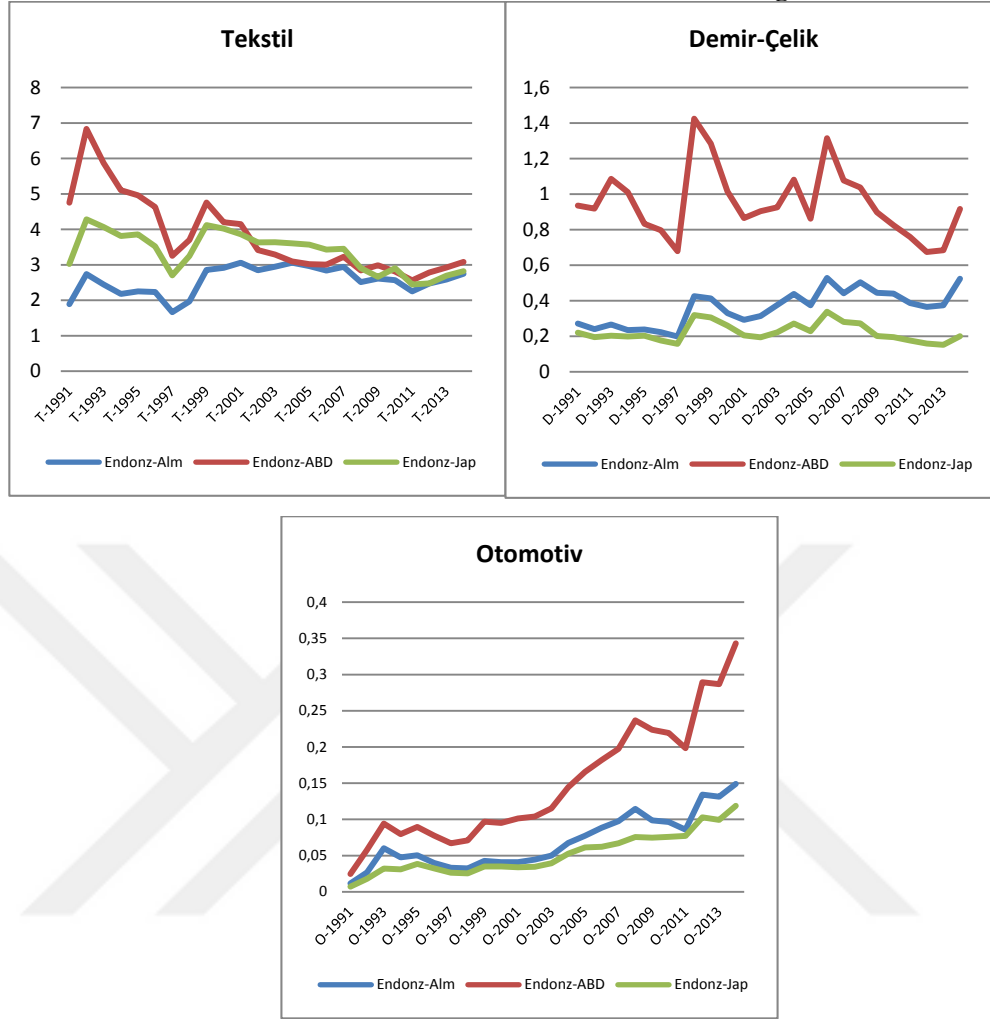
Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Tablo 9’da yer alan sektörlerden EİT rakamının 1’e yakın olduğu ülke ABD’dir. Söz konusu dönemde demir-çelik sektörünün EİT değeri nispeten daha yüksektir. 2008 krizi sonrasında Almanya ile ticarete bozulma olsa da, genel olarak Meksika’nın demir-çelik sektöründe Almanya ve ABD ile karşılıklı ticaret yapabilir durumda olduğunu söylemek mümkündür. Demir-çelik sektöründe Meksika-ABD ticareti 1993 yılından sonra belirli değer olarak alınan 1 seviyesine doğru yönelmiştir, ancak 1998 yılından sonra endeks değerinde düşüş olmuştur. Tekstil sektöründe Meksika’nın ABD ile yaptığı ticaretin endüstri-içi ticarete doğru yöneldiği gözükmemektedir. Genel anlamda ise Meksika’nın Japonya ile benzer sektör ticareti yapmadığı gözükmemektedir. Karşılaştırmalı üstünlük bakımından değerlendirildiğinde, Japonya’ya karşı Meksika’nın rekabet gücünün olmadığı ve ithalatla avantajlı olduğu görülmektedir (Şekil 25, Tablo 8).

3.3.5. Endonezya

Uzak Doğu ekonomilerinden olan Endonezya başlangıçta tarımsal üretimin yapıldığı kendi içerisinde ekonomiyi düzenleyen ve dışa kapalı bir ekonomi konumunda kalmıştır. Zamanla yurt içi tüketimi aşan üretimin gerçekleştirilmesi sonucunda dış ticaret yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte tarım sektörü önemini yitirmeye başlamıştır. Hatta imalat sanayinin getirisi tarım sektörünün getirisinden fazla olmaya başlayınca ekonomi açısından imalat sanayinin önemi artmıştır. Ülke ekonomisinde önem kazanan ticaret, zamanla rekabet edilebilirlik açısından da değerlendirilmeye başlamıştır.

Şekil 26: Endonezya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Endonezya, 1997 Asya krizine kadar Güneydoğu Asya'nın mucize ekonomileri arasında yer almıştır. Ancak 1997 Asya krizinden en çok etkilenen ülkelerden biridir. Dolayısıyla, hesaplanan rekabet gücü endekslerinde en düşük rakamlar kriz döneminde gerçekleşmiştir. Rekabet gücü değerlerinin en yüksek olduğu ülke ABD'dir. Şekil 26'ya göre Endonezya, Balassa endeksi verileri açısından tekstil sektöründe rekabet gücüne sahiptir. Demir-çelik sektöründe rekabet gücünden bahsedilebilecek tek ülke ABD'dir, ancak ABD'nin endeks değerlerinde bazen düşüşler olmuştur. Otomotiv sektöründe ise ülke rekabet gücüne sahip değildir.

Tablo 10: Endonezya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
Yıl	Endz- Alm	Endz- ABD	Endz- Jap	Endz- Alm	Endz- ABD	Endz- Jap	Endz- Alm	Endz- ABD	Endz- Jap
1991	0.788	2.326	1.122	-1.543	-1.903	-2.194	-0.457	-0.291	-1.824
1992	1.397	4.043	1.979	-1.625	-2.160	-3.272	-0.331	-0.187	-1.344
1993	1.075	3.099	1.580	-2.074	-2.197	-3.339	-0.520	-0.203	-1.671
1994	0.899	2.433	1.828	-1.595	-1.376	-3.470	-0.887	-0.400	-2.303
1995	1.048	2.539	2.023	-1.556	-2.265	-3.374	-0.826	-0.426	-2.006
1996	1.092	2.339	1.803	-1.835	-2.013	-4.279	-0.623	-0.371	-1.682
1997	0.516	1.230	1.071	-1.923	-2.219	-4.138	-0.645	-0.386	-2.015
1998	0.436	1.014	0.786	-1.554	-1.038	-4.476	-0.321	-0.165	-1.179
1999	1.209	2.015	1.603	-1.430	-1.452	-4.158	-0.248	-0.089	-0.996
2000	0.878	1.187	1.076	-1.951	-2.252	-4.956	-0.651	-0.294	-2.076
2001	1.234	1.391	1.223	-1.539	-2.388	-5.014	-0.634	-0.302	-2.187
2002	1.340	1.397	1.513	-1.796	-2.676	-6.264	-0.483	-0.230	-1.751
2003	1.752	1.826	2.076	-1.770	-3.409	-5.096	-0.535	-0.279	-1.927
2004	2.048	1.921	2.309	-1.980	-2.313	-4.875	-0.481	-0.235	-1.735
2005	2.104	2.013	2.404	-1.933	-3.168	-4.849	-0.505	-0.261	-1.972
2006	1.865	1.922	2.183	-1.230	-1.383	-4.656	-0.365	-0.145	-1.593
2007	2.118	2.343	2.413	-1.238	-2.162	-4.321	-0.332	-0.124	-1.462
2008	0.296	0.447	0.081	-1.462	-2.114	-4.572	-0.546	-0.310	-2.453
2009	0.157	0.534	0.253	-1.990	-3.314	-5.719	-0.398	-0.243	-1.987
2010	-0.146	0.132	-0.162	-1.604	-2.783	-4.339	-0.654	-0.335	-2.596
2011	-0.425	-0.338	-0.582	-1.326	-2.248	-3.764	-0.462	-0.254	-2.031
2012	-0.219	0.125	-0.436	-2.010	-2.715	-5.607	-0.524	-0.174	-2.079
2013	-0.118	0.200	-0.316	-1.956	-3.023	-6.142	-0.374	-0.071	-1.562
2014	-0.049	0.237	-0.226	-1.540	-1.753	-4.607	-0.245	0.051	-1.199

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Vollrath endeksine göre, bazı dönemlerde bozalsa da genel anlamda Endonezya'nın tekstil sektöründe rekabet üstünlüğü olduğu söylenebilir. Demir-çelik ve otomotiv sektöründe ise ülkede rekabet gücünden söz edilemez. Endonezya ekonomisi, 1997 Asya ve 2008 küresel finans krizinden olumsuz yönde etkilenmiştir. Ülkede üç sektörde de küresel kriz sonrası ihracat ve ithalat rakamlarında düşüş olmuştur.

Tablo 11: Endonezya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
Yıllar	End-Alm	End-ABD	End-Jap	End-Alm	End-ABD	End-Jap	End-Alm	End-ABD	End-Jap
1991	0.332	0.936	0.678	0.001	0.004	0.271	0.040	0.251	0.015
1992	0.407	0.810	0.721	0.001	0.022	0.080	0.049	0.799	0.038
1993	0.361	0.614	0.740	0.001	0.333	0.043	0.157	0.872	0.040
1994	0.373	0.613	0.960	0.001	0.958	0.106	0.032	0.523	0.019
1995	0.468	0.799	0.855	0.001	0.519	0.242	0.127	0.554	0.019
1996	0.648	0.732	0.726	0.015	0.282	0.080	0.132	0.428	0.023
1997	0.762	0.666	0.797	0.007	0.330	0.063	0.118	0.261	0.020
1998	0.717	0.573	0.811	0.125	0.840	0.083	0.207	0.275	0.098
1999	0.616	0.558	0.502	0.018	0.640	0.186	0.465	0.418	0.278
2000	0.642	0.350	0.589	0.553	0.542	0.125	0.139	0.399	0.122
2001	0.489	0.315	0.517	0.056	0.873	0.173	0.225	0.499	0.104
2002	0.439	0.357	0.497	0.115	0.869	0.111	0.238	0.793	0.163
2003	0.390	0.308	0.343	0.125	0.547	0.172	0.288	0.661	0.190
2004	0.348	0.445	0.293	0.079	0.882	0.147	0.339	0.788	0.221
2005	0.330	0.420	0.289	0.415	0.483	0.086	0.448	0.453	0.274
2006	0.404	0.401	0.254	0.371	0.947	0.094	0.931	0.965	0.444
2007	0.421	0.343	0.267	0.770	0.474	0.122	0.551	0.608	0.448
2008	0.712	0.376	0.533	0.717	0.295	0.051	0.476	0.471	0.244
2009	0.645	0.266	0.428	0.081	0.673	0.073	0.353	0.618	0.292
2010	0.674	0.283	0.455	0.105	0.592	0.046	0.183	0.664	0.368
2011	0.650	0.376	0.428	0.193	0.992	0.045	0.186	0.287	0.347
2012	0.712	0.309	0.499	0.258	0.858	0.029	0.118	0.307	0.311
2013	0.751	0.298	0.532	0.020	0.653	0.037	0.157	0.579	0.356
2014	0.693	0.310	0.523	0.209	0.989	0.051	0.273	0.753	0.418

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır (<http://comtrade.un.org/>).

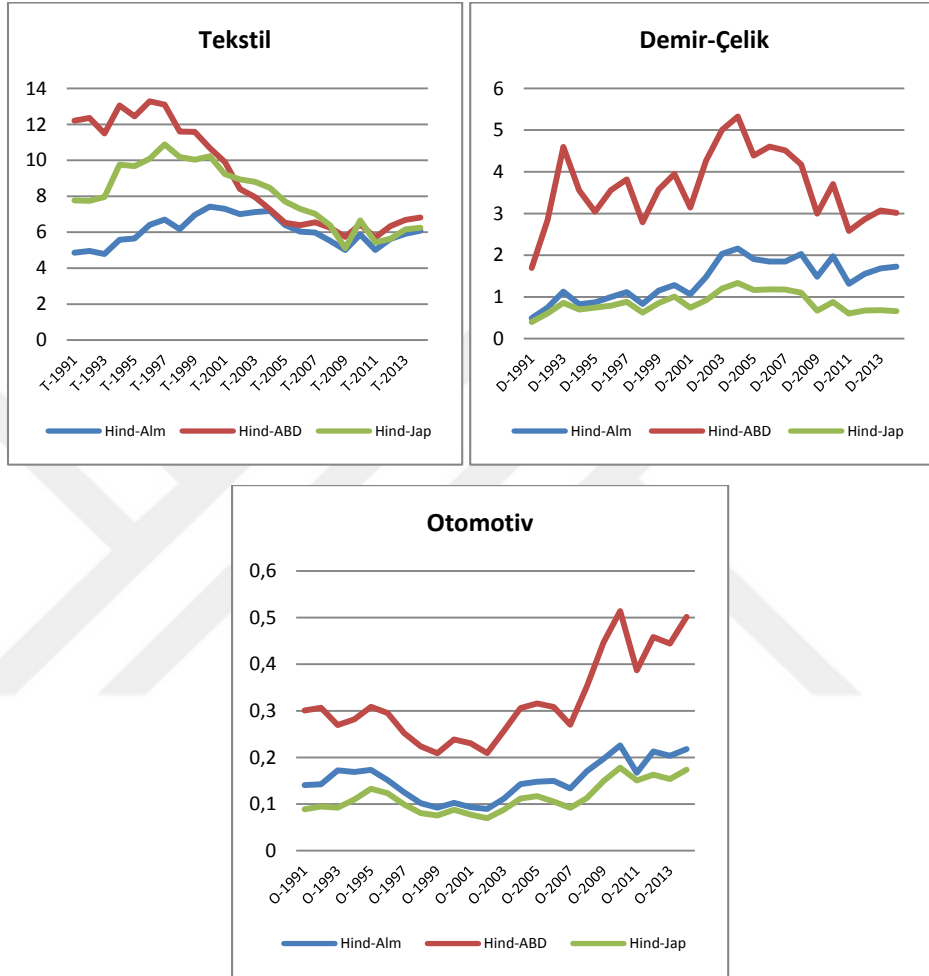
Endonezya, seçilen gelişmiş ülkelerle benzer ekonomik özelliklere sahip olmadığından ülkenin EİT değerleri çok yüksek değildir. Demir-çelik ve otomotiv sektörlerinde ABD ile EİT diğer ülkelere göre daha yüksektir (Tablo 11).

3.3.6. Hindistan

Emek-yoğun endüstride adından çok bahsedilen ülkelerden biri olan Hindistan, tekstil sektöründe oldukça rekabetçidir. Ülkede rekabet gücü değerlerinin en düşük olduğu süreç küresel kriz dönemidir. Rekabet gücü değerlerinde düşüş olmakla beraber 2008 krizinde en iyi performans gösteren ekonomilerden biri Hindistan'dır. Demir-çelik sektöründe ise ülkenin ABD karşısındaki değerleri dikkat

çekmektedir. Sermaye yoğun üretimin ağırlıklı olduğu otomotiv sektöründe ise ülke karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir.

Şekil 27: Hindistan'ın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Gelişmekte olan ülkelerden bazıları kendi içerisinde gruplaşmışlardır, bunlardan biri de BRICS adı verilen ülkeler grubudur. Hindistan'ın da yer aldığı bu ülkeler grubu her geçen gün birçok alanda kendini yenilemektedir. 1990'ların sonunda Hindistan kapalı ekonomi modelini terk ederek daha gelişmeci politikalar izlemeye başlamıştır. Hindistan, başlangıçta gelişmekte olan ülkeler arasında çok yüksek sıralarda olmayan bir ülke iken zamanla ülkenin büyüme rakamlarında, dış ticaretinde ve ekonomisinde gelişmeler olmuştur. Şuan gelişmekte olan ülkeler arasında gösterdiği performans nedeniyle üst sıralardadır.

Tablo 12: Hindistan'ın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Hind-Alm	Hind-ABD	Hind-Jap	Hind-Alm	Hind-ABD	Hind-Jap	Hind-Alm	Hind-ABD	Hind-Jap
1991	4.640	11.731	7.396	-0.826	-0.367	-1.354	0.055	0.243	-0.247
1992	4.737	11.907	7.373	-0.392	0.968	-1.504	0.062	0.251	-0.213
1993	4.461	10.833	7.368	-0.208	2.724	-1.162	0.058	0.211	-0.243
1994	5.193	12.247	9.157	-0.573	1.729	-2.102	0.047	0.219	-0.195
1995	5.304	11.751	9.151	-0.287	1.044	-1.567	0.034	0.226	-0.193
1996	6.077	12.621	9.596	-0.291	1.803	-2.000	0.002	0.194	-0.264
1997	6.317	12.420	10.340	-0.199	2.021	-1.780	0.021	0.183	-0.214
1998	5.748	10.867	9.509	-0.081	1.652	-1.586	0.032	0.177	-0.157
1999	6.511	10.837	9.351	0.319	2.339	-1.163	0.011	0.158	-0.211
2000	6.835	9.818	9.381	0.585	2.945	-0.591	0.019	0.191	-0.168
2001	6.648	8.918	8.280	0.356	1.889	-1.266	0.041	0.199	-0.095
2002	6.229	7.366	7.852	0.743	3.017	-1.344	0.029	0.171	-0.135
2003	6.263	6.904	7.675	1.192	3.306	-0.879	0.047	0.214	-0.128
2004	6.349	6.296	7.391	1.286	4.099	-0.525	0.066	0.252	-0.140
2005	5.500	5.469	6.490	0.898	2.628	-1.055	0.073	0.261	-0.144
2006	5.218	5.484	6.249	0.844	3.062	-1.672	0.071	0.251	-0.184
2007	5.217	5.735	6.054	0.795	2.476	-1.714	0.035	0.196	-0.259
2008	4.864	5.539	5.547	1.194	2.837	-0.961	0.046	0.249	-0.365
2009	4.310	5.032	4.419	0.190	0.757	-2.476	0.071	0.329	-0.373
2010	5.195	5.765	5.889	0.951	1.896	-1.397	0.074	0.402	-0.361
2011	4.407	5.050	4.758	0.544	1.227	-1.177	0.031	0.274	-0.371
2012	5.007	5.730	4.965	0.735	1.696	-1.307	0.084	0.368	-0.260
2013	5.258	6.025	5.432	1.004	1.993	-1.152	0.088	0.362	-0.227
2014	5.400	6.122	5.500	0.921	1.979	-1.211	0.101	0.415	-0.217

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Hindistan son dönemlerde gelişme yolunda hızla ilerleyen ülkeler arasındadır, ayrıca ülkede işgücü ucuz olduğundan yatırım konusunda gelişmiş ülkelerin cazibe merkezidir. Hindistan'ın Vollrath endeksi verilerine göre tekstil sektöründe rakamlar çok yüksektir, yani ülke üç gelişmiş ülkeye karşı rekabet üstünlüğüne sahiptir. Demir-çelik ve otomotiv sektöründe ülkenin ABD ve Almanya'ya karşı rekabet üstünlüğü söz konusudur. Bununla birlikte söz konusu iki sektör için Japonya'nın ticaret avantajı daha yüksektir (Tablo 12).

Tablo 13: Hindistan'ın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Hind-Alm	Hind-ABD	Hind-Jap	Hind-Alm	Hind-ABD	Hind-Jap	Hind-Alm	Hind-ABD	Hind-Jap
1991	0.050	0.021	0.480	0.163	0.870	0.847	0.827	0.471	0.015
1992	0.053	0.028	0.523	0.164	0.482	0.714	0.973	0.593	0.017
1993	0.064	0.038	0.497	0.085	0.378	0.985	0.847	0.923	0.049
1994	0.086	0.056	0.323	0.219	0.415	0.866	0.984	0.453	0.032
1995	0.107	0.046	0.230	0.282	0.764	0.711	0.531	0.359	0.021
1996	0.094	0.046	0.170	0.177	0.823	0.661	0.525	0.298	0.018
1997	0.105	0.052	0.176	0.314	0.669	0.533	0.762	0.356	0.030
1998	0.107	0.059	0.285	0.383	0.441	0.205	0.721	0.595	0.074
1999	0.085	0.071	0.193	0.275	0.298	0.301	0.878	0.422	0.044
2000	0.089	0.059	0.202	0.505	0.212	0.532	0.963	0.233	0.037
2001	0.122	0.047	0.348	0.554	0.473	0.269	0.930	0.266	0.129
2002	0.179	0.038	0.324	0.459	0.230	0.188	0.905	0.274	0.179
2003	0.197	0.047	0.310	0.364	0.433	0.225	0.987	0.359	0.239
2004	0.189	0.049	0.373	0.515	0.206	0.304	0.896	0.308	0.117
2005	0.203	0.046	0.459	0.444	0.299	0.315	0.974	0.330	0.140
2006	0.232	0.052	0.468	0.529	0.360	0.246	0.910	0.206	0.163
2007	0.161	0.051	0.536	0.665	0.428	0.345	0.663	0.222	0.111
2008	0.197	0.060	0.576	0.532	0.310	0.522	0.875	0.281	0.084
2009	0.205	0.065	0.777	0.303	0.649	0.243	0.856	0.375	0.074
2010	0.208	0.061	0.725	0.581	0.415	0.511	0.578	0.476	0.117
2011	0.222	0.066	0.566	0.726	0.439	0.277	0.486	0.499	0.170
2012	0.274	0.057	0.736	0.541	0.379	0.287	0.570	0.470	0.318
2013	0.205	0.032	0.670	0.593	0.349	0.319	0.621	0.253	0.414
2014	0.200	0.047	0.703	0.808	0.280	0.308	0.586	0.302	0.444

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

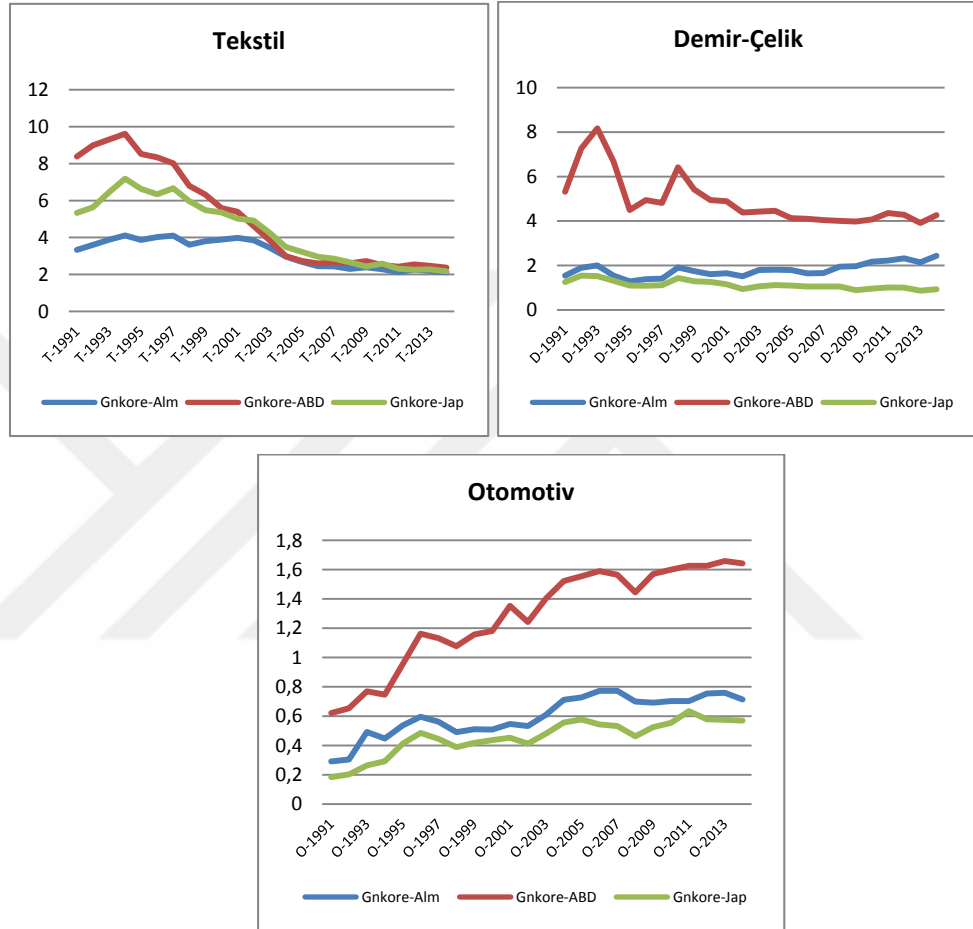
Tekstil sektöründe Hindistan'ın Japonya ile 2000'li yıllardan sonra EİT değerinin her geçen gün arttığı, demir-çelik sektöründe ise tam tersine azaldığı gözükmemektedir. Otomotiv sektöründe ise ülke, Almanya ile bazı dönemlerde benzer sektör ticaretinde bulunmuştur. Ülkenin EİT değerlerinin nispeten yüksek olduğu tek ülke Almanya'dır (Tablo 13).

3.3.7. Güney Kore

Güney Kore, Asya mucizesini gerçekleştiren ülkelerden biridir. Ülke, 1997 Asya krizinden etkilenmiş ancak daha sonra ihracatta gösterdiği başarı ve IMF desteği ile kendini hızla toparlamıştır. Ülke demir-çelik üretiminde Almanya, ABD ve Japonya'ya karşı rekabetçi üstünlük göstermektedir. Demir-çelik sektöründe ise Balassa endeksine göre genel anlamda rekabet üstünlüğü gösterirken, Vollrath

endeksine göre sadece ABD'ye karşı rekabet üstünlüğüne sahiptir. Otomotiv sektöründe ülke ABD'ye karşı 1996 yılından itibaren hem Balassa hem de Vollrath endeksine göre rekabet gücüne sahiptir.

Şekil 28: Güney Kore'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Ülkedeki önemli sektörlerden biri imalat sanayidir. Güney Kore, tekstil sektöründe üç gelişmiş ülke karşısında da rekabet gücüne sahiptir. 1997 Asya krizi sonrasında ülkenin rekabet gücü değerleri sürekli düşmüştür. Demir-çelik sektöründe ülke rekabet üstünlüğü göstermekle beraber en çok ABD karşısındaki üstünlüğü dikkat çekmektedir. Zaten ülkenin dış ticaretinde ABD önemli bir yere sahiptir. Otomotiv sektöründe 1996 yılından itibaren sadece ABD'ye karşı rekabet gücüne sahiptir. Otomotiv sektörü ülke içinde yatırım yapılan en önemli sektörlerden biridir.

Tablo 14: Güney Kore'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıl	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	G Kore-Alm	G Kore-ABD	G Kore-Jap	G Kore-Alm	G Kore-ABD	G Kore-Jap	G Kore-Alm	G Kore-ABD	G Kore-Jap
1991	2.379	6.280	3.686	-0.343	2.369	-1.255	0.170	0.540	-0.289
1992	2.574	6.849	3.867	0.531	5.005	-0.995	0.192	0.577	-0.223
1993	2.816	7.161	4.522	0.499	6.057	-0.749	0.351	0.698	-0.150
1994	2.972	7.245	5.424	0.012	4.671	-1.768	0.275	0.658	-0.140
1995	2.778	6.329	4.965	-0.162	1.996	-1.793	0.379	0.862	0.042
1996	3.040	6.368	4.860	-0.247	2.714	-2.436	0.456	1.068	0.125
1997	3.084	6.223	5.216	-0.101	2.752	-1.941	0.441	1.051	0.082
1998	2.651	5.110	4.419	0.802	5.033	-1.257	0.410	1.023	0.113
1999	2.668	4.443	3.751	0.257	3.210	-2.308	0.414	1.096	0.077
2000	2.763	3.935	3.733	0.068	2.736	-2.259	0.392	1.117	0.082
2001	2.865	3.714	3.415	0.239	2.380	-2.873	0.419	1.276	0.032
2002	2.718	3.102	3.321	-0.177	1.501	-4.250	0.373	1.141	-0.127
2003	2.427	2.599	2.923	-0.181	0.430	-3.840	0.448	1.293	-0.063
2004	2.003	1.883	2.261	-0.367	1.406	-3.513	0.558	1.416	0.056
2005	1.791	1.690	2.023	-0.159	0.719	-3.201	0.566	1.437	0.012
2006	1.522	1.561	1.772	-0.028	1.529	-3.702	0.591	1.458	-0.121
2007	1.526	1.696	1.711	-0.057	0.733	-3.646	0.567	1.411	-0.201
2008	1.481	1.718	1.616	-0.270	0.454	-4.410	0.502	1.281	-0.294
2009	1.472	1.816	1.535	-0.434	-0.183	-4.960	0.493	1.383	-0.300
2010	1.319	1.550	1.497	0.169	0.538	-3.478	0.459	1.420	-0.315
2011	1.241	1.461	1.307	0.626	1.558	-2.660	0.487	1.447	-0.197
2012	1.402	1.698	1.335	0.793	2.098	-2.701	0.531	1.469	-0.162
2013	1.321	1.600	1.315	0.706	1.627	-3.014	0.520	1.489	-0.213
2014	1.260	1.501	1.239	0.882	2.255	-2.692	0.431	1.433	-0.377

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Balassa endeksinde olduğu gibi Vollrath endeksinde de ülke tekstil sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Demir-çelik ve otomotiv sektöründe Japonya hariç her iki ülke için rekabet avantajı vardır. ancak bu avantaj ABD için özellikle son yıllarda daha fazladır. Diğer taraftan Hindistan geçmişte demir-çelikte önde gelen üreticilerden biri iken zamanla bu sektörde ithalatçı konumuna düşmüştür. Otomotiv sektöründe, ABD ve Almanya karşısındaki üstünlüğünü bir ölçüde korurken Japonya'ya karşı rekabetçi değildir (Tablo 14).

Tablo 15: Güney Kore' nin Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	G Kore-Alm	G Kore-ABD	G Kore-Jap	G Kore-Alm	G Kore-ABD	G Kore-Jap	G Kore-Alm	G Kore-ABD	G Kore-Jap
1991	0.593	0.378	0.986	0.080	0.854	0.982	0.992	0.262	0.465
1992	0.540	0.409	0.942	0.202	0.425	0.998	0.456	0.223	0.510
1993	0.455	0.369	0.902	0.046	0.368	0.912	0.467	0.236	0.350
1994	0.509	0.388	0.993	0.043	0.301	0.891	0.698	0.250	0.257
1995	0.470	0.466	0.998	0.106	0.730	0.855	0.703	0.334	0.328
1996	0.436	0.481	0.999	0.100	0.610	0.758	0.770	0.335	0.345
1997	0.473	0.386	0.992	0.211	0.334	0.818	0.720	0.309	0.517
1998	0.246	0.279	0.957	0.668	0.108	0.902	0.365	0.138	0.513
1999	0.388	0.290	1.000	0.452	0.190	0.704	0.487	0.139	0.509
2000	0.417	0.291	0.974	0.387	0.221	0.639	0.796	0.106	0.451
2001	0.496	0.293	0.906	0.279	0.178	0.535	0.860	0.084	0.430
2002	0.511	0.251	0.838	0.330	0.215	0.357	0.877	0.087	0.429
2003	0.562	0.296	0.900	0.536	0.256	0.401	0.954	0.081	0.469
2004	0.540	0.285	0.921	0.497	0.216	0.482	0.959	0.074	0.514
2005	0.561	0.274	0.966	0.318	0.251	0.566	0.963	0.087	0.507
2006	0.605	0.258	0.995	0.509	0.163	0.456	0.982	0.092	0.451
2007	0.613	0.297	0.941	0.560	0.260	0.490	0.990	0.113	0.406
2008	0.634	0.333	0.964	0.576	0.228	0.468	0.662	0.109	0.414
2009	0.737	0.299	0.995	0.323	0.462	0.380	0.604	0.095	0.421
2010	0.733	0.402	0.986	0.645	0.278	0.472	0.571	0.125	0.432
2011	0.653	0.380	0.911	0.527	0.237	0.623	0.620	0.114	0.550
2012	0.601	0.341	0.929	0.472	0.154	0.643	0.599	0.128	0.708
2013	0.587	0.372	0.944	0.383	0.187	0.608	0.721	0.125	0.694
2014	0.615	0.364	0.987	0.553	0.178	0.670	0.470	0.121	0.691

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

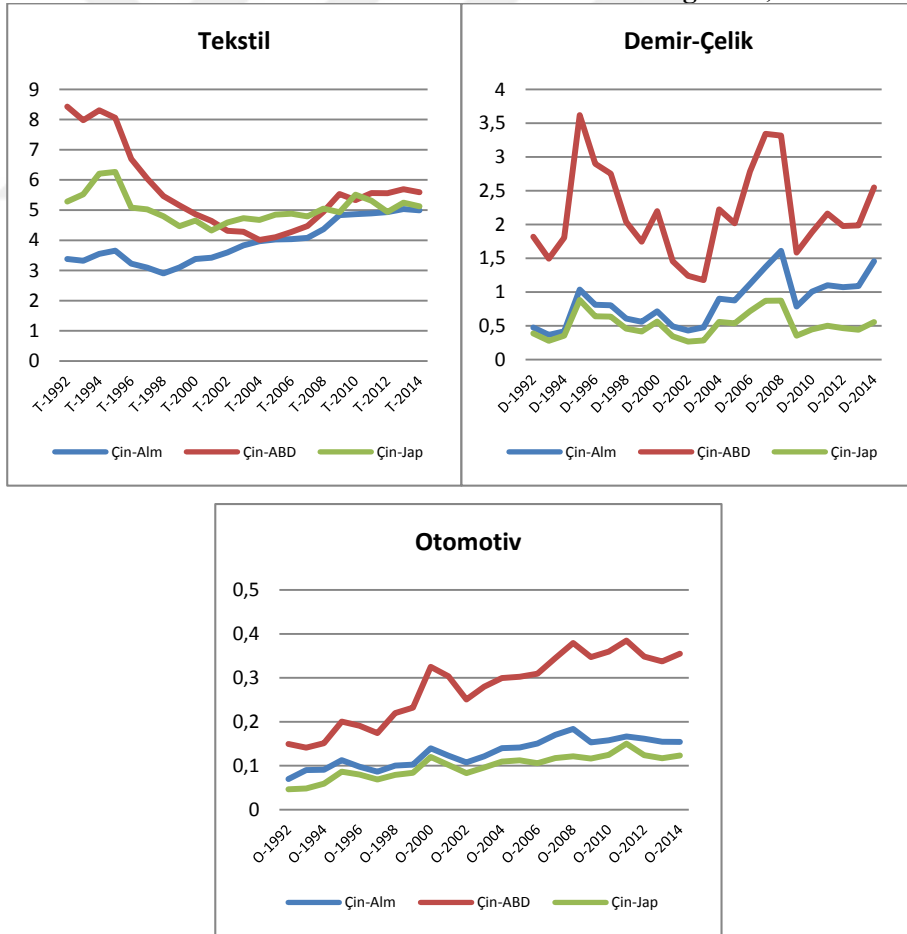
Güney Kore'de her üç sektör için de EİT değerleri bazı dönemlerde 1'e yaklaşmıştır. Yapılan anlaşmalar ve coğrafi konum nedeniyle Almanya ve Japonya ile benzer ürünler ticareti nispeten yüksektir. Özellikle otomotiv sektöründe Japonya ve Almanya ile EİT 2000'li yıllarda hızla artmış, ABD ile EİT değerlerinde ise bir miktar düşüş gözlenmiştir (Tablo 15).

3.3.8. Çin

Emek-yoğun üretimde adından çoğunlukla bahsedilen Çin'de tekstil sektöründe Balassa endeksine göre 1990-2010 sürecinde Almanya, ABD ve

Japonya'ya karşı rekabet üstünlüğü dikkat çekmektedir. Çin ekonomisinde özellikle tekstil sektöründeki başarının en önemli nedenleri arasında ABD'den gelen yabancı sermaye yatırımları ve ucuz işgücüne dayalı maliyet avantajı önemli rol oynamaktadır. Çin ekonomisi için tekstil sektörü büyük önem taşımaktadır. WTO 2013 yılı raporuna göre dünya tekstil liderleri arasında 2012 yılı değerlendirmesine göre Çin birinci sıradadır (WTO, 2013: 124). Demir-çelik sektöründe ülke sadece ABD'ye göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken otomotiv sektöründe ise karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir. Çin'de demir-çelik, son dönemlerde önem kazanan sektörler arasındadır, özellikle bu sektöre yapılan yatırımlar dünya çelik üreticisi ülkeler arasında fiyat rekabetini zorlaştırmaktadır. 2010 yılında Çin, en büyük demir-çelik ihracatçısı ülkeler arasında ikinci sırada olmuştur (REF-SEDEFED, 2011: 7-8).

Şekil 29: Çin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Emek yoğun üretimin yapıldığı sektörlerde dikkat çeken düşük maliyet avantajı, gelişmiş birçok ülkeyi rahatsız etmektedir. Çünkü Çin bu sayede birçok sektörde rekabet üstünlüğüne sahip olmaktadır. Ucuz işgücü ve geniş piyasa avantajlarından yararlanmak isteyen birçok gelişmiş ülke yatırımlarını Çin'e yöneltmiştir. Gelişmiş ülkeler açısından maliyet avantajı sağlayacağı düşüncesiyle başlangıçta olumlu gözükken bu durum zamanla Çin'deki işgücü piyasa koşullarının birçok ülkede etkin konumda olmasını sağlamıştır. Yoğun ticari ilişkiler içerisinde olan ve ticari çıkarlarını ön planda tutan ülkelerin, diğer ülkelerde gerçekleşen olaylardan etkilenmemeleri pek mümkün değildir. Öncelikle gelişmiş ülkeler açısından faydalanılacak bir liman olarak görülen Çin, zamanla sahip olduğu avantajları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya başlamıştır.

1992-2012 yılları arasında, ticaret rakamlarındaki ilk iyileşme 1994 yılında ülke para birimi Yuan'ın devalüe edilmesi sonrasında olmuştur. Bu durum ihracatı olumlu yönde etkilerken, 1997 yılında gerçekleşen Asya krizi ise ülkedeki ihracat ve ithalat rakamlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Çin'in 2001 yılında WTO'ya üye olmasıyla birlikte gelişmekte olan ülkelerde üretilen birçok ürün bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Çünkü WTO kapsamında bulunan ülkelerde kotaların kalkmasıyla beraber gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak üretilen ürünlerin ihracatı azalmıştır. 2008 küresel krizi Çin ekonomisini etkileyen olaylardan biridir, ancak Çin sahip olduğu güçlü sermaye birikimi nedeniyle krizin etkilerini en az hisseden ülke konumunda olmuştur.

Tablo 16: Çin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
Yıllar	Çin-Alm	Çin-ABD	Çin-Jap	Çin-Alm	Çin-ABD	Çin-Jap	Çin-Alm	Çin-ABD	Çin-Jap
1992	0.072	1.554	-0.393	-1.436	3.154	-3.167	-0.343	-0.133	-1.522
1993	0.689	2.648	0.747	-5.023	-6.066	-7.875	-0.544	-0.184	-1.813
1994	0.578	2.118	1.605	-2.560	-2.082	-5.618	-0.420	-0.111	-1.218
1995	0.398	1.498	1.297	-0.530	0.917	-2.239	-0.117	0.065	-0.449
1996	-0.321	-0.435	-0.250	-1.159	0.209	-3.624	-0.062	0.083	-0.334
1997	-0.716	-0.664	-0.390	-1.030	0.247	-3.078	-0.050	0.083	-0.342
1998	-0.480	-0.475	-0.648	-1.129	-0.124	-3.752	-0.043	0.124	-0.407
1999	-0.058	-0.089	-0.351	-1.473	-1.275	-4.511	-0.034	0.145	-0.398
2000	0.198	0.165	0.065	-1.309	-0.701	-4.064	-0.052	0.217	-0.465
2001	0.698	0.524	0.379	-1.528	-2.132	-5.410	-0.079	0.183	-0.562
2002	1.181	1.078	1.189	-1.740	-2.442	-6.377	-0.106	0.116	-0.638

2003	1.783	1.766	2.051	-2.124	-4.079	-6.165	-0.158	0.091	-0.844
2004	2.207	1.972	2.421	-0.747	-0.090	-2.952	-0.100	0.133	-0.674
2005	2.468	2.278	2.738	-0.453	-0.304	-2.390	-0.057	0.157	-0.581
2006	2.513	2.576	2.924	0.250	1.452	-1.751	-0.090	0.136	-0.773
2007	2.708	3.004	3.057	0.676	2.002	-1.032	-0.095	0.146	-0.828
2008	3.117	3.591	3.457	0.959	2.270	-0.734	-0.113	0.133	-1.016
2009	3.592	4.289	3.708	-0.356	-0.390	-2.420	-0.195	0.020	-1.329
2010	3.785	4.263	4.291	0.357	0.741	-0.991	-0.327	0.001	-1.601
2011	3.998	4.600	4.300	0.612	1.302	-0.623	-0.312	-0.011	-1.694
2012	3.943	4.581	3.869	0.618	1.329	-0.635	-0.338	-0.004	-1.533
2013	4.091	4.741	4.195	0.674	1.328	-0.675	-0.311	0.008	-1.416
2014	4.124	4.711	4.179	1.026	1.992	-0.444	-0.376	-0.039	-1.654

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Tablo 16'daki veriler dikkate alındığında, Vollrath endeksine göre Çin ekonomisinin 1997 Asya krizinden sonra hızla toparlanmaya başladığı görülmektedir; hatta tekstil sektöründe 2002 yılından sonra Almanya, ABD ve Japonya karşısında rekabet üstünlüğü elde edilmiştir. İthalat rakamları dikkate alındığında, ülkenin demir-çelik sektöründe Japonya, otomotiv sektöründe Almanya ve Japonya karşısında rekabetçi üstünlüğe sahip olmadığı ortaya çıkmıştır (Tablo 16). Ayrıca Asya ülkeleri ile yoğun ticari ilişkilerde bulunan Çin'de kriz sonrasında ithalat değerlerinde de azalmalar olmuştur.

Tablo 17: Çin'in Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Çin-Alm	Çin-ABD	Çin-Jap	Çin-Alm	Çin-ABD	Çin-Jap	Çin-Alm	Çin-ABD	Çin-Jap
1992	0.264	0.580	0.837	0.094	0.645	0.244	0.093	0.693	0.058
1993	0.308	0.391	0.842	0.028	0.745	0.132	0.075	0.858	0.054
1994	0.223	0.450	0.916	0.113	0.853	0.225	0.063	0.963	0.101
1995	0.247	0.377	0.819	0.159	0.874	0.567	0.163	0.512	0.642
1996	0.273	0.419	0.775	0.150	0.626	0.374	0.195	0.543	0.729
1997	0.241	0.342	0.788	0.162	0.551	0.433	0.214	0.460	0.665
1998	0.191	0.243	0.784	0.181	0.460	0.306	0.451	0.237	0.611
1999	0.231	0.210	0.768	0.141	0.457	0.263	0.407	0.326	0.666
2000	0.233	0.214	0.771	0.096	0.277	0.337	0.403	0.212	0.620
2001	0.271	0.244	0.816	0.064	0.374	0.250	0.252	0.286	0.654
2002	0.344	0.210	0.864	0.076	0.316	0.184	0.215	0.194	0.511
2003	0.338	0.188	0.876	0.089	0.979	0.241	0.195	0.242	0.462
2004	0.331	0.176	0.864	0.116	0.339	0.357	0.236	0.199	0.526
2005	0.278	0.140	0.934	0.128	0.391	0.385	0.461	0.237	0.661

2006	0.287	0.156	0.988	0.385	0.196	0.348	0.308	0.305	0.613
2007	0.297	0.165	1.000	0.626	0.289	0.431	0.343	0.397	0.557
2008	0.281	0.169	0.956	0.359	0.294	0.490	0.354	0.467	0.517
2009	0.290	0.137	0.846	0.213	0.760	0.228	0.257	0.693	0.367
2010	0.319	0.144	0.890	0.411	0.562	0.351	0.189	0.610	0.320
2011	0.296	0.140	0.834	0.623	0.395	0.534	0.162	0.743	0.354
2012	0.304	0.133	0.816	0.542	0.343	0.450	0.136	0.804	0.397
2013	0.308	0.142	0.756	0.440	0.369	0.364	0.154	0.923	0.440
2014	0.322	0.130	0.727	0.411	0.305	0.430	0.143	0.965	0.429

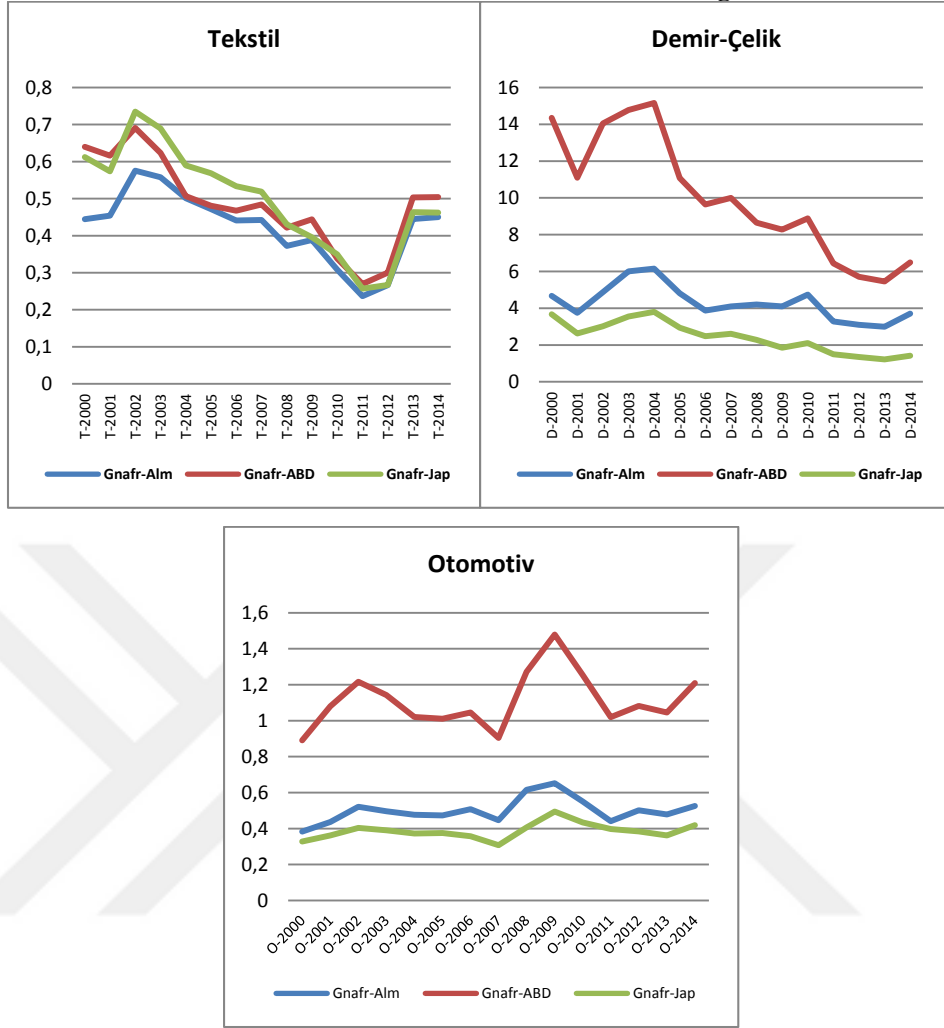
Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Tablo 17'deki endüstri-içi ticaret değerlerine bakıldığında, tekstil sektöründe Çin'in Japonya'ya karşı EİT değerinin Almanya ve ABD'ye göre daha yüksek olduğu gözükmemektedir, endeks değeri 2001 WTO üyeliği sonrasında daha da yükselmiştir. Diğer taraftan, 2008 küresel krizinden Çin ekonomisi kısmen de olsa etkilenmiş olmakla beraber 2008 yılı sonrasında kendini hızla toparlamıştır. Demir-çelik ve otomotiv sektöründe ülkenin EİT değerinin dalgalı bir seyir içinde olduğu gözükmemektedir. Ayrıca demir-çelik sektöründe Çin'in ABD karşısında başlangıçta düşük olan endeks değerinin 2001 yılı sonrasında, otomotiv sektöründe ise 1993 yılı sonrasında yükseldiği, daha sonra tekrar düştüğü ve 2008 krizi hemen sonrasında da yükselişe geçtiği gözükmemektedir. Seçilen üç sektörde de EİT rakamı bazı dönemlerde 1 değerine yaklaşmış, yani ülkeler benzer sektör ticareti yapmıştır.

3.3.9. Güney Afrika

Afrika kıtasında gelişmişlik ve ekonomik kalkınma açısından dikkat çeken ülkelere biri Güney Afrika'dır. Güney Afrika ekonomisinde imalat sanayi daha çok sermaye yoğun üretim çeşitliliğine sahiptir. Tekstil, demir-çelik ve otomotiv de bu ürün yelpazesi içinde yer almaktadır. Ancak özellikle demir-çelik sektörü ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir.

Şekil 30: Güney Afrika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 2000-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Güney Afrika'da tekstil sektöründe rekabet gücünden söz edilemezken, demir-çelik sektöründe ülke rekabetçidir. Otomotiv sektöründe ise ülke sadece ABD karşısında rekabet gücüne sahiptir. Demir-çelik sektöründe ülkenin rekabet üstünlüğüne sahip olmasında, sahip olduğu doğal kaynaklar arasında yer alan zengin demir cevherinin etkisi vardır. Ülke ekonomisinde sanayiye yapılan yatırımlar her geçen gün artmaktadır, ancak bu yatırımlar özellikle sermaye yoğun alana yönelmiştir. Bu nedenle tekstil gibi sektörler ülke ekonomisi içerisinde rekabet gücüne sahip değildir. Otomotiv sektörü ise ülke ekonomisinde önem kazanmaya başlayan sektörlerden biridir, ancak henüz çok gelişmemiştir.

Tablo 18: Güney Afrika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 2000-2014

	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
Yıllar	GAfr-Alm	GAfr-ABD	GAfr-Jap	GAfr-Alm	GAfr-ABD	GAfr-Jap	GAfr-Alm	GAfr-ABD	GAfr-Jap
2000	-0.699	-1.049	-1.038	4.122	13.562	2.410	-0.294	0.511	-1.736
2001	-0.558	-0.914	-0.892	3.202	10.123	1.065	-0.259	0.665	-1.929
2002	-0.506	-0.759	-0.789	4.288	13.056	1.230	-0.125	0.808	-1.783
2003	-0.526	-0.708	-0.731	5.391	13.545	2.034	-0.229	0.653	-2.050
2004	-0.597	-0.766	-0.814	5.619	14.418	2.674	-0.400	0.414	-2.486
2005	-0.570	-0.741	-0.845	4.324	10.228	1.866	-0.698	0.154	-3.713
2006	-0.590	-0.685	-0.791	3.355	8.849	1.003	-0.656	0.206	-3.895
2007	-0.556	-0.581	-0.740	3.563	8.958	1.131	-0.761	0.001	-3.992
2008	-0.635	-0.668	-0.854	3.724	7.880	1.097	-0.311	0.504	-3.142
2009	-0.799	-0.743	-0.770	3.408	7.076	0.168	-0.228	0.651	-3.161
2010	-0.911	-0.866	-1.030	4.137	7.826	0.768	-0.688	0.338	-3.979
2011	-0.909	-0.973	-1.039	2.700	5.417	0.158	-0.745	0.039	-4.166
2012	-0.926	-0.879	-1.023	2.490	4.842	-0.129	-0.687	0.244	-3.556
2013	-0.687	-0.637	-0.796	2.223	4.238	-0.860	-0.618	0.269	-3.246
2014	-0.681	-0.645	-0.770	3.106	5.710	0.016	-0.421	0.507	-2.751

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Vollrath endeksine göre Güney Afrika sadece demir-çelik sektöründe rekabet gücüne sahiptir. Ülkede demir-çelik sektöründe Vollrath endeks değerlerinde zamanla düşüşler yaşanmıştır, özellikle küresel krizden demir-çelik sektörü ve sektörde istihdam edenler olumsuz etkilenmiştir. Ancak küresel kriz sonrası demir-çelik sektörüne devlet desteği verilmiş ve sektörde yaşanan durgunlar kısmen de olsa giderilmeye çalışılmıştır. Otomotiv sektöründe, ithalat değerleri de dikkate alındığında ABD karşısındaki rekabetçiliğin korunduğu söylenebilir (Tablo 18).

Tablo 19: Güney Afrika'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 2000-2014

	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
Yıl	G.Afr-Alm	G.Afr-ABD	G.Afr-Jap	G.Afr-Alm	GAfr-ABD	GAfr-Jap	GAfr-Alm	GAfr-ABD	GAfr-Jap
2000	0.474	0.930	0.308	0.673	0.056	0.180	0.922	0.760	0.759
2001	0.463	0.982	0.657	0.697	0.087	0.279	0.893	0.619	0.811
2002	0.440	0.952	0.624	0.668	0.068	0.193	0.767	0.617	0.813
2003	0.434	0.896	0.768	0.451	0.082	0.128	0.443	0.625	0.583
2004	0.436	0.942	0.590	0.357	0.041	0.092	0.358	0.764	0.757
2005	0.399	0.936	0.504	0.385	0.089	0.111	0.233	0.903	0.859
2006	0.407	0.908	0.947	0.434	0.102	0.157	0.231	0.796	0.940
2007	0.386	0.973	0.836	0.434	0.087	0.110	0.310	0.983	0.826

2008	0.281	0.850	0.901	0.370	0.074	0.092	0.477	0.457	0.792
2009	0.266	0.647	0.563	0.677	0.193	0.262	0.628	0.350	0.549
2010	0.221	0.656	0.619	0.571	0.053	0.220	0.878	0.450	0.527
2011	0.156	0.625	0.562	0.723	0.071	0.317	0.761	0.532	0.565
2012	0.222	0.670	0.428	0.578	0.134	0.521	0.712	0.678	0.512
2013	0.345	0.676	0.330	0.712	0.140	0.574	0.591	0.615	0.749
2014	0.512	0.787	0.498	0.604	0.072	0.341	0.686	0.810	0.827

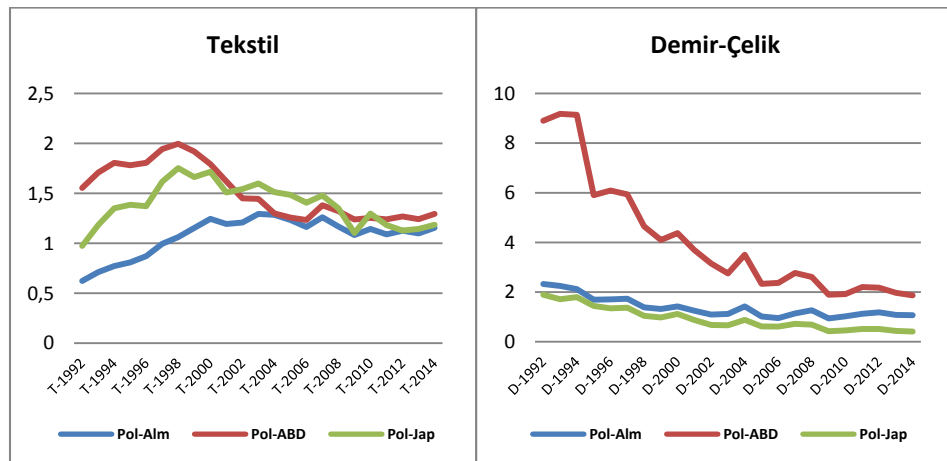
Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

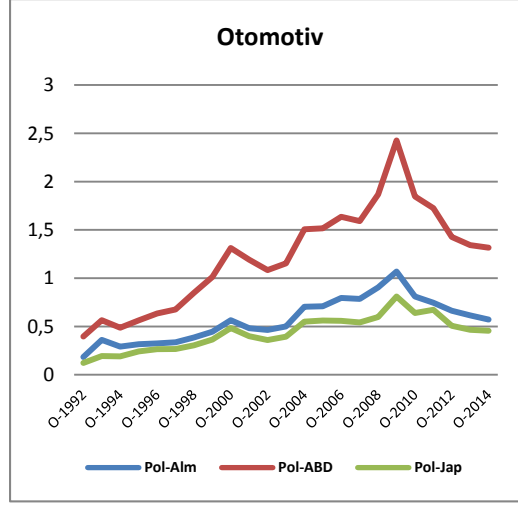
Güney Afrika’da EİT değerlerine bakıldığında, gelişmiş ülkelere yapılan ticaretin tekstil sektöründe 1’e yaklaştığı, ancak küresel kriz sonrası değerlerde düşüş olduğu görülmektedir. Otomotiv sektöründe karşılaştırmalı avantaj yüksek olmamasına rağmen EİT son yıllarda artmıştır. Demir-çelik sektöründe EİT Almanya ve Japonya’da ABD’ye göre daha fazladır (Tablo 19).

3.3.10. Polonya

1990 yılında Sovyet sisteminden ayrılan Polonya, başlangıçta ekonomik olarak gelişen piyasa ekonomileri ile rekabet edebilecek güçte olmamıştır. Ancak ülke zamanla kendini toparlamıştır. Ele alınan sektörler açısından değerlendirilirse, tekstil sektörünün ülke ekonomisinde çok fazla yer edinmediği görülmektedir. Ülkede sanayi sektörü her geçen gün önemini yitirirken hizmetler sektörüne verilen önem de artmaktadır. Ülkenin dış ticareti içerisinde en önemli ülkelerden biri Almanya’dır. Coğrafi konumu ve AB ülkelerinden biri olması ticaretin Almanya ile daha rahat gerçekleşmesine ve daha fazla olmasına yol açmaktadır.

Şekil 31: Polonya’nın Almanya, ABD ve Japonya’ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Balassa Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1992-2014

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur. (<http://comtrade.un.org/>)

Polonya, Balassa endeksine göre ABD ve Japonya'ya karşı tekstil sektöründe rekabet üstünlüğüne sahipken, Almanya karşısında ancak 1997 yılı sonrasında üstünlük kazanabilmiştir. Demir-çelik sektöründe ise ülkenin ABD'ye karşı üstünlüğü dikkat çekmekle beraber, rekabet gücünün sürekli düşme eğilimi içerisinde olduğu da gözükmemektedir. Ülkede Sovyet sistemi sonrasında gerçekleşen yapılanmayla beraber demir-çelik sektörünün de yer aldığı ağır sanayiye verilen önem her geçen gün azalmıştır. Balassa endeksine göre, ülkenin demir-çelik sektöründe üç ülke karşısında da rekabet üstünlüğünü kaybetmeye başladığı gözükmemektedir. Otomotiv sektöründe rekabet gücü değerleri gittikçe yükselmiş, 2008 küresel krizinin etkisiyle ise düşmeye başlamıştır. Bununla birlikte otomotiv sektörü Polonya için önemlidir ve ülkenin ihracatı içerisinde ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 20: Polonya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe Vollrath Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1992-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Pol-Alm	Pol-ABD	Pol-Jap	Pol-Alm	Pol-ABD	Pol-Jap	Pol-Alm	Pol-ABD	Pol-Jap
1992	0.013	0.285	-0.073	1.661	7.805	0.654	-0.246	0.102	-1.513
1993	-1.883	-3.541	-3.524	1.363	7.935	0.371	-0.319	0.216	-1.802
1994	-2.148	-4.273	-3.172	1.229	7.977	0.012	-0.309	0.179	-1.311
1995	-2.102	-4.075	-3.050	0.761	4.300	-0.413	-0.310	0.194	-1.220
1996	-1.671	-3.298	-2.448	0.657	4.658	-0.922	-0.435	0.120	-1.699
1997	-1.451	-2.365	-1.862	0.704	4.527	-0.715	-0.637	0.026	-2.664
1998	-1.382	-2.291	-2.178	0.231	3.208	-1.756	-0.641	0.161	-3.194
1999	-1.375	-2.281	-2.196	0.145	2.355	-1.867	-0.552	0.376	-3.167
2000	-1.511	-2.278	-2.262	0.080	2.449	-1.954	-0.511	0.708	-2.797

2001	-1.532	-2.501	-2.438	-0.189	1.141	-3.222	-0.436	0.644	-2.623
2002	-1.465	-2.133	-2.224	-0.322	0.750	-3.654	-0.476	0.489	-2.824
2003	-1.429	-1.898	-1.968	-0.553	-0.622	-3.476	-0.558	0.439	-3.166
2004	-1.448	-1.868	-1.980	-0.299	1.092	-2.784	-0.384	0.753	-2.997
2005	-1.131	-1.514	-1.719	-0.571	-0.432	-2.868	-0.220	0.835	-2.681
2006	-1.140	-1.340	-1.551	-0.656	-0.097	-3.959	-0.246	0.885	-3.246
2007	-0.886	-0.909	-1.226	-0.464	-0.316	-3.663	-0.399	0.704	-3.677
2008	-0.766	-0.769	-1.114	-0.209	0.241	-2.957	-0.409	0.781	-4.432
2009	-0.897	-0.741	-0.840	-0.747	-1.021	-3.671	0.047	1.464	-3.434
2010	-0.776	-0.643	-0.877	-0.565	-0.885	-3.068	-0.322	1.008	-3.395
2011	-0.645	-0.640	-0.779	-0.402	-0.474	-2.997	-0.273	0.883	-3.251
2012	-0.693	-0.529	-0.840	-0.508	-0.233	-3.589	-0.297	0.751	-2.670
2013	-0.657	-0.526	-0.809	-0.577	-0.663	-4.036	-0.344	0.663	-2.688
2014	-0.594	-0.483	-0.720	-0.638	-0.338	-3.563	-0.341	0.639	-2.600

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Vollrath endeksine göre Polonya'nın ciddi bir karşılaştırmalı üstünlüğü yoktur. Demir-çelik sektöründe, 2001 yılına kadar ABD'ye karşı rekabet üstünlüğü söz konusu iken 2001 yılından sonra rekabetçilik ortadan kalkmıştır. Polonya'da, 2004 yılı AB üyeliği sonrasında dış ticarete iyileşmeler olmuştur, ülkeye yabancı ülkelerden gelen yatırımlar sayesinde dış ticaret hacmi artmaya başlamıştır. Polonya'da önemli olan iki sektör otomotiv ve demir-çelik sektörüdür. Özellikle ülkede otomotiv sektörü önem arz etmektedir, ayrıca demir-çelik sektöründe yapılan üretimin bir kısmı da otomotiv sektörüne girdi sağlamaya yönelik olmuştur. Polonya'nın otomotiv sektöründe, dış ticarete ABD karşısında ihracat avantajı ağır basmakta ve fark ihracat lehine giderek artmaktadır (Tablo 20).

Tablo 21: Polonya'nın Almanya, ABD ve Japonya'ya Karşı Tekstil, Demir-çelik ve Otomotiv Sektöründe EİT Endeksine Göre Rekabet Değerleri, 1991-2014

Yıllar	Tekstil			Demir-çelik			Otomotiv		
	Pol-Alm	Pol-ABD	Pol-Jap	Pol-Alm	Pol-ABD	Pol-Jap	Pol-Alm	Pol-ABD	Pol-Jap
1992	0.962	0.702	0.901	0.468	0.171	-	0.548	0.307	-
1993	0.228	0.954	0.204	0.767	0.806	-	0.690	0.104	-
1994	0.275	0.792	0.173	0.616	0.283	-	0.781	0.119	-
1995	0.321	0.504	0.158	0.691	0.297	0.688	0.920	0.362	-
1996	0.371	0.303	0.102	0.943	0.265	0.877	0.818	0.155	-
1997	0.460	0.288	0.066	0.945	0.126	0.986	0.718	0.418	-
1998	0.570	0.300	0.008	0.824	0.248	0.750	0.773	0.136	-
1999	0.584	0.401	0.004	0.961	0.203	0.623	0.863	0.113	0.009
2000	0.675	0.646	0.004	0.945	0.121	0.356	0.988	0.225	0.043

2001	0.704	0.494	-	0.987	0.541	0.437	0.989	0.160	0.070
2002	0.734	0.692	0.007	0.836	0.206	0.245	0.987	0.294	0.130
2003	0.749	0.720	0.015	0.848	0.612	0.116	0.961	0.481	0.201
2004	0.728	0.837	0.032	0.890	0.292	0.148	0.952	0.369	0.277
2005	0.733	0.967	0.050	0.715	0.426	0.017	0.978	0.410	0.213
2006	0.741	0.965	0.169	0.721	0.631	0.027	0.965	0.513	0.162
2007	0.814	0.926	0.069	0.733	0.920	0.006	0.883	0.406	0.265
2008	0.816	0.883	0.092	0.810	0.897	0.004	0.862	0.280	0.254
2009	0.809	0.910	0.073	0.652	0.902	0.024	0.793	0.361	0.288
2010	0.845	0.849	0.075	0.606	0.938	0.008	0.920	0.449	0.368
2011	0.892	0.901	0.085	0.706	0.795	0.020	0.948	0.733	0.350
2012	0.895	0.622	0.137	0.696	0.962	0.010	0.912	0.695	0.391
2013	0.890	0.671	0.080	0.678	0.798	0.015	0.880	0.744	0.380
2014	0.920	0.823	0.094	0.737	0.996	0.014	0.875	0.705	0.264

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

Polonya da bazı yıllara ait dış ticaret rakamları elde edilemediğinden Tablo 21'deki bazı veriler eksik kalmıştır. Tablo 21'de görüldüğü gibi, ilgili sektörlerde EİT değerleri Japonya hariç genel olarak yüksektir ve bu durum Polonya'nın üç sektörde de Almanya ve ABD ile aynı sanayi ürünlerinde ticaret yapabildiğini göstermektedir. Balassa ve Vollrath endekslerinde rekabet gücünün yüksek olmaması, Polonya'da dış ticaret bilançosunda açık yaratan bir EİT yapıldığını göstermektedir. Polonya'nın yakın dış ticaret ortağı olan Almanya ile üç sektörde yaptığı ticarete de EİT 1'e yaklaşmıştır. Almanya'nın AB ülkesi olması, konum olarak Polonya'ya yakın olması ve iki ülkenin ticari ilişkilerinin yoğun olması nedeniyle iki ülke arasındaki rakamlarda EİT değeri daha yüksek çıkmıştır.

3.4. KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER VE ENDÜSTRİ İÇİ TİCARET ARASINDAKİ TERS-U İLİŞKİSİ ANALİZİ

Bu bölümde gerçekleştirilen analizin amacı, rekabet gücüyle ilgili genel değerlendirmeler ve ölçümlere ilave olarak Türkiye özelinde yeni bir çalışma gerçekleştirmektir. Bu bağlamda, Türkiye'nin dış ticaret rakamlarından yola çıkılarak Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa Endeksi) ve Endüstri-içi Ticaret (Grubel-Lloyd Endeksi) arasındaki ilişki ortaya çıkarılmak istenmiştir. Çalışmada Faustino (2008)'nin savunduğu gibi söz konusu iki değişken arasında bir "Ters-U İlişkisi" olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada Faustino'nun makalesinden farklı olarak ele alınan ülkeler, değerlendirilen sektörler ve dönemler açısından farklılıklar mevcuttur. Gerçekleştirilen analizde, bir önceki bölümde hesaplanmış olan Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya'ya karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü endeksleri modele dahil edilerek RCA ve EİT endeksleri arasındaki ilişki test edilmiştir. Otomotiv sektörünün ele alınmasının nedeni Türkiye'nin, 1991-2014 döneminde tekstil ve demir-çelik alanlarında zaten rekabet üstünlüğüne sahip olmasıdır. Buna karşılık otomotiv sektöründe, daha önce avantaj söz konusu değilken, 1990'lı yılların ortalarında ihracata yönelik yatırımlara hız verilmesiyle birlikte karşılaştırmalı üstünlük kazanılmaya ve zamanla arttırılmaya başlanmıştır.

3.4.1. Uygulama ve Bulgular

Yapılan araştırmaya yönelik uygulama ve bulgular ayrıntılarıyla aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1.1. Hipotez ve Değişkenler

Çalışmanın bu bölümünde aşağıdaki hipotez analiz edilmeye çalışılmıştır.

“Ülkeler arasında belirli bir sektöre dayalı ticarete belirleyici değişken olan karşılaştırmalı üstünlük ile bağımlı değişken olan endüstri-içi ticaret arasında Ters-U İlişkisi vardır.”

Bu hipoteze göre, bir ülke başka bir ülkeyle yaptığı ticarete bir ürüne ait karşılaştırmalı üstünlüğünü belirli bir zaman dilimi içinde yükseltirken, o ülkeyle o ürünlerdeki endüstri-içi ticareti önce artmaya başlayacak ancak bir süre sonra azalabilecektir. Başlangıçta uluslararası rekabet üstünlüğü olmayan bir ülkenin

rekabet gücü arttıkça, endüstri içi ticaretinde artış beklenir. Buna karşılık rekabette avantajı artırdıkça ve üstünlüğü yüksek değerlere ulaştıkça endüstri-içi ticaret azalabilir.

Konuya ilişkin literatürden elde edilen bilgi, karşılaştırmalı üstünlüklerin yüksek olmadığı durumlarda endüstri içi ticaretin artacağı, ancak karşılaştırmalı üstünlüklerin belirgin hale gelmesinden sonra ise endüstri içi ticaretin azalıp endüstriler arası hale dönüşeceği yönündedir. Endüstri-içi ticaret, karşılaştırmalı üstünlüğün en düşük olduğu durumlarda, üstünlükten pozitif yönde etkilenebilmektedir. Karşılaştırmalı üstünlük yüksek değerler aldığı anda ise ticaret, endüstriler arası bir hale gelebileceği için endüstri-içi ticaretteki artış negatif eğimli olacaktır. Sonuç olarak, belirli bir dönemde bir ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğü artarken karşı ülkeyle endüstri-içi ticareti önce artacak, karşılaştırmalı üstünlük yüksek noktalara ulaştığında endüstri-içi ticaret azalacaktır. Bu nedenle, endüstri-içi ticaretin zaman içindeki değişimi Ters-U şeklini alabilecektir.

Çalışmada kullanılan değişkenler ve bunların tanımları şu şekildedir:

Bağımlı değişken:

EİT: Endüstri-içi Ticaret (Grubel-Lloyd)_Endeks değeri

Bağımsız değişkenler:

RCA: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa) Endeksi değeri

RCA2: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Balassa) Endeksi değerinin karesi

Çalışmanın analiz kısmında kullanılan EİT ve RCA hesaplamalarıyla ilgili ayrıntılı bilgiye 3.2.numaralı başlıkta yer verilmiştir.

3.4.1.2. Model ve Veri Seti

Bu bölümde, Türkiye'nin ABD, Almanya ve Japonya ile otomotiv sektörü ticareti dikkate alınarak, 1991–2014 döneminde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Balassa) Endeksi ve Endüstri-içi Ticaret (Grubel-Lloyd) Endeksi arasındaki “Ters U ilişkisi” test edilmeye çalışılmıştır.

Bu iki değişken arasındaki ilişki zaman serisi verileri kullanılarak aşağıdaki model yardımıyla analiz edilmiştir.

$$y_{it} = \alpha_i + \beta_1 x_{it} + \beta_2 x_{it}^2 + \varepsilon_{it} \quad (11)$$

Yukarıdaki eşitlikte y Endüstri-içi Ticaret, x Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler, α sabit terim ve ε hata terimidir. Eşitliği, çalışmanın amacına uygun şekilde aşağıdaki gibi göstermek mümkündür.

$$E\dot{I}T_{it} = \alpha_{it} + \beta_1(RCA)_{it} + \beta_2(RCA)^2_{it} + \varepsilon_{it} \quad (12)$$

Model 14'ün tahmini ile RCA ve EİT arasında aşağıdaki olası sonuçlar elde edilebilir.

- $\beta_1 = \beta_2 = 0$. RCA ve EİT arasında herhangi bir ilişki yoktur.
- $\beta_1 > 0$ ve $\beta_2 = 0$. RCA ve EİT arasında lineer bir ilişki vardır.
- $\beta_1 > 0$ ve $\beta_2 < 0$. RCA ve EİT arasında Ters-U biçimli bir ilişki vardır.
- $\beta_1 < 0$ ve $\beta_2 > 0$. RCA ve EİT arasında U biçimli bir ilişki vardır.

Yukarıdaki modele bağlı kalınarak, Türkiye'nin 1991-2014 döneminde otomotiv sektöründeki EİT ve RCA değerleri arasındaki "Ters U ilişkisi" En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ile araştırılmıştır. Testin başarılı sonuç verebilmesi için öncelikle değişkenlerin durağan olup olmadığı bulunmalıdır. Seriler durağan değilse stokastik ya da deterministik trend içermesi olasıdır. Modelde kullanılan serilerin durağan olmaması durumunda, oluşturulan model istatistiksel olarak anlamlı olsa da sahte regresyon şüphesi yaratabilir. Bu nedenle, zaman serisine dayalı bu değişkenlerin öncelikle durağan olup olmadığı test edilmiştir. Durağan olmayan seriler farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. Çalışmada kullanılan serilerin durağanlık sınamaları Genişletilmiş Dickey-Fuller Birim Kök Testi (ADF Birim Kök Testi) ile yapılmıştır. Tüm testler Eviews istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

ADF testi aşağıdaki denklemlerde gösterilen üç farklı regresyon ilişkisini göstermektedir:

$$\begin{aligned} \Delta y_t &= \rho y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta y_{t-i} + \varepsilon_t \\ \Delta y_t &= \alpha + \rho y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta y_{t-i} + \varepsilon_t \\ \Delta y_t &= \alpha + \delta t + \rho y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta y_{t-i} + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (13)$$

Yukarıdaki denklemlerde Δy_t durağanlık analizi yapılan değişkenin birinci farkını, t zaman trendini, k gecikme uzunluğunu, Δy_{t-1} gecikmeli fark terimlerini ε_t ortalaması sıfır varyansı değişmeyen ardışık bağımlı olmayan olasılıklı hata terimini göstermektedir. Üç regresyonun birbirinden farkı α ve δ gibi deterministik değerler içermesidir. Denklemlerde yer alan ρ parametresinde $\rho = 0$ eşitliğinin sağlanması

yı'nın birim kök içerdiğini göstermektedir. Birim kökün varlığının sınanması için iki hipotez kullanılmaktadır:

$H_0 : \rho = 0$ seride birim kök vardır (seri durağan değildir)

$H_1 : \rho < 0$ seride birim kök yoktur (seri durağandır)

Serinin birim kök içerdiği boş hipotezine karşı, birim kök içermediği alternatif hipotezi test edilmektedir. ADF testi ile elde edilen sonuçlar, %5 ve %1 anlamlılık düzeyinde McKinnon kritik değerleri ile karşılaştırılmıştır. Eğer elde edilen sonuçlar McKinnon kritik değerlerinden yüksekse, boş hipotez reddedilir ve serilerin durağan olduğu tespit edilir.

Yapılan testlerin sonunda serilerin aynı derecede durağan olduğu tespit edilmiştir. Seriler durağan hale getirildikten sonra, RCA ve EİT verileri ile yukarıdaki modele bağlı kalınarak bir regresyon tahmincisi işletilmiştir. Modelde kullanılan Türkiye'ye yönelik analiz verileri Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22: Türkiye-Almanya, ABD ve Japonya Otomotiv Sektörü Ekonometrik Analiz Verileri

Yıl	Türkiye-Almanya			Türkiye-ABD			Türkiye-Japonya		
	EİT	RCA	RCA2	EİT	RCA	RCA2	EİT	RCA	RCA2
1991	0.137091	0.061544	0.003788	0.095774	0.131406	0.017268	7.08E-05	0.038794	0.001505
1992	0.185259	0.081575	0.006655	0.609774	0.175508	0.030803	0.005189	0.054235	0.002941
1993	0.157685	0.128856	0.016604	0.276174	0.20181	0.040727	0.0064	0.068991	0.00476
1994	0.430898	0.141046	0.019894	0.575568	0.235366	0.055397	0.007685	0.091834	0.008433
1995	0.287913	0.21211	0.04499	0.60533	0.377108	0.14221	0.004714	0.16253	0.026416
1996	0.129474	0.215147	0.046288	0.346304	0.42012	0.176501	0.003716	0.175326	0.030739
1997	0.123951	0.156325	0.024438	0.526035	0.314832	0.099119	0.001601	0.123765	0.015318
1998	0.176742	0.160312	0.0257	0.306865	0.351905	0.123837	0.000435	0.126604	0.016029
1999	0.661685	0.283129	0.080162	0.788906	0.642342	0.412603	0.00239	0.231777	0.053721
2000	0.336259	0.299131	0.089479	0.520834	0.695733	0.484044	0.010567	0.256563	0.065825
2001	0.998548	0.380321	0.144644	0.95579	0.940595	0.884718	0.040467	0.314887	0.099154
2002	0.783435	0.436428	0.19047	0.950691	1.018847	1.03805	0.036166	0.338128	0.11433
2003	0.58106	0.531368	0.282352	0.757006	1.223224	1.496278	0.024178	0.418356	0.175022
2004	0.567261	0.732062	0.535914	0.954461	1.566126	2.452749	0.019491	0.572496	0.327751
2005	0.57959	0.709768	0.503771	0.992952	1.516421	2.299532	0.019186	0.562497	0.316403
2006	0.606912	0.81919	0.671071	0.77951	1.685807	2.841945	0.025084	0.575895	0.331655
2007	0.714876	0.873308	0.762667	0.571886	1.767352	3.123533	0.019388	0.601449	0.361741
2008	0.761523	0.85773	0.7357	0.50531	1.771975	3.139894	0.031476	0.566975	0.32146

2009	0.632646	0.822603	0.676676	0.571336	1.865912	3.481627	0.014031	0.623963	0.38933
2010	0.560426	0.735899	0.541548	0.629549	1.6747	2.804619	0.02729	0.580073	0.336485
2011	0.48159	0.66481	0.441973	0.579668	1.537728	2.364609	0.029168	0.5993	0.35916
2012	0.517481	0.551061	0.303669	0.426453	1.187826	1.410931	0.057931	0.422023	0.178104
2013	0.471002	0.625395	0.39111846	0.480764	1.365299	1.86404012	0.158229	0.472939	0.223672
2014	0.582637	0.609125	0.37103272	0.988808	1.402116	1.96592981	0.139599	0.485749	0.235952

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. (<http://comtrade.un.org/>)

3.4.1.3.Ters-U İlişisine Yönelik Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

Ülkeler arasında gerçekleştirilen endüstri-içi ticaret, ölçek ekonomilerinden elde edilen avantajlara ve ürün farklılaştırmaya dayanmaktadır. Endüstri-içi ticaretin aynı kalite düzeyindeki ürünlerin ticareti şeklinde olmasına yatay uzmanlaşma; ülkeler arasındaki ticaretin farklı kalite düzeylerindeki ürünlerin ticareti şeklinde olmasına ise dikey uzmanlaşma adı verilmektedir. Dolayısıyla yatay uzmanlaşma denildiğinde gelişmiş ülkeler arasındaki ticaret anlaşılırken, dikey uzmanlaşmada ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret anlaşılmaktadır. Bu çalışmada ele alınan ülkeler göz önüne alındığında Türkiye için dikey uzmanlaşmanın varlığı öne çıkmaktadır. Üretimdeki kalite farklılıkları nedeniyle ortaya çıkan yapıları inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların temelini Vernon'ın Ürün Dönemleri Modeli oluşturmaktadır. Bu modele göre gelişmiş ülkeler yüksek AR-GE harcamalarına ve ileri teknolojilere bağlı olarak geliştirdikleri yeni ve yüksek kaliteli ürünlerin üretiminde uzmanlaşarak rekabet üstünlüğü elde ederken zamanla düşük düzeyde kalan ve eskiyen teknolojilerini ve buna bağlı olan üretimlerini geliştirmekte olan ülkelere devrederek kendileri de bu ürünü üretmeyi azaltıp ithal eder konuma gelmektedirler (Altay ve Şen, 2009: 129-130). Bu çalışmada, Türkiye ve gelişmiş ülkeler arasındaki otomotiv sektörüne ait ticaret yapısı araştırılırken Vernon'ın Ürün Dönemleri Modeline benzer bir ticaret yapısı ortaya çıkmaktadır. Türkiye otomotiv sektöründe, öncelikle gelişmiş ülkelere ithalat yaparken daha sonra maliyet avantajı ile ürünü üretir ve ihraç eder hale gelmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğü artarken gelişmiş ülkelerle endüstri-içi ticareti de yükselmektedir. İlerleyen dönemlerde gelişmiş ülkeler, maliyetlerin fazla olduğu

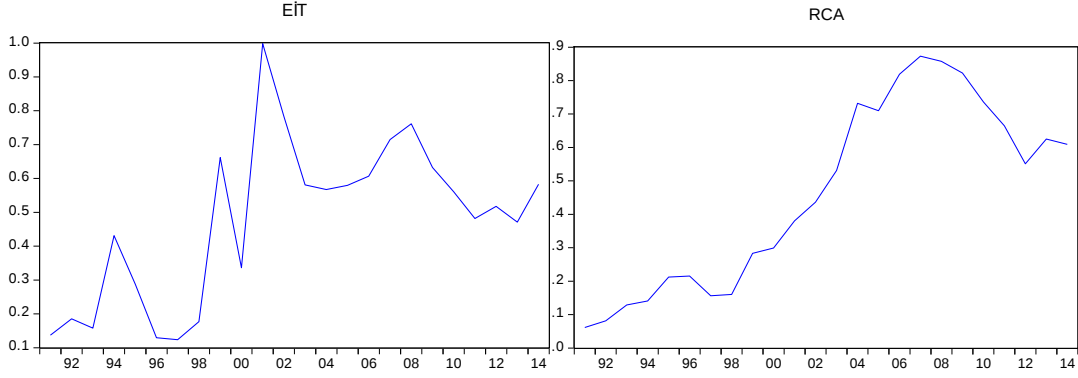
düşüncesiyle ürünün üretimini Türkiye ile birlikte birçok gelişmekte olan ülkeye aktarmakta ve zamanla ürünün ithalatçısı konumuna gelmektedir. Karşılaştırmalı üstünlük belli bir eşiği aştıktan sonra ticaret, endüstriler arası hale geleceği için endüstri-içi ticaret negatif eğimli olmakta ve endüstri-içi ticaret ile karşılaştırmalı üstünlükler arasında Ters-U ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, otomotiv sektörü ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüklerin başladığı noktada kazanılan her avantajın diğer ülkeyle endüstri içi ticaret yapabilirliğini artırdığı gözlenmektedir. İki değişken arasındaki ilişki, birinci dereceden denklemle açıklandığında aynı yönde değişiklikleri görülmektedir. Diğer taraftan ikinci dereceden denklem kurulduğunda, katsayı negatif değerler almaktadır. Bunun anlamı, karşılaştırmalı üstünlükler düşük değerlere sahipken ortaya çıkan her artışın endüstri-içi ticareti artırdığı, karşılaştırmalı üstünlükler yüksek değerler aldığında endüstri-içi ticaretin düştüğüdür. Ters-U ilişkisine yönelik genel değerlendirmelerden sonra, ifade edilenleri analiz üzerinde görmek anlatılanları açıklayıcı nitelikte olacaktır. Türkiye ve üç gelişmiş ülke (Almanya, ABD ve Japonya) arasında otomotiv sektörüne yönelik kurulan modelin sonuçları aşağıda ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

3.4.1.3.1. Türkiye- Almanya Değerlendirmesi

Tablo 22’de görüldüğü gibi, Türkiye’nin otomotiv sektörü ticaretinde Almanya’ya karşı rekabet gücü yüksek değildir. Buna rağmen 1991 yılında RCA değerleri 0’a çok yakın bir değerdeyken 2008 krizi öncesinde 1’e yaklaşmış; kriz sonrasında bir miktar düşüş göstermiştir. EİT değerleri ise 1991 yılında 0,13 gibi çok düşük bir değerdeyken 2001 yılında 0,99’a kadar ulaşmış; sonrasında düşüş görülmüş ancak yine de 2014 yılında 0,58 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yıllar itibariyle son derece değişken olduğu görülen EİT ve RCA değerlerinin durağan olmadığı tahmin edilebilir.

Şekil 32: Türkiye ve Almanya Ticaretinde EİT ve RCA Değişkenlerinin Zaman İçindeki Değişimi

Şekil 32’de Türkiye ve Almanya’nın otomotiv ticaretindeki EİT ve RCA verilerinin söz konusu zaman dilimindeki değişimi görülmektedir. Şekillerden her iki serinin de durağan olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle serilerin durağan hale getirilmesi için değişkenlere Genişletilmiş Dickey-Fuller Birim Kök Testi (ADF Birim Kök Testi) uygulanmıştır.

Tablo 23: Türkiye ve Almanya Otomotiv Sektörü EİT, RCA ve RCA2 Değişkenlerinin ADF Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF Test İstatistiği		MacKinnon Kritik değeri			
	Düzy	Birinci Fark	Düzy		Birinci Fark	
Değişkenler	% 1	%5	%1	%5	%1	%5
EİT	-2.594193	-7.240954	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861
RCA	-1.375810	-3.503236	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861
RCA2	-1.119962	-3.363591	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861

EİT, RCA ve RCA2 değişkenlerinin düzey değerleri için yapılan birim kök testine göre, ADF test istatistiğinin mutlak değeri %1 ve %5 anlamlılık düzeylerinde, MacKinnon kritik değerlerinden mutlak değer olarak küçüktür. Bu nedenle serilerin düzey değerinde birim kök içerdiği yönündeki sıfır hipotezi kabul edilmektedir. Bu durumda seriler durağan değildir. Analize dâhil edilen değişkenlerin tamamının (EİT, RCA, RCA2) birinci farkı alındığında (DEİT, DRCA, DRCA2), RCA ve RCA2 değişkenleri için ADF test istatistiği %5 anlamlılık düzeyinde, EİT değişkeni için ise %1 ve %5 anlamlılık düzeylerinde MacKinnon kritik değerlerinden mutlak değer olarak büyüktür. Dolayısıyla serilerin birinci farkı alındığında, H_0 hipotezinin reddedildiği ve serilerin durağan olduğu gözlenmektedir (Tablo 23).

EİT, RCA ve RCA2'ye yönelik veriler durağan hale getirildikten sonra serilere regresyon analizi yapılmıştır. Türkiye ve Almanya arasındaki otomotiv ticaretinde Ters-U ilişkisi regresyon sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 24: Türkiye ve Almanya Otomotiv Sektörü Ters-U İlişkisi Regresyon Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	St. Hata	t-istatistiği	Prob.
DRCA	1.854664	0.647382	2.864869	0.0096
DRCA2	-1.357659	0.679111	-1.999172	0.0594
Sabit Terim	0.014199	0.118070	0.120256	0.9055

Bağımlı Değişken: DEİT

R²: 0,55

Düzeltilmiş R²: 0,51

DW: 1,59

Regresyon analizi yapılırken bir bağımlı (DEİT) ve iki bağımsız değişken (DRCA ve DRCA2)'den yararlanılmıştır. Tüm değişkenler birinci dereceden durağandır. Tablo 24'de yer alan regresyon sonuçları, mevcut veri seti ve zaman dilimi için DRCA'nın DEİT'nin belirleyicisi olduğunu ve iki değişken arasındaki ilişkinin Ters-U eğrisi özelliği gösterebileceğini doğrulamaktadır. DEİT, söz konusu dönemin ilk safhalarında DRCA'dan pozitif yönde etkilenmektedir. RCA değişkeninin katsayısı pozitifdir; sonuçlara göre DRCA'daki her %1'lik artış DEİT'yi %1,85 oranında yükseltmektedir. Buna karşılık modelden elde edilen bulgular pozitif değerlerin bir süre sonra negatif eğilime döndüğünü doğrulamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler ikinci dereceden bir denklemlerle açıklandığında, DRCA2 katsayısının negatif değer aldığı ve -1,36 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. RCA değişkeninin katsayısının pozitif ve RCA2 değişkeninin katsayısının negatif olması göz önüne alındığında iki değişken arasında Ters-U ilişkisinden bahsetmek mümkündür. Sonuç olarak, Türkiye'nin Almanya'ya karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü arttıkça iki ülke arasında ilk dönemde yükselen endüstri-içi ticaret bir süre sonra düşmektedir.

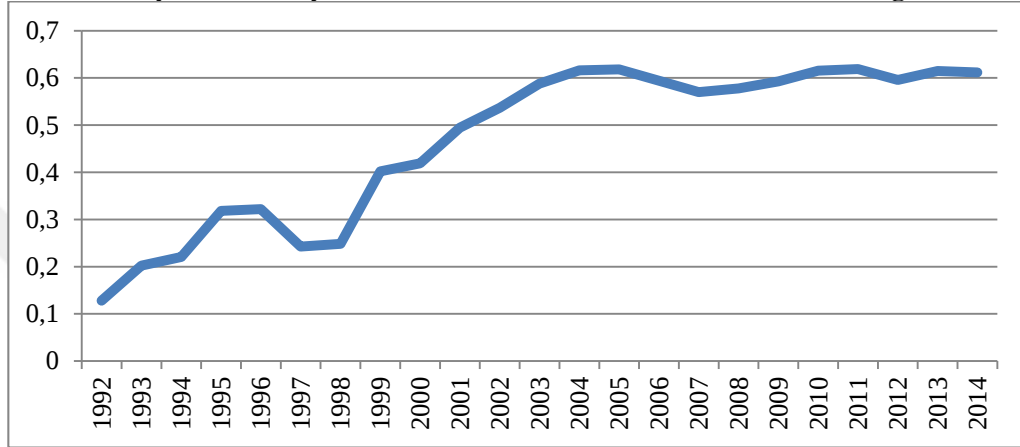
Türkiye, 1990'lı yıllardan itibaren otomotiv sektöründe dünya devi olan Almanya'ya karşı rekabet gücünü giderek artırmıştır. Bu başarı, Vernon'ın Ürün Dönemleri tezini doğrulamaktadır. Bununla birlikte değişkenlerin sürdürülebilirlik özelliği taşıması iki ülke arasındaki endüstri içi ticaretin dikey uzmanlaşmaya dayanabileceğini göstermektedir.

Veri setine bağlı kalınarak hesaplanan regresyon tahmini aşağıdaki gibidir:

$$EİT = 0.0142 + 1,85 (RCA) - 1.36 (RCA)^2 + \varepsilon \quad (14)$$

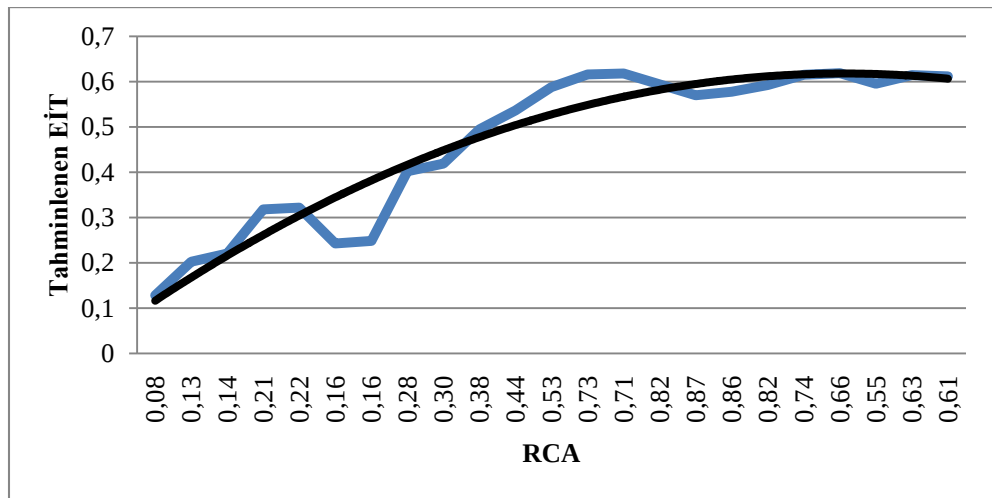
Yukarıdaki modele bağlı kalınarak 1992-2014 yılları arasında gerçekleşen RCA değerleri dikkate alındığında EİT tahmini trendi Şekil 33'deki gibidir. EİT'nin tahmini değerleri, yıllar itibariyle gerçekleşen RCA değerlerinin formül 14'te yerine koyulmasıyla bulunmuştur.

Şekil 33: Türkiye ve Almanya Otomotiv Ticaretinde Tahminlenen EİT Değerleri

Şekil 33'de görüldüğü gibi, 1998-1999 ve 2007-2008 yıllarında diğer bir deyişle ekonomik büyümede duraklamanın yaşandığı ekonomik kriz öncesi dönemlerde EİT değerleri düşmüştür.

Şekil 34: Türkiye ve Almanya Otomotiv Ticaretinde EİT ve RCA Arasındaki Ters-U İlişkisi

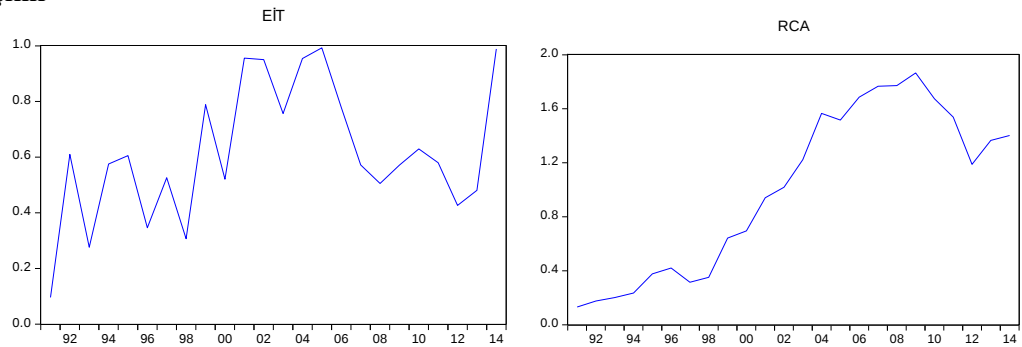
Şekil 34'de 1992-2014 dönemindeki tahminlenen EİT değerleri ile RCA verileri arasındaki ilişki gösterilmektedir. Her iki değişkenin yıllar itibariyle aldığı

değerler mavi çizgiyle gösterildiği gibidir. Değişkenlerin aldığı değerler ve aralarındaki ilişki bir trend haline getirilirse siyah çizgi ile gösterilen bir parabol ortaya çıkmaktadır. Regresyon tahminiyle kurulan model EİT ve RCA arasındaki Ters-U ilişkisini doğrulamaktadır. Bununla birlikte yukarıda çizilen grafik EİT için pozitif dönemin ancak son yıllarda sonlandığını, tepe noktasına geldikten sonra negatife dönüşün ortaya çıktığını yansıtmaktadır.

3.4.1.3.2. Türkiye-ABD Değerlendirmesi

1991-2014 döneminde Türkiye'nin ABD karşısındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğü 1991 yılında 0,13 gibi çok düşük bir değerdeyken ve dezavantajlı bir konum söz konusu iken 2014 yılında 1,40 gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda, 2002 yılından itibaren Türkiye'nin otomotiv sektöründe ABD'ye göre karşılaştırmalı üstünlük sahibi olduğu görülmektedir. Diğer taraftan iki ülke arasındaki endüstri-içi ticaret 1991 yılında 0,09 değerinden 2005 yılında 0,99'a kadar yükselmiş; daha sonra düşüş kaydedilmiş; 2012 yılında 0,42'ye kadar düşmüş ancak yine de 2014 yılı 0,98 gibi yüksek bir değerle kapatılmıştır (Tablo 22). Değişkenlerin söz konusu zaman dilimindeki değişimi Şekil 35'de verilmiştir. Her iki serinin de trendli bir yapıda olduğu ve EİT'nin oldukça düzensiz iniş çıkışlar içinde bulunduğu görülmektedir.

Şekil 35: Türkiye ve ABD Ticaretinde EİT ve RCA Değişkenlerinin Zaman İçindeki Değişimi

Seriler arasındaki ilişkiyi test etmeden önce durağan olup olmadıkları incelenmeli ve seriler durağan hale getirilmelidir.

Tablo 25: Türkiye ve ABD Otomotiv Sektörü EİT, RCA ve RCA2 Değişkenlerinin ADF Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF Test İstatistiği		MacKinnon Kritik değeri			
	Düzy	Birinci Fark	Düzy		Birinci Fark	
Değişkenler	% 1	%5	%1	%5	%1	%5
EİT	-3.591893		-3.752946	-2.998064		
RCA	-1.301061	-3.922279	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861
RCA2	-1.095225	-3.884923	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861

EİT değişkenine ait ADF test istatistiğinin mutlak değeri %1 anlamlılık düzeyinde, MacKinnon kritik değerinden küçük, %5 anlamlılık düzeyinde ise kritik değerden büyüktür. Bu sonuç EİT değişkeninin %5 anlamlılık düzeyinde birim kök içermediğini ve durağan olduğunu göstermektedir. Bu durumda EİT'nin düzeyde durağan olduğu alternatif hipotezi kabul edilebilir. Diğer taraftan birim kök testi sonuçlarına göre, RCA ve RCA2 serileri düzey değerde birim kök içermektedir. Seriler durağan değildir. Değişkenlerin birinci farkı alındığında (DRCA ve DRCA2) elde edilen ADF test istatistiğinin mutlak değerleri MacKinnon kritik değerlerinden büyüktür. Dolayısıyla H_0 hipotezi reddedilir ve seriler durağan olur.

Regresyon analizinin yapılabilmesi için değişkenlerin durağan olarak analize dâhil edilmesi gerekmektedir. Yukarıdaki birim kök testi sonucunda incelenen veriler durağan hale getirilmiş ve yapılan regresyon analizi sonuçları aşağıda açıklanmıştır. Tablo 26'da yer alan regresyon sonuçlarına göre EIT değişkeni RCA değişkeni tarafından açıklanabilmektedir ($p=0$, $p=0$). Türkiye'nin ABD ile olan otomotiv ticaretinde Ters-U ilişkisinin test edildiği model beklenen sonuçları vermiştir. Karşılaştırmalı üstünlüklerin henüz düşük değerlerde olduğu durumda, karşılıklı ticaretin yapılabilirliği endüstri içi ticareti yükseltmektedir. Katsayının pozitif ve 0,92 bir değer alması iki değişken arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Karşılaştırmalı üstünlükler ikinci dereceden bir denklemle açıklandığında, katsayının negatif değer aldığı ve -0,43 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Elde edilen sonuçlar göstermektedir ki, Türkiye'nin ABD'ye karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü arttıkça endüstri içi ticaret düşmektedir.

Tablo 26: Türkiye ve ABD Otomotiv Sektörü Ters-U İlişkisi Regresyon Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	St. Hata	t-istatistiği	Prob.
DRCA	0,923388	0,336695	2,742508	0,0126
RCA2	-0,425744	0.169242	-2,515592	0,0205
Sabit Terim	0,298922	0.125101	2,385642	0.0271

Bağımlı Değişken: EİT

R²: 0,29

Düzeltilmiş R²: 0,22

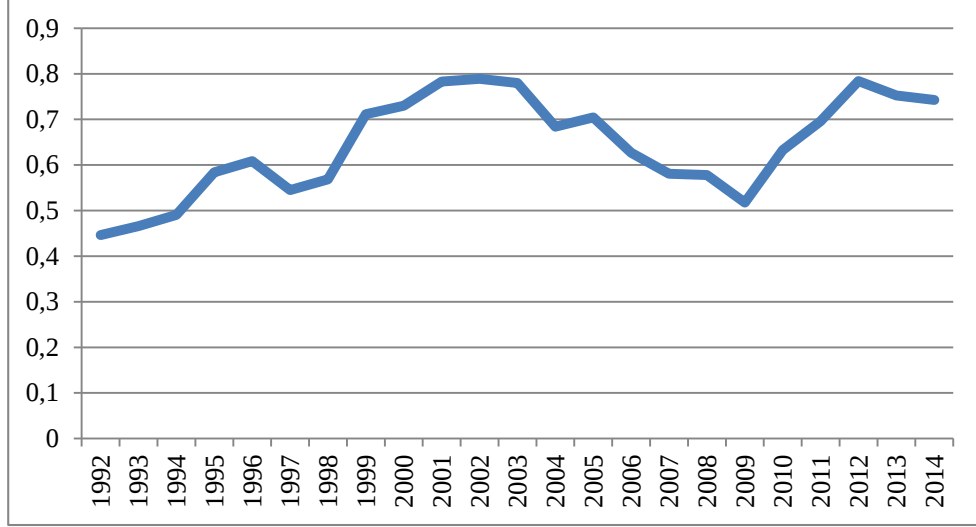
DW: 1,99

Modeli istatistiksel açıdan değerlendirirken öncelikle katsayıların tek tek anlamlılıklarına yani t-istatistiğine bakılmaktadır. Alfa 0,05 ve olasılık değeri alfadan küçük ise H₀ reddedilir ve katsayı anlamlıdır. Bu bulgularla aynı doğrultuda, regresyon analizinde de DRCA ve RCA2 için olasılık değerlerinin eşik değerinden (0,05) düşük olması nedeniyle her iki katsayı da anlamlıdır. Tablo 26’da yer alan regresyon sonuçları, mevcut veri seti ve zaman dilimi için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğün endüstri-içi ticaretin belirleyicisi olduğunu ve iki değişken arasında Ters-U ilişkisi olduğunu doğrulamaktadır. EİT, söz konusu dönemin ilk safhalarında DRCA’dan pozitif yönde etkilenmektedir. DRCA değişkeninin katsayısı pozitiftir; sonuçlara göre DRCA’daki her %1’lik artış DEİT’yi %0,92 oranında yükseltmektedir. Buna karşılık modelden elde edilen bulgular, pozitif değerlerin bir süre sonra negatif eğilime döndüğünü doğrulamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler ikinci dereceden bir denklemlerle açıklandığında, RCA2 katsayısının negatif değer aldığı ve -0,60 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir.

$$EİT = 0,298 + 0,92 (RCA) - 0,43 (RCA)^2 + \varepsilon \quad (15)$$

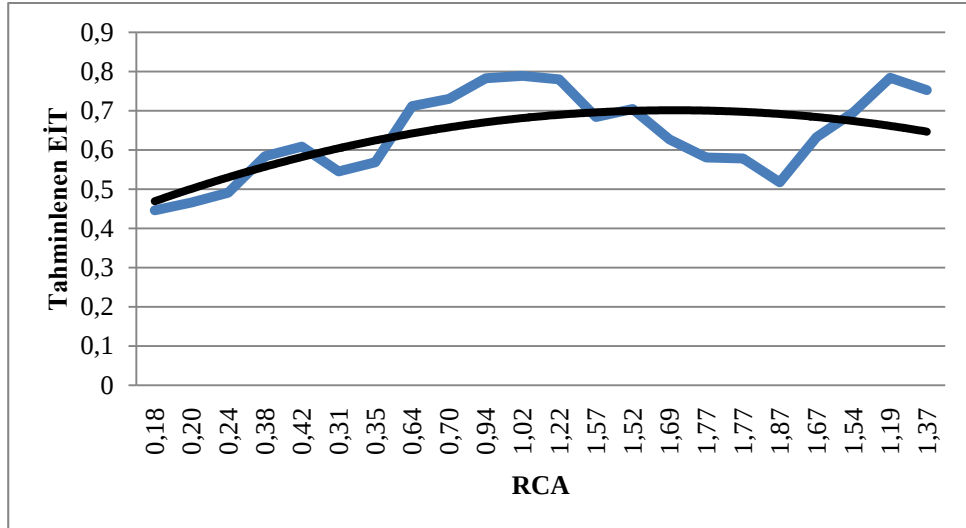
Yukarıdaki modele bağlı kalınarak 1992-2014 yılları arasında gerçekleşen RCA değerleri dikkate alındığında EİT trendi Şekil 36’daki gibidir.

Şekil 36: Türkiye ve ABD Otomotiv Ticaretinde Tahminlenen EİT Değerleri

Şekil 36’da görüldüğü gibi, EİT değerleri yıllar itibariyle son derece dalgalı bir seyir içindedir. Türkiye’nin ABD karşısındaki karşılaştırmalı üstünlüğünün dezavantajdan avantaja döndüğü yıllarda (1992-2002) endüstri-içi ticaret yükselmiştir. Bu dönemde 1997-1998 kriz yılları EİT’nin düştüğü yıllardır. 2002 sonrasında EİT düşmüş 2009 küresel kriz döneminde minimum değer almış ve sonrasında yeniden yükselmiş 2012 yılında 2002 değerini almış, sonrasında bir miktar düşüş olmuştur.

Şekil 37: Türkiye ve ABD Otomotiv Ticaretinde EİT ve RCA Arasındaki Ters-U İlişkisi

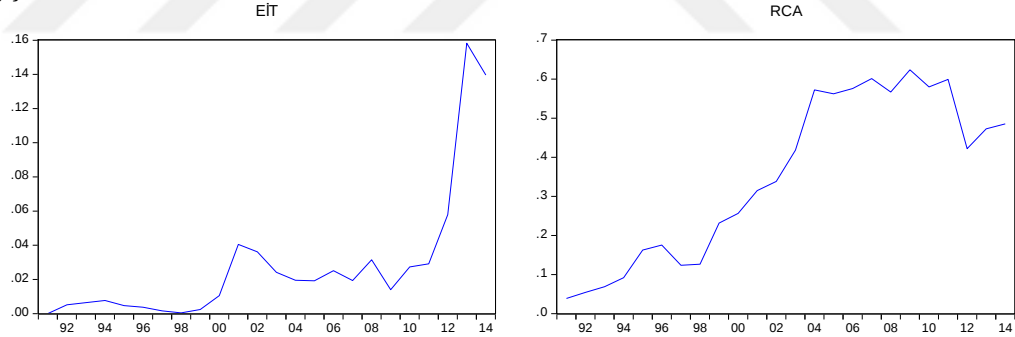
Şekil 37’de 1992-2014 dönemindeki EİT ve RCA ilişkisi gösterilmektedir. Her iki değişkenin yıllar itibariyle aldığı değerler mavi çizgiyle gösterildiği gibidir.

Değişkenlerin aldığı değerler ve aralarındaki ilişki bir trend haline getirilirse siyah çizgi ile gösterilen bir parabol ortaya çıkmaktadır. Regresyon tahminiyle kurulan model ve yukarıda çizilen polinom EİT ve RCA arasındaki Ters-U ilişkisini doğrulamaktadır.

3.4.1.3.3. Türkiye-Japonya Değerlendirmesi

Türkiye'nin otomotiv ticaretinde değerlendirmeye alınan son ülke Japonya'dır. Şekil 38'de EİT ve RCA değerleri verilmiştir. Bu değerler, diğer ülkelerde olduğu gibi trend içermekte ve iniş çıkışlar göstermektedir. Daha önce hesaplanan RCA verilerinden elde edilen bulgular otomotiv sektöründe Türkiye'nin Japonya karşısında karşılaştırmalı üstün olmadığını göstermektedir. Buna rağmen söz konusu dönemde RCA değerinin 1991 yılında 0,038'den 2014 yılında 0,49'a yükseltildiği gözlenmektedir. Türkiye'nin 1991-2014 döneminde, otomotiv sektöründe Japonya karşısındaki karşılaştırmalı üstünlüğü dezavantajlı konumunu sürdürmüş olsa da rekabetçiliğin giderek yükseldiği görülmektedir (Tablo 22).

Şekil 38: Türkiye ve Japonya Ticaretinde EİT ve RCA Değişkenlerinin Zaman İçindeki Değişimi

Yukarıdaki EİT ve RCA şekillerinden anlaşılabileceği gibi verilerin durağan olmadığı tahmin edilmiştir. ADF birim kök testi sonuçları beklentiyi doğruladığı için seriler durağan hale getirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 27: Türkiye ve Japonya Otomotiv Sektörü EİT, RCA ve RCA2 Değişkenlerinin ADF Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF Test İstatistiği		MacKinnon Kritik değeri			
	Düzy	Birinci Fark	Düzy		Birinci Fark	
Değişkenler	%1	%5	%1	%5	%1	%5
EİT	-0.033176	-4.417597	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861
RCA	-1.397671	-4.769597	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861
RCA2	-1.231168	-5.319920	-3.752946	-2.998064	-3.769597	-3.004861

EİT, RCA ve RCA2 değişkenlerinin düzey değerleri için yapılan birim kök testine göre, ADF test istatistiğinin mutlak değerleri %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde, MacKinnon kritik değerlerinden küçüktür. EİT değişkeninin olasılık değeri $p=0.9459$ olduğundan seviyede birim kök varlığı reddedilememektedir. EİT değişkeninin birinci farkı alındığında ADF testinde EIT değişkeninin olasılık değeri $p=0.0024$ olduğundan birim kök yoktur. Yani, EIT değişkeninin birinci dereceden durağan olduğunu söyleyebiliriz.

RCA verileri için yapılan ADF testinde ise, $p=0.5655$ olduğundan seviyede birim kök varlığı reddedilememektedir. Serinin birinci farkı alınarak elde edilen ADF modelinde RCA değişkeni olasılık değeri $p=0.0011$ olduğundan birinci dereceden durağandır. Ayrıca EİT, RCA ve RCA2 değişkenlerinin birinci fark ADF test istatistiği değeri MacKinnon kritik değerlerinden mutlak değer olarak büyüktür. Dolayısıyla H_0 hipotezi reddedilir ve seriler birinci farkta durağan olur.

Tablo 28’de yer alan regresyon sonuçlarına göre EIT değişkeni RCA değişkeni tarafından açıklanabilmektedir ($p=0.0058$). RCA değişkenin katsayısı pozitif ve RCA2 değişkenin katsayısı negatif olması nedeniyle EIT ile RCA değişkenleri arasında ters u şeklinde bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Dolayısıyla EİT, RCA ve RCA2 değişkenleri arasında yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, Türkiye’nin Japonya’ya karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü arttıkça endüstri içi ticaret düşmektedir.

Tablo 28: Türkiye ve Japonya Otomotiv Sektörü Ters-U İlişkisi Regresyon Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	St. Hata	t-istatistiği	Prob.
DRCA	0,336081	0,151977	2,211389	0,0388
DRCA2	-0,406133	0,219452	-1,850664	0,0790
Sabit Terim	-0,026514	0,019838	-1,336522	0,1964

Bağımlı Değişken: DEİT

R^2 : 0,27

Düzeltilmiş R^2 : 0,20

DW: 0,72

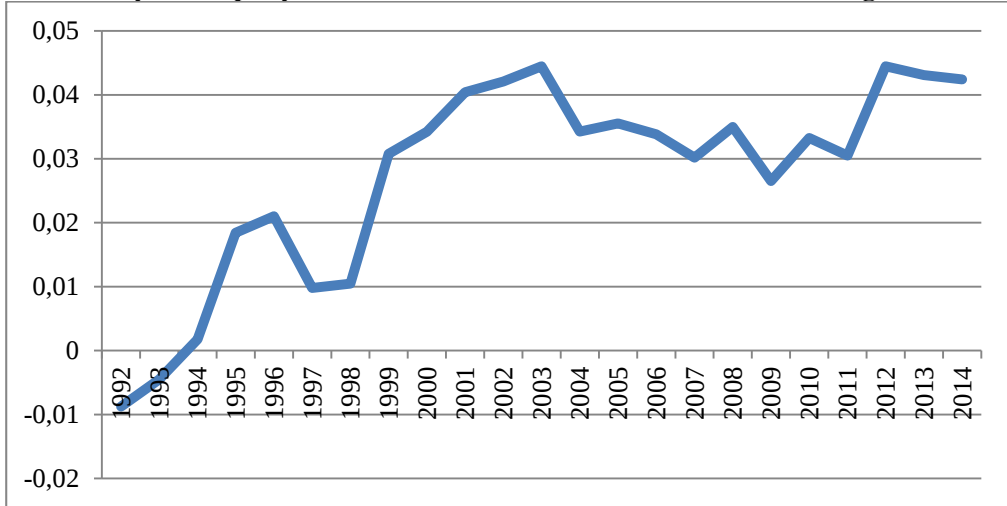
Modelde kullanılan değişkenlerin tamamı birinci dereceden durağandır. Tablo 28’de yer alan regresyon sonuçları, Türkiye ve Japonya’nın otomotiv ticaretinde DRCA’nın DEİT’nin belirleyicisi olduğunu ve iki değişken arasındaki ilişkinin Ters-

U eğrisi özelliği gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır. DEİT, söz konusu dönemin ilk safhalarında DRCA'dan pozitif yönde etkilenmektedir. RCA değişkeninin katsayısı pozitifdir; sonuçlara göre DRCA'daki her %1'lik artış DEİT'yi %0,34 oranında yükseltmektedir. Buna karşılık modelden elde edilen bulgular pozitif değerlerin bir süre sonra negatif eğilime döndüğünü doğrulamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler ikinci dereceden bir denklemlerle açıklandığında, DRCA2 katsayısının negatif değer aldığı ve -0,41 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. RCA değişkeninin katsayısının pozitif ve RCA2 değişkeninin katsayısının negatif olması göz önüne alındığında iki değişken arasında Ters-U ilişkisinden bahsetmek mümkündür. Sonuç olarak, Türkiye'nin Japonya'ya karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü arttıkça iki ülke arasında ilk dönemde yükselen endüstri-içi ticaret bir süre sonra düşmektedir.

$$EİT = -0,026 + 0,34 (RCA) - 0,41 (RCA)^2 + \varepsilon \quad (16)$$

Modelde katsayıların aldığı işaretler Ters-U ilişkisini doğrulamakla birlikte katsayı değerleri çok yüksek değildir. İlgili sektörde Türkiye'nin Japonya'ya karşı ciddi bir rekabet gücüne sahip olamaması ve endüstri-içi ticareti yükseltememesi model değerlerinin zayıf kalmasına yol açabilmektedir. Yukarıdaki modele bağlı kalınarak 1992-2014 yılları arasında gerçekleşen RCA değerleri dikkate alındığında EİT trendi Şekil 39'daki gibidir.

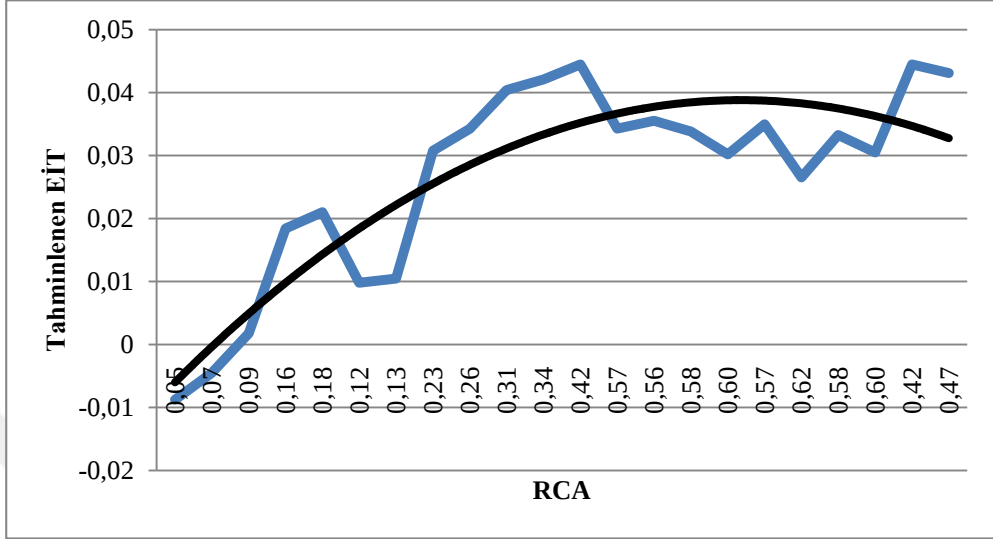
Şekil 39: Türkiye ve Japonya Otomotiv Ticaretinde Tahminlenen EİT Değerleri

Şekil 39'da görüldüğü gibi, EİT değerlerinde 1997 Asya krizi döneminde bir kırılma yaşanmış sonrasında değerler bir miktar yükselmiştir. Karşılaştırmalı üstünlüğün henüz avantaj noktasına gelmemesi ve endüstri-içi ticaretin çok az değerlerde olması regresyon sonucunda elde edilen EİT değerlerinin istikrarsızlığına

etki etmiştir. Son dönemde 2008 krizinin olumsuz etkilerinin bir miktar aşıldığı görülmektedir.

Şekil 40: Türkiye ve Japonya Otomotiv Ticaretinde EİT ve RCA Arasındaki Ters-U İlişkisi

Şekil 40'da 1992-2014 dönemindeki EİT ve RCA ilişkisi gösterilmektedir. Her iki değişkenin yıllar itibariyle aldığı değerler mavi çizgiyle gösterildiği gibidir. Değişkenlerin aldığı değerler ve aralarındaki ilişki bir trend haline getirilirse siyah çizgi ile gösterilen bir parabol ortaya çıkmaktadır. Böylelikle regresyon tahmininin ve değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren trendin EİT ve RCA arasındaki Ters-U ilişkisini doğruladığı söylenebilir.

SONUÇ

Rekabet gücü kavramı küreselleşme süreciyle beraber daha da ön plana çıkmıştır. Ticarete serbestleşme ülkeler açısından üretimin uluslararası boyutlara taşınmasını sağlamıştır. Ülkeler bu kavramı sektörel düzeyde, firma düzeyinde bazen de uluslararası düzeyde ele almışlardır. Böylece ülkeler açısından rekabet gücünü etkileyen etmenler de ön plana çıkmıştır. Rekabet gücü mikro ve makro düzeyde ele alınmaktadır. Mikro düzeyde genellikle firma ve endüstri düzeyinde rekabet gücü ele alınırken, makro düzeyde ise ulusal/uluslararası düzeyde rekabet gücü ifade edilmektedir. Rekabet gücünün arttırılması için doğru politikaların belirlenip uygulanmasında rekabet gücü belirleyicilerinin rolü büyüktür. Rekabet gücü belirleyicileri; verimlilik, döviz kuru ve devalüasyon, AR-GE harcamaları, makroekonomik ortam, kalite, beşeri kaynaklar, finansal kaynaklar ve maliyetler şeklinde ifade edilmektedir. Rekabet gücünü etkileyen belirleyiciler farklı şekillerde el alınmakla beraber, aslında önemli olan nokta firmanın, endüstrinin ve ülkenin bulunduğu konumdan daha üst konuma taşınmasıdır.

Rekabet gücü olgusunun dünya genelinde yadsınamaz bir hale gelmesiyle beraber bu kavram akademik anlamda da tartışılmaya başlanmıştır. Akademisyenler zamanla bu olguyu ölçülebilir, incelenebilir ve daha çok hesaplanabilir bir kavram olarak görüp ele almışlardır. Rekabet gücünü ölçmek için birçok endeks kullanılmaktadır. Bu çalışmada rekabet gücünü ölçmek için kullanılacak endeksler Balassa Endeksi, Vollrath Endeksi ve Grubel- Lloyd Endeksi'dir. Değerlendirme yapılırken öncelikle bu endeksler kavramsal olarak ele alınmış ve açıklanmış daha sonra ise rekabet gücünü açıklayan teorik yaklaşımlar ele alınmıştır. İlk olarak Klasik Yaklaşımlar, daha sonra Modern Yaklaşımlar açıklanmış ve son olarak da Kurumsal Yaklaşımlar ifade edilmiştir. Böylece küreselleşme süreci ve rekabet gücü kavramı ayrıntılı olarak ele alınmış ve gelişen piyasa ekonomileri ve Türkiye'nin rekabet gücü karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ve farklı endüstriler arasındaki yapılan ticareti tanımlayan rekabet gücü endeksleri arasında en tanınan hesaplama tekniği Balassa Endeksi'dir. Balassa endeksindeki bir eksiği gidererek hesaplamalarda ithalat kavramına da yer veren endeks Vollrath Endeksidir. Bununla birlikte çalışmada ele alınan diğer endeks, benzer ürünler/sektörler arası ticareti tanımlayan diğer bir deyişle endüstri-içi ticareti gösteren Grubel-Lloyd endeksidir.

Rekabet gücü ve endüstri-içi ticaret kavramları açısından bugüne kadar birçok analiz ve değerlendirme yapılmıştır. Yapılan analizlerde kimi zaman dar kapsamda sadece rekabet gücü ve/veya endüstri-içi ticaret ele alınmış kimi zaman ise her iki kavram aynı anda farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyabilmek için incelenmiştir. Ayrıca analiz sektörler arasında yapıldığı gibi ülkeler arasında da yapılmaktadır. Bu çalışmada hem ülke boyutunda hem de sektörel alanda bir analiz yapılmıştır. Çalışma için gelişen piyasa ekonomileri olarak adlandırılan 10 ülke grubu seçilmiştir. Gelişen piyasa ekonomileri içerisinde değerlendirilen ülkelerin sayısı 6 ila 35 ülke arasında değişmektedir. Bu çalışmada, Jeffrey Garten'in "The Big Ten" başlıklı kitabında incelediği ve "on büyük gelişen piyasa ekonomisi" olarak adlandırdığı ülkeler ele alınmıştır. Bu ülkeler: Türkiye, Arjantin, Brezilya, Meksika, Güney Kore, Güney Afrika, Endonezya, Çin, Hindistan ve Polonya'dır. "On Gelişen Piyasa Ekonomisi" olarak ele alınan ülkelerde dış ticaret değerlendirmesi demir-çelik, tekstil ve otomotiv sektörleri kapsamında yapılmıştır. Analiz için 1991-2014 yılları arasında UN Comtrade'deki STIC Rev.3 grubundaki ihracat ve ithalat verilerinden yararlanılmıştır. UN Comtrade'den alınan değerler kullanılarak Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük/Balassa Endeksi (RCA), Vollrath Endeksi ve Endüstri-içi Ticaret (EİT) Endeksi hesaplanmıştır. Ayrıca ülkeler GSYİH artış hızı bakımından da incelenmiştir. Gelişen piyasa ekonomilerinin dış ticarete sektörel değerlendirmesi yapılırken dünya ticaretine yön verme gücüne sahip üç gelişmiş ülke (Almanya, ABD ve Japonya) ile yaptıkları ticaret değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, Türkiye ve diğer gelişen piyasa ekonomilerinin genel durumuyla ilgili yapılan değerlendirme özetlenecek olursa;

- Gelişen piyasa ekonomilerinden olan Türkiye'de özellikle emek yoğun üretimin ağırlıklı olduğu tekstil sektöründe ülkenin ihracatta rekabet gücü oldukça yüksektir. Türkiye için tekstil ve demir-çelik sektöründe rekabet gücü, ABD karşısında yüksek değerlere sahiptir. 1990'lı yıllarda WTO ve Gümrük Birliği süreci, ülkede demir-çelik sektöründeki rekabet gücünü artıran etkenlerden biridir. Ayrıca ülkede otomotiv sektörü de giderek önem kazanan alanlardan biridir. Gümrük birliği sonrasında AB ülkelerinden yapılan ithalatta gümrük vergisinin azalması ithal ürünlerin miktarını artırmıştır. Ancak sonraki süreçte otomotiv sektöründeki iyileşmede Japonya gibi üçüncü ülkelerden gelen doğrudan yatırım desteği, üretilen ürünlerin Avrupa pazarına tarife konulmadan ihraç edilmesi ve sektörde Türkiye'nin

ucuz emek ve ucuz yedek parçadan dolayı maliyet avantajına sahip olmasının etkisi büyüktür. Otomotiv sektöründe Almanya ve Japonya ile EİT'nin yükselmesinin nedeni bu tür ticari ilişkilerin artmasıdır. EİT'nin en düşük seviyede olduğu ülke ABD'dir.

-Arjantin sadece demir-çelik sektöründe rekabet gücüne sahiptir, ayrıca tekstil ve otomotiv sektörü de ülke için önem arz etmektedir. Hatta bu sektörler özel vergilerle korunmaktadır. Arjantin'de yerli ve yabancı yatırımcının eşit haklara sahip olması bazı sektörlerde görülen ilerlemenin nedenleri arasındadır, hatta otomotiv sektörü bu duruma örnek teşkil etmektedir.

-Brezilya pamuk üretiminde dünyada önem arz eden ülkelerden biri olmasına rağmen sektörde yapılan üretimin iç pazara yönelik olması nedeniyle rekabet edilebilirlikten çok da bahsedilemez. Brezilya'da demir-çelik sektörünün ülkeye getirisi büyük boyutlarda olup ayrıca ülke Almanya ve ABD karşısında rekabet üstünlüğüne sahiptir. Brezilya'nın, Japonya gibi demir-çelik alanında büyük başarıların sahibi olan bir ülke karşısında rekabet üstünlüğü 2008 yılına kadar devam etmiş ancak küresel krizin etkisiyle ticari ilişkilerin zayıflaması ve ülke ekonomisinde görülen olumsuz etki rekabet gücü değerlerinde düşüşe neden olmuştur.

-Meksika'nın en önemli ticari ortaklarından biri ABD'dir, ülke bazı dönemlerde ABD karşısında tekstil sektöründe rekabetçi üstünlüğe kavuşmuş ancak bu süreç 1992-2000 süreciyle sınırlı kalmıştır. Demir-çelik ve otomotiv sektörlerinde ülke yine ABD'ye karşı rekabet gücünü korumuştur. Rekabet gücü değerlendirmesi dışında ülkenin demir-çelik alanında EİT'ne bakıldığında yine ABD ile benzer sektör ticareti yaptığı görülmektedir. Ancak genel anlamda Meksika ile gelişmiş ülkeler arasında gelişmişlik farkı nedeniyle ticari ilişkiler daha çok endüstriler-arasıdır.

-Endonezya'da imalat sanayinin getirisinin artması ve imalat sanayi alanında rekabet edilebilirliğin söz konusu olması, bu sanayi dalının ülke ekonomisindeki önemini arttırmıştır. Özellikle tekstil sektörü alanında rekabet gücü değerleri demir-çelik ve otomotiv sektörüne göre yüksek rakamlara ulaşmıştır.

-Hindistan'da emek yoğun endüstrinin önemi nedeniyle ülke tekstil sektöründe rekabet üstünlüğüne sahiptir. Ayrıca demir-çelik sektöründe de ülkenin ABD karşısında rekabet gücü değerleri dikkat çekmektedir.

-Güney Kore tekstil ve demir-çelik sektörü alanında Almanya, ABD ve Japonya karşısında rekabet gücünü korumaktadır. Ayrıca demir-çelik sektöründe de

ülke ticari ilişkilerinin yoğun olduğu ABD karşısında rekabet üstünlüğüne sahiptir. Otomotiv sektöründe ise ülke 1996 yılı itibariyle rekabet üstünlüğünü sergilemeye başlamıştır.

-Çin’de tekstil sektöründeki rekabet gücünün yüksek olması ülkede emek yoğun üretime verilen önemden kaynaklanmaktadır. Özellikle ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımları ve ucuz işgücünden kaynaklanan maliyet avantajının rekabet gücü üzerindeki etkisi büyüktür çünkü gelişmiş birçok ülke bu avantajlardan yararlanmak için yatırımlarını Çin’e yöneltmiştir. Tekstil sektörü dışında ülke, ABD’ye karşı demir-çelik alanında rekabet üstünlüğü elde etmiştir.

-Güney Afrika’da imalat sanayinin ağırlıklı bir yeri vardır ve özellikle ülkede sermaye yoğun ürün çeşitliliğine önem verilmektedir. Sermaye yoğun üretim içerisinde demir-çelik sektörü farklı bir öneme sahiptir, çünkü ülkede bulunan doğal kaynaklar arasında zengin demir cevheri vardır. Dolayısıyla ülke demir-çelik sektörü alanında rekabet gücüne sahiptir. Otomotiv sektörü ise ülke ekonomisinde önem kazanmaya başlayan sektörlerden biridir.

- Polonya’da tekstil sektörü ülke ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olmamasına rağmen ülke ABD ve Japonya’ya karşı rekabet gücüne sahiptir. Demir-çelik sektöründe ise zaman zaman rekabet gücü elde edilmiş ancak bu durum süreklilik arz etmemiştir. Polonya, Almanya ve Japonya karşısında rekabet gücüne sahip olmasa da ülkede önem verilen sektörlerden biri de otomotiv sektörüdür ve ülke ihracatı içerisinde ikinci sıradadır. EİT açısından Polonya yakın dış ticaret ortağı olan Almanya ile tekstil, demir-çelik ve otomotiv sektöründe benzer sektör ticareti yapmaktadır.

Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran noktalardan biri endeksler hesaplandıktan sonra RCA ve EİT arasındaki ilişkinin ekonometrik bir analizle test edilmesidir. Çalışmanın temeli Faustino (2008)’nun makalesine dayanmaktadır. H. Faustino, makalesinde EİT ve RCA arasında Ters-U ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ters-U ilişkisi olarak adlandırılan hipoteze göre, bir ülke başka bir ülkeyle yaptığı ticarete bir ürüne ait karşılaştırmalı üstünlüğünü belirli bir zaman diliminde yükseltirken, o ülkeyle o ürünlerdeki EİT’i önce artmaya başlayacak ancak bir süre sonra azalabilecektir. Başlangıçta uluslararası rekabet üstünlüğü olmayan bir ülkenin rekabet gücü arttıkça, EİT’nde artış beklenir. Buna karşılık rekabette avantajı artırdığı ve üstünlüğü yüksek değerlere ulaştıkça EİT azalabilir. EİT, karşılaştırmalı üstünlüğün en düşük olduğu durumlarda, üstünlükten pozitif yönde

etkilenebilmektedir. Karşılaştırmalı üstünlük yüksek değerler aldığına ise ticaret, endüstriler-arası bir hale gelebileceği için endüstri-içi ticaretteki artış negatif eğimli olacaktır.

Çalışmanın son bölümünde Türkiye'nin Almanya, ABD ve Japonya karşısında otomotiv sektöründeki EİT ve RCA verileri arasındaki ilişki test edilmiş ve Ters-U ilişkisi olup olmadığına bakılmıştır. Analiz için otomotiv sektörünün ele alınmasının nedeni, çalışma için seçilen sektörlerden tekstil ve demir-çelik alanlarında zaten Türkiye'nin, 1991-2014 döneminde rekabet üstünlüğüne sahip olmasıdır. Buna karşılık otomotiv sektöründe, daha önce avantaj söz konusu değilken, 1990'lı yılların ortalarında ihracata yönelik yatırımlara hız verilmesiyle birlikte karşılaştırmalı üstünlük kazanılmaya ve zamanla arttırılmaya başlanmıştır.

Türkiye ve Almanya'nın otomotiv sektörü ticaretindeki EİT ve RCA verilerine ilişkin regresyon sonuçları, mevcut veri seti ve zaman dilimi için RCA'nın EİT'nin belirleyicisi olduğunu ve iki değişken arasındaki ilişkinin Ters-U eğrisi özelliği gösterebileceğini doğrulamaktadır. EİT, söz konusu dönemin ilk safhalarında RCA'dan pozitif yönde etkilenmektedir. RCA değişkeninin katsayısı pozitiftir; sonuçlara göre DRCA'daki her %1'lik artış DEİT'yi %1,85 oranında yükseltmektedir. Buna karşılık modelden elde edilen bulgular pozitif değerlerin bir süre sonra negatif eğilime döndüğünü doğrulamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler ikinci dereceden bir denklemle açıklandığında, DRCA2 katsayısının negatif değer aldığı ve -1,36 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin Almanya'ya karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü arttıkça iki ülke arasında ilk dönemde yükselen endüstri-içi ticaret bir süre sonra düşmektedir. Türkiye gümrük birliği anlaşmasının yapıldığı 1990'lı yıllardan itibaren otomotiv sektöründe dünya devi olan Almanya'ya karşı rekabet gücünü giderek artırmıştır. Bu başarı, Vernon'ın Ürün Dönemleri tezini doğrulamaktadır. Bununla birlikte değişkenlerin sürdürülebilirlik özelliği taşımaması iki ülke arasındaki endüstri içi ticaretin dikey uzmanlaşmaya dayanabileceğini göstermektedir.

Diğer taraftan Türkiye ve ABD arasındaki ticarete RCA'nın EİT'nin belirleyicisi olduğu ve iki değişken arasında Ters-U ilişkisinden söz edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. EİT dönemin başında RCA'dan pozitif yönde etkilenmektedir. RCA'daki her %1'lik artış EİT'yi %0,92 oranında yükseltmektedir. Buna karşılık pozitif değerler bir süre sonra negatif değerlere dönmektedir. Karşılaştırmalı üstünlüğün ileri aşamalarında RCA katsayısının -0,43 düzeyinde olduğu

görülmüştür. Türkiye'nin ABD karşısında otomotiv sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğünün artmasında doğrudan yabancı yatırımlar, Türkiye'nin ucuz emek ve ucuz yedek parça avantajı, fiyat avantajı ve gümrük vergilerinde azalma gibi nedenler etkili olmuştur.

Türkiye ve Japonya'nın otomotiv ticaretinde RCA'nın EİT'nin belirleyicisi olduğunu ve iki değişken arasındaki ilişkinin Ters-U eğrisi özelliği gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır. Dönemin başında RCA değişkeninin katsayısı pozitiftir; sonuçlara göre RCA'daki her %1'lik artış EİT'yi %0,34 oranında yükseltmektedir. Buna karşılık modelden elde edilen bulgular pozitif değerlerin bir süre sonra negatif eğilime döndüğünü doğrulamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler ikinci dereceden bir denklemle açıklandığında, RCA2 katsayısının negatif değer aldığı ve -0,41 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin Japonya'ya karşı otomotiv sektöründeki rekabet gücü arttıkça iki ülke arasında ilk dönemde yükselen EİT bir süre sonra düşmektedir. Bu sonuçlar iki değişken arasındaki Ters-U ilişkisini doğrulamaktadır. Diğer taraftan, modelde katsayıların aldığı işaretler Ters-U ilişkisini doğrulamakla birlikte katsayı değerleri diğer ülkelerdeki kadar yüksek değildir. Almanya ve ABD ile karşılaştırıldığında, Türkiye'nin Japonya'ya karşı ciddi bir rekabet gücüne sahip olamamasının ve EİT'yi yükseltmemesinin model katsayılarının nispeten zayıf kalmasına yol açtığı tahmin edilmektedir.

Bu çalışmada özetle gelişen piyasa ekonomileri ve Türkiye'nin gelişmiş ülkeler karşısında üç temel imalat sanayi sektöründeki rekabetçiliği ve aynı endüstri kolunda ticaret yapılıp yapılmadığı araştırılmıştır. 1991-2014 yıllarına ait rekabet gücünü tanımlayan endeks hesaplamaları yapılmış ve elde edilen verilere göre her ülkeye ait sonuçlar ve farklılıkların nedenleri özetlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar, rekabetçiliğin ülkelerin sahip oldukları düşük maliyete, doğrudan yabancı yatırım avantajlarına, ekonomik istikrara, krizden etkilenme durumuna, coğrafi konumlarına, yapılan serbest ticaret anlaşmalarına, sahip olunan doğal kaynaklara, ekonomik büyüme performanslarına, gelişme potansiyellerine vb. etkenlere bağlı olduğunu göstermiştir. Çalışmada ayrıca bir ülke ve bir sektör ele alınarak EİT ve RCA endeksleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin otomotiv sektöründeki rekabet gücüne ilişkin bir analiz yapılmış, elde edilen bulguların Faustino (2008)'nin makalesine paralel olduğu görülmüştür. Türkiye-Almanya, Türkiye-ABD ve Türkiye-Japonya için otomotiv sektörü alanında EİT ve RCA endeksleri arasında Ters-U ilişkisinden bahsedilebilmektedir.

KAYNAKÇA

AK, O. (2009). *Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu*. İMMİB Pazara Giriş Şubesi.

AKÇİL, K. (2008). *Çin Ekonomisi ve Türkiye ile Çin'in Ekonomik İlişkilerinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKGÜNGÖR, S. Vd. (2008). Türkiye'nin AB Pazarında İhracat Benzerliği ve Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükleri: Birinci Dalga Genişleme, İkinci Dalga Genişleme ve Aday Ülkeler. Güncel Ekonomik Soru(n)lar Kongresi Bildirileri 2007. *Bildiri Kitabı*.(ss.486-501). Adnan Menderes Üniversitesi. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Avrupa Araştırmalar Merkezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Basımevi.

AKMAN, M, Sait. (2008). Hokey Sopaları, Küreselleşme ve Dünya Ticaret Sisteminin Geleceği: Deardorff'u Tamamlayıcı Notlar. *Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları Dergisi*. 3(1-2): 25-56.

AKTAN, C, Can. (1999). Global Ekonomik Entegrasyon ve Türkiye. *Dış Ticaret Dergisi*. DTM Yayınları. s.12.

AKTAN, C, Can. ve Şen, H. (1999). *Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye*. Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Araştırmalar Serisi: 1. Ankara: TOSYÖV Yayınları.

AKTAN, C, Can. ve İstiklal Y, Vural. (2004a). *Yeni Ekonomi ve Yeni Rekabet*. Rekabet Dizisi: 1. Ankara: TİSK.

AKTAN, C, Can. ve İstiklal Y, Vural. (2004b). *Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri*. Rekabet Dizisi: 2. Ankara: Ajan Türk.

AKTAŞ, C. ve Akkurt, H. (2006). ARCH Modelleri ve Türkiye'ye Ait Otomobil Üretimi Verilerinin Farklı Varyanslığının İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16: 87-106.

AKTAŞ, G. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ALAGÖZ, M. (2007). *Dış Ticaret Teorileri ve Uluslararası Ekonomi Politik*. Ataman, M. (edit,). Küresel Güç ve Refah. 1. Basım. (ss, 153-184). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ALPKENT, N. (2005). *Ekonomik Rekabette Yüksek Teknoloji Unsuru*. No: 686. Ankara: Milli Prodüktivite Yayınları.

ALTAY, B. ve Gürpınar, K. (2008). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri: Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 10(3): 257-272.

ALTAY, H. (2008). Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği Pazarındaki (15) Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi: 1995-2007. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (21): 215-240.

ALTAY, H. ve Şen, A. (2009). Türkiye'nin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Endüstri-içi Ticaret Performansının Rakip Ülke Performanslarıyla Karşılaştırmalı Analiz: 1995-2007. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (25): 127-140.

ALTAY, vd. (2009). Türkiye'nin Avrupa Birliği (15) Pazarında Endüstriler-Arası ve Endüstri-İçi Ticaret Açısından Avantajlı Olduğu Ürün Gruplarının Belirlenmesi: 1995-2007. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (23): 159-170.

ALTUNTAŞ, M. (2010). *Türkiye’de Otomotiv Ana Sanayi ve Uluslararası Rekabet Gücü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ASKON. (2005). Türkiye Ekonomisi 2005. *ASKON Araştırma Raporları: 7*. İstanbul: FSF Matbaacılık.

ASLAN, P. (2013). Güney Kore Ülke Raporu. *Kobishowroom*. http://www.kobishowroom.com/images/stories/ulke_raporlari_2013/Guney_kore_ulk_e_raporu_2013 (02.02.2013).

AY, A. ve Mucuk, M. (2008). Küreselleşme, Kamu Maliyesi ve Yoksulluk İlişkisi. Güncel Ekonomik Soru(n)lar Kongresi Bildirileri 2007. *Bildiri Kitabı*.(ss.1-21). Adnan Menderes Üniversitesi. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Avrupa Araştırmalar Merkezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Basımevi.

AYDIN, A. (2008). Endüstri İçi Ticaret ve Türkiye: Ülkeye Özgü Belirleyicilerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. 25(2): 880-921.

AYDOĞUŞ, İ. ve Diler, H, G. (2009). Tekstil Ürünleri İhracatında Stratejik dış Ticaret Yaklaşımı: Türkiye ve Çin Üzerine Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 11(2): 1-17.

AYTEN, S. (2006). *Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Devletin Değişen Rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BAKIMLI, E. (2011). *Türkiye İmalat Sanayi ve Alt Sektörlerinin Uluslararası Rekabet Gücü: Mevcut Durum ve Potansiyel Analizi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BAŞKOL, M, O. (2009). Türkiye’nin Endüstri-İçi Ticaretinin Analizi. *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*. 28(2): 1-24.

BAŞTÜRK, Ş. (2001). Bir Olgu Olarak Küreselleşme. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. No:76. 3(2).

BAYAR, S. (2011). Endonezya Ülke Raporu. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME.

BAYBOĞAN, G. (2008). *Global Ekonomi ve Türkiye*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Çığ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BEDİR, A. (2009). Uluslararası Ticarete Fiyata Dayalı Rekabet Gücü ile Endüstri-İçi Ticaret Arasındaki İlişki: Türk İmalat Sanayi Örneği. *DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*, Ankara.

BEKMEZ, S. ve Komut, M. (2006). Competitiveness Of Turkish Automotive Industry: A Comparison With European Union Countries. *International Conference on Human and Economic Resources*, İzmir University of Economics. 24-25 Mayıs 2006.

BEKTAŞOĞLU, S. (2011). Polonya Ülke Raporu. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME.

BENDER, S. ve Li, K. (2002). The Changing Trade and Revealed Comparative Advantages of Asian and Latin American Manufacture Exports. *Economic Growth Center Discussion Paper* (843).

BENK, S. Ve Akdemir, T. (2004). Globalleşme ve Ekonomik Değişim. *Çimento İşveren Dergisi*. 18(1).

BİLİCİ, Ö. ve Seymen, D. (2008). Avrupa Birliği Pazarında Türkiye'nin Rekabet Gücünün Analizi. Güncel Ekonomik Soru(n)lar Kongresi Bildirileri 2007. *Bildiri Kitabı*.(ss.242-256). Adnan Menderes Üniversitesi. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Avrupa Araştırmalar Merkezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Basımevi.

BULU, M. Vd. (2006). Türk Elektronik Sektörünün Rekabetçilik Analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(9). Bahar 2006/1.

CAMADAN, İ. E. (2010). *Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi*. (Bitirme Projesi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CAN, C. (2004). Küreselleşme Rüzgarında Global Bir Köy: Türkiye. Osmangazi Üniversitesi İİBF Makale Yarışması. <http://iibf.ogu.edu.tr/contest/3.pdf> (11.04.2011).

COXHEAD, I. (2007). A New Resource Curse? Impacts Of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia. *Frothcoming: World Development*. USA. 7(35): 1099-1119.

CUNEDİOĞLU, H, E. (2010). Coğrafya Ne Kadar Fark Yaratır? Meksika ve Türkiye. *TEPAV Politika Notu*.

ÇAKMAK, Ö. A. (2005). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücü: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*. 5(2): 65-76.

ÇAKMAK, Ö. A. (2006). Türkiye İle Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere Arasında İmalat Endüstrisinde Endüstri-İçi Ticaretin Yapısı: 1991-2004. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(1): 30-47.

ÇAKMAK, Ö. A. (2010). *Türk Sanayisinin Avrupa Birliği Piyasasında İhracatta Rekabet Gücü*. Ankara Sanayi Odası Yayın Organı. <http://www,aso,org,tr/b2b/asobilgi/sayilar/6dosyaeylulekim2010,pdf> (02.03.2011).

ÇAPOĞLU, G. (1993). Sanayi Stratejileri ve Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *TMMOB Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı*. (ss. 21-29). Türkiye Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi. 1. Yayın No: 160. Ankara.

ÇELEBİ, B. (2001). *Güneydoğu Asya Kaplanları: 1997 Krizi*. Genbilim. <http://www.genbilim.com/content/view/756/89/> 25.01.2009).

ÇETİN, M. ve Ecevit, E. (2008). İhracatın Sürükleyici Gücü Olarak Tekstil Sektörü: Kahramanmaraş İli Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 15(2): 115-132.

ÇİFTÇİ, H. (2004). *İktisadi Gelişmede Uluslararası Rekabet ve Ulusal Kurumlar Dinamiği*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÇİVİ, E. Vd. (2008). Uluslararası Rekabet Gücüne Farklı Bakışlar. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4(1): 1-22.

ÇİVİ, E. ve Erol, E. D. (2008). Ulusal Rekabet Gücünü Arttırma Yolları: Literatür Araştırması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 15(1): 99-114.

ÇİVİ, E. ve Çavuşgil, S. T. (2001). Yeni Dünya Düzeninde Güç Kazanan Ülkeler: Yükselen Ekonomiler. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 7(1): 113-127.

ÇOBAN, O. ve Çoban, S. (2004). Globalleşme İndeksiyle Türkiye'nin Rekabet Gücünün Ölçülmesi: AB Ülkeleriyle Bir Karşılaştırma, 1970-2001. *Manas Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(5): 163-174.

DEİK. (2004). *DTÖ Üyeliği Sonrası Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomisi ve Ticaretinde Gelişmeler*.

<https://web.archive.org/web/20040622123931/http://www.deik.org.tr/bultenler/200462115557CHC-Bilgi-Notu-mayis2004.pdf> (20.10.2010).

DEİK. (2005). *Polonya Ülke Bülteni*. <https://web.archive.org/web/20060205051253/http://www.deik.org.tr/bultenler/2005624164037Polonya-Mayis2005.pdf> (21.10.2010.).

DEİK. (2009). Çin “Yükselişi Anlamak”.
https://www.deik.org.tr/2871/%C3%87in_Y%C3%BCkseli%C5%9Fi_Anlamak_2009.html (05.11.2010).

DEİK. (2011). Meksika Ülke Bülteni.
http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_BultenDetay.aspx?bDetId=245
(21.10.2010).

DEMİR, G. (2001).Küreselleşme Üzerine. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 56(1):73-104.

DEMİR, İ. (2001). *Türkiye Beyaz Eşya Sanayiinin Rekabet Gücü ve Geleceği*. DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. (Uzmanlık Tezi). Yayın No: 2571. Ankara: DPT.

DEMİR, İ. (2002). Alt Sektörlerde Rekabet Gücü Ölçüm Yöntemleri. *Planlama Dergisi*. DPT’nin Kuruluşunun 42. Yılı Özel Sayısı. s.229.

DEMİRBAŞ, M. (2003). 1980 Dönüşümünün İhracat ve İthalat Üzerindeki Etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(2): 233-249.

DERVİŞOĞLU, A. K. (2010). *Dünya ve Türkiye Demir-Çelik Sektörünün Değerlendirilmesi*. Ankara.

DİLBER, İ. (2004). Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 11(2): 85-98.

DİSK. (2003). Demir-Çelik Sektörü. *Birleşik Metal-İş Yayınları*, 2. Birleşikmetal.
http://www.birlesikmetal.org/kitap/kitap_03/2003-2.pdf (23.11.2011).

DOĞAN, S. ve Özekicioğlu, H. (2005). Güney Kore ve Türkiye’de Uygulanan IMF Politikaları. *C. Ü. İİBF Dergisi*. 6(1): 147-176.

DOĞAN, vd. (2003). İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2): 114-139.

DOĞRUEL, F. ve Doğruel, A. S. (2006). *Bıçak Sirtında Büyüme ve İstikrar: Arjantin, Brezilya, Meksika, İsrail, Türkiye*. 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DPT. (1995). Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu. *Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyon Raporu*. Yayın No: DPT: 2375- ÖİK: 440.

DPT. (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. *Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Yayın No: DPT: 2544-ÖİK: 560.

DPT. (2002). Türkiye’de Otomotiv Sanayii Gelişme Perspektifi. Yayın No: 2660. Ankara.

DTM. (2000). 1923’den Günümüze Türkiye Ekonomisi. <https://web.archive.org/web/20051210081855/http://www.dtm.gov.tr/Ekonomi/Trkekon.htm> (18.10.2011)

DTM. (2006). Arjantin ve Türkiye Ekonomik Krizleri. <http://web.archive.org/web/20061209023224/http://www.dtm.gov.tr/ead/ekonomi/sayiyi9/arjant%DDn.htm> (24.10.2011).

DTM. (2003). *Türkiye Dış Ticaret Stratejisi (2005-2010-2015-2023)*. Ankara.

DULUPÇU, M. A. (2001). *Küresel Rekabet Gücü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

DÜZGÜN, R. (2007). Türkiye’nin Uluslararası Rekabet Gücü: Çok Değişkenli İstatistiksel Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23(2): 421-440.

EL-AGAMY, H. (2011). *IMD World Competitiveness Yearbook 2011: Ranking of The Gulf Countries*. Switzerland.

ENER, M. ve Yelkikalan, N. (2002). *Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne Üyeliğinin Türkiye'nin Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüne Olası Etkileri ve Çözüm Önerileri*. Çanakkale. <http://content.csbs.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/P221.pdf> (18.08.2011)

ERASLAN, İ. H. vd. (2008). Türk Testil ve Hazırgiyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl: 7. (13): 265-300.

ERGENÇ, Y. E. (2009). Ekonomik Krizlerin Nedenleri ve Çözüm Önerileri”, http://www.endmuh.com/kariyer/ekonomi/dosyalar/ekonomik_kriz_nedenleri_ve_cozum_onerileri.pdf (05.11.2012).

ERKAN, B. (2009). *Ülkelerin İhracat Performanslarının Belirlenmesinde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerin Kullanılması: Yükselen Ekonomiler Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EROĞLU, Ö. ve Özdamar, G. (2006). Türk İmalat Sanayiinin Rekabet Gücü ve Beyaz Eşya Sektörü Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*. 6(11): 85-104.

ERTEKİN, M. (2007). *Sektörler İtibariyle Endüstri-İç Ticaret ve İhracat-EİT İlişkisi Üzerine Bir Uygulama*. Dış Ticaret Müsteşarlığı.

ERTUNA, Ö. (2006). Yeni Dünya Düzeni: Küreselleşme. *Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği Muhasebe ve Finans Dergisi*. 30: 36-45.

ERTÜRK, E. (2001). *Uluslararası İktisat*. Bursa: Alfa Yayınları.

EŞİYOK, B. A. (2008). Türkiye Ekonomisinin Rekabet Gücündeki Gelişmeler ve Faktör Kullanım Yoğunluklarına Göre Dış Ticaretin Yapısı. Güncel Ekonomik Soru(n)lar Kongresi Bildirileri 2007. *Bildiri Kitabı*.(ss.76-124). Adnan Menderes Üniversitesi. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Avrupa Araştırmalar Merkezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Basımevi.

FAUSTİNO, H. C. (2008). Intra-Industry Trade and Revealed Comparative Advantage: An Inverted-U Relationship. *ISEG Working Papers*, 03/2008/DE/SOCIUS. pp: 1-13.

FİLİZTEKİN, A. ve Karaata, S. (2010). *Türkiye'nin Dış Ticarete Rekabet Gücü 2010*. REF-SEDEFED. 1. Baskı. İstanbul.

FONDAD, (2003). Financial Stability and Growth in Emerging Economies: The Role of The Financial Sector. http://www.fondad.org/product_books/pdf_download/8/Fondad-Stability-BookComplete.pdf (19.10.2010).

FUKASAKU, K. ve Wu, M. (1993). China As A Leading Pacific Economy. *OECD Development Centre Working Paper* No. 89: 1-44.

GARTEN, E. J. (1997). *The Big Ten: The Big Emerging Markets and How They Will Change Our Lives*. First Edition. USA: BasicBooks.

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI. (2009). *GATT Bilgilendirme Rehberi*. Yayın No: 95. Ankara.

GÖNEL, F. D. (2001). Tekstil Sektöründe Endüstri-İç Ticaret. *Dış Ticaret Dergisi*. (21): 15-31. <http://web.archive.org/web/20070407095018/http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan2001/tekstil.htm> (23.10.2010).

GÖRENER, A. ve Görener, Ö. (2008). Türk Otomotiv Sektörünün Ülke Ekonomisine Katkıları ve Geleceğe Yönelik Sektörel Beklentiler. *Journal of Yaşar University*. 3(10): 1213-1232.

GROS, D. (2008). China and India: Implications for the EU Economy. *CEPS Working Document*. (280):3-12.

GÜLKAYA, M. (2011). Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu. *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME*. Ankara.

GÜLSOY, E. (2009). Polonya Ülke Raporu. *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME*. Ankara.

Gümrük Kontrolörleri Derneği. (2009). Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü. *Gümrük Dünyası Dergisi*.(61). Ankara.

GÜMÜŞTAŞ, A. (2008). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşme Süreci ve Gelişmişlik Düzeyi İlişkisinin Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güney Kore. (2007). <http://www.btso.org.tr/databank/countryreport/24-guneykore.pdf> (18.08.2011).

Hatzichronoglou, T. (1996). Globalisation and Competitiveness: Relevant Indicators. *OECD STI Working Papers 1996/5: 1-61*.

HACIHASANOĞLU, B. (2005). *Meksika 1994 ve Arjantin 2001-2002 Krizlerinin Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye İçin Önemi*. (Uzmanlık Yeterlik Tezi). Ankara: TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü.

HINLOOPEN, J. and Marrewijk, C. (2001). On The Empirical Distrubition of the Balassa Index. *Review of World Economics*.1 (137):1-35.

IMD. (2011). *World Competitiveness Yearbook*. Switzerland.

IŞIK, S. ve Duman, K. ve korkmaz, A. (2004). Türkiye Ekonomisinde Finansal Krizler: Bir Faktör Analizi Uygulaması. *DEÜ İİBF Dergisi*. 19(1): 45-69.

İGEME. (2008). Demir-Çelik, Demir-Çelik Eşya.

İGEME. (2009). Çin Ülke Raporu. *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME*. Ankara.

İGEME. (2009). Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu. Ankara.

İİB, (2011). Endonezya Ülke Raporu 2011. *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği*.

İNANÇLI, Selim, ve Ahmet Kamacı, (2010), “Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisi ve Türkiye ile Dış Ticaretinin Yapısal ve Sektörel Analizi”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi. 1(2):135-162.

İTKİB. (2013). Tekstil Sektörü Açısından Polonya.

<http://www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/raporlar/dosyalar/2013/Polonya%20Tekstil%20Ulke%20Raporu%20Kasim%202013.pdf> (26.01.2014).

İTO. (1999). Küreselleşme ve Gümrük Birliği. *İTO*. Yayın No: 1999-47. 2. Baskı. İstanbul: Fırat Basım Sanayi.

İTO. (2008). Otomotiv Sektör Raporu. <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0009133.pdf> (18.05.2011).

KARAASLAN, A. ve Altay, H. (2002). Uluslararası Mali ve Parasal Sisteme Entegrasyon Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Küresel Rekabet Gücü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (7): 1-27.

KARABIÇAK, M. (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*. 7(1): 115-131.

KARABIÇAK, M. (2006). IMF'nin Gelişim Süreci, Türkiye'de Ekonomik Kriz Dönemlerinde Uygulanan IMF Politikaları ve Uygulama Sonuçları. *SDÜ İİBF Dergisi*. 11(2): 229-246.

KARAKAYALI, H. (2009). *Türkiye'nin Ekonomik Yapısı ve Değişimi*. 3. Baskı. Manisa: Emek Matbaacılık.

KARLUK, R. vd. (1999). Güneydoğu Asya ve Rusya Krizi Karşısında Türkiye. <http://www.econturk.org/tonus.pdf>.(24.10.2011).

KARLUK, R. (2003). *Uluslararası Ekonomi Teori ve Politika*. 7. Baskı. İstanbul: Beta Basım A.Ş.

KAYA, A. A.(2006). İmalat Sanayi İhracatında Uzmanlaşma: Türkiye- Avrupa Birliği Analizi (1991-2003). *Ege University Working Papers in Economics*, No: 06/05: 73-82.

KAYA, V., Yılmaz, Ö. ve Talaş, E. (2009). Yükselen Piyasa Ekonomileri ve Türkiye, 1990-2006: Neredeyiz?. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(1): 315-342.

KAYMAKCI, O. İhracatta Rekabet Gücü Nasıl Kazanılır?. <http://web.sakarya.edu.tr/~kaymakci/makale/ihracattarekabet.pdf> (05.10.2010).

KAZGAN, G. (2000). *Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen*. 3. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KELLEÇİ, S. (2009). *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye'nin Rekabet Gücü: Karşılaştırmalı Üstünlükler Modeline Göre Sektörel Bir Analiz*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KESBİÇ, C. Y., Baldemir, E. ve Doğan, S. (2005). Rekabet Gücü ölçümü ve Önemi: Türk Tarım Sektörü İçin Bir Analiz. VII. *Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*. İstanbul Üniversitesi.

KIRANKABEŞ, M. C. (2006). Küresel Rekabet Gücü Boyutunda AB Ülkeleri İle Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16: 231-253.

KİBRİTÇİOĞLU, A. (1996). Uluslararası Rekabet Gücü'ne Kavramsal Bir Yaklaşım. *Uluslararası (Makro) İktisat* (ss. 1-16). Ankara: 72 Tasarım Dizgi Fotokopi Ofset.

KOÇAR, F. (2006). *Küreselleşme Sürecinin Türkiye Ekonomisini Etkileme Kanalları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Konya Ticaret Odası (KTO). (2006). *Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu*. Etüd-Araştırma Servisi.
https://web.archive.org/web/20061111062431/http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/cin_rapor.pdf (24.11.2011).

Konya Ticaret Odası (KTO). (2008). *Polonya Cumhuriyeti Ülke Raporu*. Etüd-Araştırma Servisi.

Konya Ticaret Odası. (2008). *Hindistan Cumhuriyeti Ülke Raporu*. KTO Etüd-Araştırma Servisi.

KOVANCILAR, B. ve Miynat, M. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Kamu Kesimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

KÖSEKAHYAOĞLU, L. (2003). Comparative Advantage Of Turkey With Regard to the EU. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*. 8(2): 147-156.

KÖSEKAHYAOĞLU, L. ve Özdamar, G. (2005). Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Estonya'nın Sektörel Rekabet Gücü ve Dış Ticaret Yapısı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Sosyoekonomi Dergisi*. 2005-2. ss.73-102.

KÖSEKAHYAOĞLU, L. ve Özdamar, G. (2009). Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türk İmalat Sanayiinin Rekabet Gücündeki Değişimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1): 17-30.

KRUGMAN, P. (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*. 73(2): 28-44.

KÜÇÜKEFE, B. (2011). Intra Industry Trade in Textil and Clothing Industry: The Case of Turkey. *International Review of Business Research Papers*. 7(1): 176-190.

KÜÇÜKKİREMITÇİ, O. (2006). Dış Ticaretteki Rekabet Gücüne Göre Sanayi Sektörünün Değerlendirilmesi, *Türkiye Kalkınma Bankası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü*. GA 06-04-04. http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-06-04-04_Dis_Ticaretteki_Rekabet_Gucune_Gore_Sanayi_Sektorunun_Degerlendirilmesi_1995_2005.pdf (01.11.2012).

KÜÇÜKKİREMITÇİ, O., Karaca, M. E., ve Eşiyok, B. A. (2010). Türkiye'nin İhracatında Öne Çıkan Sektörlerde Temel Pazar Ülkeler, Rakipler ve Rekabet Gücü. *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü*. GA/01-01-10. Ankara.

LACHMANN, W. (1999). The Development Dimension Of Competition Law and Policy. *UNCTAD Series on Issues in Competition Law and Policy*. pp. 1-50.

LAKSHMANAN, L., Chinngaihlian, S. and Rajesh, R. (2007). Competitiveness of India's Manufacturing Sector: An Assessment of Related Issues. *Reserve Bank of India Occasional Papers*. 28(1): 33-77.

MARANGOZ, M. (2006). Tüketicilerin Marka Fonksiyonu Algılamaları ile Satın Alma Sonrası Davranışları Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*. 21(2): 107-128.

MARCONİ, D. ve Rolli, V. (2007). Comparative Advantage Patterns and Domestic Determinants in Emerging Countries: An Analıysis with a Focus on Tecnology. *Temı di Discussione Working Papers*. (638): 3-42.

MCKIBBIN, j. W. ve Stoeckel, A. (2009). The Global Financial Crises: Causes and Consequences. *Working Papers in International Economics*. 9(2): 1-39.

MEŞE, Ş. (2010). *Küresel Ekonomide Güç Dengelerindeki Değişim ve BRICS*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MISHKIN, S. F. (1996). Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective. *NBER Working Paper*.(5600): 1-49.

MOON, H. C., Rugman, A. M. ve Verbeke, A. (1998). A Generalized Double Diamond Approach to the Global Competitiveness of Korea and Singapore. *International Business Review* .7(2): 135-150.

MÜSİAD. (2008). Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası. *MÜSİAD Araştırma Raporları*: 57. İstanbul.

OĞUZ, Ö. F. (2006). *Türkiye Ekonomisinde Küreselleşmenin Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖNİŞ, Z. (2002). Neo-Liberal Küreselleşmenin Sınırları: Türkiye Açısından Arjantin Krizi ve IMF'ye Karşılaştırmalı Bir Bakış. <http://www.setav.org/ups/dosya/26173.pdf> (10.06.2011).

ÖNİŞ, Z. (2006).Neoliberal Küreselleşmenin Sınırları, Etkinlikler- Voyvoda Caddesi Toplantıları 2004-2005, http://www.obarsiv.com/guncel_vct_0405_ziyaonis.html (13.04.2011).

ÖNİŞ, Z. ve Güven, A. B. (2010). Küresel Ekonomik Kriz ve Neoliberal Küreselleşmenin Geleceği. *TÜSİAD Görüş Dergisi No: 65*.

ÖZDAMAR, G. ve Albeni, M. (2009). *Türkiye- AB Arasında Sermaye ve Teknoloji Yoğun Ürünlerin Endüstri İçi Ticaret Düzeyinin Gelişimi*. Uluslararası Davras Kongresi. <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/kalkinma/kalkinma31.pdf> (12.07.2011).

ÖZDAMAR, G. ve Albeni, M.(2011). Türkiye Otomotiv Sanayisi Dış Ticaret Rekabet Gücü Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(13): 193-216.

ÖZEL, S. (2008). Global Kriz Türkiye’yi Nasıl Etkiler?. *İşveren Dergisi*.46(6).

ÖZKAYA, M. H. (2010). Tekstil Sektöründe Endüstri-İçi Ticareti Etkileyen Faktörler Üzerine Ampirik Çalışma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(2): 136-157.

ÖZPAK, P. (2013). *Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu*. <http://www.slideshare.net/UlkeRaporlari2013/guney-afrika-cumulkeraporu2013> (17.11.2010).

ÖZTÜRK, N. (2002). IMF’nin Değişen Rolü ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 57(4): 95-125.

ÖZTÜRK, N. (2010). Hindistan’ın Temel Ekonomik Göstergeleri ve Türkiye-Hindistan Dış Ticareti. *İzmir Ticaret Odası Dış Ekonomik İlişkiler Müdürlüğü*. http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/5606_1435154883.pdf (19.10.2010).

ÖZTÜRK, S. ve Özyakışır, D. (2005). Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi. *Mevzuat Dergisi*. (94). <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/10a/01.htm> (20.02.2012).

PORTER, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harward Business Review*. 68(2): 73-91

REF-SEDEFED. (2010). Türkiye'nin Küresel Rekabet Düzeyi, *REF-SEDEFED*. 1. Baskı. İstanbul.

SARAÇOĞLU, M. ve Duran, C. (2008). Çin Ekonomisindeki Reformlar ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Kamu-İş Dergisi*. 10(1): 93-112.

SARAY, M. O. ve Gökdemir, L. (2007). Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005)", *Journal of Yaşar University*. 2(7): 681-686.

SARUHAN, H. (2002). *Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Ticaret Yapısı Üzerine Etkileri (Türkiye Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SERİN, V. ve Civan, A. (2008). Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: A Case Study for Turkey Towards To The EU. *Journal of Economic and Social Research*. 10(2): 25-41.

SEYİDOĞLU, H. (2003). *Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama*. Geliştirilmiş 15. Baskı. İstanbul: Güzem Can Yayınları. No:20.

SEYİDOĞLU, H. ve Karluk, R. (2000). *Uluslararası İktisat*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları. No: 612.

SEYREK, İ. (2002). Küreselleşme Sürecinde İktisat Politikaları. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi Özel Sayısı*. ss.167-187.

SİGGEL, E. (2007). International Competitiveness and Comparative Advantage: A Survey and a Proposal for Measurement. *CESifo Venice Summer Institute*. 6(2): 137-159.

SİNGH, S. R. ve Goel, S. (2010). The Global Financial Crisis, Growth and Employment: The Case of The Indian Textile and Apparel Industry. *Conference Papers for Chinese Economic Association (UK/Europe) Conference*, Oxford. pp. 1-65.

SMİT, A. J. (2010). The Competitive Advantage Of Nations: Is Porter's Diamond Framework a Bew Theory that Explains the International Competitiveness of Countries?. *Southern African Business Review*. 14(1): 105-130.

SOYAK, A. ve Eroğlu, N. (2008). The Role of IMF- World Bank Structural Adjustment Policies in The Transformation of Turkey's Development Perception. *MPRA Paper No: 11466*. pp. 526-535.
https://mpa.ub.uni-muenchen.de/11466/1/MPRA_paper_11466.pdf (09.11.2011)

SOYAK, A. ve Nesirova, Z. (2003). Küreselleşme Sürecinde IMF Politikalarının Sonuçları: Azerbaycan Deneyimi. *Caucasus and Central Asia in the Globalization Process International Conference*. *MPRA Paper No: 2909*. pp. 14-20.
https://mpa.ub.uni-muenchen.de/2909/1/MPRA_paper_2909.pdf (09.11.2011).

ŞEN, A. ve Küçükaksoy, İ. (2006). Yükselen Piyasalar ve Gelişme Stratejileri. (ss.215-240). *Dünya Ekonomisinden Seçme Konular*. Öztürk, F. ve Çelebioğlu, F. (edit.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ŞEN, E. (2009). Meksika Ülke Raporu. *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME*.

ŞENSES, F. (2004). Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?. *ERC Working Paper in Economic 04/09*. Ankara.

ŞİMŞEK, N. (2005). Türkiye'nin Yatay ve Dikey Endüstri-İçerici Dış Ticareti. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*. 20(1): 43-62.

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Sao Paulo Ticaret Ataşeliği. (2010). 2010 Yılı Brezilya Raporu, <http://www.musavirlikler.gov.tr/altidetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=BRZ> (05.06.2011).

T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2006). *Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ticari-Ekonomik İlişkileri*. South Africa.

T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2007). *Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ticari-Ekonomik İlişkileri*. South Africa.

T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2009). *Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ticari-Ekonomik İlişkileri*. South Africa.

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (2010). *Demir-çelik Sektörü Raporu*. Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi.

T.C. Seul Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2010). *Kore Cumhuriyeti'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri*. Seul.

T.C. Seul Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2011). *Kore Cumhuriyeti'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri*. Seul.

T.C. Varşova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2007). *Polonya'nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik- Ticari İlişkileri*. Varşova.

T.C. Varşova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2011). *Polonya'nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik- Ticari İlişkileri*. Varşova,

T.C.M.B (2002). *Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri*. Ankara: Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü.

TARAKCIOĞLU, G. (2011). *Güney Kore Cumhuriyeti Ülke Raporu*. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME.

TAŞKIN, M. M. (2003). 1923-2003 Döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Politikaları. *Dış Ticaret Dergisi Özel Sayı Ekim 2003*: 131-153.

TAŞLIÇAY, M, T. (2007). *Türk Tekstil Sektörünün AB Pazarındaki Rekabet Gücü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2003). *Arjantin Ülke Raporu, Arjantin'in Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri*. Buenos Aires.

T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2010). *Arjantin Ülke Raporu*. 2009.

T.C.M.B. (2010). Dış Ticarete Küresel Eğilimler ve Türkiye Ekonomisi. *Çalışma Tebliği No: 10/01*. Ankara.

TMMOB. (2007). Ülke Örnekleri İle Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri. *TMMOB Sanayi Kongresi 2007 Oda Raporu*. http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/403675579f61145_ek.pdf (09.11.2011).

TOBB. (2010). Ekonomik Rapor 2010. TOBB Yayın No: 2011/135. Ankara: Özyurt Matbaacılık. <http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/ekonomikrapor2010.pdf> (11.12.2011).

TURAN, S. ve Aykoç, e. (2002). Küreselleşme: Dünyü, Bugünü, Yarını. *Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 2(1): 128-144.

TÜRKER, M. T. (2009). Rekabetçilik, Ölçüm Metedolojisi ve Türkiye ile AB Ülkeleri Karşılaştırması. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. 26(1): 55-78

TÜRKER, O. (2009). Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücü. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*. (32): 281-302.

UNCTAD. (2010). *World Investment Report: Investing In A Low-Carbon Economy*.

UTKULU, U. (2005). *Türkiye'nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

UTKULU, U. ve Seymen, D. (2004). Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey vis-a-vis The EU/15. *European Trade Study Group 6th Annual Conference, ETSG 2004*. Nottingham.

UTKULU, U. ve İmer, H. (2008). Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Avrupa Birliği Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Karşısındaki Rekabet Gücünün Alt Sektörler Düzeyinde Ölçülmesi. *Rekabet Dergisi*. (36): 3-44.

UYANIK, T. (2011). Hindistan Ülke Raporu. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME.

UYSAL, B. (2013). Çin Ülke Raporu, http://www.kobishowroom.com/images/stories/ulke_raporlari_2013/Cin_halk_cum_ulke_raporu_2013.pdf (02.02.2013).

ÜÇGÖZ, S. (2005). *IMF İstikrar Programları ve Ekonomik Etkileri: Latin Amerika ve Türkiye Uygulamalarının Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

VERGİL, H. (2004). Gümrük Birliği sonrası Türkiye'nin Endüstri-İç Ticaret Düzeyi. *Journal of Faculty of Business*. 5(2): 49-60

VERGİL, H. ve Yıldırım, E. (2006). AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*. (26): 1-21.

YALÇINKAYA, M. H., Çılbant, C. ve Özçalık, M. (2009). Avrupa Birliği Sürecinde Türk İmalat Sanayi Dış Ticaretinin Rekabet Gücü: 1989-2009 Dönemi VAR Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 16(1): 115-137.

YAVUZ, M. (2009). *Endonezya Ülke Profili*. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME.

YAVUZ, M. (2011). *Güney Kore Ülke Profili*. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME.

YAY, T.(2009). Küreselleşme Karşısında Piyasa ve Devlet. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1-11.

YAYMAN, H. (1999). *Küreselleşme Tartışmalarının Türkiye Özeline Yansımaları*. Sayıştay Dergisi.(34): 59-76.

YELDAN, E. (2003). Küreselleşmenin Neresindeyiz? Türkiye Ekonomisinde Borç Sorunu ve IMF Politikaları. *Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi*. 10.

YENTÜRK, N. ve KEPENEK, Y. (2004). *Türkiye Ekonomisi*. TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1579. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

YILMAZ, B. (2003). Turkey's Competitiveness in the European Union: A Comparison with Five Candidate Countries- Bulgaria, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romania- and the EU 15. *Ezoneplus Working Paper* . (12): 1-20.

YILMAZER, M. (2009). *Küresel Rekabette Büyüme Dinamikleri*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

YILMAZER, M. (2010). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Dış Ticaret, Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Deneme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 8(1): 241-260

YİĞİN, S. (2009). *Çin Ekonomisi ve Dış Ticaret İlişkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YUE, C. ve Hua, P. (2002). Does Comparative Advantage Explains Export Patterns in China?. *China Economic Review* 13: 276-296.

YUEH, L. Y. (2010). *The Economy of China*. UK: Edward Elgar Publishing Limited.

YÜCEL, Y. (2010). *Küreselleşme Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır giyim Sektörünün Rekabet Gücü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÜKSELER, Z. (2005). Türkiye'nin Rekabet Gücündeki Gelişim (1997-2004 Dönemi). *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2005/1*.

YÜZAL, S. (2013). Hindistan Ülke Raporu, http://www.kobishowroom.com/images/stories/ulke_raporlari_2013/Hindistan_ulke_raporu_2013.pdf (11.01.2013)

WEF.(2000). *The Global Competitiveness Report 2000-2001*. Switzerland.

WEF.(2009). *The Global Competitiveness Report 2009-2010*. Switzerland.

WEF. (2010). *The Global Competitiveness Report 2010-2011*. Switzerland.

WEF. (2010). *The Global Enabling Trade Report 2010*. Switzerland.

WILLIAMSON, J. (1990). What Washington Means by Policy Reform. J. Williamson (eds). Latin American Adjustment: How Much Has Happened?. Peterson Institute for International Economics. Washington.

World Bank Indicator. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

WTO. (2009). International Trade Statistics 2009. Switzerland.

WTO. (2010). International Trade Statistics 2010. Switzerland.

WTO. (2011). International Trade Statistics 2010. Switzerland.

WTO. (2012). International Trade Statistics 2010. Switzerland.

WTO. (2013). International Trade Statistics 2013. Switzerland.

WTO. (2014). International Trade Statistics 2014. Switzerland.

WTO. (2015). International Trade Statistics 2015. Switzerland.

<http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx> (08.05.2011).

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG> (06.05.2011).

http://en.wikipedia.org/wiki/Emerging_markets (26.09.2011).

<http://w3.gazi.edu.tr/web/syaman/kuresellesme2.htm> (03.04.2011).

<http://web.archive.org/web/20051106033449/http://www.cmis.org.tr/dergi/012004/makale2.pdf> (17.04.2011).

<http://web.archive.org/web/20061209023224/http://www.dtm.gov.tr/ead/ekonomi/sayi9/arjant%DDn.htm> (08.06.2011).

<http://web.sakarya.edu.tr/~kaymakci/makale/ihracattarekabet.pdf>
(03.01.2011).

<http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/tarihsel.htm> (08.04.2011).

<http://www.dtm.gov.tr/Ekonomi/Trkekon.htm> (12.04.2011).

<http://www.econturk.org/tonus.pdf> (01.07.2011).

http://www.emo.org.tr/ekler/1665c93b72f55b2_ek.pdf?tipi=36&turu=X&sube=0
(18.05.2011).

http://www.endmuh.com/kariyer/ekonomi/dosyalar/ekonomik_kriz_nedenleri_ve_cozum_onerileri.pdf (01.07.2011).

<http://www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=486>
(25.09.2011).

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=RA>
(05.06.2011).

<http://www.veribaz.com/viewdoc.html?guney-kore-445962.html>
(06.06.2011).

www.ekonomi.gov.tr/upload/71EEDB68-D8D3.../guneykore.pdf
(07.08.2011).

EKLER

Ek Tablo 1: Ballassa, Vollrath ve Türevleri İle İlgili Literatür Özeti

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Demir (2001)	Türkiye beyaz eşya sanayinin rekabet gücü	Yerli Kaynak Maliyeti Metodu Balassa Endeksi ve türevi	Beyaz eşya sektörü	Türkiye'nin 1989-92 yılları arasında rekabet gücü başlangıçta düşükken gittikçe artmaya başlamış, 1992 yılında orta düzeye, 1995-96 yıllarında ise yüksek düzeye ulaşmıştır. Türkiye'de beyaz eşya sanayisi içerisinde derin dondurucu ve gazlı-elektrikli fırın grubunda rekabet gücü yüksekken; çamaşır makinesi ve bulaşık makinesi alanında ise rekabet gücünün düşük olduğu belirlenmiştir.
Bender ve Li (2002)	Asya ve Latin Amerika ülkelerinin imalat sanayi ihracatındaki ve ticaretindeki değişim	Balassa Endeksi	İmalat sanayi	Doğu Asya ekonomileri diğer ekonomilere göre daha güçlü ihracat performansı sergilemelerine rağmen, ekonomileri daha düşük seviyede olan Güneydoğu Asya ve Latin Amerika ülkelerine karşı rekabet üstünlüklerini de kaybetmektedirler.
Kotan (2002)	Türkiye bazında uluslararası rekabet gücü göstergelerinin incelenmesi		Genel	Türkiye'nin rekabet gücünü etkilemek için sadece kur hareketleri ve maliyetleri kısmının yeterli olmadığı belirtilmiştir. Rekabet gücünü arttırmak açısından sadece parasal önlemlerin yetersiz olduğu bu nedenle bazen yapısal değişikliklerin de yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.
Yue ve Hua (2002)	Çin'in İhracat modelinin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler kapsamında değerlendirilmesi	Balassa Endeksi	Genel	Çin imalat sanayi üretimi boyunca emek yoğun üretimde bulunmuş ve sahip olduğu düşük maliyetli emek sayesinde karşılaştırmalı üstünlük elde etmiştir. Ayrıca Çin'de ihracat modelini uygulayan eyaletler ihraç ettikleri çoğu mal ve hızla artan ihracat sayesinde karşılaştırmalı üstünlük elde etmişlerdir.
DTM (2003)	Türkiye ile 57 ülkenin rekabet gücünün değerlendirilmesi	Balassa Endeksi	Genel	Türkiye'nin AB ülkelerine ihracatında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü olan malların % 80'inin sanayi ürünleri olduğu belirlenmiştir. Sanayi ürün grubunda ise, tekstil ve hazır giyim ürünleri ağırlıktadır.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Kösekahyaoğlu (2003)	Türkiye'nin AB karşısındaki rekabet gücü	Balassa Endeksi	Genel	1980 yılında yürürlüğe giren serbestleşme programı sonrasında Türkiye'nin emek yoğun endüstrideki rekabet gücü azalmıştır.
Yılmaz(2003)	Türkiye ekonomisinin uluslararası rekabetçiliğini ve dış ticarete uzmanlaşma yapısını AB'ye aday olan beş ülke ve AB-15 ülkeleri ile karşılaştırma	Balassa Endeksi Karşılaştırmalı İhracat Performansı Endeksi Ticaret Çakışması Endeksi İhracat Benzerlik Endeksi	Genel	Türkiye ve AB'ye aday beş ülke (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Romanya), emek yoğun malların ihracatında güçlü rekabet gücüne sahiptir. Ayrıca Türkiye'nin hammadde yoğun mallarda da karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, ancak araştırma-temelli kolay ve zor taklit edilen mallarda ise karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Çoban ve Çoban (2004)	1970-2001 dönemi içerisinde Türkiye'nin ve AB ülkelerinin rekabet gücünün ölçülerek karşılaştırılması	Globalleşme Endeksi	Genel	1970-2001 dönemi içerisinde AB ülkelerinden Belçika ve Lüksemburg'un genel anlamda ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Türkiye ise sıralama açısından genel anlamda son sırada yer almıştır. Ayrıca GB ve AB'ye katılma süreci de Türkiye'nin rekabet gücü üzerinde olumlu yönde etkili olmuştur.
Dilber (2004)	Tekstil ve konfeksiyon sanayinin rekabet gücü		Tekstil ve konfeksiyon sanayi	Türkiye'nin uluslararası piyasalarda tekstil ve konfeksiyon sanayisindeki payının ve rekabet gücünün korunabilmesi için sanayi dalının yeniden yapılandırılması ve moda, marka ve kalite gibi unsurlara önem verilmelidir. Ayrıca tekstil ve konfeksiyon sanayi açısından Çin gibi düşük işgücü maliyetine sahip Uzak Doğu ülkelerinin düşük kaliteli ve ucuz mamullerde sahip olacağı üstünlük de göz ardı edilmemelidir.
Utkulu ve Seymen (2004)	1990-2003 döneminde Türkiye ile AB (15) arasında rekabet gücü değerlendirmesi	AKÜ Endeksi ve türevleri	Genel	Türkiye, 63 ürün grubundan 7'sinde (sebze ve meyve, şeker ve ürünleri, tütün, yağlı tohumlar ve yağ veren meyveler, kauçuk imalatı ve tekstil ipliği, dokuma ve ilişkili mallar) açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Çakmak (2005)	Türkiye tekstil ve hazır giyim endüstrisinin karşılaştırmalı üstünlük ve rekabetçiliği	Balassa Endeksi Vollrath Endeksi	Tekstil ve hazır giyim sektörü	Türkiye tekstil ve hazır giyim endüstrilerinin 1989'dan günümüze karşılaştırmalı üstünlükler ve rekabet gücüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Eroğlu ve Özdamar (2005)	1990-2003 yılları arasında Türk beyaz eşya sektörünün Avrupa Birliği ve dünyada rekabet gücü değerlendirmesi	Balassa Endeksi	Beyaz eşya sektörü	Türk beyaz eşya sektörünün hem AB hem de dünya geneli açısından rekabet gücünün giderek arttığı sonucuna varılmıştır.
Utkulu (2005)	Türkiye'nin dış ticaretinin analizi		Genel	GB öncesi ve sonrası dönemde katma değeri yüksek ürünlerde ülkenin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerinde artış olmuştur. Ayrıca analizde Türkiye'nin teknoloji-yoğun ve bilgi-yoğun ürünlerde açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı belirlenmiştir. Araştırma 1963-2002 yılları arasını kapsamıştır, bu süreçte Türkiye'nin AB'ne karşı toplam 63 ürün grubu içerisinde 7'sinde (giyim, sebze ve meyve, şeker ve ürünleri, tütün, yağlı tohumlar ve yağ veren meyveler, kauçuk imalatı ve tekstil ve konfeksiyon) açıklanmış karşılaştırmalı avantajı olduğu belirlenmiştir.
Yükseler (2005)	1997-2004 döneminde 15 ülkenin Türkiye'ye karşı rekabet gücündeki gelişim	Ülkelerarası görelî fiyat ve döviz kuru farklılıkları ve görelî işgücü verimliliğini dikkate alan rekabet gücü endeksleri	Genel	Görelî fiyat ve görelî döviz kuru farklılıklarını dikkate alan rekabet gücü endeksine göre, 1997-2004 döneminde 15 ülke (Almanya, İtalya, Fransa, İspanya, İngiltere, Yunanistan, Japonya, Rusya, Polonya, Çin, Güney Kore, Tayland, Malezya, Brezilya ve ABD) Türkiye'ye karşı rekabet güçlerini arttırmışlardır. Her iki endekse göre 15 ülke en yüksek rekabet gücüne 2004 yılında ulaşmıştır. İşgücü verimliliği açısından ise 1997-2001 döneminde 15 ülkeye göre Türkiye'nin verimliliği gerilerken, 2002-2004 döneminde ise artmıştır.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Bekmez ve Komut (2006)	1995-2004 döneminde Türkiye ile AB arasında otomotiv sektörünün rekabet gücü	AKÜ Endeksi	Otomotiv sektörü	Türkiye, Avrupa’da otomotiv sektöründe çok yüksek vergilere sahip olmasına rağmen yine de 1996 GB anlaşması sonrasında sektör çok yüksek verimlilik göstermiştir. Türk otomotiv sektörü ile AB arasında rekabet gücü problemleri vardır. Ama yine de orta ve büyük çaptaki üreticiler AB ülkeleriyle rekabet etmektedirler.
Filiztekin (2006)	Türkiye’de 1985-2004 yılları arasında açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin evrimi		Genel	Türkiye’de dışa açılmanın başladığı 1980’lerin ilk yıllarda görülen uzmanlaşma eğilimi, önce artan sonra azalan şeklinde sürerken daha sonra dağılımda kutuplaşmanın giderek azaldığı en sonunda ise giderek kalıcılığın arttığı ortaya çıkmıştır. GB sonrası dönemde dış ticarete önceki durumlardan farklılıklar ortaya çıkmamıştır, ayrıca Türkiye’nin ileri teknoloji ürünlerin yer aldığı sektörlerde yeterince güçlü olmadığı ihracatının düşük ve ithalatının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Kaya (2006)	1991-2003 yılları arasında Türkiye ile AB arasında imalat sanayi ihracatında uzmanlaşma	Balassa Endeksi	İmalat sanayi	Türkiye’nin AB içinde daha çok emek yoğun ve fazla teknolojik yatırım gerektirmeyen ürünlerin ihracatında uzmanlaştığı görülmektedir. Tekstil, giyim ve aksesuarlar gibi sanayi ürünlerinin ve metal eşyalar ve demir-çelik gibi katma değeri düşük olan imalat sanayi ürünlerinin bulunduğu endüstrilerde (SITC 6 ve 8) karşılaştırmalı üstünlüğün devam etmekte olduğu görülmüştür. Ancak Türkiye’de sadece bu endüstrilerde değil taklidi kolay Ar-Ge yoğun ve zor taklit edilebilir Ar-Ge yoğun mallar endüstrilerinin ihracatında da (kara taşıtları vb.) uzmanlaşma görülmüştür.
Küçükiremitçi (2006)	1995-2005 döneminde dış ticarete rekabet gücüne göre sanayi sektörü	Balassa Endeksi Vollrath Endeksi	Sanayi sektörü	Sanayi sektörü 130 alt sektör bazında analiz edilmiş ve analiz sonucuna göre son 3 yıllık dış ticaret hacmi 20 milyon USD’nin altında olan 10 sektör tespit edilmiş ve sıralamadan çıkarılmıştır. 120 sektörün değerlendirmesinde ise RCA skorlarına göre ortalama skor 50 olarak belirlenmiş ve skor değeri 50’nin üstünde olan sektörler (42 sektör) rekabet gücü yüksek, RCA skorları 50’den büyük ama 50’den küçük olan sektörler (24 sektör) rekabet gücü sınırdan ve RCA skorları 50’den küçük sektörler (54 sektör) ise rekabet gücü düşük sektörler olarak belirlenmiştir.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Vergil ve Yıldırım (2006)	1993-2002 döneminde GB'nin Türkiye'nin rekabet gücü üzerindeki etkileri	Balassa Endeksi	Genel	GB ileri teknoloji mallarda ve taklidi zor araştırma yoğun mallarda Türkiye'nin rekabet gücünü olumlu yönde etkilemişken; sermaye yoğun mallarda ve ara teknoloji mallarda olumsuz yönde etkilemiştir.
Akgüngör vd. (2007)	Türkiye'nin AB'ye aday ve üye ülkeler karşısındaki rekabet gücü	Balassa Endeksi İhracat Benzerlik Endeksi	Tarım ürünleri, Yakıt ve madencilik ürünleri, imalat sanayi	Türkiye AB karşısında tarım ürünleri açısından karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Özellikle 2005 yılında yakıt ve madencilik ürünlerinde Türkiye karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. İmalat sanayi genelinde ise Türkiye 2000 ve 2005 yıllarında AB ülkeleri karşısında rekabetçi üstünlük kazanmaya başlamıştır.
Eşiyok (2007)	Türkiye ekonomisinin rekabet gücündeki gelişmeler	Balassa Endeksi	Genel	Türkiye'de faktör kullanım yoğunluklarına göre rekabet gücü yüksek sektörler temel olarak emek kullanımının yoğun olduğu sektörler iken, rekabet gücünün marjinal sınırdaki olduğu sektörler ise hammadde yoğun sektörler olarak saptanmıştır. Ayrıca faktör kullanım yoğunluklarına göre rekabet gücü düşük sektörler ise teknoloji içeriği yüksek farklılaştırılmış ve bilim bazlı sektörlerdir.
Marconi ve Rolli (2007)	Gelişen piyasalarda karşılaştırmalı üstünlük modellerini kullanarak teknoloji odaklı analiz	AKÜ Endeksi ve türevleri	Genel	1985-2000 döneminde 16 gelişen piyasa ekonomisinde (Filipinler, Endonezya, Meksika, Tayland, Malezya, Tayvan, Çin, Güney Kore, Macaristan, Hindistan, İsrail, Singapur, Güney Afrika, Türkiye, Brezilya ve Polonya) uluslararası ticarette uzmanlaşma, emek-yoğundan sermaye-yoğun üretime yönelmiştir. Seçilen ülkelerde emek-yoğun imalat sanayideki uzmanlaşmanın azalmaya başladığı ve aksine sermaye ve teknoloji-yoğun ürünlerdeki karşılaştırmalı dezavantajın da artmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Altay (2008)	1995-2007 yılları arasında Türk endüstrilerinin AB-15 karşısındaki rekabet gücü	Balassa Endeksi İhracatta Benzerlik Endeksi Vollrath Endeksi	Genel	Türkiye, AB 15 pazarında emek yoğun ve hammadde yoğun ürünlerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türkiye'nin karşılaştırmalı avantajının marjinal sınırdaki olduğu ürünler özellikle sermaye yoğun ürünler iken, karşılaştırmalı dezavantajın olduğu ürünler ise zor taklit edilebilen araştırma yönlü ürünlerdir. Türkiye AB üyesi ülkelere göre AB dışındaki ülkeler karşısında daha çok karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Altay ve Gürpınar (2008)	Türkiye'de mobilya sektörünün rekabet gücü analizi	Balassa Endeksi Vollrath Endeksi	Mobilya sektörü	Türk mobilya sektörünün rekabetçi konumu zaman içerisinde güçlenmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, dünyada mobilya sektöründe rekabet üstünlüğüne sahip olduğu, ancak AB ile bu sektörde rekabet üstünlüğüne sahip olmadığı görülmüştür.
Bilici ve Seymen (2008)	AB pazarında Türkiye'nin rekabet gücü	Balassa Endeksi Grubel-Lloyd Endeksi Marjinal Endüstri-içi Ticaret Endeksi	Genel	Türkiye, hammadde ve emek yoğun mallarda açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türkiye, AB pazarında sermaye yoğun, kolay ve zor taklit edilebilir Ar-Ge yoğun mallarda ise karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir. Ayrıca rekabet gücünün yüksek olduğu endüstriler aynı zamanda endüstri-içi ticaretin payının da yüksek olduğu endüstrilerdir.
Eraslan vd. (2008)	Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün uluslararası rekabetçiliğinin analizi	Elmas Modeli	Tekstil ve Hazırgiyim	Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sanayinde sahip olduğu konum ve payın yeterli olmadığı görülmüştür. Küreselleşme sürecinin getirdiği rekabet baskıları da Türk tekstil ve hazır giyim sanayisini zor durumda bırakmıştır. Ayrıca sektör içerisinde yer alan kuruluşlar arasında işbirliği olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Küresel anlamda önemli olan bu sektörlerde Türkiye için moda, marka, kalite ve maliyet konularının çok önemli olduğu belirtilmiştir.
Faustino (2008)	Endüstri-içi ticaret ve açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler arasındaki ilişki	Balassa Endeksi Grubel-Lloyd Endeksi		Endüstri-içi ticaret ve açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler arasında ters-u ilişkisi vardır.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Gürpınar ve Barca (2008)	Türk mobilya sektörünün uluslararası rekabet avantajı		Mobilya sektörü	Türk mobilya sektörünün rekabet gücünün temel dayanağı, işletmelerin diğer uluslararası rakiplerine göre daha başarılı biçimde uyguladıkları ve bir yönetsel yetkinlik anlamına gelen maliyet liderliği stratejisidir.
Serin ve Civan (2008)	Türkiye’de tarım (domates, zeytinyağı ve meyve suyu) sektörünün karşılaştırmalı üstünlüğünün değerlendirilmesi ve bu ürünlerin AB piyasasındaki durumu	Balassa Endeksi Karşılaştırmalı İhracat Performansı Endeksi	Tarım sektörü	Türkiye, AB piyasasında zeytinyağı ve meyve suyunda çok yüksek oranda karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken, domates de ise karşılaştırmalı avantaja sahip değildir.
Utkulu ve İmer (2008)	Türk ve AB tekstil ve hazır giyim sektörünün rekabet gücü	Balassa Endeksi Vollrath Endeksi Grubel-Lloyd Endeksi Marjinal Endüstri-içi Ticaret Endeksi	Tekstil ve hazır giyim sektörü	Türkiye, rekabet gücü yüksek olarak bilinen tekstil sektöründeki ürün gruplarının bazılarında (SITC 654 (ipek, yün, keten vb.) ile 657 (özel iplikler ve dokunmamış mensucat) grubu ve dört basamaklı ürün gruplarının hemen hemen yarısında) AB karşısında açıklanmış karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Konfeksiyon sektöründe ise Türkiye, AB karşısında karşılaştırmalı avantaja sahiptir, ancak GB sonrası karşılaştırmalı avantaj değerlerinde azalma olmuştur. Türkiye’de hazır giyim sektörünün tekstil sektörüne göre açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğü daha yüksektir. Ayrıca Grubel-Lloyd endeksi sonuçları da bu durumu desteklemektedir, çünkü hazır giyim sektöründe endüstriler-arası ticaret söz konusudur.
Altay vd. (2009)	1995-2007 yılları arasında Türkiye’nin AB (15) pazarında endüstriler-arası ve endüstri-içi ticaret açısından ürün grubunun değerlendirilmesi	Balassa Endeksi Grubel-Lloyd Endeksi	Genel	Türkiye, endüstriler-arası ticaret yani karşılaştırmalı üstünlükler açısından belirlenen yıllar arasında AB (15) pazarında yüksek katma değer sağlayan endüstriler açısından henüz net olarak belirli bir uzmanlaşmayı sağlayamamıştır. Endüstri-içi ticaret açısından ise yoğunluk sağlanan endüstrilerin genel olarak endüstriler-arası ticaret açısından da belirli bir uzmanlaşmanın sağlandığı düşük katma değerli endüstrilerle benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Aydoğuş ve Diler (2009)	1996-2007 yılları arasında Türkiye ile Çin açısından tekstil sektörü analizi	Balassa Endeksi	Tekstil sektörü	Türkiye tekstil ürünleri endüstrileri dünya piyasalarında karşılaştırmalı üstünlük ve rekabet gücüne sahiptir. Ayrıca, Türkiye tekstil ürünleri ihracat performansı ile Çin'in en büyük rakibidir.
Bedir (2009)	Türkiye'de imalat sanayi açısından fiyata dayalı rekabet gücü ile endüstri-içi ticaret arasındaki ilişkinin analizi	Açıklanmış Kalite Elastikiyeti Yöntemi Grubel-Lloyd Endeksi ve türevi	İmalat sanayi	Türkiye'de fiyata dayalı endüstrilerin imalat sanayi içerisindeki payı giderek azalmakta iken orta düzeyde kaliteye dayalı rekabet eden endüstrilerin payı artmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde fiyata dayalı rekabetten kaliteye dayalı rekabete doğru bir yönelme vardır. Ayrıca endüstri-içi ticaret farklı bir ticaret şekli olarak görülmemelidir, çünkü endüstri-içi ticaret geleneksel ticaret teorisinin tamamlayıcısı konumundadır.
Kösekahyaoğlu ve Özdamar (2009)	AB'ye üyelik sürecinde Türk imalat sanayinin rekabet gücü	Balassa Endeksi Karşılaştırmalı İhracat Performansı Endeksi	İmalat sanayi	Türkiye'nin STIC 6 ve 8 gruplarında rekabet gücünün olduğu, STIC 7 grubunda ise rekabet gücünün artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Türker (2009)	Gümrük birliği sonrası Türkiye'nin dış ticarete rekabet gücü	Balassa Endeksi	Genel	Gümrük birliği Türkiye'nin rekabet gücünü genel olarak arttırmamıştır. Gümrük birliği sonrası canlı hayvanlar ve gıda maddeleri, içkiler ve tütün, akaryakıt hariç yenilmeyen maddeler vb. birkaç üründe düşük rekabet gücü endeksleri ortaya çıkmıştır. Ancak gümrük birliği bazı sektörleri olumlu etkilemiştir. Bu süreçte rekabet gücü artan sektörlerin ise başlıca sınıflara ayrılarak işlenmiş mallar ile makine ve ulaştırma araçları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Çakmak (2010)	Türk sanayisinin AB piyasasında ihracatta rekabet gücü		Genel	Türk sanayinin gerek AB gerekse dünya piyasalarında rekabet gücünü artırabilmek için yeni yatırım, teknoloji ve ticaret politikalarının geliştirilmesi ve böylece katma değeri yüksek teknoloji yoğun sektörlerin üretim ve ihracatının desteklenmesi şeklindeki uygulamalara önem verilmelidir.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Küçükkiremitçi vd. (2010)	Türkiye'nin rekabet gücü analizi ve seçilmiş bazı ülkeler karşısındaki durumu	Nispi Pozisyon Endeksi	Genel	Türkiye'nin rekabet gücü kaybettiği ülkeler Brezilya, Hindistan ve Çin'dir. Ayrıca Meksika ve Kore gibi gelişmekte olan ülkeler ve İngiltere, ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler karşısında da Türkiye'nin rekabet gücünün düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yücel (2010)	Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün rekabet gücü ve Çin'in bu sektörler karşısında sahip olduğu durum	Balassa Endeksi Vollrath Endeksi	Tekstil ve hazır giyim sektörü	Türk tekstil ve hazır giyim sektörü karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Ancak tekstil sektörünün üstünlüğünü 1998 yılından itibaren hazır giyim sektörünün ise 2005 yılından itibaren üstünlüğünü kaybetmeye başlamıştır. Ayrıca Çin, Türkiye'ye göre daha rekabetçi avantaja sahiptir.
Özdamar ve Albeni (2011)	Türkiye otomotiv sanayisinin rekabet gücü	AKÜ Endeksi ve türevleri	Otomotiv sektörü	Türkiye 2002 yılından itibaren binek otomobiller ürün grubunda dünya piyasalarında karşılaştırmalı üstünlüğe ulaşmıştır. Türkiye'nin tüm ürünlerde ve çoğu ülke karşısında rekabetçi bir konumda olduğu ve dünya genelinde rekabet gücünü giderek arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

EK TABLO 2: Grubel-Lloyd Endeksi ve Türevleri İle İlgili Literatür Özeti

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Gönel (2001)	1990-1997 döneminde tekstil sektöründe endüstri-içi ticaret düzeyi	Grubel-Lloyd Endeksi Marjinal Endüstri-içi Ticaret Endeksi	Tekstil	1990-1997 yılları arasında tekstil grubunda endüstri-içi ticarete artış olmuştur. Bunun nedeni ise o süreçteki ticaretteki liberalizasyon ve AB ile yapılan Gümrük Birliği anlaşmasıdır. Ayrıca söz konusu dönem içerisindeki artışların ilgili ürünlerin ticari yapılarındaki değişimleri yansıtıp yansıtmadığı marjinal endüstri-içi ticaret hesaplamaları ile sonuçlandırılmıştır. Değerlendirme sonucuna göre hem endüstri-içi ticaretin hem de marjinal endüstri-içi ticaretin arttığı ürün gruplarının SITC 652, 653, 657, 658 ve 659'dur.
Vergil (2004)	GB sonrası Türkiye'nin endüstri-içi ticaret düzeyi	Grubel-Lloyd Endeksi	Genel	Türkiye'nin 1996'da AB ile GB'ye gitmesi EİT düzeyini olumlu yönde etkilemiştir.
Kesbiç vd. (2005)	Türk tarım sektörünün rekabet gücü	Grubel-Lloyd Endeksi	Tarım sektörü	Verimlilikte görülen bir artış endüstri-içi ticaret katsayısının azalmasına neden olmaktadır. Türkiye de ele alınan ürünler (buğday, mısır, süt, et, kümes hayvanları, koyun eti ve yumurta) itibarıyla ithalatçı bir ülke olduğu için endüstri-içi ticaret katsayılarının negatif değerlerde olması rekabet gücünde bir artış olduğu anlamına gelmektedir.
Şimşek (2005)	Türkiye'nin yatay ve dikey endüstri-içi dış ticareti	İki Yönlü Ticaret Endeksi	Genel	Türkiye'nin ticareti içerisinde EİT'in payının her geçen gün arttığı, ayrıca EİT içerisinde de özellikle düşük kalite dikey endüstri-içi ticaretin arttığı belirtilmiştir. Hesaplamalar sonucunda çok yönlü ve iki yönlü düzeyde yapılan ölçümlerde Türkiye'nin ticareti içerisinde EİT'in payı yıllar itibarıyla artmıştır. Ancak EİT içerisinde de DEİT daha çok artmaktadır. Bir diğer bulguya göre ise, EİT içinde daha çok düşük kalite DEİT egemendir.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Çakmak (2006)	1991-2004 döneminde Türkiye ile Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere arasında endüstri-içi ticaretin yapısı	Grubel-Lloyd Endeksi	İmalat sanayi	1991-2004 döneminin başlarında Türkiye ile imalat endüstrisi EİT düzeyi en yüksek ülkeler sırasıyla İngiltere, İtalya, Almanya ve Fransa iken, dönem sonlarında bu sıralama Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere şeklinde değişmiştir. Bu dört AB üyesi ülke için imalat endüstrisinde EİT oranları en yüksek sektör SITC 6'dır. Ayrıca Almanya ve Fransa için SITC 7 de dönem içinde EİT oranının hızla arttığı sektördür. Türkiye ile en yüksek EİT oranına sahip olan ülke ise İngiltere'dir.
Ertekin (2007)	Sektörler itibariyle EİT ve ihracat arasındaki ilişki	Grubel-Lloyd Endeksi	Genel	EİT oranları gelişmiş ülkelerdekine göre paralel olan ürünler içerisinde demir-çelikten eşya ve kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları da yer almaktadır. Türkiye'de EİT oranının en yüksek olduğu sektörlerden biri de demir-çeliktir.
Aydın (2008)	Türkiye'nin endüstri-içi ticaretinin analizi	Grubel-Lloyd Endeksi	Genel	Türkiye'nin AB ile ticaretinin % 39'u endüstri-içi nitelikte olup en yüksek EİT oranları ara teknoloji ürünlerindedir. AB-dışı ülkelerle yapılan ticaretin ise % 34'ü endüstri-içi ticaret kapsamındadır. Dünya genelinde yapılan değerlendirmeye göre ise, 2005 yılı itibariyle toplam ticaretin % 40'ı EİT niteliği sergilemektedir.
Altay ve Şen (2009)	Türkiye'nin AB (15) pazarındaki endüstri-içi ticaret performansını rakip ülkelerle karşılaştırma	İhracat Benzerlik Endeksi Grubel-Lloyd Endeksi Brühlart Endeksi	Genel	Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu marjinal endüstri-içi ticaret değerleri ortalamasının (yani endüstri-içi ticarete gerçekleştirilen artış oranlarının) rakip ülkelerden daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca SITC 79 ve 91 kodlu ürünler haricinde Türkiye'nin AB (15) ülkeleriyle emek yoğun, sermaye yoğun, kolay taklit edilebilen ve zor taklit edilebilen araştırma yönlü endüstriler bazında rakiplerine oranla daha yüksek endüstri-içi ticaret değerlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Başkol (2009)	Türkiye'nin endüstri-içi ticareti	Grubel-Lloyd Endeksi	Genel	Türkiye'de daha çok ticaret, endüstriler arası nitelikte olmakla beraber endüstri-içi ticaretin payı da dalgalı bir seyir izleyerek artmıştır. Endüstri-içi ticaret içerisinde daha çok işlenmiş mallar ve makine ve ulaşım araçları sektörleri ön plandadır, ancak kimyasallar ve çeşitli mamul eşya sınıflarının payı ise azdır.

ÇALIŞMAYI HAZIRLAYAN	ÇALIŞMA KONUSU	KULLANILAN ENDEKSLER	SEKTÖRLER	SONUÇ
Özdamar ve Albeni (2009)	2000-2008 döneminde Türkiye-AB arasında sermaye ve teknoloji yoğun ürünlerin endüstri-içi ticaret düzeyi	Grubel-Lloyd Endeksi	Sermaye ve teknoloji yoğun ürünler	Türkiye zor taklit edilebilen araştırma temelli mallarda AB'ye yakınsama göstermezken, sermaye yoğun mallarda ve kolay taklit edilebilen araştırma temelli mallarda üretim kalitesi, çeşitliliği ve teknoloji bakımından AB ile benzer üretim yapısına sahiptir
Özkaya (2010)	Tekstil sektöründe endüstri-içi ticareti etkileyen faktörler	Grubel-Lloyd Endeksi	Tekstil sektörü	Kişi başına düşen gelir ve ölçek ekonomileri tekstil sektöründe endüstri-içi ticareti olumlu yönde etkilerken, doğrudan yabancı yatırımlar ise olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca Türkiye'de tekstil sektöründe endüstri-içi ticaretin 1990 yılının ikinci yarısından itibaren yatay endüstri-içi ticaret biçimine dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.
Küçükefe (2011)	Türkiye'de tekstil ve hazır giyim endüstrisinde endüstri-içi ticaret analizi	Grubel-Lloyd Endeksi Marjinal Endüstri-içi Ticaret	Tekstil ve hazır giyim sektörü	Tekstil ve hazır giyim endüstrisi, endüstri-içi ticarete uygun olan bir ticaret yapısına sahiptir. 1996'da GB'nin ve 2001'de krizin etkisiyle endüstri-içi ticarete artış görülmüştür.